

T.C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TANZİMAT'TAN BUGÜNE DİVAN ŞİİRİ GELENEĞİNDE YAZILMIŞ NA'TLERİN
İNCELENMESİ**

YUNUS MUCAN

110101015

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. TÜRKÂN ALVAN

İSTANBUL 2015

T.C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TANZİMAT'TAN BUGÜNE DİVAN ŞİİRİ GELENEĞİNDE YAZILMIŞ NA'TLERİN
İNCELENMESİ

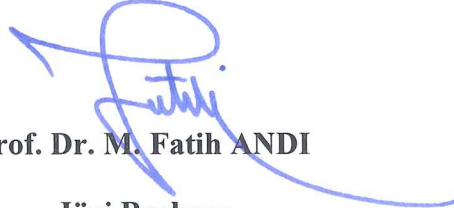
YUNUS MUCAN

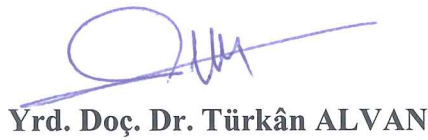
110101015

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

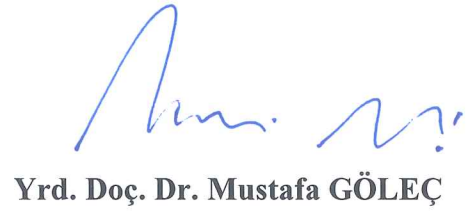
Enstitü Bilim Dalı : Eski Türk Edebiyatı

Bu tez 13/01/2015 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. M. Fatih ANDI
Jüri Başkanı

Yrd. Doç. Dr. Türkân ALVAN

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Mustafa GÖLEÇ

Jüri Üyesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlâk kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Yunus MUCAN

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10064617
Yazar Adı / Soyadı	YUNUS MUCAN
Uyruğu / T.C.Kimlik No	TÜRKİYE / 16807643296
Telefon	535934265
E-Posta	yunus-mucan85@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Tanzimat'tan Bugüne Divan Şiiri Geleneğinde Yazılmış Na'tlerin İncelenmesi
Tezin Tercümesi	The Analysing is Na'ts Written In The Form Of Divan Poetry From Tanzimat To Today
Konu	Türk Dili ve Edebiyatı = Turkish Language and Literature
Üniversite	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	
Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Bilim Dalı	
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2015
Sayfa	387
Tez Danışmanları	YRD. DOÇ. DR. TÜRKAN ALVAN 55807298464
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	
Kısıtlama	36 ay süre ile kısıtlı

Tezimin, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında arşivlenmesine izin veriyorum. Ancak internet üzerinden tam metin açık erişime sunulmasının 04.02.2018 tarihine kadar ertelenmesini talep ediyorum. Bu tarihten sonra tezimin, bilimsel araştırma hizmetine sunulması amacı ile Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından internet üzerinden tam metin erişime açılmasına izin veriyorum.

NOT: Erteleme süresi formun imzalandığı tarihten itibaren en fazla 3 (üç) yıldır.

04.02.2015

İmza:.....

ÖZET

Edebiyatımızın klasik dönemi olarak adlandırılan zaman dilimi içerisinde pek çok şair, geleneğin belirlediği formlar çerçevesinde na't ya da na'tler yazmıştır. Başlangıçta siyer ilmi içerisinde yer alan bu verimler sonrasında hilye, şemâil, mevlid, mi'râciyye ve na't gibi kendine özgü türlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Peygamberle ilgili yazılan türlerin bu kadar çeşitlenmiş olmasıyla Peygamber odaklı bir edebiyatın oluştuğunu söylemek mümkündür.

Divanlarda hiyerarşik sıralamaya göre öncelikle Allah Te'âlâ'yla ilgili şiirler, sonrasında ise Hz. Peygamber hakkında yazılmış na'tler yer almıştır. Klasik dönemde yazılmış na'tlerde Hz. Peygamber'in üstün vasıflarını sayma, yüceltme ve şefâatçi olması isteği bulunur. Edebiyatımızda özellikle XIV. yüzyılın sonlarına doğru na'tlerin nitelik ve niceliğinin arttığı da görülmektedir. Başta kaside olmak üzere; gazel, mesnevi, nazm, kıt'a, terkîb-i bend gibi nazım şekillerinde na't örnekleri verilmiştir. Verilen bu örneklerin sayılarının ziyâdeleşmesiyle nu'ût divanları ve mecmuaları da oluşturulmuştur. Şeyh Galib'e kadar pek çok önemli ismi gördüğümüz klasik edebiyat, Şeyh Galib'le birlikte zirve ürünlerini de vermiştir.

Türk kültür tarihinde iki önemli kırılma noktası yaşanmıştır. Bunlardan ilki İslâmiyet'in kabulü, ikincisi ise toplumun yüzünü Batı'ya dönmesiyle ortaya çıkmış olan ve adına Tanzimat dediğimiz dönemdir. Her iki durumda da toplumun din algısı üzerinde büyük bir değişimin yaşandığını söylemek mümkündür. Tanzimat'la beraber ortaya çıkan durum ise, toplumun dinle ve gelenekle olan bağlarını zayıflatma hatta kesintiye uğratma raddesine kadar varmıştır. Bu da geçmiş edebiyat birikimi, dünyayı estetik algılayış ve insana bakış açısı olarak çok farklı bir edebî ortamın doğmasını hazırlamıştır. Sloganı "sürekli değişim" ve "yeni" olan bu edebiyat ortamı, şüphesiz ki kendinden önce var olanı sarsmadan ve fırsatını bulduğunda yıkmadan kendini var edemeyeceğini ilan edip durmuştur.

Tüm bu değişim ve başkalaşıma rağmen yeni edebiyat olarak adlandırılan bu dönem içerisinde, sonrasında ve günümüzde Hz. Peygamber her zaman şairlerimiz nezdindeki konumunu muhafaza etmiştir. Hem geleneğin takipçisi olarak adlandırabileceğimiz kesimler tarafından hem de yeni şiirin unsurlarına bağlı kalan isimler tarafından Hz. Peygamber şiire konu edilmiştir.

Çalışmamızın konusunu ise Tanzimat sonrası dönemde klasik formlara bağlı kalarak na‘tlerini yazmış olan isimler oluşturmaktadır. Her ne kadar geleneğin edebî ortamları yok olsa da; şairlerimiz yine de divanlarında, kitaplarında ya da başka platformlarda aruz vezni kullanarak farklı nazım şekilleriyle na‘tlerini yazmışlardır. Amacımız günümüzde hâlâ aruzla yazılan na‘tler var mıdır düşüncesini cevaplamak, varlığı ve yokluğu pek sezilmeyen bu eserlerin en azından tespitini yapabilmek ve muhtevalarındaki değişimi gözlemlemektir.

Çalışmamızda faydalandığımız kaynaklar; en başta şairlerin oluşturdukları ya da ölümlerinden sonra oluşturulan-basilan divanları ya da haklarında yazılmış kitaplar ve tezler varsa bunlar olmuştur. Sonrasında ise nu‘ût mecmualarının günümüzde yerini alan 26 adet na‘t antolojisi önemli başvuru kaynaklarımız arasında yer almıştır.

Yaptığımız araştırmalar sonucunda görülmüştür ki: Tanzimat’tan bu yana hem geleneğin devamı olarak nitelenebilecek isimler, hem Cumhuriyet sonrası ilk yetişen nesiller hem de günümüz şairlerinin bir kısmı na‘tlerini hâlâ büyük ölçüde geleneğin belirlemiş olduğu formlar içerisinde yazmaya devam etmektedir. Bununla beraber; değişen konjonktürel şartlar içerisinde na‘tlerde kullanılan kelime kadrosu, başlıklar, na‘tlere giren yeni kavramlar ve Peygamber algısının yer yer değiştiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Peygamber, na‘t, Tanzimat, divan şiiri.

ABSTRACT

Many poets had written na‘t or na‘ts in the framework of what tradition has decided in the period of classical in our literature. At the beginning, the works which were in proheptic biography brought to light after then some specific kinds such as hilye, şemâil, mevlid, mi‘râciyye and na‘t. It can be said that new literature focusing on Prophet was formed with so many genres which were written about prophets.

It is placed that first poems about God, then na‘ts about Hz. Muhammed (s.a.s) according to hierarchically sorts in divan literature. There is describing high qualification, glorification and becoming intercessor of prophets in na‘ts that were written in classical period. The quality and quantities of na‘ts increased in our literature especially in the later XIVth. century examples of na‘t was given in species of masnavi, gazel, nazm, kıt‘a, terkîb-i bend especially ode. Divans of nu‘ût and corpuses are formed with the number of theses species increased. Classical literature which we had come across many names until Şeyh Galib gave the top works with him.

In Turkish culture history has experienced two major breaking point. The first one is the adoption of Islam and the second one society that emerged from the rotation of the face to the West , and we call on behalf of the Tanzimat period . In both cases it is possible to say that the community's perception of religion over there that 's a big change. The Tanzimat with the situation, come to ahead to weaken ties with community's tradition and religion moreover cutting into. In this case, the accumulation of past literature , aesthetics and perception of the world as a human outlook has prepared the emergence of a very different literary environment. The slogan " constant change" and "new" media without destroying the literary predecessors and the opportunity has stopped shaking and he could have to declare itself .

Despite all these changes and metamorphosis during this period called the new literature, today and after then, Prophet has always maintained its position in the eyes of our poets.. Prophet has been the subject of poetry both by groups might be called a follower of tradition and new elements of poetry names remain connected by the Prophet.

The subject of this study consists of names of those who have written the na‘t adhering to the classical form after the Tanzimat period. Although the tradition of literary environment not though; Our poet, wrote na‘t with different poetic forms using aruz prosody in their divans ,books or in other platforms. Our aim is to answering the question that is there still the na‘ts are written, the presence and absence of many of these works are not perceived to be able to at least detect and observe the changes in content .

Resources that we benefit in our study which is written or printed form that was created after the death of the poet or books and dissertations have been. 26 na‘t anthology which replaced corpus of nu‘ût today has been among our major reference.

What we have seen in the results of research ; Tanzimat since both names may be considered as a continuation of the tradition and first generation grows up after the Republic and present day poets still keep on writing na‘t in the form set by the traditions still largely. However ; it is provided monitoring of vocabulary, titles in na‘t within cyclical terms and new concepts into the na‘t and the changing perception of the Prophet

Key words: Prophet, na‘t, Tanzimat, divan poetry.

ÖN SÖZ

Çalışmamızın başlangıç noktası olarak kabul ettiğimiz 3 Kasım 1839 Gülhâne Hatt-ı Humâyunu (Tanzimat Fermanı) toplum nezdinde sosyal ve siyasal açıdan kırılmanın ve dönüşmenin yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemin evveliyatını oluşturan nüvelerin zemini, bu tarihten çok öncesine kadar götürülebilir. 1839 tarihinin hemen öncesinde 1 Temmuz 1839'da Sultan II. Mahmud vefat etmiş, yerine oğlu Abdülmecid geçmiştir. Tanzimat Fermanı'nın hazırlanması sürecinde Mustafa Reşid Paşa'nın büyük rolü olmakla birlikte, toplumu temsil kabiliyeti olan saray ahali, ulemâ, ve dönemin aydın bürokratlarının da hep birlikte hareket etmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Bizi ilgilendiren ise, bu hareketi başlatan çıkış noktasının tarihî etkilerinden ziyâde, edebiyat ortamında nasıl bir aksülamel uyandırdığıdır.

Bu dönemin incelenmesine başlandığında tüm edebiyat tarihçilerinin üzerinde birleştiği husus, dönemin ilk dikkat çekici şahsiyeti olarak Şinâsi'yi kabul etmektir. Şinâsi, eserleri noktasında çok kaliteli bir şair olarak görülmesi de uygulayıcı olması hasebiyle edebiyat ortamında ilk olma özelliğine sahiptir. İlk tiyatroyu yazan, ilk özel gazetemizi çıkaran, ilk noktalama işaretlerini kullanan, konuşma diline yakınlaşmayı ve divan şiiri üzerinde ilk değişiklik örneklerini deneyen... Bu ilkleri çoğaltmak mümkün. Bu uzun yolda görüşleri farklı olmakla birlikte o dönemde yaşayan Namık Kemal, Abdülhak Hamid (Tarhan), Recâizâde Mahmud Ekrem, Ahmet Mithat Efendi, Muallim Nâci gibi birçok ismi zikredebiliriz.

Bizim esas olarak üzerinde durmak istediğimiz nokta ise, Tanzimat'la birlikte edebî sahada yaşanan değişikliklere rağmen birçok şairin hâlâ divan edebiyatı geleneğiyle şiirler kaleme aldığını göstermektir. Başlangıçta Tanzimat'tan günümüze divan şiiri geleneği ile Hz. Peygamber hakkında yazılan nazım türlerini incelemek niyetindeyken, elde edilen verilerin bir yüksek lisans tezi hacmini aşıyor olması sebebiyle yalnızca na't türü üzerinde yoğunlaşmıştır. Elbette ki buradaki şair ve na'tlerden çok daha fazlasına ulaşmak mümkün, biz ulaşılabildiğimiz isimleri ve na'tlerini alabildik.

Toplumun geçirdiği siyâsî ve sosyal hadiselerden etkilenen edebî türler, zaman içerisinde çeşitli değişikliklere ve etkilere uğrarlar. Bundan ötürü de yeri gelir çok fazla vitrinde olurlar, yeri gelir arka plana itilirler. Çalışmamıza konu olan ve divan şairlerinin divanlarında olmazsa olmaz olarak gördükleri na't türü de, İslâmî Türk edebiyatının ilk örneklerinden bu yana -zaman zaman bir ivme düşüşü yaşasa

da- varlığını devam ettirmiştir. Bunu günümüzde hâlâ geleneğin formlarına bağlı kalarak na't, mevlit hatta divan yazan şairlerin eserlerinden anlamaktayız. İsteğimiz bu edebiyatı tekrar canlandırmak değil, zira bu edebiyatı besleyen ne kültürel ortam var ne de bu edebiyatın eski ihtişamına kavuşması mümkündür. Ama birileri hâlâ bu geleneğe bağlı kalarak ürünlerini veriyorsa, bunları görünür kılmak bizim de borcumuz olsa gerektir. Hata ve eksikliklerden ârî olmayan çalışmamız siz değerli araştırmacılar tarafından eleştiriye ve geliştirmeye açıktır. Esas gayemiz bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlamak ve bizden sonraki nesle klâsik şiirin bir yerlerde hâlen yaşanıyor ve yaşatılıyor olduğunu izaha çalışmaktır. Nitekim Yahya Kemal Beyatlı'nın da dediği gibi;

Eslâf kapıldıkça güzelden güzele
Fer vermiş o neşveyle gazelden gazele
Sönmez seher-i haşre kadar şiir-i kadîm
Bir meşâledir devredilir elden ele

Tezimin sorumluluğunu üstlenen Hocam Yrd. Doç. Dr. Türkân ALVAN'a ve çalışma-mın her aşamasında yanımda olan, maddî-manevî destek ve katkılarından ötürü hayat arkadaşım Ayşe PARLAKKILIÇ MUCAN Hanımefendi'ye minnet ve şükranla...

Yunus MUCAN
Ocak 2015

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
ÖN SÖZ.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
KISALTMALAR.....	XVI

GİRİŞ

EDEBİYATIMIZDA HZ. MUHAMMED (S.A.S)

1. TÜRK EDEBİYATINDA HZ. PEYGAMBER'İ KONU EDİLEN EDEBÎ TÜRLER

1.1. Siyer-i Nebî.....	3
1.2. Na't.....	4
1.3. Mevlid.....	7
1.4. Hilye.....	8
1.5. Şemâil.....	9
1.6. Hicretnâme.....	9
1.7. Mi'râciyye.....	10
1.8. Mu'cizât-ı Nebî.....	12
1.9. Gazavât-ı Nebî.....	13
1.10. Evsâf-ı Nebî.....	15
1.11. Esmâ-i Nebî.....	15
1.12. Kırk-Yüz-Bin Hadis.....	16
1.13. Şefâatnâme.....	19
1.14. Bi'setnâme.....	20
1.15. Regâibiyye.....	21
1.16. Vefât-ı Nebî.....	22
1.17. Delâ'il-i Nübüvvet.....	23

1.18.	Fezâilü'n-Nebî.....	24
2.	ARAP-FARS VE TÜRK EDEBİYATLARINDA NA‘T GELENEĞİ.....	26

BİRİNCİ BÖLÜM

TANZİMAT ÖNCESİ TÜRK EDEBİYATINDA NA‘T GELENEĞİ

1.1.	HALK EDEBİYATI SAHASINDA YAZILAN NA‘TLER.....	31
1.2.	DİVAN EDEBİYATI SAHASINDA YAZILAN NA‘TLER.....	33
1.2.1.	Divan Edebiyatında Na‘t Yazma Geleneğine Genel Bir Bakış.....	34
1.2.2.	Şairlerin Na‘t Yazma Sebepleri.....	38
1.2.3.	Divan Tertip Hususiyetinde Na‘tler.....	40
1.2.4.	Na‘tlerden Müteşekkil Divan Yazma Geleneği.....	42
1.2.5.	Nu‘ût Mecmuaları.....	43

İKİNCİ BÖLÜM

TANZİMAT SONRASI TÜRK EDEBİYATINDA NA‘T

2.1.	TANZİMAT'TAN BUGÜNE DİVAN TERTİP HUSUSİYETİNDE NA‘TLERİN YERİ.....	48
2.2.	TANZİMAT SONRASI NA‘TLERDEN MÜTEŞEKKİL DİVAN YAZMA GELENEĞİ.....	50
2.3.	NU‘ÛT MECMUALARINDAN NA‘T ANTOLOJİLERİNE	51
2.4.	TANZİMAT'TAN BUGÜNE DİVAN ŞİİRİ GELENEĞİNDE YAZILMIŞ NA‘TLERİN BİÇİM ÖZELLİKLERİ	
2.4.1.	Nazım Şekilleri.....	56
2.4.2.	Başlıklar.....	58
2.4.3.	Vezinler.....	62
2.4.4.	Kafiye ve Redifler.....	63
2.4.5.	Dil ve Üslûp Özellikleri.....	65
2.5.	TANZİMAT'TAN BUGÜNE DİVAN ŞİİRİ GELENEĞİNDE YAZILMIŞ NA‘TLERİN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ	

2.5.1. Değişen Peygamber Algısı.....	67
2.5.2. Hz. Peygamber'in İsim ve Sıfatları.....	75
2.5.3. Hz. Peygamber'in Gösterdiği Mucizeler.....	79
2.5.4. Na' tlerde Kullanılan Âyet ve Hadisler.....	84
SONUÇ	94

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TANZİMAT'TAN GÜNÜMÜZE NA'T ÖRNEKLERİ

Metin Teşkilinde Dikkat Edilen Hususlar.....	96
Âşık Şem'î (ö.1839?).....	98
İffet Efendi (Bursalı, Muhammed Emin) (ö.1843)	100
Mehmed Timur Fennî Efendi (ö.1845)	101
Numan Mâhir Bey (ö.1845)	102
Leylâ Hanım (ö.1848)	104
Sermed (ö.1848)	105
Terzi Baba (ö.1848)	106
Ahmed Kuddûsî (ö.1849)	108
Kethudâzâde Ârif (ö.1849)	110
Eyyübî Mehmed Efendi (ö.1850)	112
Mehmed Esad Efendi (ö.1852)	113
Abdülazîz Zihnî Efendi (Cerrâhî) (ö.1853)	114
Erzurumlu Emrah (ö.1854)	115
Mustafa Aczî Ağa (Edremitli Mürîd-zâde) (ö.1855)	116
Ahmed Esad Efendi (ö.1857-8)	117
Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey (ö.1859)	119
Ahmed Sadık Paşa (ö.1860)	120
Şeref Hanım (ö.1861)	121
Bayburtlu Zihnî (ö.1863)	123

Hâfız Ulvî (ö.1866'dan sonra)	124
Fatin Efendi (ö.1866)	125
Seyrânî (ö.1866)	126
Tırnovalı Şeyh Ahmed Râşid (ö.1866)	127
Lebîb (ö.1867)	129
Hanyalı Şefik Efendi (ö.1871)	130
Leblebici Baba (ö.1874)	131
Mehmed Said Efendi (ö.1874)	133
Ziya Paşa (ö.1880)	134
Hâfız Mehmed Hilmi (Elmastraş-zâde) (ö.1881)	135
Hâfız Sa'di (ö.1882)	137
Rahmî-i Harputî (ö.1884)	138
Yenişehirli Avni Bey (ö.1884)	140
Abdülkadir Gulâmî (ö.1885)	142
Seyyid Mir Hamza Nigârî (ö.1885)	143
İrfan Paşa (ö.1888)	144
Nâmık Kemal (ö.1888)	146
Musa Kâzım Paşa (ö.1890)	149
Süleyman Celâleddin Molla Bey (ö.1890)	151
Şeyh Hasan Rıza Efendi (Said Paşa İmamı) (ö.1890)	152
Muallim Nâci (ö.1893)	153
Osman Şems (ö.1893)	156
Şeyh Murtazâ Sükûtî (ö.1896)	157
Fatma Makbûle Hanım (ö.1898)	158
Âdile Sultan (ö.1899)	160
Hacı Muhammed Fevzî (Edirne Müftüsü) (ö.1900)	162
Senîh-i Mevlevî (ö.1900)	164

Süleyman Şâdi Efendi (ö.1900)	167
İsmail Safâ (ö.1901)	168
Damat Mahmud Celâleddin Paşa (ö.1902)	169
Benlerlizâde Hâfız Ahmed Talat (ö.1903)	171
Hersekli Ârif Hikmet (ö.1903)	175
Hâfız Muhammed Sebâteddin (ö.1905)	176
Tüfekçi Sâlih Efendi (ö.1906)	178
Şair Eşref (ö.1912)	180
Muharrem Hasbi (ö.1914)	181
Recâizâde Mahmud Ekrem (ö.1914)	184
Ketencizâde Mehmed Rüştü (ö.1916)	186
Müstecabizâde İsmet Bey (ö.1917)	188
Nigâr Hanım (ö.1918)	190
Alaybeyizâde Nâci Bey (ö.1919)	191
Şeyh İsmâil Necâtî Efendi (ö.1919)	192
Ferîd (ö.1920)	193
Dağıstanlı Dehrî (ö.1920)	195
Ali Emîrî Efendi (ö.1924)	199
Kemahlı Şeyh İbrahim Hakkı (ö.1924)	200
Şeyh Ahmed Hüsâmeddîn Dağıstânî (ö.1925)	201
Şehzâde Seyfettin Efendi (ö.1927)	201
Ali Fakrî Efendi (ö.1929).....	202
Hüseyin Vassaf (ö.1929).....	204
Şeyh Es'ad Erbilî Efendi (ö.1931)	206
Şeyh Hacı Edhem Efendi (ö.1934)	208
Mehmet Akif Ersoy (ö.1936)	209
Yozgatlı Hüznî (ö.1936)	211

Ali Ekrem Bolayır (ö.1937)	212
Abdülazîz Mecdî Efendi (ö.1941)	215
İbrahim Fâik Bey (ö.1941)	221
Urfalı Abdî (ö.1941)	223
Muhammed Hamdi Yazır (ö.1942)	224
Ferid Kam (ö.1944).....	227
Ahmet Remzi Akyürek (ö.1944)	228
Hasan Feyzi Yüreğil (ö.1946)	232
Hammâmizâde İhsan (ö.1948)	249
Halil Nihat Boztepe (ö.1949)	257
Kenan Rıfâî (ö.1950).....	261
Şeyh Ahmed Haznevî (Sûfî) (ö.1950)	262
Tahirü'l-Mevlevî (ö.1951)	263
Tâhir Nâdi (ö.1952)	266
Eyyübî Ali Rıza Efendi (ö.1953)	267
Osman Kemâlî (ö.1954)	268
Alvarlı Muhammed Lütfî Efendi (ö.1956)	270
İbnü'l Emin Mahmud Kemâl İnal (ö.1957)	273
Hüseyin Sîret Özsever (ö.1959).....	275
Yaman Dede (Abdülkadir Keçeoğlu) (ö.1962)	278
Hacı Muharrem Hilmi Efendi (Sırrî) (ö.1964)	280
Hasan Basri Çantay (ö.1964)	281
Fahreddin Efendi (ö.1966)	283
Hüseyin Şemsi Ergüneş (ö.1968).....	284
İsmail Hakkı Toprak (İhramcızâde) (ö.1969)	286
Ömer Nasuhi Bilmen (ö.1971)	288
Faruk Nafiz Çamlıbel (ö.1973)	290

Kemal Edip Kürkçüoğlu (ö.1977)	292
Ekrem Karadeniz (ö.1981)	296
Faruk Kadri Timurtaş (ö.1983)	297
Mehmet Recâi (ö.1984)	302
Osman Hulûsi Efendi (ö.1990)	303
Ali Rıza Sağman (ö.1996)	305
Mustafa Âsım Köksal (ö.1998)	307
Ahmet Hamdi Serbest (İskilipli) (ö.1999)	309
Ali Ulvi Kurucu (ö.2002)	311
Nuri Baş (ö.2009)	313
Bekir Sıtkı Erdoğan (ö.2014)	315
Azmî (ö.19.yüzyıl)	317
Meftûnî (ö.20.yüzyıl)	319
Mustafa Nejat Sefercioğlu (d.1943)	321
İsmail Âdil şahin (d.1948).....	322
Yusuf Dursun (d.1949)	324
M. Ali Eşmeli (Seyrî) (d.1969).....	326
Mustafa Küçükaşçı (d.1978)	338
İbrahim Hakkı Uzun (d.1979)	340
Recep Yıldız (d.1982)	342
Abdülkadir Akgündüz.....	344
Ârif Hikmet Gökoğlu.....	346
Naci Paşa (Eldeniz)	349
Niyâzî (Arapça Hocası)	351
Senâyî Efendi.....	352
şevket Özdemir.....	354
KAYNAKÇA	355

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.md.	: Adı Geçen Madde
bkz.	: Bakınız
bsk.	: Baskı
C.	: Cilt
DT	: Doktora Tezi
Edit.	: Editör(ler)
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
t.y.	: Tarih Yok
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TMKV	: Türkiye Millî Kültür Vakfı
v.b.	: Ve Benzeri
v.d.	: Ve Diğerleri
y.y.y.	: Yayın Yeri Yok
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan
Yay.	: Yayınları
YLT	: Yüksek Lisans Tezi

GİRİŞ

EDEBİYATIMIZDA HZ. MUHAMMED (S.A.S.)

Türklerin İslâmiyet'i kabulüyle birlikte edebî geleneğin temel hareket noktalarında bu yeni dinin esasları etkili olmaya başlamıştır. Başta Kur'an-ı Kerîm olmak üzere, hadisler ve peygamber kıssalarının Türk edebiyatının bu yeni muhtevasının oluşmasında büyük etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu etki, muhtevada olduğu kadar şekil bakımından da tesirini göstermiş, dînî olsun veya olmasın mensur ve manzum eserlerde Besmele'yle başlayıp hamdele ve salveyle devam eden ve sonrasında dua veya münâcâtla sonuçlanan bir tertip hususiyetiyle gelenekleşmiştir.¹ Eserlerde ise hiyerarşik olarak bu sıralamayı, Allah Teâlâ'yla başlatan Peygamber Efendimizle devam eden ve eğer var ise sonrasında manevî şahsiyetler ile devam ettirdikten sonra dünyevî şahsiyetlere geçen bir anlayışla görmekteyiz.

Edebiyatımızdaki dînî türleri konularına göre Agâh Sırrı, dînî-şer'î eserler, dînî-tasavvufî eserler olarak iki başlıkta incelemiştir.² Bu tasnifte Agâh Sırrı, dînî-şer'î eserler başlığı altında; tevhidler ve münâcâtları, na'tler ve mi'râciyyeleri, Esmâ-i Hüsnâ ve Esmâ-i Nebî şerhleri ile muammâlarını, kırk, yüz ve bin hadis çevirilerini, siyerler ve şemâyilleri, mevlidleri, hilyeleri, Kasîde-i Bürde ve Bür'e çevirilerini, Muhammediyye, Ahmediyye ve benzerlerini, mersiyeler ve maktelleri, iman, itikad ve ibadetle ilgili eserleri, mucizeleri ve dînî hikâyeleri anlatmıştır. Dînî-tasavvufî eserler başlığında ise; uyarıcı eserleri, tasavvufî klasik şiirleri, ilahileri, nefesleri, devriyeleri, tasavvufî ve felsefî hikâyeleri anlatır. Âmil Çelebioğlu'nun tasnifinde ise; Cenâb-ı Hak'la ilgili manzum eserler, meleklerle ilgili manzum eserler, semâvî kitaplarla ilgili manzum eserler, peygamberlerle ilgili manzum eserler, Hz. Peygamber ile ilgili manzum eserler ve muhtelif dînî konular şeklinde bir

¹ Âmil Çelebioğlu, "Türk Edebiyatında Manzum Dînî Eserler", **Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları**, İstanbul, MEB Yayınları, İstanbul, 1998, s. 349.

² Agâh Sırrı Levend, "Dînî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri", **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten**, Ankara, 1972, S. 371, s. 35-36.

ayrımı görürüz.³ Bu tasniflerin değişken ve genişyebilen bir yapıda olmasının sebebi, dinî muhtevalı türlerin edebiyatımızdaki çokluğundandır.

Bu dinî türler arasında Hz. Peygamber ile alakalı olduça zengin bir edebiyat meydana gelmiş, bu edebiyatın ana damarı Peygamberimiz olmuştur. "Dünyada hiçbir peygambere, hiçbir din veya doktrin müessesesine, istisnasız hiçbir şahsa dâir, Hz. Peygambere olduğu kadar çeşitli şekil ve türlerde, asırlar boyunca muhtelif eserler devamlı bir tarzda teşekkül etmemiştir."⁴

Hz. Peygamber hakkında bilgilerin toplanmasına ise, daha sahabe döneminde başlanmakla beraber tâbiûn döneminde çalışmaların yoğun bir şekilde arttığı görülmektedir. Bu çalışmalar birbirinden kopuk olmakla birlikte zamanla "hadis edebiyatı" ve "siyer-megâzi literatürü" şeklinde iki ana istikamette yol almıştır.⁵ Başlangıçta Hz. Peygamber'in hayatına odaklanan bu faaliyetler, Müslümanların farklı din ve kültürdeki toplumlarla karşılaşmalarının sonucunda daha çeşitlenmiş ve farklı konu, tür ve tarzlarda eserlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.⁶ Edebiyatımızda Peygamberimizi anlatan bu türler, siyerden türeyip zamanla müstakil bir tür halini almıştır.⁷

1. TÜRK EDEBİYATINDA HZ. PEYGAMBER'İ KONU EDİNER EDEBÎ TÜRLER

Hz. Peygamber'e duyulan sevgi ve saygı, edebiyatımızda Peygamber Efendimiz etrafında teşekkül eden bir edebî birikimin oluşmasına vesile olmuştur. Bu yoğun sevgi ve saygı birçok şairimizin şiirinde doğrudan ya da dolaylı olarak bir tema şeklinde yer bulmuştur. Peygamberimizin hayatının ve vasıflarının edebî bir dil ve üslupla anlatılması, yeni bir anlatım yolunu, tebliğ metodunu da geliştirmiştir.⁸ Böylece şairler, hem yeni edebî türlerin ortaya çıkartılması ihtiyacını hissetmiş hem de divanlarında müstakil ya da kısmî biçimde bu türlere yer vermişlerdir.

³ Âmil Çelebioğlu, a.g.m., s. 353-365.

⁴ Âmil Çelebioğlu, a.g.m., s. 356-357.

⁵ Mehmet Özdemir, "Siyer Yazıcılığı Üzerine", **Milel ve Nihal**, C.IV, S.3, İstanbul, 2007, s.130.

⁶ Nihal Şahin Utku, "Siyer Yazıcılığı I. Bölüm", (çevrimiçi) <http://www.sonpeygamber.info>, 10.06.2014.

⁷ Ali Fuat Bilkan, "Türk Edebiyatında Peygamber Sevgisi Etrafında Gelişen Edebî Türler", **Yağmur Dergisi**, S.15, İzmir, 2002, s. 18.

⁸ Ali Fuat Bilkan, a.g.m., s. 16.

Başlangıçta siyerin bölümleri olarak anlatılan Peygamberimizin doğumu, mucizeleri, risâleti, hicreti, savaşları, ahlâkî ve fizikî özellikleri gibi bölümler zamanla bir tür halini almış ve kendine has özellikleri oluşturmuştur. Peygamber Efendimiz'le ilgili kaleme alınan başlıca manzum ve mensur edebî türleri şu şekilde sıralamak mümkündür: Siyer-i Nebî, na't-ı şerîf, mevlid, hilye, şemâil, evsâf-ı Nebî, esmâ-i Nebî, hicretnâme, mirâciyye, mu'cizât-ı Nebî, gazavât-ı Nebî, kırk-yüz-bin hadis, şefâatnâme, bi'setnâme, neseb-i şerîf, vasiyet-i Nebî, vefât-ı Nebî. Ayrıca ahlâk-ı Nebî, Muhammediyye, ahvâl-ı kıyâmet, mahşernâme gibi eserler ve kısmen na't muhtevalı hac menâsikleri ve menâzilnâmeleri⁹, ramazâniyye, Güvercin ve Geyik Destanı gibi eserlerde de Peygamberimizin yer yer uzun, yer yer de kısa bir şekilde anlatıldığını görürüz. Bu kısımda sıkça örneklerini gördüğümüz türlerden bahsedeceğiz.

1.1. Siyer-i Nebî

Sîret kelimesinin cem'î olan siyer, sözlük anlamı olarak bir kimsenin ahvâl-i ma'neviyesi, ahlâkî ve etvârı, tabi'at; tercüme-i hâli, ser-güzeşti, bir zâtın ahvâl-i husûsiyesi anlamlarına gelmektedir.¹⁰ İlmî anlamda ise siyer, Hz. Peygamber'in doğumundan vefatına kadar hayatını konu alan ilmin adıdır. Tarihin belli bir bölümünden bahsettiği için tarih ilmiyle; Hz.Peygamber'in söz, fiil ve takrirleriyle ilgilendiği için de tarih ilmiyle alakalıdır.¹¹ Bir edebî tür olarak ise siyer, Peygamberimizin hayatını tüm yönleriyle ve kronolojik olarak anlatan manzum veya mensur eserlerdir.¹² Hz. Peygamber sevgisinin edebî bir coşkunlukla ön planda tutulduğu bu türler edebiyat sahasında gelişmeye daha fazla imkan bulmuşlardır. Manzum olmaları ve akılda kalması daha kolay olabilmesi hasebiyle de halk tarafından çeşitli meclislerde okunan "siyer mevlid"¹³ adıyla da tanınmışlardır.

⁹ Bkz.: Ayşe Parlakkılıç, "**Seyyid İbrâhim Hanîf'in Menâzilü'l-Haremeyn'i** (İnceleme-Metin)", Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (YLT) İstanbul, 2013.

¹⁰ Şemseddin Sami, **Kâmûs-ı Türkî**, İstanbul, Çağrı Yayınları, 2009, s. 756.

¹¹ **Dinî Kavralar Sözlüğü**, Yay. Haz.: İsmail Karagöz, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010, s. 597.

¹² Mustafa Uzun, "Muhammed", Türk Edebiyatı, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XXX, İstanbul, 2006, s. 458.

¹³ a.g.md. s. 458.

Türkçe'deki ilk verimleri daha çok tercümelere dayanan bu türün ilk örneği, Erzurumlu Mustafa Darîr'in *Sîretü'n-Nebî*¹⁴ (y.1388) adlı eseridir. Türün, edebiyatımızda geniş halk kitlelerini etkilemesi bakımından isminden en çok söz edilen manzum siyer örneği, Yazıcıoğlu Mehmed'in *Muhammediyye*'sidir. (ö.1451)¹⁵ Darîr'den sonra en fazla tanınan ve Türkçe ilk telif siyer kabul edilen eser Veysî'nin (ö.1627-8) *Siyer-i Nebî*'sidir.¹⁶ Daha birçok ismi zikretmek mümkün olmakla, Necip Fazıl'ın *Es-Selâm*¹⁷ ve M. Asım Köksal'ın iki bin beyitlik *Peygamberimiz*¹⁸ isimli eseri manzum siyer geleneğinin günümüzdeki örnekleri olarak görülebilir.

1.2. Na't

Na't kelimesinin lugat ve ıstılah manası: "Vasıf, medh ü senâ ile beraber ta'rîf ve tavsîf."; "Evsâf u medâyh-i Cenâb-ı Risâlet-penâhîyi mütezammın kaside: na't-ı şerîf."¹⁹, "Bir şeyi medhederek anlatma."; "Hz. Muhammed'i övmek üzere yazılan şiirler."²⁰, "Överek açıklama, överek anlatma."; "Hz. Muhammed'i övücü şiir."²¹, "Nitelemek, iyi ve güzel şeyleri abartılı biçimde dile getirmek; bilhassa Hz. Peygamber övgüsü için yazılmış manzumeler."²² şeklinde ifadelerle görmek mümkündür.

Hz. Peygamber'le ilgili ilk övgü şiirlerinin Hassan b. Sâbit, Kâb b. Züheyr gibi şairlerce daha Hz. Peygamber hayattayken ve İslâm dini yayılma aşamasında ilk başarılarını elde ederken ortaya çıktığı görülür.²³ Sonraki süreçte ise farklı İslâm

¹⁴ Eser hakkında ayrıntılı bilgi için: Yıldırım Kaplan, "Erzurumlu Kadi Mustafa Darîr'in Kitâb-ı *Siyer-i Nebî'si*", Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (YLT), Ankara, 2006.

¹⁵ Ali Öztürk, "Türk Edebiyatında Manzum Siyerler", **Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı Sempozyumu**, Yay. Haz.: Mahfuz Söylemez, Çorum, İslâmî İlimler Dergisi Yayınları, 2007, s. 213.

¹⁶ Nihat Öztoprak, "Türk Edebiyatında Manzum Siyerler", **Yazılışın 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu**, Edit.: Bilal Kemikli-Osman Çetin, TDV Yayınları, Ankara, 2010, s. 54.

¹⁷ Necip Fazıl Kısakürek, **Esselâm**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 1999.

¹⁸ M. Asım Köksal, **Peygamberimiz**, İstanbul, Sufi Kitap Yayınları, 2011.

¹⁹ Şemseddin Sami, a.g.e., s. 1464.

²⁰ Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik Lûgat**, Yay. Haz.: Aydın Sami GÜNEYÇAL, Ankara Aydın Kitabevi Yayınları, 23. Baskı, 2006, s. 809.

²¹ Mehmet Kanar, **Farsça-Türkçe Sözlük**, Ankara, Say Yayınları, 2. Baskı, 2010, s. 1673.

²² Mustafa Çiçekler, "Na't", Giriş, Fars Edebiyatı, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XXVIII, İstanbul, 2006, s. 435; Tâhirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lûgatı**, Neşre Haz.: Kemal Edip Kürkçüoğlu, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1994, s. 113.

²³ Dursun Hazer, **Hz. Peygamber'in Şairleri**, İstanbul, Hitit Yay., 2008, s. 45-175; İsmail Durmuş, "Muhammed", Arap Edebiyatı, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XXX, İstanbul, 2006, s. 451.

coğrafyalarında Hz. Peygamber'e duyulan sevginin tezahürü olarak, edebî olsun olmasın, birçok eserde besmele ve hamdeleden sonra salvelenin gelmesi; divan tertibinde ise tevhid ve münâcattan sonra na'tin bir gereklilik halini alması, na'tlerin nicelik ve nitelik olarak artmasını sağlamıştır.

Na'tler hassaten Hz. Peygamber için yazılmakla beraber dört büyük halife, aşere-i mübeşşere, Hz. Ali, Hz. Hasan-Hüseyin, dört mezhep imamaları ve Hz. Mevlânâ gibi bazı tarikat büyükleri için de yazılmıştır.

Türklerin İslâm medeniyeti dairesine girmesiyle birlikte İslâm etkisindeki edebiyatımızın daha ilk verimleri olarak kabul edilen *Kutadgu Bilig*, *Atabetü'l-Hakâyık*, *Divan-ı Hikmet*'te na't örneklerini görmek mümkündür. Hz. Peygamber çeşitli yönleriyle şiirimize girerken bir taraftan ramazan ayları, velâdet, regâib, mi'râc, berat ve kadir gibi kutsal geceler; ramazan ve kurban gibi dinî bayramlar, şairlerin Hz. Peygamber hakkındaki düşüncelerini ve duygularını dile getirmeye vesile olmuştur.²⁴ İlmin her sahasında ve edebiyatın her kolunda na'tlerin yazılması oldukça geniş bir na't literatürünün oluşmasını sağlamış, tek bir şairin na'tlerinden oluşan nu'ût divanları ve farklı şairlerin beğenilen na'tlerinin derlenmesiyle oluşturulan ve bugünün antolojileri mahiyetindeki na't mecmuaları ortaya çıkmıştır.

Hz. Peygamber'e olan sevgilerini dile getirme, O'nu övme ve şefâatine nâil olma gibi sebeplerle na't yazan Na'tî Çelebi (ö.1537), Na'tî Mustafa (ö.1718) gibi şairler, şiirlerinde "Na'tî" mahlasını kullanan isimlerden bazılarıdır.²⁵ Na't yazan ve yazdığı na'tlerle meşhur olan şairler için "na't-gû" tabiri kullanılmakla beraber, cami ve tekkelerde güfteleri ekseriya meşhur şairlerden seçilerek bestelenmiş na'tleri okuyanlara da "na't-hân" denilmektedir.²⁶

Klasik şiirimizde türün doğası gereği en başta kaside nazım şekli olmak üzere; mesnevi, gazel, kıt'â, terkîb-i bend, murabba, muhammes, rubâî gibi birbirinden farklı nazım şekilleriyle na'tler yazılmıştır. Bu saydıklarımız içerisinde

²⁴ Rıdvan Canım, **Divan Edebiyatında Türler**, 3. bsk., Ankara, Grafiker Yayınları, 2012, s. 175.

²⁵ Ahmet Yılmaz, "Türk Edebiyatında Na'tî Mahlasını Kullanan Şairler", **İSTEM**, S.2, 2003, s. 77-80.

²⁶ Suphi Ezgi, **Nazarî-Amelî Türk Mûsikîsi**, İstanbul, 1933-53, C.III, s. 54.

klasik şiirimizin omurgası²⁷ olarak addedebileceğimiz gazelin, sonrasında ise kasidenin na't yazımında en çok kullanılan formlar olduğunu söylemek mümkündür.

Klasik edebiyatımız içerisinde değerlendirilen ve Tanzimat sonrasında da divan şiiri biçimiyle yazılmış na'tlerde en sık kullanılan başlık olarak "Na't-ı Şerîf" ve "Na't" adlandırmaları görülmekle birlikte; "Na't-ı Resû'l", "Na't-ı Peygamberî" yanında Tanzimat sonrasında çok daha farklı ve terkipten uzak adlandırmaları da görürüz. Bunun yanında manzum olduğu kadar mensur na't örnekleri de edebiyatımız içerisinde görülmektedir. Na'tin divan şiirinde önemli bir yeri olduğu kadar, halk edebiyatı ve âşık edebiyatı içerisinde de hayli rağbet gören bir tür olduğu bilinmektedir.

Na'tlerin muhtevasında Peygamber'e duyulan sevgi ve hürmet, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) peygamberliği, üstün vasıfları, ahlâkı ve fizikî özellikleri, mucizeleri, hicreti, yaşadığı sıkıntılar, isim ve sıfatları, yaratılışın gayesi oluşu, şefâati ve miracı gibi olağanüstü olayları; şairlerin bu olayları anlatmada Allah'ın övgüsüne mazhar olan Habîb'ini överken yaşadıkları çekingenlikten bahsettikleri görülür.²⁸ Şair bu muhtevayı oluştururken geleneğin ona sunmuş olduğu ayet, hadis gibi malzemelerden ve kelime kadrosundan sıkça faydalanır. Na'tlerin hemen hepsinde bulunan şefâat dileği, na'tlere bir istişfâ ve istimdad özelliği de kazandırır.

Edebiyatımızın Tanzimat'tan sonra yaşadığı ve günümüzde de yaşamaya devam ettiği değişime rağmen, edebiyatımızda na't türünün hâlâ devam ettiği görülür. Modern anlayışla na'tlerini yazanlar bir yana; geleneğin farklı görünümeler altında, farklı dozlarda hemen her zaman uç verdiği, varlığını devam ettirdiği muhakkaktır. Elbette ki nicelik itibariyle Tanzimat öncesi dönemde yazılanlar kadar bir yekûn tutmamaktadır. Bunun aynı zamanda Harf İnkılâbı vs. gibi çok farklı sebepleri olmakla beraber, değişen toplumsal şartlar neticesinde şairin ve şiirin sekülerleşmesi bunun en temel nedenlerindedir. Hâlihazırda "Naat nehri kuruyor mu?"²⁹, "Naat geleneği öldü mü?"³⁰ gibi endişeler yersiz görülmemekle beraber, hem

²⁷ M.Fatih Andı, "Peygamber'i Şiirle Sevmek-IV", **İtibar**: Aylık Edebiyat ve Fikriyat Dergisi, S.26, s. 30.

²⁸ Metin Akkuş, **Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası: Edebî Türler ve Tarzlar**, Fenomen Yay., Erzurum, 2007, s. 181.

²⁹ Turan Karataş, "Naat Nehri Kuruyor mu?", (Çevrimiçi) <http://www.ermenekhaber.com/yazarlar/turankaratas/naat-nehri-kuruyor-mu/325/>, 05.06.2014.

³⁰ Yunus Emre Altuntaş, "Naat Geleneği Öldü Mü?", (Çevrimiçi) http://www.haberkultur.net/-HD5650_naat-gelenegi-oldu-mu-.html, 05.06.2014.

divan şiirinin formlarına bağılı kalarak hem de modern tarzda yazan şairlerimizde yüz yıllık bir ihmalin telafi çabası görölmektedir. Geleneğe bağılı şairler bunu tevarüs ettikleri divan şiiri malzemeleri ve günümüzün kelime kadrosuyla gerçekleştirirken; modern şair Hz. Peygamber'e bir damar, bir tema, bir motif olarak şiirinde yer verir.³¹

1.3. Mevlid

Kelime anlamı olarak "doğmak, doğum yeri ve doğum zamanı" manalarına gelen mevlid, daha sonraları ise özel bir anlam kazanarak Hz. Peygamber'in dünyaya gelişini, doğduğu zamanı, doğduğu yeri, hayatını, mucizelerini, mi'racını, gazâlarını, ahlâkını, vefatını konu alan eserleri bilhassa da Süleyman Çelebi'nin *Mevlid*'inin okunduğu törenlerin adını karşılayan bir kavram olmuştur.³²

Süleyman Çelebi'nin (ö.1422) müellifi olduğu ve asıl adı *Vesiletün'n- Necat* olan eser, türün edebiyatımız içerisindeki en meşhur örneği ve halkımızın Peygamber sevgisinin göstergesi olarak dinî türler içerisinde sayıca en fazla olanıdır. Türkçe mevlidlerin sayısı 200'e yakın olmakla birlikte, bu mevlidlerin çoğu mesnevi nazım biçimiyle ve "*Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*" kalıbıyla yazılmıştır.³³ Edebiyatımız içerisinde gelenekleşmiş bir yapıyla mevlid yazımları Za'îfi (ö.1546), Muhyî, Fatma Kâmile (ö.1921), Zeynî (XX.yüzyıl) gibi isimler tarafından devam ettirilmiştir.³⁴ Tanzimat sonrası dönemde na't türüne yakın bir görünüm arz eden mevlid türü bir taraftan geleneksel formda varlığını sürdürürken diğere taraftan yapı, dil ve üslup bakımından değişikliğe uğrar. İsmail Hakkı Toprak, Muhammed Lütfi Efe, Ali Ulvi Elöve gibi isimler bu dönemde mevlid türünde eser veren isimlerdir.³⁵

³¹ M.Fatih Andı, "Modern Türk Şiiri ve Peygamber", <http://www.sonpeygamber.info/modern-turk-siiri-ve-peygamber>, 04.06.2014.

³² Semra Alyılmaz, "Mevlit ve Türk Edebiyatında Mevlit Türü", **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S.13, Erzurum, 1999, s. 195-202.

³³ Hasan Aksoy, "Mevlid", Türk Edebiyatı, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XXIX, Ankara, 2004, s. 482.

³⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. M.Fatih Köksal, **Mevlid-nâme**, Ankara, TDV Yayınları, 2011.

³⁵ İsmail Çetişli, **Türk Şiirinde Hz. Peygamber** (1860-2011), Ankara, Akçağ Yayınları, 2012, s. 550-553.

1.4. Hilye

Kelime anlamı olarak süs, ziynet, sıfat-ı hasene³⁶ gibi anlamlara gelen hilye, mecazî olarak yaratılış, sûret, güzel vasıflar manasını taşımaktadır. Bir edebiyat ve sanat terimi olarak hilye, Hz. Peygamberimizin fizikî vasıflarını, yaratılışını ve güzelliklerini, kısmen de ahlâki özelliklerini anlatan manzum veya mensur eserlerle aynı konuda hüsn-i hatla yazılmış levhalara denir.³⁷

İlk dönem kaynaklarında hilyeler şemâil adı altında bir hadis konusu idi. Hadis kitaplarında "Sıfâtü'n- Nebî" ve "Fezâil" başlıkları altında verilen Hz. Peygamber'in vücut yapısıyla alakalı bilgiler sonraki dönemlerde Resûlullâh'ın fizikî özelliklerinin anlatıldığı ayrı bir bölüm olarak incelenmiştir.³⁸

Hilye türünün ortaya çıkışıyla alakalı da kızı Hz. Fatıma'nın vefatından sonra Peygamberimizi göremeyeceğini söylemesi üzerine, Peygamberimizin Hz. Ali'ye, "Ya Ali! Hilyemi yaz ki vasıflarımı görmek beni görmek gibidir." hadisi rivayet edilmektedir.³⁹

Hilye kavramı edebiyatımızda Hz. Peygamber için yazılmış eserleri karşılarsa da diğer peygamberler, Hülefâ-yı Râşidîn, Aşere-i Mübeşşere, Peygamberimizin torunları Hz. Hasan ve Hüseyin ve Mevlânâ gibi bazı din büyükleri için de hilyeler yazılmıştır.

İslâm tarihinde hilye türüne kaynaklık eden ilk eser, *Eş-Şemâ'ilü'n-Nebeviyye ve'l-Hasâ'isü'l-Mustafaviyye* adıyla yazılan Tirmizî'nin eseridir.⁴⁰ Türün edebiyatımızda en güzel kabul edilen örneği ise Hakanî Mehmed Bey'e ait *Hilye-i Saâdet*'tir.(1598-9)⁴¹ Türün diğer önemli eserleri arasında Cevrî İbrahim Çelebi'nin *Hilye-i Çehar-yâr-ı Güzîn*'i⁴², Neşâtî'nin *Hilye-i Enbiyâ'sı*⁴³, Süleyman Nahîfî'nin

³⁶ Şemseddin Sami, a.g.e., s. 558.

³⁷ Rıdvan Canım, a.g.e., s. 78.

³⁸ Mustafa Uzun, "Hilye", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C. XVIII, İstanbul, 1998, s. 44.

³⁹ Hakanî Mehmed Bey, **Hilye-i Saadet**, Haz.: İskender Pala, 2. bsk., LM Yayınları, İstanbul, 2002, s.10.

⁴⁰ Mustafa Uzun, a.g.md.

⁴¹ İskender Pala, a.g.e.

⁴² Rıdvan Canım, a.g.e., s. 82.

⁴³ Mahmut Kaplan, "Neşâtî'nin Hilye-i Enbiyâ'sı", **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.II, S.2, Van, 1991, s. 154-166.

Hilyetü'l- Envâr'ı⁴⁴ zikredilebilir. Hilye geleneğini yakın dönemde devam ettiren isimlerden *Hilye-i Fahr-i Âlem* ile M. Fehmi Gerçekçi, 2009 yılında tamamladığı *Hilye-i Şerîfe*'siyle M. Ali Eşmeli⁴⁵ gibi isimleri sayabiliriz.

1.5. Şemâil

Huy, tabiat, karakter, hal ve hareket, tavır ve davranış anlamlarına gelen "şemile" keli-mesinin çoğulu olup, ıstilahta, huyu, karakteri, ahlâkı, yaşayış tarzı, dış görünüşü, kıyafeti, gibi Peygamberimizin beşeri yönünü, hayat tarzını ve kişisel özelliklerini anlatan türe şemâil denilmektedir.⁴⁶ Peygamberin bizzat Allah tarafından övülmesi⁴⁷, üstün niteliklerinin Kur'ân-ı Kerîm'de anlatılması ve Peygamberini en güzel ahlak⁴⁸ üzere yarattığı için örnek alınmasını istemesi⁴⁹ ta Ashâb-ı Kirâm döneminden itibaren Hz. Peygamber'in tasviri çalışmalarını doğurmuştur.

Şemâil türünün ilk örneğini *eş- Şemâil'ün-Nebeviyye ve'l Has'ailü'l-Mustafaviyye* adlı eseriyle Tirmizî vermiştir. Tirmizî'nin (ö. 892) bu eseri hem şemâil türüne kaynaklık etme açısından hem de üzerine yazılan şerh ve hâşiyeler yönünden önemlidir.⁵⁰ Kadî İyâz'ın *eş-Şifâ* adlı eseri de şemâil kitaplarına kaynaklık etme ve klasik şemâillerden farklı bir muhtevaya sahip olması yönüyle dikkat çekmektedir.⁵¹ Türün edebiyatımızdaki ilk örnekleği ise Hoca Sâdeddin Efendi'ye nisbet edilen *Risâletü's-Şemâiliyye*'dir.⁵²

Son dönemlerde ise klâsik formda yazılan müstakil bir şemâil bulunmamakla birlikte Hayrettin Karaman'ın türün adını taşıyan bir eseri bulunmaktadır. M. Necati

⁴⁴ Eser üzerine iki adet yüksek lisans tezi hazırlanmıştır: Zekeriya Usluer, "**Süleyman Nahîfi Hayatı Eserleri ve Hilyetü'l-Envâr**", Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (YLT), 1994. Oya Yasav, "**Hilyetü'l-Envâr**", Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (YLT), 1995.

⁴⁵ M. Ali Eşmeli (Seyrî), **Hilye-i Şerîfe**, Yüzakı Yayınları, İstanbul, 2010.

⁴⁶ İsmail Karagöz, a.g.e., s. 617.

⁴⁷ Enbiyâ 21/107.

⁴⁸ Kalem 68/4.

⁴⁹ Âl-i İmran 3/31; A'râf 7/158.

⁵⁰ M. Yaşar Kandemir, "Şemâil", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XXXVIII, İstanbul, 2010, s. 498.

⁵¹ a.g.md. s. 499.

⁵² Mustafa Uzun, "Muhammed", s. 458.

Bursalı'nın *Hayalindeki Nakış*'ı ve M. Âsım Köksal'ın *Peygamberimiz* adlı siyerinin Peygamberimizin Şahsiyeti adlı bölümü bu mahiyetteki metinlerdir.⁵³

1.6. Hicretnâme

Kelime anlamı olarak kendi memleketini terk etme, bir yerden başka bir yere gitme, göç etme, tebdîl-i memleket gibi anlamlara gelen hicret; edebiyatımızda Hz. Peygamberin Mekkeli müşriklerin artan baskı ve zulümleri üzerine Medine'ye hicretini anlatan bir terimdir. Konuyu müstakil olarak işleyen eserlere hicretü'n-Nebî ya da hicretnâme denmekle; sîre ve mevlidlerin içerisinde de hicret bahsi sık sık anlatılmaktadır.⁵⁴

Türün edebiyatımızdaki en ünlü örneği Süleyman Nahîfi'nin (ö.1738-9) müstakil eseri *Hicretü'n-Nebî*'dir. Tanzimat sonrası şairlerin eserlerinde sık sık yer bulan hicret hadisesi, Mustafa Fevzi Efendi'nin 260 beyitlik Hicret-i *Habîb-i Rabbi'l-Âlemîn*'inde⁵⁵ ve Âşık Molla Rahim'in *Hicret-nâme*'sinde klâsik hicretnâme formunda işlenmiştir.⁵⁶

Bu konu klâsik hicret-nâme formu dışında son dönem şairlerimizin eserlerinde de hâlâ muhteva olarak yer etmektedir ve edecektir de: N. Fazıl Kısakürek'in ve Arif Nihat Asya'nın *Hicret* adlı şiirleri, Musin İlyas Subaşı'nın *Kutlu Göç-Nur Ulaştı Medine'ye* gibi şiirleri, Ahmet Efe'nin *Hicret I-II* şiiri, Mustafa Miyasoğlu'nun *Hicret Destanı* adlı şiiri ve M. Âsım Köksal'ın *Peygamberimizin Medine'ye Hicreti* şiirleri bunlardan birkaçıdır.

Türkiye Milli Kültür Vakfı'nın hicretin bin beş yüzüncü yıldönümü vesilesiyle düzenlemiş olduğu Hicret Şiir Yarışması halkımızın uzun zamandır içinde beslediği duyguları dökmek için iyi bir fırsat olmuştur.⁵⁷

⁵³ İsmail Çetişli, a.g.e., s. 554.

⁵⁴ Âmil Çelebioğlu, "Süleyman Nahîfi'nin Hicretü'n-Nebî Adlı Mesnevîsi", **Türklük Araştırmaları Dergisi**, S.2, İstanbul, 1986, s. 54.

⁵⁵ Mehmet Şahin, "Mustafa Fevzi B. Numan'ın Hayatı Eserleri ve Dinî Edebiyatla İlgili Şiirleri", Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006, s. 116.

⁵⁶ İsmail Çetişli, a.g.e., s. 568.

⁵⁷ Bu yarışmada dereceye giren ve diğer şiirleri görmek için bkz. **Tarih İçinde Hicret ve Na'tlar Antolojisi**, Haz.: Komisyon, TMKV Yayınları, İstanbul, 1982.

1.7. Mi'râciyye

Lügat anlamı olarak mi'râc; çıkılacak-yükselecek yer, merdiven, yükselme aleti, göğe çıkma-yükselme, en yüksek makam, huzûr-ı İlâhî anlamlarına gelmektedir.⁵⁸ İstılahta ise Peygamberimizin, peygamberliğinin dokuzuncu yılındaki Recep ayınının 27. gecesinde Cenâb-ı Hakk'ın huzuruna rûhen, cismen, hâlen çıkmasını, bütün mahlûkatın yaratıcısı ile umûmî, küllî, ulvî bir sohbetini ve Hak Teâlâ'nın ayetlerinin vasıtasız olarak kendilerine müşahede ettirilmesini ifade eder.⁵⁹

Mi'râc olayının Kur'ân ve hadis literatürüyle anlatıldığı mi'râc-nâme türü eserler edebî verimlerimiz içerisinde müstakil olarak bulunmakla beraber, mesnevî, mevlid, hilye, na't türünden eserlerin bir bölümü de olabilmektedir. Hatta divanlar içerisinde gazel formunda yazılmış mi'râciyye türüne de denk gelmektedir.⁶⁰ Mi'râciyyeler manzum ve mensur biçimlerde yazılmakla manzum mi'râciyyelerin çoğu kasîde ve mesnevî nazım şekliyle kaleme alınmıştır.⁶¹

Edebiyatımızda ilk defa *Satuk Buğra Han Destanı*'nda görülen mi'râc bahsinin⁶² müstakil olarak olmayıp, eser içerisinde kısmî şekilde yer verilmesine evvela Âşık Paşa'nın *Garîb-nâme*'sinde (1330) rastlamaktayız.⁶³ Mi'râciyye türünün Anadolu sahasında yazılan ilk müstakil örneği ise Ahmedî'nin 1405 yılında yazdığı 497 beyitlik *Tahkîk-i Mi'râc-ı Resûl*'üdür.⁶⁴ Türün edebiyatımızdaki önemli örneklerinden

İsmail Hakkı Bursevî'nin *Mi'râciyye*'si⁶⁵, Nâbî'nin *Mi'râciyye-i Hazret-i Sâhib-i Tâc-ı Levlâk ve Mâ-Sadak-ı Mantûk-ı Mâ-Halakati'l-Eflâk*'i⁶⁶, Nevizâde

⁵⁸ Şemseddin Sami, a.g.e., s. 1373; **Örnekleriyle Türkçe Sözlük**, Haz.: Komisyon, Ankara, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1996, C.3, s. 1990.

⁵⁹ Rıdvan Canım, a.g.e., s. 147.

⁶⁰ Konuyla ilgili ayrıntılı olarak hazırlanan bir çalışma olan Metin Akar'ın eserinde sire, mevlid, hilye, mucizat-ı Nebî, mesnevîler ve mürettep divanlardaki miraçnâmeler üzerinde durulmuştur. Bkz. Metin Akar, **Türk Edebiyatında Manzum Mirâcnâmeler**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdarî Bilimler Fakültesi, (DT), Ankara, 1980. Eser, aynı zamanda Kültür Bakanlığı tarafından da yayımlanmıştır.

⁶¹ Necla Pekolcay v.d., **İslâmî Türk Edebiyatında Şekil ve Nevilere Giriş**, İstanbul, Bayrak Matbaası, 1994, s. 193.

⁶² Murat Ak, "**Na'tlerin Tasavvufî Temelleri ve Na't Mecmuaları**", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (DT), Konya, 2014.

⁶³ Âşık Paşa, **Garîb-nâme**, Haz.: Kemal Yavuz, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2010, C.II, s. 290; Ayrıca Bkz.: Kemal Yavuz, "Anadolu'da Başlayan Türk Edebiyatında Görülen İlk Miraçnâmeler: Âşık Paşa ve Miraçnâmesi", **İlmî Araştırmalar**, S.8, İstanbul, 1999, s.247.

⁶⁴ Mustafa Uzun, "Mi'râciyye", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XXX, İstanbul, 2005, s. 136.

⁶⁵ İsmail Hakkı Bursevî, **Mi'râciyye**, Haz.: İrfan Poyraz, Bursa, Sır Yayıncılık, 2007.

Atâyî'nin kasîde nazım şekliyle yazılmış 84 beyitlik *Mi'râciyye'si*⁶⁷, Nâyî Osman Dede'nin *Mi'râcü'n-Nebî'si*⁶⁸, Süleyman Nahîfî'nin *Mi'râcü'n-Nebî'si*⁶⁹, Muhammed Fevzî'nin *Kudsiyyü's-Sirâc fi Nazmi'l-Mi'râc'ını*⁷⁰ sayabiliriz. Bunlar arasında Nâyî Osman Dede'nin eseri, XV. yüzyıldan beri bir gelenek halini almış ve mi'râc kandillerinde bestelenerek okunan örneklerden biridir. Bu gelenek hâlâ Bursa'daki Mahkeme Camii'nde devam etmekte ve davetlilere Hazret-i Peygamber'e Mirâç'ta ikram edilmesinin hatırasına süt dağıtılmaktadır.

Mi'râc olayı Peygamber Efendimizin en önemli mucizelerinden olduğundan bu hadise, Tanzimat sonrası edebiyatımızda da en çok yer verilen konulardan biri olmuştur. Keşfî, Receb Vahyî, Muhammed Lutfî Efe, Şükrü Karaca, M. Ali Eşmeli gibi isimler bu türde eser veren isimlerden olmakla; Receb Vahyî'nin 204, Muhammed Lufî Efe'nin 192 beyitlik *Mi'râcü'n-Nebî'si* klâsik tarzda yazılan mi'râciyelerdendir.⁷¹

1.8. Mu'cizât-ı Nebî

Lügat manası, beşerin bir benzerini meydana getirmeye güç yetiremediği iş olarak tanımlanan mu'cize, ıstılâhî manada; peygamberlerin Allah tarafından gönderilen elçiler olduklarını ümmetlerine ispat etmek için, Allah'ın izniyle gösterdikleri olağanüstü olaylar olarak tanımlanmaktadır.⁷²

Hz. Peygamber'in mu'cizeleri; aklî, hissî ve haberî olmak üzere üç başlık altında incelenebilir.⁷³ Hz. Peygamber'in ölümünden sonra onun etrafında gelişen mu'cizevî olaylar, Hz. Peygamber'i konu alan türlerin çeşitlenmesi ve İslâm'ın Anadolu'da yayılması esnasında halkın yoğun ilgisi ve karşılaşılan diğer dinlere karşı

⁶⁶ Ali Fuat Bilkan, "Nâbî'nin Mi'râc-nâmesi", *Dıvan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S.1, İstanbul, 2008, s. 3.

⁶⁷ Rıdvan Canım, a.g.e., s. 147.

⁶⁸ Murat Ak, a.g.e., s. 11.

⁶⁹ Metin Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mirâcnâmeler*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdarî Bilimler Fakültesi, (DT), Ankara, 1980, s. 207.

⁷⁰ a.g.e., s. 226.

⁷¹ İsmail Çetişli, a.g.e., s. 571.

⁷² Süleyman Uludağ, *İslâm'da İnanç Konuları ve İtikadî Mezhepler*, 4. bsk, Marifet Yayınları, İstanbul, 1998, s.199.

⁷³ Zeynep Esra Bilgin, "Fâ'ik, Mu'cizâtü'n-Nebî": İnceleme-Metin, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (YLT), Bursa, 2010, s. 4.

bir propaganda amacı güdülmesi, mu‘cizât-ı Nebî gibi yeni türlerin oluşumuna zemin hazırlamıştır.

XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu'da Hz. Peygamber'in doğumu başta olmak üzere, hayatı, fiziksel özellikleri, sözleri, ahlâkı, mi‘râcı, mu‘cizeleri, savaşları, vefatı gibi konular hakkında manzum eserler kaleme alınmaya başlamıştır. Bunlardan Hz. Peygamber'in mu‘cizelerini konu alan manzum veya mensur eserler, "Mu‘cizât-ı Nebî" adı altında bir türü meydana getirmiştir.⁷⁴ Peygamberimizin mu‘cizeleri, bilhassa XIV. ve XV. asırlarda Kirdecî Ali'nin *Güvercin Destanı*, *Kesikbaş Destanı*; İzzetoğlu'nun *Tavus Mucizesi*; Sadreddin'in *Geyik Destanı* gibi halk tipi mesneviler halinde daha çok görülmektedir.⁷⁵ Hz. Peygamber'in mu‘cizeleri birçok eserde çeşitli şekillerde zikredilmekle; bunlar na‘t, mi‘râciyye, siyer gibi türler çerisinde bir bölüm olarak, bazı eserlerde de müstakil şekilde yer bulmuştur. Na‘tlerde Hz. Peygamber'in Kur‘ân-ı Kerîm mucizesiyle birlikte diğer mucizelerine de yer verilmiş ve başka peygamberlerin mucizeleriyle kıyaslar yapılarak Peygamberimizin üstünlüğü dile getirilmiştir.⁷⁶

XIV. yüzyılda Anadolu sahasında mesnevî nazım şekliyle yazılmış Fâ‘ik'in *Mu‘cizâtü'n-Nebî'si*⁷⁷, İzzetoğlu Gurbetî'nin *Mu‘cizât-ı Resûl ‘Aleyhi's-selâm* isimli eseri, Cevâbî'nin *Mu‘cizât-ı Nebeviyyesi*, Tireli Bostanzâde Yahyâ Efendi'nin ve Taşlıcalı Yahyâ'nın Hz. Peygamber'in yüz mucizesini konu edindiği *Gül-i Sadberg’i*⁷⁸, Nâyî Osman Dede'nin *Ravzatü'l-İ‘câz fi'l Mu‘cizâti'l-Mümtâz*⁷⁹ isimli eseri türün edebiyatımızdaki örneklerindedir. Türün edebiyatımızdaki en meşhur örneği Edirneli Abdurrahman Ubeydî'nin *Evsâf ve Mu‘cizât-ı Nebî'sidir*.⁸⁰

Günümüze doğru geldiğimizde M.Necati Bursalı'nın Peygamberimizin mucizelerini anlattığı manzum eserini zikredebiliriz.⁸¹

⁷⁴ a.g.e., s. 7-8.

⁷⁵ Âmil Çelebioğlu, "Türk Edebiyatında Manzum Dînî Eserler", s. 359.

⁷⁶ Emine Yeniterzi, **Divan Şiirinde Na‘t**, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993, s. 284.

⁷⁷ Zeynep Esra Bilgin, a.g.e.

⁷⁸ Murat Ak, a.g.e., s. 6; Mustafa Uzun, "Muhammed", Türk Edebiyatı, s. 458.

⁷⁹ Müjgan Çakır, "**Nâyî Osman Dede: Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Ravzatü'l- İ‘câz fi'l-Mu‘cizâti'l-Mümtâz**", Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (DT), İstanbul, 1998.

⁸⁰ Murat Ak, a.g.e., s. 6.

⁸¹ M. Necati Bursalı, **Allah Resûlünün Mucizeleri**, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1969. Eserin 90-113. sayfaları arasında na‘tler bulunmaktadır.

1.9. Gazavât-ı Nebî

Sözlükte "istemek, niyetlenmek, düşmanla savaşmak" anlamındaki "gazv" kökünden türeyen ve gazve kelimesinin çoğulu olan gazavât; akın, saldırı, din uğruna yapılan savaş anlamında kullanılmaktadır. İslâmî bir kavram olarak ise, Hz. Peygamber'in bizzat sevk ve idare ettiği savaşlar anlamında kullanılmaktadır.⁸² Hz. Peygamber'in idaresinde bulunmayıp bir sahâbînin kumandasında olan askerî birliklere ise "seriyye" adı verilmektedir. Hz. Peygamber'in savaşlarını konu edinen bir disiplin, ilim dalı olarak da megâzî terimi kullanılmaktadır.⁸³ "Savaş, savaş menkıbesi" anlamındaki *meğza* kelimesinin çoğulu olan *megâzî*, başlangıçta yalnızca Hz. Peygamber'in Medine dönemindeki askerî faaliyetleri ve özellikle de gazveleri için kullanılırken, zamanla kelimenin anlamı genişlemiş ve siyer kelimesiyle eş anlamlı hale gelerek Hz. Peygamber'in hayatının tamamı için de kullanılır olmuştur.⁸⁴

Bir edebî tür olarak gazavât-ı Nebî, Hz. Peygamber'in katıldığı ve müşriklere karşı yapılan savaş ve gazveleri anlatan manzum ve mensur eserlerdir. Hulefâ-i Râşidîn döneminde özellikle İran ve Bizans'la yapılan savaşlarda mücahidleri teşvik etmek için Hz. Peygamber'in gazvelerini anlatma geleneği başlamış ve bu gelenek sonraki Müslüman devletler zamanında da devam etmiştir.⁸⁵

Türün edebiyatımızdaki ilk örneği Dursun Fakih'in 640 beyitlik *Gazavâtnâme* ya da *Kıssa-i Mukaffa* adıyla da bilinen mesnevisidir.⁸⁶ Bu eserde Hz. Muhammed'in (s.a.s) Hz. Ali, Hz. Halid ve diğer sahabelerle birlikte Mukaffa adlı bir kâfire karşı verdiği savaş anlatılmaktadır. XVI. yüzyılda yaşamış olan Niyâzî'nin *Gazavât-ı Nebî'si*⁸⁷, Süleyman Nahîfî'nin *Gazavât-ı Nebvî'si*⁸⁸ türün önemli örneklerindedir.

Ahmet Refik Altınay'ın (ö.1937) kaleme aldığı ve II. Abdülhamid'e ithaf ettiği *Gazavât-ı Celîle-i Peygamberî'si*⁸⁹ son dönemde yazılan müstakil bir eser

⁸² İsmail Karagöz, a.g.e., s. 202.

⁸³ a.g.e., s. 418.

⁸⁴ Mehmet Özdemir, a.g.m., s.130.

⁸⁵ Hüseyin Algül, "Gazve", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XIII, İstanbul, 1996, s. 489.

⁸⁶ Hasan Aksoy, "Dursun Fakih", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.X, İstanbul, 1994, s. 8.

⁸⁷ Engin Yılmaz, "**Gazavat-nâmeler ve Niyazi'nin Gazavât-ı Nebî'si**", Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (YLT), İstanbul, 1995.

⁸⁸ Murat Ak, a.g.e., s. 12.

⁸⁹ Ahmed Refik, **Gazavât-ı Celîle-i Peygamberi**, Haz.:Yaşar Çalıışkan, İstanbul, 2014, 220 s.

olması açısından önemlidir. Eser 224 sayfadan oluşmakta olup 1908 yılında İslâm harfleriyle ilk baskısı yapılmış, ardından 1937 yılında yeni baskısı yapılmıştır.⁹⁰

Türün son dönemdeki örnekleri şairlerimiz tarafından farklı formlarda kaleme alınmakla, Peygamberimizin savaşları hakkında en çok manzumeyi kaleme alan Necip Fazıl'ı, *Savaş Risalesi* adlı eseriyle Erdem Beyazıt'ı sayabiliriz.

1.10. Evsâf-ı Nebî

Peygamberimizin çeşitli özelliklerini anlatan bu eserlere, Mes'ûd el-Kâzerûnî'ye ait el-Müntekâ fî Evsâfi'n-Nebîyyi'l-Mustafâ gibi Arapça eserler ilk olarak kaynaklık etmiştir.⁹¹

Edirneli Abdurrahman Ubeydî'nin *Evsâf ve Mu'cizât-ı Nebî*'si ve Tâhir el-Huzâî'ye nisbet edilen *Risâle fî Evsâfin-Nebî ve Mu'cizâtihi*, türün mucizât türü ile de birlikte kullanıldığı örnekleridir.

Mustafa Fevzi b. Numan'ın (ö.1871) ölümünden 42 yıl sonra 1913'te neşredilen eseri *Şümûsü's-Safâ fî Evsâfi'l-Mustafâ*'sı bu türün yakın dönem örneğidir.⁹²

1.11. Esmâ-i Nebî

Peygamber Efendimizin dinî kaynaklarda yer alan isimlerinin manzum veya mensur eserlerde toplanmasıyla oluşan esmâ-i Nebîler edebiyatımızdaki türlerden biridir. Edebiyatımızda Peygamberimizin isimlerinin toplanmasının ve bunun bir gelenek haline gelmesinin etkenleri çok olmakla birlikte Hz. Peygamber'in isim ve sıfatlarını okuyan yazan ve evine asan kimsenin bela, hastalık vs. gibi kötü hallerden uzak olacağı hadisi, şairleri esmâ-i Nebî yazmaya iten unsurlardan biridir.⁹³ Bunun

⁹⁰ Hakan Öztürk, "Cumhuriyet Dönemi İslâm Tarihi Çalışmalarında Hz. Muhammed Tasavvuru (1923-1938)", Ankara Üniersitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (DT), Ankara, 2011, s. 13.

⁹¹ Mustafa Uzun, "Muhammed", s. 458.

⁹² Murat Ak, a.g.e., s. 8.

⁹³ Emine Yeniterzi, "Divan Şiirinde Hz. Peygamber'in İsim ve Sıfatları-Esmâ-i Nebî", TDV Kutlu Doğum Haftası II 1-7 Ekim 1990, Ankara, 1992, s. 87. Ayrıca Peygamberimizin isimlerinin faziletinin anlatıldığı kısma bkz. Harun Arslan, "Celâlzâde Mustafa'nın Tercüme-i Me'âricü'n-Nübüvve

yanı sıra na‘t, mevlid, mucizât, mirâciyye gibi dinî türlerde de Hz. Peygamber'in isim ve sıfatlarının tadâdı bir gelenek halini almıştır.⁹⁴

Hz. Peygamber'in bazı isimleri yalnız kendisine has olmakla birlikte bazı isimleri diğer peygamberlere de verilmiş; bazı isimleri ise Esmâ-i Hüsnâ'ya dahildir.⁹⁵ Edebiyatımızda Peygamberimizi vasfetmek için kullanılmış isim ve sıfatlardan derlenmiş, doksan dokuzdan iki bine kadar varan isimlerini açıklayan eserlere rastlanmaktadır.⁹⁶

Türün edebiyatımızda en fazla bilinen örneği Abdullah Salâhî Uşşâkî'nin *Gül-i Sad-berg-i Evrâd Berâ-yı Tuhfe-i Ubbâd* adlı eseridir. Hasib Efendi'nin 1000 beyit civarında yazdığı *Dürretü'l-Esmâ'sı*, Abdülmü'min Efendi'nin *Muammeyât fî Esmâ'n-Nebî Aleyhi's-Selâm*'i⁹⁷, Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin'in *Mir'atü's-Safâ fî Nuhbeti Esmâ'l-Mustafâ*⁹⁸ adlı risalesi türün diğer örneklerindedir.

Tanzimat'tan günümüze kadarki zaman diliminde manzum ve müstakil esmâ-i Nebî örneği görülmemekle, şairlerin bazı şiirlerini manzum esmâ-i Nebî'yi hatırlatan bir tarzda kaleme aldıkları ve Hz. Peygamber'in pek çok ismini kullandıkları görülmektedir.⁹⁹

1.12. Kırk-Yüz-Bin Hadis

Tarih içerisinde bazı sayılar kutsal kabul edilmiş, formel sayılar olarak nitelenmiş ve inanç sistemleri içinde gelenekle birlikte yer almıştır. Yukarıdaki sayılardan kırk sayısı da gerek bizim geleneğimiz içerisinde gerekse de diğer dünya medeniyetleri içerisinde kudsiyetine inanılan bir rakam olmuştur. Bu rakam tasavvuf geleneğinde çile, kırklar meclisi, kırk makam, kırklara karışmak; Anadolu ve Asya kültürlerinde kırklar motifi, kırk yiğit vb. şekillerde geçmektedir.

Adlı Eseri: Metin-Sözlük-Özel Adlar Dizini-Esmâ-yı Latîfe", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (DT), İstanbul, 2013, s. 322-323.

⁹⁴ Ahmet Yılmaz, "Türk Edebiyatında Esmâ-i Nebeviyye-i Şerife'yi Tadât Geleneği ve Müstakimzâde'nin Mir'atü's-Safâ İsimli Risâlesi", İSTEM, Yıl 2, S.4, 2004, s. 162.

⁹⁵ Konuyla ilgili ayrıntılı bir inceleme için bkz. Emine Yeniterzi, a.g.e., s. 161-202.

⁹⁶ Mustafa Uzun, "Muhammed", s. 458.

⁹⁷ Mustafa Uzun, "Muhammed", s. 458.

⁹⁸ Ahmet Yılmaz, a.g.m.

⁹⁹ İsmail Çetişli, a.g.e., s. 573.

İslâmî literatürde ise kırk sayısını; kırk yaşında Peygamberimize nübüvvetin gelmesiyle, Müslümanların sayısının kırka tamamlanınca açıktan tebliğe başlanmasıyla, zekât olarak malımızın kırkta birini vermemizle, hadislerde 18 defa ve Kur'ân-ı Kerîm'de de 4 yerde görmekteyiz. Bunlardan üçü Hz. Musa ve kavmiyle alakalı olup biri insanın kırk yaşında kemâle erdiğiyle alakalıdır.¹⁰⁰

Söz, haber, yeni şey anlamında kullanılan hadis kelimesi, terim olarak Hz. Peygamber'in sözlerini ve tasviplerini ifade eden; ilim olarak ise bu sözlerin nakline ve anlamına yöneliktir.¹⁰¹

Kırk hadis türü edebî anlamdaki ilk ürünlerini H. II. asrın sonlarında vermeye başlamıştır.¹⁰² Genel olarak dinî-ahlâkî, öğretici ve sosyal yönleri ağır basan kırk kadis türünün ortaya çıkış sebebi, hemen hemen tüm hadîs-i erbaîn kitaplarının mukaddimelerinde yer alan ve Hz. Peygamber'in söylediğine inanılan: (Men hâfiẓa 'alâ ümmetî erba'îne hadîşen min emrî dînihâ ba'aşehullâhu te'âlâ yevme'l-kiyâmeti fî-zümret'il-'ulemâ'i ve'l-fuḫahâ) "Ümmetimin içinde dinine dair kırk hadis ezberleyeni Allah u Teâlâ kıyamet gününde fakihler ve âlimler zümresi arasında diriltir." mealindeki hadistir.¹⁰³ Hadis derleyicileri içinse "Ölümünden sonraya kırk hadis bırakan kimse cennette benim arkadaşımıdır." rivayeti çok daha açık bir işaret olmuştur.¹⁰⁴

Hadis kitaplarının şeklî düzenlenmesi önce hadis metninin yazılması, sonra hadisin tercüme edilmesi ve gerek duyulursa ayetlerin ve hadislerin açıklanması tertibiyle yapılmaktadır. Yüz hadislerde ise konular biraz daha tafsilâtıyla işlenmiş olup, bazılarında mevzuyla alakalı hikâyeler anlatılmakla, bazı eserler yüz hadis-yüz hikâyeye olarak telif edilmiştir.¹⁰⁵ Türk edebiyatında ilmî çevrelerde yazılan kırk hadislerin mensur, edebî çevrelerde yazılanların ise manzum olduğu görülen türü;

¹⁰⁰ İskender Pala, "Kırk", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.XXV, İstanbul, 2002, s. 466.

¹⁰¹ M.Yaşar Kandemir, "Hadis", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.XV, İstanbul, 2013, s. 27.

¹⁰² Abdülkadir Karahan, "Hadîs-i Erbaîn Nev'inin Doğuşu ve Âmilleri", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1952, s. 76.

¹⁰³ İmam Nevevi, **Kırk hadis Tercüme ve Şerhleri**, Çev: İbrahim Hatiboğlu, İstanbul, Kahraman Yayınları, 1997.

¹⁰⁴ İsmail Hakkı Ünal, "İslâm Kültüründe Kırk Hadis Geleneği ve Şeyh Hamîd-i Velî'nin Hadîs-i Erbaîn Şerhi", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 1999, C.XXXIX, s. 138. Müelliflerin kırk hadis tertip etme sebepleri için ayrıca bkz. Cemal Aksu, "Hanîf'in Manzum Kırk Hadis Tercümesi", **İlmî Araştırmalar**, İstanbul, 2004, S. 17, s. 18.

¹⁰⁵ Âmil Çelebioğlu, "Türk Edebiyatında Manzum Dînî Eserler", s. 361.

şekil yönünden kırk hadisler, muhteva yönünden kırk hadisler, kategori yönünden kırk hadisler, konu yönünden kırk hadisler, karışık kırk hadisler olmak üzere beş grupta sınıflandırabiliriz.¹⁰⁶

İslâm dünyasında ilk kırk hadis derlemesi, Abdullah bin Mübarek el-Marvazî'nin (ö. 797) kayıp *Arba'ûn Hadis* adlı eseridir.¹⁰⁷ Türün en muhteşem örneği olarak ise hadîs ve fıkıh alimi İmam Nevevî'nin *Erba'ûn Hadîs* adlı eseri kabul edilir. Yine Molla Camî'nin *Çihil Hadîs* adlı eseri İran ve Türk edebiyatlarında asırlarca etkisini sürdüren örnekler arasında yer alır.¹⁰⁸

Türk edebiyatında siyer, hilye, mevlid, gibi dinî türler içerisinde en fazla işlenen tür kırk hadislerdir.¹⁰⁹ Edebiyatımıza evvela çeviriler yoluyla giren kırk hadis türünün Türkçedeki ilk örneği Kemal Ümmî'nin 1412'de yazdığı *Kırk Armağan*'ı olarak kabul edilse de, Mahmud bin Ali'nin Orta Asya Türkçesiyle 1358'de yazdığı her biri on hadisten oluşan dört bâblık *Nehcü'l-Ferâdis*'i daha önceki bir örnek olarak görülmektedir.¹¹⁰ XV. yüzyılda Ali Şir Nevâî'nin Câmî'nin eserinden aynı adla tercüme ettiği *Çihil Hadîs*'i, XVI. yüzyılda Fuzûlî'nin yine Câmî'den çevirdiği *Tercüme-i Hadîs-i Erba'ûn*'i ve Kemalpaşazâde'nin derlediği dört adet kırk hadis kitabı¹¹¹, XVII. yüzyılda Hâkânî, sonrasında Nâbî'nin kırk hadis derlemeleri ve Bursalı İsmail Hakkı'nın 1725 yılında yazdığı *Kırk Hadis Tercümesi* türün önemli örneklerindedir. XIX. yüzyılda İbrahim Hanif'in atıcılık, Abdullah bin İsmail'in ok ve yay, Miralay Hüseyin Remzi'nin tıp gibi çok özel alanlara dair hadislerden oluşan eserleri, türün orijinal örnekleridir.¹¹²

Son asırda türün temsilcileri arasında Mehmed Ârif'in beş ciltlik bir *Hadîs-i Erba'ûn Şerhü'nî*¹¹³ ve Harput müftüsü Kemâleddin'in basılmamış bir *Hadîs-i*

¹⁰⁶ Rıdvan Canım, a.g.e., s. 95.

¹⁰⁷ Abdülkadir Karahan, **İslâm-Türk Edebiyatında Kırk Hadis**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1991, s. 43.

¹⁰⁸ Rıdvan Canım, a.g.e., s. 97.

¹⁰⁹ Abdülkadir Karahan, "Kırk Hadis", Türk Edebiyatı, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.XXV, İstanbul, 2002, s. 470.

¹¹⁰ Rıdvan Canım, a.g.e., s. 97.

¹¹¹ Kahraman Bulgurcu, "**Kemalpaşazâde'nin Hadis İlmindeki Yeri-Kırk Hadisler Örneği**", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (YLT), Konya, 2004, s. 20.

¹¹² Rıdvan Canım, a.g.e., s. 98.

¹¹³ İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, **Son Asır Türk Şairleri**, Haz.: Müjgân Cunbur, C.I, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1999, s. 50.

Erbâin'ini¹¹⁴, Hasan Basri Çantay'ın *Kırk Hadis ve Meâlleri*'ni, Ahmet Nazım Arıkan'ın *Kırk Hadîs-i Şerîf*'ini ve Abdülkadir Karahan'ın *Kırk Hadis*'ini¹¹⁵ sayabiliriz.

Kırk hadislerin yanı sıra edebiyatımızda yüz-yüz bir hadis ve bin-bin bir gibi sayılarla eserler verilmiştir. Hatiboğlu'nun altı bin beyiti aşkın *Ferah-nâme* (ö.1434-35) adlı mesnevîsi¹¹⁶, Latîfî'nin (ö.1582) *Subhatu'l- Uşşâk*'ı, İsmail Beliğ'in (ö.1729) ve Visâlî'nin *Gül-i Sad Berg* adlı eserleri türün manzum örnekleridir.¹¹⁷ Vecihî Paşazâde'nin *Bin Hadis Tercümesi* adlı eseri de 1011 hadis ihtiva etmesine rağmen bin sayısıyla adlandırılmaktadır.¹¹⁸

1.13. Şefâatnâme

Sözlüklerde "bir başkasını desteklemek üzere ona katılmak, yardımcı olmak ve aracılık yapmak" anlamlarına gelen şefâat, dinî bir terim olarak; Peygamberimizin ve diğer peygamberlerin, bununla beraber kendilerine izin verilen makam sahiplerinin müminlerin bağışlanmasını istemeleridir.¹¹⁹ Bir kimsenin herhangi bir menfaate nâil olabilmesi veya kendisine zarar verebilecek bir şeyden kurtulabilmesi için şefaatinin yüksek bir makama sözlü olarak aracılık etmesidir.¹²⁰ Bir edebî tür olarak şefâatnâme ise, Hz. Peygamber'den şefâat isteğinde bulunan ve Peygamber'in ahiretteki şefâatini konu alan manzum ve mensur eserlerdir.

Hz. Peygamber bir hadislerinde ümmetinin günahkârlarına şefaate edeceğini haber vermiştir.¹²¹ Hz. Peygamberin genel kapsamlı bir şefaatinin olacağı rivayet edilmektedir. Buna "şefaate-i uzmâ" (büyük şefaate) adı verilir. Hz. Peygamberin bu anlamdaki şefaate yetkisi Kur'an'da da "Makam-ı Mahmûd" (övülen makam) adıyla bilinmektedir.

¹¹⁴ İbnü'l- Emin Mahmud Kemal İnal, **Son Asır Türk Şairleri**, Haz.: M. Kayahan Özgül, C.II, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1999, s. 1204.

¹¹⁵ Abdülkadir Karahan, "Kırk Hadis", Türk Edebiyatı, s. 473.

¹¹⁶ Âmil Çelebioğlu, "Türk Edebiyatında Manzum Dînî Eserler", s. 361.

¹¹⁷ Nihat Öztoprak, **Klâsik Türk Edebiyatında Manzum Yüz Hadisler**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (DT), İstanbul, 1993, s. 1-97.

¹¹⁸ Âmil Çelebioğlu, "Türk Edebiyatında Manzum Dînî Eserler", s. 361.

¹¹⁹ Mustafa Alıcı, "Şefaate", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.XXXVIII, İstanbul, 2010, s. 411.

¹²⁰ M.Fatih Kesler, "Kur'ân-ı Kerîm ve Hadislerde Şefaate İnancı", **Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi**, 2004, C.V, S. 13, s. 123.

¹²¹ Tirmizî, Kıyamet 11.

Şefâat konusu Hz. Peygamber'e dair diğer edebî türler içerisinde de -na't, mevlid, mi'râciyye- zaman zaman yer almakla birlikte ahvâl-ı kıyâmet ve mahşernâme gibi türlerde sık sık görülmektedir. Konuya bazıları ilâhi ve tevşih olarak bestelenen manzumelerden, Zekâî Dede'nin suzînâk makamındaki "Yâ Resûlallâh şefâat eyle Allah aşkına" vb. mısralarıyla başlayan ilâhileri de örnek gösterilebilir.¹²²

Türün edebiyatımızdaki ilk örneği, XV. asır şairlerimizden Ömeroğlu'nun 125 beyitli *Şefâat-nâme* adlı manzum örneğidir.¹²³ Pir Muhyeddin Muhammed'in de Kanuni Sultan Süleyman devrinde kaleme aldığı düşünülen *Şefâat-nâme* adlı bir eseri bulunmaktadır.¹²⁴

Son dönemde türün örnekleri arasında Mustafa Fevzi Efendi'nin kaleme aldığı ve 51 beyitlik klâsik bir manzume örneği olarak değerlendirilebilecek *İstişfânâme*'yi sayabiliriz.¹²⁵ Bunun dışında bu ismi taşıyan ama klâsik şefâatnâme olmayan birçok manzume vardır: Hüseyin Vassaf-*Na't 4*, Kenan Rıfâî-*Şâhim Medet*, M. Ali Eşmeli-*Şefaati Talebi* bunlardan birkaçıdır.¹²⁶

1.14. Bi'setnâme

Kelime anlamı olarak "göndermek" ve "gönderilmek" anlamına gelen bi'set, insanları hak ve doğru yola sevk için gönderilen bütün peygamberlerin, özel olarak da Peygamberimizin peygamberlik görevinin başlangıç zamanı anlamına gelmektedir.¹²⁷ İslâm ve dünya tarihi açısından bir dönüm noktası olarak kabul edilen bu olay, Recep ayının 27'sinde gerçekleşmiş, İslâm tarihinde de bi'set öncesi ve sonrası şeklinde bir zamansal tasnif yapılmıştır.

Bi'set kelimesi Kur'an-ı Kerîm'de "peygamberlikle görevlendirmek", "ilham etmek", "ölüleri diriltmek", "uykudan uyandırmak" gibi çeşitli anlamlarda

¹²² Mustafa Uzun, "Muhammed", s. 459.

¹²³ Âmil Çelebioğlu, "Türk Edebiyatında Manzum Dînî Eserler", s. 360.

¹²⁴ Şahin Köktürk, "Şefaati-name ve Pir Muhammed'in Şefaati-name", **Turkish Studies**, Vol. 9/6 Spring, Ankara, 2014, s. 761.

¹²⁵ Mehmet Şahin, "**Mustafa Fevzi bin Numan'ın Hayatı Eserleri ve Dinî Edebiyatla İlgili Şiirleri**", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (YLT), Ankara, 2006, s. 130-131.

¹²⁶ İsmail Çetişli, a.g.e., s. 575.

¹²⁷ İsmail Karagöz, a.g.e., s. 72.

kullanılmıştır.¹²⁸ Bir edebî terim olarak ise bi'setnâme; Hz. Peygamber'e kırk yaşında verilen peygamberlik vazifesini anlatan türdür. Bu türün en önemli ve tek örneği Şeyhülislâm İshak Efendi (1679-1734) tarafından mesnevi nazım şekliyle verilmiştir. Eseri ilginç kılan ise, beyit sayısının Peygamberimize nübüvvetin verilmesinden vefatına kadar geçen yirmi üç senenin aylarının toplamı olan 278 sayısına tekabül etmesidir.¹²⁹

1.15. Regâibiyye

Sözlüklerde "kendisine rağbet edilen şey, bol ve değerli bağış" manalarında kullanılan "ragîbe" kelimesinin çoğulu olan regâib, hadis ve fıkıh literatüründe "bol sevap, mükâfat ve faziletli amel" anlamlarında da kullanılmakla beraber; hicri takvime göre bir hadiste Allah'ın ayı olarak kabul edilen Receb ayının ilk cuma gecesine ad olmuştur.¹³⁰

Dinî bir kavram olarak leyle-i regâib, Fahr-ı kâinat Efendimizin rahm-ı mâdere düştükleri leyle-i mübârekeye müsâdif gecedir.¹³¹ Edebî bir tür olarak ise regâibiyye; mesnevî, kasîde, gazel, kıta, terkiib-i bend nazım şekilleriyle yazılmış; Hz. Peygamber, annesi Âmine ve babası Abdullah'la ilgili olsa da daha çok Peygamberimizin faziletleri, yetim ve öksüz oluşu gibi konuları ele alan manzum eserlerdir.¹³²

Mevlidler içerisinde bir bölüm olarak sık görülen ve edebiyatımız içerisinde çok fazla müstakil örneğine rastlanılmayan türün, ilk örneğini 18. asrın mutasavvif şairlerinden Abdullah Salâhi-i Uşşâkî, 211 beyit olarak *Matla'u'l-Fecr/Regâibiyye*

¹²⁸ A.Lütfi Kazancı, "Bi'set", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.VI, İstanbul, 1992, s. 217. Konunun Kur'ânî boyutunu inceleyen bir araştırma için bkz. İsmail Yılmaz, "**Kur'an'da Bi'set (Peygamber Gönderme) ve Gerekçeleri**", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (YLT), Konya, 2009.

¹²⁹ Muhammet Nur Doğan, "İshak Efendi", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.XXII, Ankara, 2000, s. 531. Eserle ilgili ayrıca bkz. Muhammet Nur Doğan, **Lâle Devri Şairlerinden İshak Efendi'nin Orijinal Bir Mesnevisi: (Metin-Nesre Çeviri ve Açıklama)**, İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C.XXVII, İstanbul, 1997, s. 101-168.

¹³⁰ Hamdi Tekeli, "Regaib Gecesi", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.XXXIV, İstanbul, 2007, s. 535.

¹³¹ Şemseddin Sami, a.g.e., s. 667.

¹³² Mustafa Uzun, "Muhammed", **Türk Edebiyatı**, s. 459.

adlı eseriyle vermiştir.¹³³ Edebiyatımızdaki bir diğer örnek ise, Ârif Süleyman'ın (ö. 1769) Farsça olarak kaleme aldığı 127 beyitlik *Regâibiyye*'dir.¹³⁴

Türün Türkçe'deki ikinci örneğini Tanzimat sonrasında Edirne müftüsü Fevzi Efendi vermiştir. 126 beyitten oluşan *Envârü'l-Kevâkib fî Leyleti'r-Regâib* adlı eseri müellif, 1898 yılında kaleme almıştır.¹³⁵ Eser, mensur bir dibâceden oluşması özelliğiyle önemlidir. Üsküdarlı Sâfî'nin (ö. 1901) *Dîvânçe*'sinde yer alan *Leyle-i Regâib*'i, terkîb-i bend nazım şekliyle yazılması açısından diğer regâibiyyelerden ayrılmaktadır.¹³⁶ Mevlid ve mi'râciyye gibi bölümleri barındırmayan eser, altışar mısralık dört bendden oluşmaktadır. Bir "Ara Nesil" şairi olan Receb Vahyî'nin (ö.1922) *Regâibiyye*'si müsemmen nazım şekliyle ve 9 bendden oluşmaktadır.¹³⁷ Nakşibendi şeyhlerinden Muhammed Şemseddin-i Bursavî'nin de iki adet regâibiyyesi bulunmaktadır.¹³⁸ Biri murabba biri de gazel nazım şekliyle yazılan regâibiyyeler Bursavî'nin *Dîvân-ı Hadîkatü'l-Ma'ânî* adlı eserinde yer almaktadır.

1.16. Vefât-ı Nebî

Hız. Peygamber'in vefatını ve hemen bunun öncesinde yaşanan veda haccı, Hız. Ukkâşe Hadisesi ve Peygamber'in hastalık süreci gibi olayları konu edinen türlere vefât-ı Nebî denmektedir. Vefât-ı Nebîler daha çok mevlid türü olmakla bazı dini türler içinde bir bölüm olarak görülmektedir.¹³⁹

Türün ilk örneği olarak Şeyyad Hamza'nın *Vefât-ı Hazret-i Muhammed Aleyhi's-selâm* adlı, -356 beyti Şeyyad Hamza'ya, gerisi müstensihâ ait olan- bir mecmuada yer alan 483 beyitlik mesnevisini zikredebiliriz.¹⁴⁰ Bu türde yazılmış

¹³³ Mehmet Akkuş, "Edebiyatımızda Regâibiyye ve ve Salâhî'nin Matla'u'l-Fecr'i", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.XXXII, Ankara, 1992, s. 133.

¹³⁴ Mustafa Uzun, "Regâibiyye", **Türk Edebiyatı**, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.XXXIV, İstanbul, 2007, s. 536.

¹³⁵ Hakan Yekbaş, "Klasik Türk Şiirinde Regâibiyye ve Mehmed Fevzi Efendi'nin Regâibiyyesi", **Ankara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi** [TAED], S.42, Erzurum, 2010, s. 71.

¹³⁶ Âlim Yıldız, "Regâibiyye ve Üsküdarlı Sâfî'nin Bir Regâibiyyesi", **Somuncu Baba Aylık İlim Kültür ve Edebiyat Dergisi**, S.90, Malatya, 2008, s. 49.

¹³⁷ Hakan Yekbaş, "Receb Vahyî ve Leyle-i Regâib adlı Regâibiyyesi", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.IV, Bahar 2011, s. 219.

¹³⁸ İsmail Çetişli, a.g.e., s. 574.

¹³⁹ Nurgül Özcan, "Molla Vefî'nin Vefât-ı Nebî'si", **Turkish Studies**, C.VII, S. 2, Bahar 2012, s. 839.

¹⁴⁰ Fatma Turhal Güler, "**Vefât-ı Hazret-i Muhammed Aleyhi's-selâm**", Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (YLT), İstanbul, 1996, s. 5.

eserlerin en önemlisi kabul edilen eser, Ârif'in *Mürşidü'l-Ubbâd* adlı eserinin içinde yer alan *Vefât-ı Nebî* adlı 1402 beyitlik mesnevisidir.¹⁴¹ Eserine tevhid, na't ve medhiyelerle başlayan Ârif, Peygamberimizin vasıflarını ve mucizelerini saydıktan sonra vefatına geniş yer ayırmıştır.

Bu türdeki eserlerin Tanzimat sonrasındaki örneklerini ise Keşfî ve Fatma Kâmile Hanım mevlidlerinin 50 beytin üzerindeki Hz. Peygamber'in vefatına ayırdıkları bölümlerde görmekteyiz.¹⁴² Bu tem, günümüz modern şairlerinin -Necip Fazıl "*O Gün*", Seyfettin Ünlü "*İrcii*", Arif Nihat "*Hazret-i Peygamber'in Vefatı*", Fatih Okumuş "*Ölüm Gazeli*"- eserlerinde, klasik biçimin dışında da işlenmeye devam etmektedir.

1.17. Delâ'il-i Nübüvvet

Delâ'il, "yol gösteren, kılavuz, alamet, rehber, işaret, iz" gibi anlamlara gelen delil kelimesinin çoğuludur ve kelâm ilminde ispatlanması veya kanıtlanması gereken hususa ulaştırıcı şeyler anlamındadır. Delâ'ilü'n-nübüvve türü genelde peygamberlik müessesesini, peygamberlerin bizzat gösterdiği ya da peygamberlik alâmeti olarak kendileri dışında meydana gelen tabiatüstü olayları inceleyip bunların ilâhî kaynaklı olduğunu; özelde ise Hz. Muhammed'in peygamberliğini ispatlamak amacıyla yazılan eserleri ifade eder.¹⁴³ Bu muhteva mu'cizât türü içerisinde de az çok anlatılır, mucizeler hem mucize hem de delâ'il olarak görülür. Ancak "bazı olaylar vardır ki delâ'il oldukları halde mucize olarak isimlendirilemezler, çünkü peygamberliği ispat sadedinde delil olsalar da, meydana gelmelerinde peygamberlerin değil başkalarının rolü vardır. Bir peygamberin kendinden sonra gelecek bir peygamberin gelişini haber vermesi ve gelecek olanın peygamberliğine delil olması böyledir."¹⁴⁴ Bu nev'iden olaylara mucize değil *delâ'il* denir.

İslâmî literatürde delâ'ilü'n-nübüvve, me'âlimü'n-nübüvve, a'lâmu'n-nübüvve, isbâtu'n-nübüvve, şevâhid-i nübüvvet, hücec-i nübüvvet gibi adlarla bu

¹⁴¹ İsa Baldemir, "**Vefât-ı Nebî**", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (YLT), İstanbul, 1996.

¹⁴² İsmail Çetişli, a.g.e., s. 574.

¹⁴³ Yusuf Şevki Yavuz, "Delâ'ilü'n-Nübüvve", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.IX, İstanbul, 1994, s. 116.

¹⁴⁴ Nimetullah Akın, "Delâ'ilü'n-Nübüvvenin İşlevselliği Üzerine", **Usûl: İslâm Araştırmaları**, S.8, Ankara, Temmuz-Aralık 2007, s. 48-49.

içerikteki eserleri görmek mümkündür. Bu eserlerdeki konular genellikle; önceki semâvî kitaplarda Hz. Muhammed'in (s.a.s) peygamberliğine dair işaretler, nübüvvetten önce onun peygamberliğini işaret eden olaylar, Kur'ân'ın kendisinin mucize olmasıyla geçmişten ve gelecekte haber vermesi, Hz. Peygamber'in göstermiş olduğu mucizeler, Hz. Peygamber'in geçmiş ve geleceğe dair verdiği bilgiler şeklinde özetlenebilir.¹⁴⁵

Farklı dinlerle karşılaşılması ve İslâm'a inanan müminin inancını makul bir zemine oturtma çabası olarak görülebilecek bu ve bu içeriğe yakın eserlerin edebiyatımızda görülmesi hayli anlamlıdır. Bu konuya ilk defa Sîre adlı eserindeki "A'lamu'n-nübüvve" başlığıyla yer veren, sekizinci yüzyılda yaşayan İbn İshak olmuştur.¹⁴⁶ Türün en önemli örneklerini ise Ebû Nuaym el-İsfahânî (ö.1038) *Delâ'ilü'n-Nübüvve*¹⁴⁷, Hüseyin el-Beyhakî (ö. 1066) *Delâ'ilü'n-Nübüvveti ve Ma'rifetu Ahvâli Sahibu's-şer'ati* adlı eserleriyle vermiştir.¹⁴⁸

Türün edebiyatımız içerisindeki diğer örnekleri Şeyh Eşref bin Ahmed'in (ö.1451?) mesnevî nazım şeklindeki *Şevâhidü'n-Nübüvve*'si ve Bursalı Lâmiî Çelebi'nin (ö.1531-2) Molla Câmî'nin Farsça yazılmış eserinin genişletilmiş tercümesi olan *Terceme-i Şevâhidü'n-Nübüvve* adlı eserleridir.¹⁴⁹

1.18. Fezâilü'n-Nebî

Fezâil kelimesi, Hz. Peygamber'in üstünlükleri anlamındaki hadis terimi olmakla beraber; Peygamberimizin fazilet ve meziyetleri, üstün özellikleri hadis kitaplarının fezâil, menâkıb, edeb, libas, et'ime, zinet, zikir ve dua bölümleri gibi bölümlerde yer almış; özel olarak da bu alanda şemâil, delâ'ilü'n-nübüvve, hasâisü'n-nebî ve hilye gibi eserler ortaya çıkmıştır.¹⁵⁰ Bu tür, zaman zaman diğer türlerle birlikte ve iç içe zikredilse de hasâisü'n-nebî ismiyle daha çok kullanılır olmuştur.

¹⁴⁵ a.g.m., s. 51.

¹⁴⁶ a.g.m., s. 49.

¹⁴⁷ Yusuf Şevki Yavuz, a.g.md., s. 117.

¹⁴⁸ a.g.m., s. 50.

¹⁴⁹ Murat Ak, a.g.e., s. 43.

¹⁵⁰ M.Yaşar Kandemir, "Şemâil", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.XXXVIII, İstanbul, 2010, s. 497.

Hasâisü'n-nebîler, Allah'ın sadece Hz. Muhammed'e lutfettiği özellikleri ifade eden tabir ve bunları ele alan eserlerin adı olmuştur.¹⁵¹ "Bir şeye veya bir kimseye sadece onda bulunan bir özellekle üstünlük nisbet etmek" anlamını taşıyan hasâis kelimesine ilk defa Muhammed el-Kummî'nin (ö.961) *Hasâisü'n-Nebî* adlı eserinde rastlanır.¹⁵² Peygamberimizin faziletlerinin anlatılmasına muhaddislerimizden Müslim'in (ö.875) *Câmi 'u's-Sahih* adlı eserinin Fezâil bölümünde; Hz. Peygamber'in şecaati, cömertliği, hayâsı ve tevazuu, güzel kokusu ve terinin temiz oluşu, sırtındaki nübüvvet mührüne dair hadislerin zikredilmesi yoluyla yer verdiği görülmektedir.¹⁵³ Hasâis konusuna ilk temas eden kişi ise bu isimlerden de önce yaşamış olan İmam Şâfiî'dir. (ö.820)

Hz. Peygamber'e lutfedilen üstünlüklere dair kaleme alınan ve bir "fezâilü'n-nebî" edebiyatı oluşturacak kadar çok olan eserlerin bir kısmı Resûlullah'ın diğer peygamberlerden üstünlüğünü konu edinmiş, bir kısmı da onun insanlardan, cinlerden, meleklerden ve bütün yaratıklardan üstün olduğu hususunu ele almıştır.¹⁵⁴ Bunları yaparken de Kur'ân'daki ayetlerden ve ayrıca hadislerden faydalanılmıştır. Bunların en meşhuru da önceki peygamberlere verilmeyen beş özelliğin Peygamberimize verilmiş olmasıdır. Peygamberimizin bu dünyada olduğu gibi ahiretteki özellikleri de hepimizin malumudur.

Yukarıda zikrettiğimiz isimlerden başka Kâdî İyâz da (ö.1149) *Şifâ* adlı eserinde fasılalar halinde hasâis bahsine yer vermiştir.¹⁵⁵ Bu konuda İbnü'l-Cevzî'nin (ö.1201) *el-Vefâ bi-ta'rîfi Fezâili'l-Mustafâ* adlı eseri türün müstakil örneği olma özelliğindedir.¹⁵⁶ Yûsuf b. Ahmed ed-Dımaşkî'nin *Risâle fî Fezâ'ili'n-Nebî ve Hasâ'isihî* adlı eseri, Kemalpaşazâde'nin (ö.1534) *Efdaliyyetü (tafdîli) Nebiyyinâ 'Alâ Sâ'iri'l-Enbiyâ'* adlı risâlesi bu türün diğer örneklerindedir.

¹⁵¹ Erdinç Ahatlı, "Hasâisü'n-Nebî", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.XVI, İstanbul, 1997, s. 278.

¹⁵² a.g.m., s. 278.

¹⁵³ Seyit Avcı, "Sahih-i Müslim'in 'Kitâbü'l-Fezâil' Bölümüne Göre Hz. Peygamber'in Bazı Özellikleri", **İSTEM**, C.X, S.19, s. 12.

¹⁵⁴ Erdinç Ahatlı, a.g.md., s. 278.

¹⁵⁵ Erdinç Ahatlı, a.g.md., s. 279.

¹⁵⁶ Seyit Avcı, a.g.m., s. 13.

2. ARAP - FARS VE TÜRK EDEBİYATLARINDA NA‘T GELENEĞİ

Na‘t türü edebiyatımızda Resûlullâh'ı öven şiirlerin genel adı olmuştur. Fars edebiyatında "sitâyiş" olarak adlandırılıp Arap edebiyatında ise övgü için şiirler, daha çok "medh" başlığı altında toplanmıştır.

İlk örneklerine Arap şiirinde rastladığımız bu örnekler, Peygamberimizin üstün vasıflarını anlatıp, onu öven ve yücelten tarzda olmuştur. Hz. Peygamber hakkında yazılmış ilk şiir, kendisinden yedi asır evvel yaşamış olan Es'ad Ebû Kerîb El-Himyeri'ye ait¹⁵⁷ olmakla; Hz. Peygamber zamanında yazılan ilk şiirin ise El-A'sa¹⁵⁸ tarafından söylendiği kabul edilir. Arap edebiyatında Cahiliye Döneminde de Araplar arasında şiir önem arz etmiş ve Araplar her yıl düzenledikleri panayirlarda dereceye giren şiirleri Kâbe duvarına asmıştır. Bunlar arasında en meşhur olarak bildiğimiz şiirler "Mu'allakât-ı Seb'a" adıyla asılmış olanlardır. Daha sonralarda ise Hz.Peygamber'le alakalı en güzel kasidelerin "Peygamber şairi" olarak da bilinen Hassan b. Sâbit¹⁵⁹ (ö. 680) tarafından yazıldığını bilmekteyiz. Yine Peygamber'in ashabı olma şerefine erişmiş Kâb b. Züheyr'in (ö.645) "Kaside-i Bürde" isimli na‘t-ı şerîfi daha Asr-ı Saadet'te örneklerini gördüğümüz ilk na‘tlerdir. Hz. Peygamber'e dair medhiyelerin ilk mensur örneği de Hicret sırasında Peygamberimizi çadırında misafir eden Ümmü Mâ'bed tarafından verilmiştir.¹⁶⁰

XIII. yüzyılda yaşamış olan Mısırlı Muhammed b. Said el-Bûsîrî ile ilgiliyse, felçli olduğu bir dönemde yazdığı yüz altmış beyitlik "Kasîde-i Bür'e" vesilesiyle Peygamber Efendimizin, rüyasında omuzlarına hırkasını örterek iyi olduğu anlatılır.¹⁶¹ Bûsîrî ve İbnü'l-Arabî'de çok geniş şekilde işlenen Hz. Peygamber'in mahlûkatın ilki olduğu konusu, en başta Peygamberimizin amcası Hz. Abbas'a nisbet edilen "Kâfiyye" adlı eserde anlatılmıştır.¹⁶² Arap edebiyatında Peygamber'in medhi konusunda üç büyük şair içinde kabul edilen Yûsuf es-Sarsarî'nin Resûl-i Ekrem için yazdığı şiirlerin de yirmi cilde ulaştığı kaydedilir.¹⁶³ Peygamber övgüsü birçok yeni

¹⁵⁷ Emine Yeniterzi, a.g.e., s. 4.

¹⁵⁸ Emine Yeniterzi, a.g.e., s. 4.

¹⁵⁹ Daha geniş bilgi için bkz. Dursun Hazer, **Hz. Peygamber'in Şairleri**, İstanbul, Hitit Yay., 2008, s. 45-175.

¹⁶⁰ İsmail Durmuş, "Muhammed", Arap Edebiyatı, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XXX, İstanbul, 2006, s. 451.

¹⁶¹ Mahmut Kaya, "Muhammed b. Said Bûsîrî", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.VI, İstanbul, 1992, s. 469.

¹⁶² İsmail Durmuş, a.g.md., s. 451.

¹⁶³ İsmail Durmuş, a.g.md., s. 452.

türün de doğmasına zemin hazırlamıştır. Ebû Bekir el-Vitrî el-Bağdâdî, 1263 yılında tamamladığı *el-Kasâ'idü'l-vitriyyât* adlı eseriyle, her kasidesi tekli sayı (vitr) olarak yirmi bir beyitten oluşan yirmi dokuz kasidesiyle yeni bir türün öncüsü olmuştur.¹⁶⁴ Bedîiyye de yine ayrı bir medih türü olarak ortaya çıkmıştır. XIV. ve XX. yüzyıl arasında yaygın olarak kullanılan tür, anlayış değişikliği sebebiyle terkedilmiştir.

Şüphesiz ki edebiyatımızda varlığını devam ettiren na't türü, Arap edebiyatında da hâlâ devam etmektedir. XVIII. ve XIX. yüzyıllarda Abdülganî en-Nablusî ve başlangıçtan yaşadığı döneme kadarki Peygamber övgülerinden yaptığı seçkilerden bir antoloji oluşturan Yusuf b. İsmâil en-Nebhânî Hz. Peygamber'le ilgili eser veren önemli isimlerdendir. Mısırlı şair ve devlet adamı olan Mahmud Sâmi Paşa (1839-1904) ya da diğer adıyla Mahmud Sâmi el-Bârûdî "Eski Arap şiirinin yeni ustası sıfatıyla kendinden sonra gelen şairlere öncülük etmiş"¹⁶⁵ ve Busîrî'nin şiirlerine nazîre yazma geleneğini sürdürmüştür. "Arap edebiyatında nebeviyyât olarak bilinen Hz. Peygamber'i konu alan ve mîmîye kasideler şeklinde Busîrî'nin kasidesine nazîre yazma geleneğini son olarak 190 beyit halinde ve 'Nehcu'l-bürde' adıyla 20. yüzyılda 'şairlerin emiri' payesi verilmiş olan Mısırlı Ahmed Şevki'nin sürdürdüğü anlaşılmaktadır."¹⁶⁶

Modern ve çağdaş Arap şairleri, Hz. Peygamber'le ilgili mensur, manzum, tiyatro ve destan gibi birçok türde eserler vermişlerdir. Bu eserlerde Hz. Peygamber'in fizikî ve manevî özellikleri üzerinde durulmuş ve aynı zamanda müsteşriklerin Peygamber'e ve İslâm'a yönelik iftiralara cevaplar verilmiştir.¹⁶⁷ Bârûdî, Ahmed Şevki, Kâmil Emin, Abdullah Tayyib bu isimlerdendir. Günümüz Arap toplumlarında ve onların şiirlerinde, Resûl-i Ekrem'in vesilesiyle çağdaş sorunlar dile getirilmiş; Hz. Peygamber'in bir kurtarıcı model, bir millî kahraman, bir sosyal reformcu olarak görülmesinde bir sakınca görülmemiştir.¹⁶⁸ Bu noktalar kısmî olarak bizim edebiyatımızda da görülmüş, bizde olduğu gibi Arap şiirinde de Peygamber'in medhi konusu değişen toplum hayatına paralel olarak daha az yer bulmuştur.

¹⁶⁴ İsmail Durmuş, a.g.md., s. 452.

¹⁶⁵ Nasuhi Ünal Karaarslan, " Bârûdî, Mahmud Sâmi Paşa", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.V, İstanbul, 2006, s. 90-91.

¹⁶⁶ Mehmet Yalar, "İslâmî Arap Şiiri ve Hz. Peygamber" **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. XVIII., S.I, s. 61-88.

¹⁶⁷ İsmail Durmuş, a.g.md., s. 454.

¹⁶⁸ İsmail Durmuş, a.g.md., s. 454.

Hız. Peygamber'in İıran edebiyatı içerisinde işlenmesi, Araplara göre daha geç olmakla, Hız. Ömer zamanında İıran'ın fethinden (635-642) sonrasına tekabül etmektedir. Farıslar da divan tertibi noktasında Arap geleneğine bağlı kalmış ve tevhidden sonra genellikle Hız. Peygamber'le ilgili bölümler yer almıştır. Bununla beraber her milletin edebiyatı kendine özgü dinamiklerle oluştuğu için, Fars edebiyatı ve Arap edebiyatındaki Peygamber algısı birtakım farklılıklar göstermektedir.

İlk rneklerine Nsır-ı Husrev'de rastladığımız Hız. Peygamber övgüsüne dair manzmeler, Hakîm Senâyî ile devam edip Türk asıllı Genceli Nizm ile klâsik formlarına ulaşır.¹⁶⁹ Ferdddin-i Attar, Sa'di-i şirz, mer Hayyam ve Molla Câmî, Hız. Peygamber'e övgü dolu şiirleriyle sık sık isimlerini duyduğumuz Fars şairlerdir. İıran edebiyatı şairlerinden Firdevs, şhnme'sinde tevhidden sonra; Sa'd, *Gülistan*'ın girişinde ve *Dîvân*'ında kaside şeklinde; Attar, *Pend-nâme*'sinde; Molla Câmî ise,  divanını da kapsayan ve sonradan toplatılan *Dîvân-ı Kâmil-i Câmî* adlı eserde Resûl-i Ekrem'in na'tine yer vermişlerdir. Na'tler Fars edebiyatında da belli bir nazım şekliyle yazılmamış; daha çok kaside, terci, kıta, mesnevi ve gazel nazım şekliyle yazılmıştır.¹⁷⁰

Ayrıca Fars edebiyatında na't geleneginin 19. ve 20. yüzyıl şairleri tarafından da sürdürülmekte olduğu bilinmektedir. Kan-i şirz, şekb-i İsfahânî, Mirz Esedullah, Melikşuar-yi Sabr, Muhammed Hüseyin şehriyr, İrec Mirz, Abdülhüseyin-i Ferzn ve Bn Nr Geyln na't gelenegini devam ettiren isimlerdendir. Bu isimlerden Melikşuar-yi Bahâr'ın 1903 tarihinde Hız. Peygamber'in doğum yıl dönümü münasebetiyle yazmış olduğu "Der Medh-i Hazret-i Hatm-mertebet" isimli na't, türün önemli örneklerindendir.¹⁷¹

Edebiyat tarihimiz içerisinde toplumumuzu siyasi, sosyal, kültürel veya ekonomik yönden etkileyen olaylar her zaman var olmuştur. Yalnız araştırabildiğimiz ve üzerinde konuşmaya muktedir olduğumuz tarih içerisinde, iki önemli olay toplumuzu yukarıda saydığımız ve saymadığımız tüm yönlerden etkilemiştir. Bunlar; esaslarını

¹⁶⁹ İsmail etişli, a.g.e., s. 45.

¹⁷⁰ Mustafa iekler a.g.md., s. 435.

¹⁷¹ Mustafa iekler, a.g.md., s. 435.

kabul ettiğimiz İslâm dini ve XIX. yüzyıldan itibaren model olarak kabul ettiğimiz Batı kültür dairesi.¹⁷²

Türklerin İslâm diniyle tanışmasını resmi tarih, 751 Talas Savaşı'na dayandırır; asıl tanışmanın çok daha erken tarihler olan Hz. Ömer zamanına (634-644) götürülmesi mümkün gözükmektedir. Zira 636 Kasidiye ve 642 Nihavend Savaşı'nda İran'da kurulmuş olan Sasanî devleti içerisinde hatırı sayılır derecede Türk askeri bulunmaktaydı. Göktürk, Avar ve Hazar Türklerinden oluşan Türk askeri aynı zamanda Araplarla birlikte Sasanî ordusu içerisinde Bizans'a karşı da mücadele etmişlerdi. Arapları çok daha öncesinde tanıma fırsatı bulmuş olan Türkler, *Sahih-i Buhârî* ve *Sahih-i Müslim* gibi İslâm âlemindeki müteber hadis kaynaklarında da geçmektedir.¹⁷³ Emevi ve Abbasi döneminde genişleyen Müslüman fetihleri, 751 Talas Savaşı öncesi ve sonrasında Türklerin parça parça Müslüman olması ve en nihayetinde; Karahanlı hükümdarı Satuk Buğra Han'la birlikte, Türklerin İslâmiyet'i toplu kabulüyle bu yeni din Türkler arasında büyük bir ivme kazanmıştır. Türklerin bu dine olan hizmeti Gazneliler, Selçuklular ve Osmanlı İmparatorluğu'yla had safhaya ulaşmıştır.

Medeniyetimizin oluşumunda etki etmediği alan kalmayan bu yeni din, edebiyatı besleyen aslî kaynakların başında gelir. Edebiyat noktasında çoklukla İran edebiyatından ve kısmî olarak Arap edebiyatından etkilenen Türklerin ilk verimleri, ancak on birinci yüzyılın ikinci yarısına rastlamış; belirgin örnekleri ise on üçüncü yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkmıştır. İslâmiyet'in kabulüyle birlikte bu yeni dinin kelimeleri ve gramer yapıları Türkçe'ye girmiş, bu yapılar kültür anlayışıyla meczedilerek homojen bir yapıya kavuşmuştur.

XI. yüzyıldaki ilk verimlerinden sonra kendine has bir üslûba ulaşan Türk edebiyatı, ikinci önemli dönüm noktası kabul edilen Tanzimat'a kadar *divan edebiyatı* ve *halk edebiyatı* olarak iki ayrı koldan gelişme göstermiştir. Zaman zaman her iki sahada da ürün veren isimler görülmekle; halk edebiyatı sahasında Yunus Emre, Kaygusuz Abdal, Pir Sultan, Karacaoğlan, Köroğlu, Gevheri ve Aşık Ömer; divan edebiyatı sahasında Fuzûlî, Bâkî, Nâbî, Şeyhülislâm Yahya, Nedim ve Şeyh Galib gibi isimler bu sahaların önemli isimleridir. Her iki gelenekten de Hz.

¹⁷² İsmail Çetişli, a.g.e., s. 46.

¹⁷³ Konuyla ilgili daha geniş bilgi için bkz. Abdülkerim Özeydin, "Türklerin İslâmiyeti Kabulü", *Türkler*, C.IV, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s. 409-410.

Peygamber hakkında o kadar çok şiir yazan olmuş ki; bu şiirler zamanla şemâil, hilye, siyer, mevlid, mi'râciyye, vefât-ı Nebî gibi türleri oluşturmuşlardır.

Hz. Peygamber'i övme, şefâatine nâil olma gibi çok çeşiti sebeplerle şiir yazan şairlerimiz; kasîde, gazel ve mesnevi gibi nazım şekillerini yaygın kullanmakla, diğer şekillerle de na'tlerini yazmışlardır. Edirneli Nâzim ve Neccârzâde Rızâ gibi çok sayıda na't yazan şairler nu'ut divanları oluşturmuş, okuyanları tarafından çok beğenilen na'tler de bir seçki mahiyetinde na't mecmuaları içerisinde toplanmıştır.

İslâmi dönemin daha ilk verimi olarak kabul edilen Yusuf Has Hâcib'in Kutadgu Bilig'inde na't türünü görmemiz mümkündür. Daha sonraki asırlarda Çağatay şiir mecrâsında karşımıza çıkan Ali Şîr Nevâî, bir tertip hususiyeti olarak her harf gazeliyyâtının ilk gazelini dînî muhtevada,, özellikle Hz. Peygamber medhinde yazdığını ifade etmiştir.¹⁷⁴ Akabinde Dîvân şiirinin altın dönemi diyebileceğimiz on altıncı yüzyılda Fuzûlî'nin "Su Kasîdesi", sonrasında Nef'î'nin "Sözüm"redifli na'ti, Nâbî'nin 137 beyitlik na'ti ve son dönemlere yaklaşırken zirveye noktayı koyan Şeyh Galib'in Na't-ı Nebevî olarak bilinen "Efendim" redifli müseddes na'ti Tanzimat dönemine gelinceye kadar bizde bir izlek oluşturması açısından isimleri zikredilmesi gereken eserlerdir.

Şeyh Gâlib'ten sonra klâsik geleneğin zayıfladığı ve sonrasında çözülmeye başladığı artık edebiyatçılarımızın ortak görüşüdür. Bu devreden sonra geleneğin takipçileri ve Yeni edebiyatın Namık Kemal, Recâizâde, Muallim Nâci gibi öncü isimleri de na't yazmış; yakın dönem şairlerimiz ve Diyanet İşleri Başkanlığı gibi kurumların yarışmalarındaki genç nesil de bu geleneği klâsik ve serbest formlarda günümüze taşımışlardır.

¹⁷⁴ Agâh Sırrı Levend, **Ali Şîr Nevâî: Hayatı Sanatı ve Kişiliği**, Ankara, C.I, 1965, s. 66.

BİRİNCİ BÖLÜM

TANZİMAT ÖNCESİ TÜRK EDEBİYATINDA NA‘T GELENEĞİ

1.1.HALK EDEBİYATI SAHASINDA YAZILAN NA‘TLER

Edebiyatımız içerisinde kendine has özellikleri barındıran halk edebiyatımızın kendine ait nazım şekilleriyle ve hususiyetleriyle Peygamberimizi konu edindiğini bilmekteyiz. Bu konu ediniş, Hz. Peygamber'e duyulan sevginin büyük bir göstergesi olarak toplumun her muhitinde hissiyât bulmuş, tekke mensuplarından âşıklara kadar hemen her kesimden insanın yazdığı şiirlerde na‘t temalı metinler karşımıza çıkmıştır.

Bu yer verilmiş, Halk edebiyatının kendi nazım biçimlerinin yanı sıra yer yer divan edebiyatı nazım biçimleriyle de görülmektedir. Bazen de bu yer verme istişfâ (şefâat dileme) şeklindeki cümlelerle anonim halk edebiyatı ürünlerinde dahi kendini göstermektedir. Dede Korkut Hikâyeleri'nde "Salur Kazan'ın Esir Olup Oğlu Uruz'un Çıkardığı Destanı Beyan Eder"¹⁷⁵ başlıklı hikâyede, Dedem Korkut'un kopuzla söylediği dizelerin ardından duasına amin diyenlerin günahlarının Muhammed Mustafa (s.a.s) hürmetine Tanrı tarafından bağışlanmasını istemesi kültürümüzün toplumsal arketipindeki kodları anonim de olsa göstermektedir.

Halk edebiyatı içerisinde konumuzla ilgisi olan ve hâlâ illiyetini devam ettiren kısım ise, Halk edebiyatını dönemlere ayıran uzmanlara göre âşık edebiyatı ve tasavvufî halk edebiyatı olarak adlandırılan dönemlerdir. -Ki biz, çalışmamızın bu kısmında bu şekilde bir tasnife gitmeyeceğiz.- Zira tekke edebiyatı olarak da adlandırılan tasavvufî halk edebiyatı hem vezin hem de şekil yönünden âşık edebiyatı ve divan edebiyatıyla dirsek temasını muhafaza etmiştir.

On beşinci yüzyılda hala teşekkülü devam eden ve ilk eserlerini Yunus Emre geleneğinin devamı olarak verdiği anlaşılan¹⁷⁶ âşık edebiyatının önemli isimleri bu yüzyıldan sonra karşımıza çıkmaktadır. Köroğlu, Karacaoğlu, Âşık Ömer, Kuloğlu, Âşık Gevherî, Ercişli Emrah, Âşık Şem‘î, Dadaloğlu, gibi isimlerden bazıları Peygamber'den söz eden şiirlerini zaman zaman aruzla yazsalar da genel olarak halk

¹⁷⁵ Muharrem Ergin, **Dede Korkut Kitabı**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 39. bsk., 2008, s. 203.

¹⁷⁶ Abdülkadir Karahan, "Âşık Edebiyatı", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.III, İstanbul, 1991, s. 550-552.

şiiiri biçim ve ölçüsüne bağılı kalmışlardır. Peygamber sevgisini daha çok koşma nazım biçimiyle vermişlerdir.

Zamansal olarak bizim inceleme konumuza girenlerse Erzurumlu Emrah, Bayburtlu Zihnî, Seyrânî, Âşık Ruhsâtî, Meftûnî gibi na't türünde örnekler veren ve bunu divan şiiiri biçimiyle yazmış olanlardır. Hatta Bayburtlu Zihnî ve Erzurumlu Emrah gibi şairler, on dokuzuncu yüzyılda divan sahibi olmuş şairlerdir.

Adlandırma konusundaki görüşlere göre çeşitli şekillerde ifade edilen tekke edebiyatı ya da tasavvufî halk edebiyatı, muhtevası ve biçimsel yönüyle divan edebiyatıyla halk edebiyatı arasında durmaktadır. Hece vezniyle eserler vermelerinin yanı sıra divan edebiyatının nazım şekilleriyle ve aruz ölçüsüyle de şiiirler yazan tekke mensupları, kullandıkları dil noktasında sadelikten yana olmuşlardır. Zira amaçları büyük kitlelere hitap edebilmek ve onları manevî yönden bir üst kademeye çıkarabilmektir. Bu kişilerin birçoğunun aynı zamanda tasavvuf erbabı mutasavvıf-şair olduklarını da unutmamak gerekir.

"Pîr-i Türkistan olarak adlandırılan ve Yeseviyye tarikatının kurucusu olan..."¹⁷⁷ Ahmed Yesevî'nin hikmetleriyle nüvelenen bu şiiir anlayışının en büyük temsilcisi Yunus Emre olmuştur. Tekke şairlerimizde ilahi tarzı na't-ı şerîflere daha çok tesadüf edilmekle; bizim üzerinde durduğumuz husus ise divan şiiiri formunda yazılmış na'tlerdir. Bunları inceleyecek olursak, XV. yüzyılda yaşamış Dede Ömer Rûşenî'nin gazel ve kasîde tarzında pek çok na'tini,¹⁷⁸ XVI. yüzyılda yaşamış, divan sahibi ve müstakil na'ti olan şairlerden Hatâyî, Arşî ve bunun yanında asrın en çok na't yazan şairi Şemseddin Sivâsî gibi isimleri görürüz. XVII. asırda Nakşî, Derviş Ahmed, Niyâzî-i Mısrî; XVIII. asırda Sezâyî-i Gülşenî, İsmail Hakkı Bursevî ve Erzurumlu İbrahim Hakkı'yı¹⁷⁹, na't türünde yazan isimlerin en başında zikredebiliriz.

XIX. asırda da na't yazan şairler arasında Müştak Baba, Şeyh Osman Şems, Senîh-i Mevlevî, Ketencizâde Mehmed Rüştü, Kuddûsî gibi isimler başta olmak üzere çok sayıda şairi görmekteyiz. Çalışmamızın konusu bu yüzyıldan sonrasıyla ilintili olduğu için detaylı bilgiyi XIX. ve XX. yüzyılı incelerken vereceğiz.

¹⁷⁷ Kemal Eraslan, "Ahmed Yesevî", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.II, İstanbul, 1989, s. 159-161.

¹⁷⁸ Emine Yeniterzi, a.g.e., s. 30.

¹⁷⁹ a.g.e. s. 32-34.

1.2.DİVAN EDEBİYATI SAHASINDA YAZILAN NA‘TLER

Dinî inançlar, insanlık tarihi açısından en belirleyici ve yön verici kavramlar olmuşlardır. İslâm dini de hem şekil hem de muhteva olarak edebiyatımıza istikamet veren müesseselerin başında gelmektedir. Bu anlamda klâsik edebiyatımızın dînî bir karakter taşıdığını çok açık bir şekilde görmekteyiz. Bu etkinin sirâyeti bütün eserlerde en başta muhtevaya etki olarak kendini gösterirken, tertip hususiyeti olarak da bir gelenek halini almıştır.

Edebiyatımız içerisinde tevhid, münâcât, na‘t, mevlid, mi‘râciyye, siyer-i Nebî, hilye gibi türlerde sayısız dînî eserler mevcuttur. Bununla birlikte yine İslâm inanç esaslarını konu alan i‘tikad, ahlak ve ibadet kitapları da mevcuttur. Bu mevcut içinde görülense kaynağını Peygamber sevgisinden alan eserlerin en fazla yekûnu tuttuğudur. Peygamber Efendimizle alakalı olarak Sîretü'n-Nebî, Gazavât-ı Nebî, Ahlâku'n-Nebî, Hicretü'n-Nebî, mevlid, mi‘râ-ciyye, kırk hadis, şefâat-nâme gibi türlerde eserler verilmiştir. Burada bizim gördüğümüz, Türk edebiyatı içerisinde denilebilir ki; Hz. Peygamber ile ilgili yazılan eserlerin mevcudu, yüce Yaraticımız ile ilgili yazılanlardan daha ziyadedir. Bunun sebebi Neml sûresi 8. ayet meâlindeki "Allah'ın her türlü noksanlıklardan münezzehe olduğu"¹⁸⁰ ayetidir. Zira şairlerimiz bu ayet gereği yaratılmışların hiçbirine benzemeyen Rabbimizi övmekten ziyade O'nun "Mahbûb"unu övmeyi tercih etmişlerdir. Tabii ki şairlerimizi böyle bir eğilime sevkeden sebeplerin başında O'nun Cenâb-ı Hakk'ın dilinden övülmüş olması ve Habîbullah olması gelmektedir.

Hil'at-i "Levlâk"i zât-ı pâkine verdi Hudâ

Metn-i neşr-i şârih-i "Tâ-Hâ" Muhammed Mustafâ

"Ve'd-duhâ" vassâf olup ilm-i ezel vassâfına

Münzilâtta memdûh-ı Mevlâ Muhammed Mustafâ¹⁸¹

¹⁸⁰ Neml 27/8.

¹⁸¹ Hâce Muhammed Lütfî, **Hulâsatü'l-hakâyık ve Mektubât-ı Hâce Muhammed Lütfî**, İstanbul, Alvarlı Efe Hazretleri İlim ve Sosyal Hizmetler Vakfı Yayınları, 2013, 6. Basım, s. 96-97.

Edebiyatımız, Resûlullâh Efendimize yazılan şiirler yönüyle son derece bereketli ve seçkin eserler ortaya koymuştur. Denilebilir ki bu seçkin eserler içerisinde en güzîdeleri, en zirve olanları na‘tlerdir. Zaman içerisinde Peygamberimize yazılan şiirler adeta bir na‘t edebiyatı meydana getirmiş, şairler na‘tlere şiirin zirvesi gözüyle bakmış ve bu şiirleri de divanlarının zirvesine taşımaya çalışmışlardır.

1.2.1. Divan Edebiyatında Na‘t Yazma Geleneğine Genel Bir Bakış

Yeryüzündeki tüm kavimlerin ve milletlerin edebiyatlarını besleyen temel kaynaklardan biri "din"dir. Mensup olduğumuz İslâm dinini ise tabiri caizse besleyen-açıklayan damarlardan ilki Kelâmullah olan Kur‘ân-ı Kerîm, ikincisi ise Hz. Peygamber'dir. "Ahsen-i takvîm" üzere yaratılan insanoğlu, "Levlâke levlâk lemâ halaktü'l-eflâk" hadîs-i kudsîsindeki amaca binaen, en güzel şekilde yaratılmış olan Hz. Peygamber'i, en güzel şekilde övme-vasfetme yarışına girmiştir. Bu bakımdan şairler yazdıkları şiirler arasında en güzelini na‘t türünde vermeye büyük özen göstermişlerdir.

Müslüman Türk toplumu için büyük bir dönüm noktası olan İslâmiyet'in kabulüyle, bu din edebiyattan mûsikîye, mimarîden toplum yaşantısının her zerresine kadar nüfuz etmiştir. Bu yeni dinin etkisiyle verilen ilk eserleri ise ancak XI. yüzyıldan itibaren görebilmekteyiz. İlk verimler olarak Yusuf Has Hâcib'in Kutadgu Bilig'i, Kaşgarlı Mahmut'un Divan-ı Lügât'it-Türk'ü; bir sonraki yüzyılda ise Edip Ahmet Yükneki'nin Atabetü'l-Hakâyık'ı ve Ahmet Yesevî'nin "hikmet"lerini sayabiliriz. Na‘t muhtevasını ise bu eserler içerisinde saydığımız Kutadgu Bilig'de ilk defa görürüz.¹⁸²

XIII. yüzyılda bu dinin büyük kitlelere ulaşmasında Yunus Emre ve Mevlânâ gibi isimlerin katkıları da yadsınamaz. İlk verimlerden bir iki asır sonra kendi ayakları üstünde durmaya başlayan ve kendine has bir zevk ve üslûba erişen bu İslâmi edebiyat, XIII. yüzyıldan itibaren farklı iki koldan (divan edebiyatı ve halk edebiyatı) gelişimini sürdürmeye ve kendi geleneklerini oluşturmaya başlamıştır. Divan edebiyatı anlayışıyla Âşık Paşa, Şeyhî, Ahmed Paşa, Necâti Bey, Fuzûlî, Bâkî, Nefî, Nâbî, Nedim, Şeyh Gâlib; halk edebiyatı anlayışıyla ise Yunus Emre,

¹⁸² Yusuf Hâs Hâcib, **Kutadgu Bilig**, Haz.: Mustafa S. Kaçalın, (çevrimiçi) ekitap.kulturturizm.gov.tr, 16.10.2014, s. 11.

Kaygusuz Abdal, Karacaoğlan, Gevherî, Aşık Ömer, Aziz Mahmud Hüdâi, Erzurumlu İbrahim Hakkı, Bayburtlu Zihni gibi isimler temsil ettikleri edebî geleneğin en mükemmel verimlerini ortaya koymuşlardır.

Klâsik edebiyatımızda genellikle Peygamber'e övgüyle başlanan na'tler, Hz. Peygamber'in üstün vasıflarının sayılması ve yüceltilmesiyle devam ettikten sonra Allah'a dua ve Hz. Peygamber'in şefâatçi olması isteğiyle son bulur. Divan edebiyatı içerisinde ürün vermiş hemen hemen her şairimiz, aynı zamanda na't da yazmıştır. Bu na'tleri de inançsal hiyerarşi geleneğine uyarak divanlarının başlarına taşımışlardır.

"Klâsik edebiyatımızda on dördüncü yüzyılda başlayarak, altı asır boyunca son derece zengin ve güçlü bir şair kadrosuyla devam ettirilen na't geleneğinin yaygınlığına dair en belirgin delil ise; divan, mesnevî, ve mensur eserlerde yer alan binlerce na'tin mevcudiyeti yanında mürettep divanında na'tlere yer vermeyen şairlerin üç beş isimle sınırlı oluşudur. Bütün nazım şekilleriyle hatta edebiyatımızda örnekleri nadiren görülen müsebbâ, müsemmen ve muaşşer gibi musammatlar, ayrıca her harften kafiyeli bendlerle oluşturulan murabba ve terkîb-i bend gibi tamamen orijinal şekillerde kaleme alınan na'tler şairlerin na't yazma ve bu vadiye yenilik getirme gayretlerinin bir göstergesidir."¹⁸³

Na't vadisinde müstesna na't örneklerini veren şairlerimiz var ki, bunların adını zikretmeden geçmek mümkün olmayacaktır:

Fuzûlî'nin alemlere rahmet olarak gönderilip âb-ı hayât misali tüm evrene can veren ve alemi tüm maddi manevi kirlere arındıracak olan Hz. Peygamber'i "su" redifli na'tiyle övmesi, kendisini na't yazan şairler arasında zirve bir konuma yerleştirmiştir.

"Zikr-i na'tin viridini derman bilir ehl-i hatâ

Eyle kim def-i humar için iğer mey-hâre su

¹⁸³ Emine Yeniterzi, a.g.e., s. 113.

Yâ Habîballâh yâ hayre'l-beşer müştâkınam

Öyle kim leb-teşneler yanıp diler hemvâre su

Sensin ol bahr-i kerâmet kim şeb-i mi'râcda

Şebnem-i feyzin yetirmiş sâbit ü seyyâre su"¹⁸⁴

Edebiyatımızda kasîde sahasının en önemli ismi olarak bilinen ve divan şiirine heybetli bir söyleyiş kazandıran Nefî'nin "sözüm" redifli na'ti, "Fahrî (ö. 1883) ve Mehmed Tevfik (1826-1901) tarafından tanzir edilmiştir."¹⁸⁵

"Olalı Peygamber-i âhir-zemâna na't-gû

Âb-ı rûy-ı ümmet-i âhir-zemânîdur sözüm

Na't-ı şâhensâh-ı evreng-i nübüvvet kim anun

Feyz-i medhiyle dilin cânı cihânıdur sözüm"¹⁸⁶

XVII. asırda divan şiirinde bir tefekkür edebiyatı çıkışı açmış ve başlı başına bir ekolün tesis edicisi olmuş Nâbî'nin, 1678'deki hac farîzasını yerine getirmek üzere çıktığı yolculukta söylediği na't muhtevalı meşhur gazeli için çeşitli rivayetler mevcuttur.

"Sakin terk-i edebden kûy-ı mahbûb-ı Hudâ'dır bu

Nazar-gâh-ı İlâhî'dir Makâm-ı Mustafâ'dır bu

...

Mürâât-ı edeb şartıyla gir Nâbî bu dergâha

Metâf-ı kudsiyândır cilve-gâh-ı enbiyâdır bu"¹⁸⁷

¹⁸⁴ İsmail Parlatur, **Fuzûlî Türkçe Divan**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2012, s. 51-53.

¹⁸⁵ Emine Yeniterzi, a.g.e., s. 60.

¹⁸⁶ M.Fuad Köprülü, **Divan Edebiyatı Antolojisi**, Haz. Ahmet Mermer, Ankara, Akçağ Yayınları, 2006, s. 338-340.

¹⁸⁷ Ali Fuat Bilkan, **Nâbî (Hayatı Sanatı Eserleri)**, Ankara, Akçağ, 1999, s. 128-130.

İlki; "Nâbî, hac yolculuğunda Medine'ye yaklaşırken muhtemelen o anda irticâlen söylediği gazeli, rivayetlere göre Nâbî şehre girerken Mescid-i Nebî'nin bütün minarelerinde müezzinlerin ezandan önce bu şiiri terennüm ettiklerini duymuş, Hz. Peygamber'in, müezzinlerin rüyasına girerek bu na't-ı şerîfi okumalarını tavsiye ettiğini öğrenmiştir."¹⁸⁸ İkinci rivayette ise "Nâbî'nin bu gazelini hac yolculuğu sırasında, kabiledeki bir devlet büyüğünün ayaklarını kibleye doğru uzatarak yatma şeklini kınamak maksadıyla yazdığı rivayet edilir."¹⁸⁹ Bu konuyla ilgili son rivayet de Nâbî'nin bu gazeli "Ravza-i Mutahhara'ya bakarak yazdığı"¹⁹⁰ dır.

Divan edebiyatının son büyük şairi ve denilebilir ki son sözcüsü Şeyh Gâlib'in (ö.1799) divanının ilk kasîdesi ve "Fehim-i Kadîm'e nazîre"¹⁹¹ olan "rûz u şeb" redifli na'ti ve

"Mu'cizâtı vâsfıdır çarhûn medâr-ı gerdişi

Mihr Hayber meh gazâ-yı Bedri söyler rûz u şeb

...

Mihr burc-ı "Ve'd-duhâ" vü mah "Vel-leyl" müniş

Es-salat eyler cenâbına melekler rûz u şeb"¹⁹²

özellikle "Efendim" redifli "Müseddes-i Na't-ı Şerîf-i Nebevî"si Gâlib'in dillerden düşmeyen na'tidir.

"Sultân-ı Rusül şâh-ı mümeccedsin Efendim

Bî-çârelere devlet-i sermedsin Efendim

Divan-ı İlâhî'de ser-âmedsin Efendim

Menşûr-ı "le-amrük"le müeyyedsin Efendim

¹⁸⁸ Emine Yeniterzi, a.g.e., s. 62.

¹⁸⁹ a.g.e. s. 128.

¹⁹⁰ Musa Kazım Yılmaz, "Nâbî'nin Hac Menâsikiyle İlgili Duyguları", Şair Nâbî Sempozyumu, Şanlıurfa, Şanlıurfa Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, 2009, s. 186.

¹⁹¹ Emine Yeniterzi, a.g.e., s. 65.

¹⁹² Şeyh Gâlib Dîvânı, Haz. Naci Okçu, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı, 2011, s. 80-84.

Sen Ahmed ü Mahmûd u Muhammed'sin Efendim

*Hak'dan bize sultân-ı müeyyedsin Efendim*¹⁹³

Yukarıda divan şiirinin zirve şahsiyetleri olarak görülen şairlerimizin meşhur na'atlarından, zihnimizde bir fotoğraf oluşması maksadıyla bazı kesitler vermeye çalıştık. Bu isimlerin yanında na'at yazan sayısız divan şairi bulunmaktadır. Bu şairlerimizin en çok na'at yazdığı dönem ise XVIII. yüzyıl olmuştur. Süleyman Nahîfî, Neccârzâde Rızâ, Salâhî-i Uşşâkî gibi na'at türünde çok sayıda eser veren şairlerimiz olsa da edebiyatımızda en çok na'at yazan şairin 297 şiirle Yahya Nazîm (ö.1727) olduğu kabul edilmektedir.¹⁹⁴ Bunun yanı sıra isimleriyle birlikte "na'tî" mahlasını kullanan şairler de olmuştur. Na'tî Mehmed (ö.1679), Mustafa Na'tî (ö.1731) bu örneklerde yalnızca birkaçıdır.

1.2.2. Şairlerin Na't Yazma Sebepleri

Dinî edebiyat içerisinde en fazla edebî türün etrafında teşekkül ettiği şahıs Hz. Peygamber'dir. Şairlerin Hz. Peygamber'e yaklaşımının bu şekilde olmasında, şüphesiz ki inandığı İslâm dininin değerler literatüründe alemin aslî varlık sebebi olarak Hz. Peygamber'in görülmesi önemli yer tutmaktadır. Bu önem, bizzat Allah Te'âlâ'nın kelâmında O'na salât ve selâm okunması şeklinde insanoğluna telkin edilmiştir.¹⁹⁵ Dininin ve içinde bulunduğu edebî anlayışın gereği tasavvufî neşveyle yoğurduğu şiirlerini, aynı zamanda tasavvufî düşünceyle ve aşkla da örmektedir. Peygamber'e olan bağlılık ve sevgi, aşkla birleşerek kendisine hayranlık duyulan bir sevgili metaforuyla da şiirlerde kendine yer bulmaktadır. Şairlerin Hz. Peygamber karşısındaki tavrı, ruh halleri, ve Peygamber tasavvuru bu şiirlerde gayet açık bir şekilde görülebilmektedir. Şair, eserini tertip ederken de inancının yansımına göre hiyerarşik sırayı gözeterek eserine şiirlerini yerleştirir.

Şairlerimizin Hz. Peygamber'e bu derece önemle yer verdiği şiir türlerinden biri de na'atlerdir ve na'atlerdeki bu yer verişin sebeplerini kısaca şu şekilde sıralayabiliriz:

¹⁹³ a.g.e. s. 261-262.

¹⁹⁴ Emine Yeniterzi, a.g.e., s. 63.

¹⁹⁵ Ahzab 33/56.

1. Hz. Peygamber'i övme isteği,

Yaygın olarak na't türünde görölmekle beraber Hz. Peygamber'i anlatan diğer türlerde de çok fazla şekilde Hz. Peygamber'in övgüsü yer almaktadır. Şairlerimizin Hz. Peygamber'i övme isteklerinin temelinde Allah Te'âlâ'nın bizzat onu övmesi ve Allah'ın "Habîb"i olması bulunmaktadır.

2. Peygamber'in şefâatine nâil olma,

Bu konu, övgü ile birlikte na't türünün vazgeçilmez iki temel unsurudur.¹⁹⁶ Manevi anlamda yüksek makamda bulunan kişiden, günahlarının bağışlanması ve makamının yükseltilmesi isteği olarak şiirlerde görülür.

3. Dinî bir emir olarak salât u selâm,

Şiirlerde çok yoğun şekilde görölen bir husus da şairlerimizin Hz. Peygamber'e salât u selâmda bulunmalarındır. "Muhakkak ki Allah ve melekleri Peygamber'e hep salât ile ikramda bulunurlar. Ey iman edenler! Haydin ona teslimiyetle salât ve selâm getirin."¹⁹⁷ mealindeki ayet-i kerîme bir ibadet şuuruyla şiirde yer edinmiştir.

4. Hz. Peygamber sevgisi,

"Nefsim elinde olan Allah 'a yemîn ederim ki hiçbiriniz, ben kendisine babasından da, evlâdından da daha sevgili olmadıkça (kemâliyle) îmân etmiş olmaz."¹⁹⁸ hadisinden hareketle şairlerimiz, Hz. Peygamber'e olan aşk ve sevgilerini ifade etmiş ve etmeye de devam etmektedirler. Temelleri bezm-i eleste atılan bu sevgi, Tanzimat sonrası şairlerde Hz. Peygamber'i dünya gözüyle görme ve bu dünyada iken O'na kavuşma imkânına sahip olamamalarından ötürü daha yakıcı bir hal almıştır.¹⁹⁹

¹⁹⁶ İsmail Çetişli, a.g.e., s. 526.

¹⁹⁷ Ahzab 33/56.

¹⁹⁸ **Sahîh-i Buhârî**, Çev.: Mehmed Sofuoğlu, C.I, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2004, s. 46.

¹⁹⁹ İsmail Çetişli, a.g.e., s. 503.

5. Hz. Peygamber'e bağılılık,

Na'tler aynı zamanda Hz. Peygamber'e bağılılığın dile getirildiği şiir türü olarak görülmektedir.²⁰⁰ Bu bağılılıkla birlikte O'nun himayesi de talep edilmektedir.

6. Sözüün değer kazanması,

Bir övgü şiiri olan na'tlerde Hz. Peygamber'in övülmesi temel amaçken, şair aynı zamanda sözüünü Hz. Peygamber'le de değerlendirmektedir. Şairler na'tleriyle Hz. Peygamber'i yücelten değil; Hz. Muhammed (s.a.s)'in zikriyle sözleri yücelendir ve birçok şair bu durumu şiirlerinde dile getirmiştir.²⁰¹

7. Tertip hususiyeti,

İslâmi gelenek içerisinde şekillenen bir husus da kitapların tanzimi konusu olmuştur. Bu husus, tüm İslâm edebiyatlarında ortak bir hal almış, tarih, tıp, astronomi gibi ilmî ve dinî bütün edebî eserlere "hamdele" ve "salvele" ile başlanması bir gelenek halini almıştır.²⁰² Takip edilen bu hiyerarşik sistem, şiirlerin muhtevasına göre de bir sıralamayı doğurmuş, önce Cenâb-ı Hak ile ilgili olan tevhid ve münâcât; daha sonra da Peygamber'le alakalı olan na't türünün gelmesi gibi bir sıra takip edilmiştir.

Yukarıda saymış olduğumuz hususları klasik bir na'tta bir arada bulmak mümkünken, bu sebeplerden sadece birkaçının olduğu na'tlerle de karşılaşma ihtimalimiz vardır.

1.2.3. Divan Tertip Hususiyetinde Na'tler

Aslı itibariyle Farsça olup daha sonrasında da Arapça ve diğer dillere giren "divan" kelimesi, Arap edebiyatında başlangıçta seçme şiirlerin toplandığı antoloji anlamında kullanılmış, daha sonrasında anlam darlaşmasına uğrayarak bir şairin klâsik nazım şekilleriyle yazdığı şiirlerini topladığı eserlerin adı olmuştur.²⁰³

²⁰⁰ Emine Yeniterzi, "**Bir Edebî Tür Olarak Na'tlar**", Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu, İstanbul, 2010, s. 97.

²⁰¹ Murat Ak, a.g.e., s. 33.

²⁰² Emine Yeniterzi, a.g.m., s. 98.

²⁰³ Mustafa İsen, v.d., **Eski Türk Edebiyatı El Kitabı**, 3. bsk., Ankara, Grafiker Yayınları, 2005, s. 20-21.

Klâsik edebiyatımızda divan tertibi Arap geleneğine bağlı olmakla ilk dönem divanlarında gelenekleşmiş bir tertibin olmadığı, bunun ancak XV. yüzyıldan sonra yerleştiği görülür.²⁰⁴ Edebiyat bilimciler de mürettep dir divan örneğinde dibâceden sonra tevhid, münâcât, na‘t, methiyeler, gazeller, musammatlar, mukatta‘at ve rubaiyyatların ve en sonda da müfred, beyt ve mısraların geldiğini kabul ederler. Burada nazım şekillerinin sıralanması esnasında göz önünde bulundurulmuş hususun muhteva, nazım türü olduğu görülmektedir. Gazeller ise kafiye ve rediflerinin son harfleri itibariyle hurûf-i hecâya göre sıralanmaktadır.

Na‘tlerse divanların mukaddime kısmından başlayarak sondaki bölümlerine kadar görülmektedir. Tabii burada önümüzdeki bir durum, divanları kimin tertip ettiği meselesidir. Şairlerimizin büyük bir çoğunluğu divanlarını daha hayattayken tertip etmekle, divanları öldükten sonra devrin hükümdarı veya şairin eşi-dostu tarafından tertip edilenler de bilinmektedir. Divanlarını kendi tertip eden şairlerimizde Allah'a hamd ve senâdan sonra Peygamber'e salât ve selâmla eserlerine başladıklarını görürüz.

Divanlarda na‘tleri en sık gördüğümüz yerler münâcât kısmından sonrasıdır. Şairler na‘tlerine yer verdikleri bu bölümde daha çok kasîde nazım biçimini kullanmışlardır. Kasîde nazım biçimiyle yazılan na‘tlerde, nesib ve girizgâhtan sonra Peygamber Efendimizin övgüsü yer alır. Peygamberimizin isim ve sıfatlarını saydıktan sonra, kâinatın O'nun yüzü suyu hürmetine yaratıldığı, mi‘râcı ve mucizeleri, diğer peygamberlerden üstün oluşu anlatılır. Son kısma doğru ise şairlerin şefâat istekleri dile getirilir. Tüm bunlar anlatılırken şairler ayet ve hadisleri de yerli yerince kullanırlar. Divanlarda şiirlerin uzunluğunun da göz önünde tutulduğu hatırlanacak olursa, gazellerin yer aldığı bölüme geldiğimizde yeniden muhtevaya yönelik bir tasnif yapıldığı; tevhid, münâcât ve na‘t türünün hurûf-i hecâya göre tertip edildiği görülmektedir. Gazellerde kafiye harfi değişikçe de şairlerimiz ilk, gazelin na‘t olmasına özen göstermişlerdir. Tüm şairlerimizin bu hususiyetleri aynen yerine getirdiğini söylemek elbette ki mümkün değildir.

"Gazellerde Hz. Peygamber na‘tı daha sade bir dil ve samimi bir üslupla ele alınırken; dikkatimizi çeken bir husus da bazı gazellerin âşıkâne birer şiir gibi görüldüğü, ancak son beyitte gazelin na‘t olduğunun farkedilmesidir." ...

²⁰⁴ a.g.e., s. 21.

"Zîrâ, âşıkın sevgiliye bağlı olduğu gibi ümmeti de Hz. Peygamber'e bağlıdır. Diğer yandan divandaki sevgilinin öncelikle fizikî unsurlarıyla ve zâlim, cefâkâr karakteriyle ele alınması yanında; Hz. Peygamber'in bedenî vasıflarının anlatılması, ama ahlâk yönüyle müsbet, merhametli bir sevgili olarak tarifi âşıkâne gazel görünümündeki na'tları tanımamıza yardımcı olmaktadır."²⁰⁵

Na't muhtevastındaki gazeller kısmında Hz. Peygamber'in ne şekilde işlendiğini görüyoruz. Bunun dışında yukarıda isimlerini zikrettiğimiz nazım şekilleriyle de na't türünün işlendiğini görmekteyiz.

1.2.4. Na'tlerden Müteşekkil Divan Yazma Geleneği

Şairlerin kalbinde mayalanıp dillerinde mükemmel hale gelen na'tler, asırlardır binlerce şairin, yüzlerce alimin, onlarca devlet adamının dillerinden O'na medhiyeler olarak dile getirilmiştir. Bu dile getirişin, yer yer bendsiz bir akarsu misali önü alnamamış; insanlık, bildiği bütün güzellikleri bir buket misali O'na sunmak istemiştir. İşte bu na'tlerin bir divan yekûnu tutması ya da bir buket misali en nâdide olanlarının derlenmesi bu iştiyâkın dışavurumu olsa gerektir.

Divanlardaki tertip hususiyetinin gereği olarak tevhid ve münâcâttan sonra na't yazımının bir gerekliliği oluşturması na'tlerin da sayısını hayli artırmıştır. Özellikle XVII. ve XVIII. yüzyıllarda şairlerimiz çokça na't yazmıştır. Şairlerimizin bir kısmı ise, yazdıkları na'tleri kafiyelerine göre alfabetik sırayla düzenleyerek sadece na'tlerden oluşan divanlar meydana getirmişlerdir.²⁰⁶

Bayramiyye tarikatı şeyhlerinden Himmetzâde (Abdî)'nin *Divan'ı*, klasik şiirimizin en çok na't yazan şairleri arasında yer alan Nazîm'in *Divan-ı Belâgat-Unvân-ı Nazîm'i*, İsmail Beliğ'in *Seb'a-i Seyyâre'si*, Neccârzâde Rızâ'nın *Divan'ı*, Salâhî'nin ve Fâik'in *Divan-ı Nu'ût'u*, na'tlerden oluşan divanların Tanzimat öncesi örneklerindedir.²⁰⁷

²⁰⁵ Emine Yeniterzi, a.g.e., s. 50-51.

²⁰⁶ Murat Ak, a.g.e., s. 24.

²⁰⁷ Bu eserlerle alakalı ayrıntılı bilgi için Murat AK'ın doktora tezinin ilgili bölümlerine bakılabilir: s. 23-28.

1.2.5. Nu‘ût Mecmuaları

Mecmua, kelime anlamı olarak "dağınık şeyleri bir araya getirmek, toplamak" anlamındaki *cem*‘ kelimesinden türemiş ve "bir araya getirilmiş, toplanmış" anlamına gelen *mecmû*‘ kelimesinden gelmektedir.²⁰⁸ Edebî bir terim olarak ise mecmua, aynı veya farklı türden seçilmiş çeşitli hacimlerdeki metinlerin ve risâlelerin bir araya getirilmesiyle oluşturulan eser anlamında kullanılmaktadır.²⁰⁹

Kelime günümüzde dergi manasında kullanılmakla birlikte, geçmiş dönemde içinde seçme şiir ve yazıların bulunduğu defterler manasında kullanılmaktaydı. Bu mecmuaların edebiyatımızdaki ilk seçkiler ve antoloji kitapları olduğunu söyleyebiliriz.²¹⁰

Mecmualar bir el kitabı özelliği taşıdığından çok okunur olup kitap yazmaktan kaçınan müellifler tarafından tercih edilen iddiasız eserlerdir.²¹¹ Kültürümüz açısından önemli özellikler barındıran mecmualar, farklı türden metinleri ihtiva ettiği gibi tek bir türün eserlerinin toplamından da oluşabilmektedir. Fakat daha ziyade ilmî sınıflandırma veya türe ya da biçime yönelik bir sınıflandırma yoluna gidilmiştir. Mecmuâtü'l-ehâdîs, mecmuâ-i tevârih, ilmî bir sınıflandırmayı; mecmuâ-i kasâ'id, mecmuâ-i gazeliyyât biçimsel sınıflan-dırmayı; mecmuâtü'n-nezâ'ir, mecmuâ-i nu‘ût gibi örneklerle türe ait bir sınıflandırmayı göstermektedir. Bunlardan başka şiirlerin toplunmasıyla oluşturulmuş mecmua-i eş‘âr ve farklı şairlerin divanlarından oluşan mecmuâ-i devâvin gibi farklı gruplandırmaları görmek mümkündür.

Edebiyatımız içerisinde bu mecmualardan en sık karşılaştığımız ise şiir mecmualarıdır.²¹² Şiir mecmualarını da beş başlık altında incelemek mümkündür:

1. Şiirlerin şekil özelliklerine göre oluşturulmuş şiir mecmuaları,
2. Şiirlerin konularına göre oluşturulmuş şiir mecmuaları,
3. Nazîre mecmuaları,
4. Şairlerin mensubiyetine göre hazırlanmış şiir mecmuaları,

²⁰⁸ Mustafa Uzun, "Mecmua", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XXVIII, s. 265.

²⁰⁹ Mustafa Uzun, a.g.md., s. 265.

²¹⁰ Turan Karataş, **Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Perşembe Kitapları Yayınları, 2001, s. 279.

²¹¹ Mustafa Uzun, a.g.md., s. 268.

²¹² Murat Ak, a.g.e., s. 114.

5. Herhangi bir ilgi gözetmeksizin belirli şairlerin şiirlerini/divanlarını bir araya getiren mecmualar.²¹³

Na‘t mecmuaları, bu sınıflandırma içerisinde konularına göre oluşturulmuş şiir mecmuaları içerisinde yer alıp, na‘tlerden oluşan “Nu‘ût-ı Nebeviyye Mecmuaları”nda mürettepten daha önceki dönemde yaşamış veya aynı dönemde yaşayan şairlerin na‘tleri toplanmıştır. Farklı nazım şekillerindeki na‘tler tercih edilmekte ve dönemlerinde başarılı görülen veya na‘t-gû olarak şöhret yapmış şairlerin na‘tlerine yer verilmiş, na‘tler şairlerin alfabetik sırasıyla yer almıştır.²¹⁴

Bu mecmualar edebiyat tarihimize, özellikle de na‘tlerle ilgili çalışan araştırmacılara kaynaklık etme açısından şüphesiz ki en büyük ana kaynak özelliğindedir. Birer seçki mahiyetinde olan bu eserler, günümüz şiir antolojileri özelliği taşımalarının yanı sıra, içerisindeki na‘tlerin da kalıcılığını sağlamıştır. Zira hayattayken eserini tertip edemeyen ya da şiirleri müstensihler tarafından istinsah edilmeyen şairlere, bu tarz nu‘ût ya da şiir-nazîre mecmualarında tesadüf edilmiştir. Bu eserler devrin şiir zevkini, şairlerin eğilimlerini ve birbirlerine nazîre yazarlar içinse; bakış açılarını vermesi hasebiyle önemlidir.

Günümüze kadar na‘tlerle ve na‘t mecmualarıyla alakalı yapılmış olan akademik çalışmalar neticesinde bu mecmuaların sayısının dokuz olduğunu söylemek mümkün görünmektedir.²¹⁵ Bu dokuz mecmuadan sekizi el yazması, biri matbu eser olmakla; ikisinin istinsah tarihi bulunmamakta, biri XVII. yüzyılın sonunda, biri XVII. yüzyılın sonu ile hemen başında, biri XVII. yüzyılın ilk yarısında, biri XIX. yüzyılda, biri XIX. yüzyılın başında, biri XIX. yüzyılın sonunda ve matbu olan eser de yine XIX. yüzyılda tertip edilmiştir.²¹⁶

²¹³ Murat Ak, a.g.e., s. 114-115'ten naklen, Mehmet Gürbüz, "Şiir Mecmûaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi", **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı**, Haz.: Hatice Aynur v.d., İstanbul, Turkuaz Yayınları, 2012, s. 97-112.

²¹⁴ Emine Yeniterzi, a.g.e., s. 53.

²¹⁵ Konuyla ilgili Emine Yeniterzi'nin önce doktora tezi şeklinde hazırlanmış eserinde yedi; Murat Ak'ın doktora tezinde ise dokuz mecmuadan bahsedilmektedir. Emine Yeniterzi, a.g.e., s. 53- 54; Murat Ak, a.g.e., s. 112-227.

²¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Murat Ak, a.g.e., s. 112-227.

İKİNCİ BÖLÜM

TANZİMAT SONRASI TÜRK EDEBİYATINDA NA‘T

Türk kültür tarihinde iki önemli kırılma noktası olmuştur. Bunlardan ilki İslâmiyet'in kabulü, diğeri de XIX. yüzyılda artık tohumlarını vermeye başlayan Türk toplumunun yüzünü Batıya dönme, Batı kültür ve medeniyeti dairesine girme hareketidir. Bu hareketlerden ilki toplumumuzun din değiştirmesiyle devlet yönetiminden edebiyata, mûsikîden mîmarîye kadar pek çok alanda etkisini göstermiştir. İkincisi ise toplumda dinden bir müddet kopma sürecini beraberinde getirmiştir. Bu bir müddet dinden kopuş tahsilini Batıda tamamlamış ya da bir şekilde yolu ya da gönlü batıya düşmüş bir grup tarafından topluma benimsetilmeye ve dayatılmaya çalışılmak istense de bu durum geniş halk kitlelerinde pek itibar görmemiştir.

Tanzimat'tan çok daha öncesinde başlamış olan ve 1950'lere kadar resmî ideolojinin önemli bir parçasını teşkil eden yenileşme hareketleri için "çağdaşlaşma"dan daha çok "Batılılaşma" tabiri kullanılmıştır.²¹⁷ Batı toplumlarının bu kadar gelişmiş olmasının arkasında yatan temel gücün ilim ve fen olduğunu düşünen Batı'yı görmüş Türk entelektüelleri, Osmanlı toplumunun ilerlemesinin yalnızca bu yolla olacağına inanmışlardı. Bu düşünce de İslâm anlayışının egemen olduğu Osmanlı toplumunda materyalizmin ağırlık kazanmasına sebep olmuştur. Gelişme ve değişmeyi bir çeşit ilerencilik ve gericilik mücadelesi olarak gören Batılılaşma taraftarları, kuralları din tarafından belirlenen bir yapıda İslâmiyet'in toplumda oynadığı rolü ikinci plana düşürmeye çalışmışlardır.²¹⁸

"Terakkiyât-ı cedide" dönemin sihirli deyimi haline gelmiş, zihniyet alanındaki değişimle birlikte sanattan edebiyata, giyimden mimariye kadar Batılılaşma yanlısı bir değişim meydana gelmiştir.²¹⁹ Yankısını en fazla kültürel alanda hissettiren bu yeni durum, sanatta da klâsik ifade biçimlerinin yerini Batılı olanlara bırakma şeklinde tezahür etmiştir. Eğitim alanında ise Batı tipi eğitim kurumlarının yaygınlaşmasıyla içinden çıktıkları toplumla değer çatışması yaşayan bireyler yetişmiştir. "Bir tek medeniyet var, o da Avrupa medeniyetidir." anlayışı

²¹⁷ M. Şükrü Hanioglu, "Batılılaşma", Giriş, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.V, İstanbul, 1992, s. 148.

²¹⁸ M. Şükrü Hanioglu, a.g.md., s. 150.

²¹⁹ M. Şükrü Hanioglu a.g.md., s. 149.

zihinlerine kazınmış genç dimağlar, güya ilerlemenin önünde engel olarak gördükleri din kurumuna ve geleneksel değerlere karşı topyekün bir mücadele başlatmışlardır. Bu yolda Dozy gibi müsteşrikler ve onların içimizdeki muhibbi olarak öne çıkan Abdullah Cevdet büyük rol oynamışlardır. Abdullah Cevdet'in Dozy'den çevirdiği *Tarih-i İslâmiyye* (1908) adlı eser, doğrudan dine ve dinin kutsal saydığı değerlere saldırmıştır. 1920'li yıllara geldiğimizde tekke ve zâviyelerin kapatılması ve ardından Harf İnkılâbı gibi iki önemli adım din ve eğitim arasındaki bağlantıyı tamamen kesmiştir. Osmanlı'nın ve akabinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin Batılılaşma yanlısı tutumunu tenkit eden bakış açıları ise, Mümtaz Turhan ve Ali Fuat Başgil'in yazılarıyla ancak 1950 sonrasında ortaya çıkabilmiştir.²²⁰

Edebiyatımızda Batılılaşma hemen her zaman siyâsî Tanzimat hareketiyle beraber düşünülmüş ve edebiyatta bu yeniliği Şinasi ile başlatmak yaygın bir usul halini almıştır.²²¹ Edebiyatı Batılılaşmayı ise Gülhane Hatt-ı Hümayunu'na (3 Kasım 1839) bağlamak mümkün olmayıp, bu mesele edebiyat tarihçileri arasında tartışılmıştır. Tanzimat'ın bir dönem adı olduğu, bir edebiyat adı olarak anılmasının problem teşkil ettiği, zaten edebiyat için sınırları tayin edilmiş kesin bir devrenin mümkün olamayacağı, zamanı Tanzimat devresine rastlayan bir edebiyat yerine varlık sebebi doğrudan doğruya Tanzimat olan bir edebiyat düşüncesinin yanlışlığı, Tanzimat'ın idarî-hukukî-siyâsî bir hareket olduğu, getirdiklerinin can ve mal güvenliği olup fikir ve neşir hürriyeti olmadığı, Avrupaî unsurların bu dönemden daha önce toplum hayatına girdiği, yenilikleri meydana getiren âmilin gerçekte var olan zihniyet değişimi olduğu, bu ferman olmasa da edebiyatımızın Batı edebiyatıyla yine tanışacağı ve Tanzimat'ın asıl rolünün kendinden evvel başlamış bulunan yenilik hareketlerinin daha da gelişip yerleşmesine hizmet ettiği beyan edilmiştir.²²² Tanzimat sonrası edebiyatımızda divan edebiyatı ananelerinden giderek uzaklaşmayı ve klâsik edebiyatın verimleri yerine Batılı türlerin girmesini görürüz. Yalnız yine de asrın sonuna kadar divan şiiri tarzıyla ve şekilleriyle ürünler vermeye devam edilmiştir. Batıdan ithal felsefî düşüncelerin dinî duygu ve inançlara yansması bu dönem edebiyatının ilk dikkat çekici ismi olan Şinasi'de yansımaları bulmuştur. Aklın yüceltilmesini ve şüpheciliği temel prensip olarak benimseyen yeni şiir bu

²²⁰ M. Şükrü Hanioğlu, a.g.md., s. 152.

²²¹ Orhan Okay, "Batılılaşma", Edebiyat, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.V, İstanbul, 1992, s. 167.

²²² Ömer Faruk Akün, "Tanzimat Edebiyatı Sözü Ne Dereceye Kadar Doğrudur?", **Kubbealtı Akademi Mecmûası**, Yıl 6, S. 3, İstanbul, 1997, s. 22-39.

yönüyle klâsik şiirden ayrılmaktaydı. Şinasi'nin dinî duygularda yaşadığı tereddütün ilk dışavurumu olarak Mustafa Reşit Paşa için yazdığı kasidede Hz. Peygamber'e ait sıfatlarla Paşa'yı övmesini görürüz.²²³ XIX. yüzyılın ikinci yarısına tekâbül eden ve geçmiş edebiyat birikimi, dünya görüşü ve estetik algılayışla taban tabana zıt olan bu yeni edebî mahsuller kendinden önce yazılanlardan tamamen başkadır. Başka bir dünya algısı, yaratıcı düşüncesi ve insana başka bir bakış.

Son bir buçuk asırlık dönemde sloganları "yeni" ve "değişim" olan bu edebiyat hep bir önceki anlayışı eleştirerek kendini var edeceğini düşünmüştür. Tanzimat Edebiyatı, Servet-i Fünûn, Millî Edebiyat, Birinci Yeni ve İkinci Yeni vb. Bununla birlikte geleneğin devamı için uğraşan, bu anlayışla eser veren, geleneksel damarlarıyla bağlarını koparmayan isimler de olmuştur. Türk edebiyatının Tanzimat'tan sonra yaşadığı ve hâlen yaşamaya devam ettiği değişime rağmen geleneğin devamı mahiyetinde eserler veren ve çabaları geleneğe bağlılık olan isimlerden bahsetmek mümkündür. Tanzimat'tan 1950'lere kadar yaşanan divan şiiri geleneğinden kopuş süreci, özellikle bu dönemden sonra tersine dönmeye başlamıştır. Bahsi geçen dönemle birlikte bir kısım şairlerimiz aşağılanan, reddilen, görmezden gelinen eski tarihsel kültür birikimimizi keşfetmeye, ondan beslenmeye, yararlanmaya başlamışlardır.²²⁴ Burada eski tarihsel birikimlerimizi gelenek olarak adlandırmakta, bundan da maksadımızın divan şiiri olduğunu söylemekte fayda vardır. Gelenek kavramıyla estetik manada kastedilenin ise, tenzih ve tevhit ilkelerine dayalı İslâm estetiğinin hâkim olduğu bir zeminde boy veren şiir maceramızın, yani divan şiirinin bize dönük yüzüdür.²²⁵ Elbette ki 1950'lere gelene kadar farklı görünümde altında, farklı dozlarda geleneğin bir yerlerden hemen her zaman uç verdiği, varlığını şu veya bu seviyede devam ettirdiği muhakkaktır.²²⁶

Yeni edebiyat dönemindeki yaşanan değişim ve başkalaşıma rağmen yakın dönem ve günümüz edebiyatında Hz. Peygamber her daim önemli bir konu olarak işlenmiştir. Bu işleyiş geleneğin devamı olarak görülebileceği gibi, işleyiş sırasında büyük oranda geleneğe bağlı kalınmasına rağmen; muhtevanın, kelime kadrosunun ve en önemlisi Peygamber algısının değiştiğini söylemek mümkündür. Bu değişim

²²³ İsmail Parlatır, **Şinasi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2004, s. 93-94.

²²⁴ Nurullah Çetin, **Yeni Türk Şiirinde Geleneğin İzleri**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2012, s. 20.

²²⁵ Muhsin Macit, **Gelenekten Geleceğe: Modern Türk Şiirinde Geleneğin İzleri**, İstanbul, Kapı Yayınları, s. 4.

²²⁶ İsmail Çetişli, a.g.e., s. 56.

na‘tlerin muhtevasında ziyadesiyle görülebilmektedir. Yapmış olduğumuz çalışmayla divan şiiri formunda yazılmış olan bu metinleri inceleme fırsatı bulmuş olacağız.

2.1. TANZİMAT'TAN BUGÜNE DİVAN TERTİP HUSUSİYETİNDE NA‘TLERİN YERİ

Edebiyatımızda Tanzimat sonrasında da hem isim hem de muhteva olarak na‘t türünün devam ettiğini söylemek mümkündür. Modern anlayışla ve serbest bir şekilde eserlerini verenler bir yana; geleneksel anlayışı sürdüren şairler, hayatlarına yansıyan kültürel birikimleri gelenekte var olan nazım şekilleriyle ve na‘t muhtevasıyla devam ettirmişlerdir.

Bu yansıma kendini gelenekleşmiş olan divan tertibinde de devam ettirmiştir. Kimi şairler divanlarını yaşadıkları dönemde tertip ederken kimilerinin divanlarıysa ölümlerinden sonra başkalarınca tertip edilmiştir. Nazım şekillerinin uzunluğu hiyerarşisi gözetilerek oluşturulan divanlarda, na‘t türünün muhtevasına uygun nazım şekli kaside olsa da şairlerimiz daha çok gazeli tercih etmişlerdir. Klâsik tertibe göre mukaddime, tevhid ve münâcâttan sonra yer alan na‘t örneklerini görmekle beraber, na‘tlerin divanların farklı bölümlerinde yer aldığını da söyleyebiliriz. Bununla birlikte Şeyhülislâm Yahyâ, Nef‘i, Şeyh Gâlib, gibi isimlerin divanlarına na‘tla başladıkları da görülmektedir. Nedîm’in divanında ise tevhid, münâcât ve na‘t türlerinin hiçbiri bulunmaz.

Bu tertip ve zaman zaman gelenekleşmiş tertibin dışına çıkma eğilimi bilinçli bir tercihin göstergesidir. Şairler burada kendi tasarruflarını kullanmışlardır. Tertip hataları bulunan divanlar var olmakla birlikte, birçok araştırmacının zannettiğinin aksine bu örnekler birer tertip hatası değildir. Zira XVIII. yüzyıldan itibaren gelenekli tertibi bozulmuş divan örneklerini veren kişilerin müderris, Enderunlu ve kâtip oluşu bunun hata dışında bir seçim olduğunu göstermektedir.²²⁷ Şeyh Galib divanında da bir musammattan başka bazı tarih kıt‘alarıyla gazellerin kasideler arasına yerleştirildiğini görmekteyiz.²²⁸ Leskoçalı Galib de divanında farklılığa

²²⁷ M. Kayahan Özgül, **Dîvan Yolu'ndan Pera'ya Selâmetle: Modern Türk Şiirine Doğru**, Ankara, Hece Yayınları, 2006, s. 178.

²²⁸ **Şeyh Gâlib Dîvânı**, Haz.: Naci Okçu, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011.

gitmiş ve divanına kıt'a ile başlamıştır.²²⁹ Bu seçim, kimi mürettepler ve ilk dönem cumhuriyet nâşirleri tarafından bir müstensih hatası olarak görülüp eserler yayımlananırken gelenekli tertibe göre yayımlanmışsa da bunun bir yenilik hareketi olduğu görüşünü savunanlar da olmuştur.²³⁰

Yukarıda bahsi geçen durumları da göz önünde bulundurarak Tanzimat sonrası divanlarına bakacağımız zaman karşımıza çıkan ilk problem, na'tlerine ulaştığımız şairlerin hepsinin kendi divanının ya da müstakil eserlerinin olmayışıdır. Dolayısıyla da na'tleri ya üzerlerine yapılmış çalışmalardan ya da son dönem na't antolojilerinden Latin harfli şekliyle bulmak mümkün olmuştur. Harf İnkılâbı öncesinde İslâm harfleriyle yazılmış ve yayımlanmış eserlerde de, hele ki şair ölmüşse, ikinci problem olarak müstensihin ya da matbaanın müdahalesini görmekteyiz.

Tüm bu problemlerden sıyrılarak incelediğimiz eserlerde divan tertibinin ve na'tlerin divanlardaki yerinin Tanzimat sonrasında da büyük ölçüde değişmediğini söylemek mümkündür. Ölümünden üç yıl sonra 1851 yılında divanı el yazması olarak tertip edilen Leylâ Hanım'ın eserine münâcâtla başladığı ve na'tla devam ettiği görülür.²³¹ Kendileri hayattayken divanları matbu olarak basılan ve eserlerinin tashihlerini görmeleri kuvvetli ihtimal olan Abdülkadir Gulâmî²³² (1874) ve Hâfız Muhammed Sebâteddin²³³ (1891) de divanlarını geleneksel tertibe uyup münâcât ve na't sıralamasına göre düzenleyenlerdendir. Bunlardan başka 1863 yılında ölen ve divanı 1876'da matbu olarak basılan Bayburtlu Zihnî'nin²³⁴ eserine münâcâtla başladığı, ardından mi'râciyye ve na'tla devam ettiği; ölümünden on dört yıl sonra 1875'te divanı matbu olarak basılan Şeref Hanım Divanı'nın²³⁵ Allah'tan yardım ve eserini himâye mahiyetinde birkaç beyitle başladığı ve sonrasında münâcât, tevhid ve na'tla devam ettiği; Eseri 1888 yılında matbu olarak basılan Yenişehirli Avni Bey Divanı'nın²³⁶ münâcâttan sonra na'tla devam ettiği; 1849 yılında ölen ve divanının

²²⁹ Leskofçalı Gâlib, **Leskofçalı Gâlib Dîvânı**, İstanbul, Matbaa-i Âmire, 1917.

²³⁰ M.Kayahan Özgül, a.g.e., s. 178.

²³¹ Leylâ Hanım, **Dîvân-ı Leylâ Hanım**, 1851.

²³² Abdülkadir Gulâmî, **Dîvân-ı Gulâmî**, Matbaa-i Âmire, 1874.

²³³ Hâfız Muhammed Sebâteddin, **Dîvân-ı Hâfız Muhammed Sebâteddin**, İstanbul, Mahmut Bey Matbaâsı, 1891.

²³⁴ Bayburtlu Zihnî, **Dîvân-ı Zihnî**, İstanbul, Matbaa-i Süleyman Efendi, 1876.

²³⁵ Şeref Hanım, **Dîvân-ı Şeref Hanım**, İstanbul, 1875.

²³⁶ Yenişehirli Avni Bey, **Avni Bey Dîvânı**, İstanbul, Mahmut Bey Matbaâsı, 1888.

ikinci baskısı 1905'te matbu olarak yapılan Kuddûsî Divanı'nın²³⁷ da münâcâttan sonra na'la devam ettiği görülür.

Divanları üzerine çalışma yapılan Osman Nevres (ö.1876), Osman Şems (ö.1893), Âdile Sultan (ö.1899), Dağistanlı Dehrî (ö.1914) ve Harf İnkılâbı sonrasında eserlerini İslâm harfleriyle mi Latin harfleriyle mi yazdıklarını bilmediğimiz -ama bu dönemde de İslâm harfleriyle yazan isimlerin olduğu bilinmektedir- Alvarlı Muhammed Lütfî Efendi (ö.1956), Muharrem Hilmi Efendi (Sırrî) (ö.1964) ve Hüseyin Şemsi Ergüneş (ö.1968) gibi isimlerin eserleri geleneksel tertibe göre düzenlenmiştir. Yalnız yukarıda bahsettiğimiz nâşir müdahalesi elbette ki burada söz konusu olabilmektedir.

2.2. TANZİMAT SONRASI NA'TLERDEN MÜTEŞEKKİL DİVAN YAZMA GELENEĞİ

Şairlerimizin divanlarını tertip ederken tevhid ve münâcâttan sonra na'tlere yer verdiklerinden bahsetmiştik. Şairlerin Hz. Peygamber'i bu denli yoğun olarak şiirlerine konu edinmesi, bu türün müstakil divanlarının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Özellikle XVII. yüzyılın sonlarından sonra bir çok nu'ût divanı örneğini görmekteyiz. Na'tlarin bu denli artmasının önemli sebepleri arasında; Hz. Peygamber'i övme isteği, Peygamber'in şefâatine nâil olma, Hz. Peygamber sevgisi, Peygamber'e salâtın emredilmesi gibi ana sebeplerin yanında divanların gelenekleşmiş yapısı içerisinde na't barındırması gerekliliğini de sayabiliriz.

Nu'ût divanlarının günümüze kadar tespit edilenlerinin sayısı dokuzdur. Bu divanların altısının müellifinin ölüm tarihi ve te'lif tarihleri Tanzimat'tan (1839) önceki döneme rastlamaktadır. Bunlar Himmetzâde'nin (Abdî) *Dîvân*'ı (t.1676-ö.1710), Klâsik Türk şiirinin en çok na't yazan ismi Yahya Nazîm'in *Dîvân-ı Belâgat-Unvan-ı Nazîm*'i (t.1687-ö.1727), Bursalı İsmail Beliğ'in *Seb'a-i Seyyâre*'si (ö.1729), Neccârzâde Rızâ'nın *Dîvân*'ı (ö.1746), Salahî-i Uşşâkî'nin *Dîvân-ı Nu'ût*'u (ö.1783), Ömer Fâik'in *Dîvân-ı Nu'ût*'udur (t.1829/30-ö.1829-30).²³⁸

²³⁷ Ahmed Kuddûsî, *Dîvân-ı Kuddûsî*, İstanbul, 1905.

²³⁸ Murat Ak, a.g.e., s. 23-26.

Tanzimat sonrasında da na‘tlerden müteşekkil divan yazma geleneğinin devam ettiğini söylemek mümkün olsa da bu geleneğin örnekleri XX. yüzyıldan sonra tespit edilememiş ve örneklerine rastlanmamıştır. Muhtemeldir ki bu geleneği XIX. yüzyıla kadar taşıyan da hâlâ geleneğin terbiyesiyle yetişen nesillerdir.

Ölüm tarihi 1859 olan Nazîf'in *Dîvân*'ı bu dönemde karşımıza çıkan ilk eser sayılabilir. Nazîf'ten sonra karşımıza çıkan ikinci isim ise *Et-Teveşşülâtü'l-Fevziyye fi'n-Nu'ûti'n-Nebeviyye* adlı eseriyle Mehmed Fevzî Efendi'dir (ö.1900). Bu eser ilki 1885-86, ikincisi ise 1900-01 olmak üzere iki kez yayımlanmıştır. Mehmed Fevzî Efendi'den sonra bu geleneğin son örneği olarak Mehmed Tevfik Çerkeşşeyhîzâde'nin (ö.1899) *Kasâid-i Tevfik* olarak bilinen eseridir. Eserin ilk baskısı 1866 yılında Mısır'da, ikinci baskısı üç yıl sonra 1869-70'te Şam'da, üçüncü ve dördüncü baskısı ise 1886-87 ve 1890-91 yıllarında İstanbul'da yapılmıştır.²³⁹

Bu tarihten ya da Cumhuriyet veya Harf İnkılâbı'ndan sonra divanını veyahut kitabını sadece na‘tlere ve özeldede klâsik biçimde yazılmış na‘tlere ayıran isimlere tesadüf edilememiştir.

2.3. NU'ÛT MECMUALARINDAN NA'T ANTOLOJİLERİNE

Edebiyatımızın klasik döneminde seçme şiirlerin bir araya getirilmesiyle oluşan "mecnûa" adı verilen eserler, 1930'lu yıllardan sonra antoloji adıyla anılmaya başlanmıştır.²⁴⁰ Evveliyatında mecmuadan başka cönk, müntehabât, gülzâr, güldeste, gülşen gibi adlandırmalar da kullanılmıştır. Genellikle aynı mesleğe mensup sanatkârların eserlerinden oluşan mecmualar derleyen ve toplumun zevkini yansıtmaları açısından mühimdirler. Antolojilerin klâsik edebiyatımız içerisindeki ilk örnekleri sayabileceğimiz nazîre mecmuaları ve şuarâ tezkirelerinde de eserlerin yazarları hakkında bilgi bulabilmekteyiz. Bu özellik günümüz antolojilerinde de zaman zaman görülmektedir. Na't mecmuaları ve günümüz antolojilerindeki bir diğer ortak nokta ise; her ikisinde de na'tlerin yanı sıra tevhid, münâcât ve mi'râciyye gibi türlerin bulunmasıdır.²⁴¹

²³⁹ Konuyla ve bu eserlerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Murat Ak, "Na'tlerin Tasavvufî Temelleri ve Na't Mecmuaları", Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (DT), Konya, s. 26-27.

²⁴⁰ Turan Karataş, a.g.e., s. 20.

²⁴¹ Murat Ak, a.g.e., s. 228.

Modern anlamda kullandığımız antoloji kelimesiyle uyumlu eserler Tanzimat sonrası edebiyatımızda ortaya çıkmıştır. Bu dönemden önce mecmua ve benzeri eserlerin derlenmesindeki amaç "koruma ve saklama" iken, Tanzimat'tan sonra öne çıkan amaç "seçme ve ayıklama"dır.²⁴² Ziya Paşa'nın Harâbât (1874) adlı eseri, Tanzimat sonrası edebiyatımızda antolojilerin ilk örneği kabul edilmekle beraber; o günkü eserler 1930 yılına kadar müntehâbât, gülşen, gülzâr, güldeste gibi isimlerle karşılanmaya veya bu kelimelerden oluşan tamlama grubu ile adlandırılmaya devam etmiştir.²⁴³ Cumhuriyet döneminde antoloji kelimesini ilk olarak kullanan kişi, Türk Edebiyatı Antolojisi²⁴⁴ eseriyle Ali Cânip olmuştur. 1934 yılında da M. Fuad Köprülü'nün Eski Şairlerimiz-Divan Edebiyatı Antolojisi adlı eserini görmekteyiz. Bu yıllardan sonra edebiyatımızda antoloji sayısında hayli artış olmuştur.

Genellikle şahsî seçimlerden ya da ideolojik tutumlardan yola çıkılarak oluşturulan antolojiler, çeşitli sınırlılıkları da içlerinde barındırmaktadır. Antolojiler hazırlanırken birçok kıstas gözetilerek farklı türlerde antolojiler hazırlanmaktadır:

1. Genel Antolojiler (Türk Şiiri Antolojisi, Divan Şiiri Antolojisi)
2. Dönem ya da Ekol/Okul Antolojileri (Servet-i Fünûn Antolojisi)
3. Tematik Antolojiler (Aşk Şiirleri Antolojisi, Gurbet Şiirleri Antolojisi)
4. Kişi İçin Hazırlanan Antolojiler (Atatürk Şiirleri Antolojisi)
5. Türlere/Şekillere Göre Hazırlanan Antolojiler (Na't Antolojileri, En Güzel Koşmalar)
6. Kavram Antolojileri (Barış Şiirleri Antolojisi)
7. Mısra/Dize/Beyit Antolojileri (Divan Edebiyatından En Güzel Beyitler)
8. Yerel Antolojiler (İstanbul Şiirleri Antolojisi)
9. Seçene ya da Seçilene Göre Derlenen Antolojiler (Okuyucuların Seçtiği Şiirler Antolojisi, Namık Kemal Antolojisi)
10. Şairlerin Kimliğine Göre Hazırlanan Antolojiler (Kadın Şairler Antolojisi, Asker Şairler Antolojisi)
11. Çeviri Şiir Antolojileri (Batı Edebiyatından Seçmeler)

²⁴² Mustafa Kurt, "Şiir Antolojileri", **Hece**: Türk Şiiri Özel Sayısı, S. 53/54/55, s. 622.

²⁴³ Turan Karataş, a.g.e., s. 20.

²⁴⁴ Ali Canip, **Türk Edebiyatı Antolojisi**, İstanbul, Devlet Matbaası, 1930.

12. Şiir Yıllıkları (Adam Şiir Yıllığı 1997)²⁴⁵

Cumhuriyet ve Tanzimat öncesi dönemde nu‘ût-ı Nebeviyye mecmualarıyla karşılanan na‘tleri derleme geleneği, Tanzimat sonrasında hatta daha da gelişmiş şekliyle Cumhuriyet döneminde na‘t antolojileri formuyla karşımıza çıkmıştır. Tanzimat’la birlikte sosyal hayatta ortaya çıkan değişim, toplumda ağırlığı olan "din müessesesinde" kendini daha çok belli etmiştir. Giderek uhrevî olandan uzaklaşan ve sekülerleşen toplumumuzda elbette ki edebiyatımızın da sekülerleşmesi kaçınılmaz olmalıdır. Bu uzaklaşmayla birlikte na‘t yazımının şairlerimiz arasında azaldığını söyleyebiliriz. Bunun birçok sebebi olmakla beraber birinci bölümde bahsettiğimiz şairleri na‘t yazmaya yönelten sebeplerin ve ortamın zayıflamış olması en önemli etkidir.

Tüm bunlara rağmen Tanzimat ve Cumhuriyet sonrasında, hatta günümüzde şairlerimiz şiirlerinde Hz. Peygamber’i konu edinmeye ve na‘t yazmaya devam etmişlerdir. Bu şiirlerin yer aldığı antolojiler içerisindeki na‘tlerden bizi ilgilendirenler ise; modern dönemde de geleneğin söyleyişini muhteva ve biçim olarak devam ettiren Ahmet Remzi Akyürek, Alvarlı Muhammed Lütfi, Mustafa Âsım Köksal, Ali Ulvi Kurucu gibi isimlerin yer aldığı çizgidir. Söz konusu antolojilerde bu çizginin dışında bir tarafta halk şiiri tarzında, diğer tarafta serbest ölçüyle yazan modern çizgideki şairleri görmek de mümkündür. Ayrıca son dönemde ortaya çıkan bu na‘t antolojilerinin klâsik dönemdeki na‘t antolojilerinden farklı bir yönü, hanım şairler tarafından yazılmış na‘tleri da ihtiva etmesidir.²⁴⁶

Son örneklerini XIX. yüzyılın sonlarına doğru gördüğümüz na‘t mecmualarından sonra ancak 1960’larda na‘tleri derleyen antolojileri görmemiz mümkün olmuştur. Yayın tarihleri göz önünde bulundurulduğunda ise son yirmi yıla kadar birkaç tane olan bu antolojilerin 1990’dan sonra sayısının epeyce arttığı görülmektedir.²⁴⁷ Bu artışta hem toplumun dinamiklerinde bulunan dini rahat yaşama arzusu ve özlemi hem de siyasal iktidarların bu özleme imkân tanınması önemli bir

²⁴⁵ Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Mustafa Kurt, "Şiir Antolojileri", **Hece**: Türk Şiiri Özel Sayısı, S. 53/54/55, s. 623-624. Ayrıca antolojilerin kaynakçası için bu çalışmaya ve daha önceki bir çalışma olan Hasan Akay’ın çalışmasına bakılabilir. Hasan Akay, "Antolojiler: Şiirin Güldesteleri", **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, S.6, 1996, s. 7-32.

²⁴⁶ Murat Ak, a.g.e., s. 271.

²⁴⁷ Antolojilerin sayısı ve içindeki şair listesi için bkz. İsmail Çetişli, "Na‘t Antolojileri Üzerine", **Berçeste**: Aylık Kültür-Sanat-debiyat Dergisi, S.106, Nisan 2011, s. 25-31. Murat Ak, "Na‘tlerin Tasavvufî Temelleri ve Na‘t Mecmuaları", Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (DT), Konya, s. 228.

unsur olsa gerektir. Zira XX. yüzyılın başında başlayan na't yazımındaki durağanlık ancak 1960 döneminde sona erebilmiş, na't yazımına tekrar rağbet gösterilmesi ise 2003 sonrasını bulmuştur. 1962 senesinden 2003 senesine kadar 9 antoloji tespit edilmişken, 2003 senesinden 2013 senesine kadar 17 antoloji tespit edilmiştir.

Bu antolojilerin hazırlanışındaki amaç en güzel na't örneklerini bir araya getirmek olsa da antolojileri hazırlayanların çoğu zaman işin ehli olmadığı görülmektedir. Bazı antolojilerde ise na'tlerin seçimindeki kıstas anlaşılammakta, derleyenler kendilerine yakın gördükleri ya da kendi beğendikleri isimlerin daha fazla na'tine yer verirken; toplum nezdinde en çok kabul gören na't örneklerini pek dikkate almamaktadırlar. Bazı na't antolojileri ise birbirinin kopyası mahiyetinde olup hazırlanışlarında herhangi bir düzen görülmemektedir. Öyle ki son dönemde toplumun dinî duygularını istismarı amaçlayan kimi yayıncılar, hafta sonu internet taramasıyla hazırlattıkları na't antolojilerini piyasaya sürmektedirler. Son dönem antolojileri içerisinde ilmî kaygı ve edebî titizlikle hazırlanan eserler ise; Fevziye Abdullah Tansel, Abdullah Öztemiz Hacıtahiroğlu, Emine Yeniterzi ve İsmail Çetişli'nin hazırlamış olduğu eserlerdir. İsimlerini bir tablo halinde verdiğimiz na't antolojileri şunlardır:²⁴⁸

²⁴⁸ Bu tabloların hazırlanmasında Murat Ak'ın çalışmasından faydalanılmış, ayrıca tablolara bazı ekler yapılmıştır. Murat Ak, a.g.e., s. 233-234.

	Antoloji	Hazırlayan	Yayın Yılı
1	Dinî Şiirler Tanzimat Devri Edebiyatı	Fevziye Abdullah TANSEL	1962
2	Hazret-i Peygamber'e Şiirler Antolojisi	Abdullah Öztemiz HACİTAHİROĞLU	1966
3	Gönül Pınarı	Mustafa Necati BURSALI	1979
4	Türk Edebiyatında Na'atlar (Antoloji)	Emine YENİTERZİ	1993
5	Peygamber Şiirleri	Hasan Ali KASIR	1997
6	Sevgililer Sevgilisine Gül Kokulu Şiirler	Adem ÖZBAY	2003
7	Kâinâtın Efendisi'ne Na'at Antolojisi	Ali BUDAK - Ali BELBAĞI	2004
8	Şefâ'at Yâ Resûlallâh -Sevgili Peygamberimize Na'atlar-	Gülser KEÇECİ	2005
9	Gül Hasreti	Vedat Ali TOK	2006
10	Efendimize Şiirler	Abdullah ARIDORU	2007
11	Adı Güzel Kendi Güzel Peygamberimiz'e (s.a.v.) Şiirler	Sıtkı ÇOBAN	2007
12	Türk Edebiyatında Naatlar	Ahmet ÖZER	2008
13	Sevgiliye Şiirler -Naat Seçkisi-	Sadık YALSIZUÇANLAR	2008
14	Osmanlı Padişahlarından Hz. Muhammed'e Na'atlar	Zülfikar GÜNGÖR	2009
15	Yalansız Şiirler -Son Peygamber'e (s.a.v.) Övgüler-	Ekrem ALTINTEPE	2009
16	Hazreti Peygambere Şiirler	Mustafa AKGÜN	2010
17	Gül Kokulu Mısralar Na'at-ı Şerifler	Seval ALKAN	2011
18	Şiir ve Naatlarla Rahmet Peygamberi	Mehmet Emin GERGER	2012
19	Selam Olsun En Sevgiliye Naatlar	Ömer KARA	?
20	Şairin Diliyle Hz. Peygamber (1860-2011)	İsmail ÇETİŞLİ	2013

Tablo 1: Şairlere Ait Na'atlerden Oluşturulan Antolojiler

	Antoloji	Yayın Yılı
1	Tarih İçinde Hicret ve Na‘tler Antolojisi	1982
2	Günümüz Dilinden Hz. Peygamber’e Naatlar Antolojisi	1989
3	Kutlu Doğum Anısına Na‘t-1 Şerif	1996
4	Na‘t-1 Şerif	1999
5	Özlem Yağmurları	2005
6	Mim Şiirleri -Peygamber (s.a.v.) Şiirleri-	2011

Tablo 2: Na‘t Yarışmaları Sonucu Oluşan Antolojiler

2.4. TANZİMAT'TAN BUGÜNE DİVAN ŞİİRİ GELENEĞİNDE YAZILMIŞ NA‘TLERİN BİÇİM ÖZELLİKLERİ

2.4.1. Nazım Şekilleri

İncelememize konu olan 123 na‘ta şiirde dış yapının en üst birimi olan nazım şekli açısından baktığımızda gazel, kaside, mesnevi, kıt‘a, nazm, murabba‘, muhammes, müseddes, tahmîs ve terkîb-i bend nazım şekillerini görürüz. Bu nazım şekilleri içerisinde na‘tin asıl kimliğine uygun olan kaside nazım şekli yerine şairlerimiz daha çok gazel nazım şeklini tercih etmişlerdir. Bu nazım şekillerinin tespiti sırasında yaşadığımız güçlük gazel nazım şekliyle nazm nazım şeklinin kafiyelenişinin benzerliği olmuştur. Bu benzerlikte ayırıcı nokta olarak mahlasın kullanılmamasını esas aldık ve mahlas kullanılmayan şiirleri nazm başlığı altında değerlendirdik. Elbette ki mahlas kullanılmayan gazellerin de var olduğu bilinmektedir.

Nazım şekillerinin geçirdiği muhteva değişimi ise Tanzimat’tan çok daha önce başlamış olup daha ziyade birini övme maksadıyla yazılan kaside türü, Ebûbekir Kânî’nin (ö.1791) “Sadâkat Kasidesi” ve Sünbülzâde Vehbî’nin (ö.1809) ‘sühan kasidesi’, Âkif Paşa’nın (ö.1845) ‘Adem Kasîdesi’ gibi örneklerle gelenekten ayrılırlar ve kavramlar için de kaside yazıldığını gösterirler. Nesrin, hatta makalenin

muhtevasını kasideye sokan örnekler gelecek neslin şiir anlayışını etkileyecek, sosyal düşüncenin ve bu düşünce doğrultusundaki kavramların şiire girmesine yol açacaktır.²⁴⁹ Tezimizde yer alan kasideler ise Hz. Peygamber'i övmek maksadı ile yazılan bunun yanısıra devrin sosyal durumuyla paralellik gösteren kavramları da muhteviyatında bulunduran şiirlerdir. Bu şiirler arasında direkt kavramlar için yazılmış örneklere konumuz dâhilinde olmadığı için yer verilmez.

Klâsik şiirimizde en çok kullanılan nazım şekli olan gazelin amaçlarından biri de sevgiliye medhiye düzmektir. Tarih boyunca gelenek, kaside ile gazelin arasını açmaya çalıştıkça şairlerin de kapatma gayretinde olduğu görülür.²⁵⁰ Kasidenin alanına girip özellikle nesibleri taklit eden gazelin zamanla daha ciddi konulara yönelmeye başladığı, hissin hâkimiyetinden çıkıp kendini fikrin ifadesi için bir vâsıtâ olarak teslim ettiği ve kasidenin fonksiyonunu yüklediğini söylemek mümkündür.²⁵¹ Tanzimat sonrası dönemde gazelin bahsettiğimiz değişiklikleri zaman zaman yaşamasına rağmen; bizim incelediğimiz metinlerde dikkat çeken, tıpkı gelenekte var olduğu gibi Hz. Peygamber'i övmek için gazellerin kullanılmış olmasıdır. Nicelik olarak bu kullanımda gazel nazım şeklinin daha çok rağbet gördüğü aşağıdaki tablodan da anlaşılmaktadır.

İncelediğimiz metinlerin 75'inde gazel, 19'unda nazm, 8'inde murabba', 7'sinde kaside ve diğer örneklerde aşağıda verdiğimiz nazım şekilleri kullanılmıştır. Örnekler arasında kaside nazım şekli için farklı olanlar; Ahmet Remzi Akyürek'in (ö.1944) 28 ve Halil Nihat Boztepe'nin (ö.1949) 27 beyitlik kaside nazım şekliyle yazılmış na'leridir. Gazel nazım şekli içinse Abdülaziz Zihnî Efendi'nin (ö.1853) 4, Zîver Ahmed Sâdık Paşa'nın (ö.1860) 3 beyitlik nâ-tamam gazelleri; Nâmık Kemal'in (ö.1888) 16, Senîh-i Mevlevî'nin (ö.1900) 18, Muharrem Hasbi'nin (ö.1914) 17, Dağıstanlı Dehrî'nin (ö.1920) 23 beyitlik gazelleri beyit sayıları açısından farklılık gösteren örneklerdir.

²⁴⁹ M.Kayahan Özgül, a.g.e., s. 207-213.

²⁵⁰ M.Kayahan Özgül, a.g.e., s. 216.

²⁵¹ M.Kayahan Özgül, a.g.e., s. 213-229.

Nazım Şekilleri	
Gazel	75
Kaside	7
Mesnevi	3
Kıt'a	2
Nazm	19
Murabba'	8
Muhammes	4
Müseddes	3
Tahmîs	1
Terkîb-i Bend	1

Tablo 3: Na'tlerde Kullanılan Nazım Şekilleri

2.4.2. Başlıklar

Tanzimat sonrası na'tleri için başlık hususu -özellikle divanları olmayan ve üzerine herhangi bir akademik çalışma yapılmayan şairlerin şiirleri için- hayli karışık bir durumu beraberinde getirmektedir. Zira divan sahibi olmayan şairlerin na'tlerinin başlıkları ya da son dönemlere doğru matbaada basılan divanlardaki na'tlerin başlıkları, yayımcıların tasarrufu sonucu genellikle geleneğe uyularak "na't" ya "da na't-ı şerîf" şeklinde yazılmıştır. Hâl böyle olunca şairlerin na'tlerine ilk yazışta hangi başlığı koyduğunun tespiti güçleşmektedir. Bu güçlük, eserleri akademisyenler tarafından neşredilen na't başlıkları için de geçerlidir. Çünkü onlar da bu konuda nedense, kendilerinde zaman zaman tasarruf hakkı görmüş, başlık yokken başlık koymuşlardır.

Bu iki kaynaktan beslenerek oluşturulan ve dönemsel olarak antoloji başlığında incelediğimiz eserlerde bu durum kendini çok daha açık bir şekilde göstermektedir. Bir na'tin başlığını hem "na't" hem de "na't-ı şerîf" olarak görmek mümkündür. Bu gibi örnekleri bırakın klâsik formda yazılmış ve incelememiz içerisine dâhil olan na'tlerde, modern na'tler olarak nitelenen ve herhangi bir ölçüye

bağlı kalmadan yazan Necip Fazıl'ın²⁵² ve Cahit Zarifoğlu'nun²⁵³ şiirlerinde de uygulayanlar olmuştur.

Klasik şiir geleneğimizde na'tlere genel olarak “Na‘t-ı Şerîf” başlığı verilmektedir. Fakat Medh-i Resûl, Na‘tü'n-Nebî, Na‘t-ı Peygamberî gibi terkiplerin yanı sıra Peygamberimizin isim ve sıfatlarının kullanıldığı “Der-Na‘t-i Seyyidi'l-Mürselîn ve Hâtemi'n Nebiyyin Muhammed Mustafâ”, “Der- Na‘t-i Seyyid-i Kâinât Aleyhi Efdalü's-Salavât” gibi övgü ve salavat ibâreleri içeren başlıklar da görülmektedir.²⁵⁴

Yukarıda saydığımız başlık tespitinin güçlüklerine rağmen incelememizin konusu olan ve büyük ölçüde geleneğin formlarına bağlı kalan 124 şiirin başlıkları içerisinde en sık kullanılan başlığın yine “Na‘t-ı Şerîf” olduğunu söylemek mümkündür. Bu şiirlerin 54'ünde “Na‘t-ı Şerîf”, 24'ünde “Na‘t” başlığı en çok tercih edilen başlıklar olmuştur.

Bunun yanı sıra Tanzimat sonrası edebiyatımızın bütününde görülen tür isimlendirmesinin bırakılıp şiire has bir ismin verilmesi na'tlarin başlığında da gözlemlenmektedir. İncelediğimiz na'pler arasında gelenektekenden farklı isimlendirmelere, edebiyat tarihçilerinin Tanzimat sonrası edebiyatının başlangıcı olarak kabul ettikleri 1860 tarihinin öncesinde rastlansa da bunların şairlerin kendi tercihi olduklarını söylemek zordur. Örneğin; 1849 yılında ölen Ahmed Kuddûsî'nin 1905 yılında matbu baskısı yapılan Dîvân-ı Kuddûsî²⁵⁵ adlı eserinden aldığımız na'tinde hiçbir başlık yokken, bu şiir hemen hemen bütün antolojilerde redifiyle (Ümmetiyiz Biz) anılır olmuştur. Bu dönemdeki başka şairlerin şiirlerinde de redifin başlık olması hususu görülür. Fakat İsmail Safâ'nın (ö.1901) Huzmâ Safâ²⁵⁶ adıyla 1890 yılında yayımlanan ve kendisi hayattayken eserini görmesi hayli kuvvetli bir

²⁵² Örneğin; Necip Fazıl'ın bütün şiirlerini barındıran Çile adlı şiir kitabının Dava ve Cemiyet bölümünde yer alan “O'nun Ümmetinden Ol şiiri”, Ahmet Özer'in hazırlamış olduğu Türk Edebiyatında Naatler isimli antolojide “Naat-ı Şerîf” başlığıyla yer almıştır. Necip Fazıl Kısakürek, **Çile**, İstanbul, Büyük Doğu Yayınları, 66. Basım, 2009, s. 397; Ahmet Özer, **Türk Edebiyatında Naatler**, İzmir, Kaynak Yayınları, 2008, s. 459.

²⁵³ Cahit Zarifoğlu'nun, “Başım Eğik Dilim Kapalı Gözler Kaçanağı Anlamında” başlığındaki şiiri yine Ahmet Özer'in hazırlamış olduğu antolojide “Naat-ı Şerîf” adıyla yer almıştır. Cahit Zarifoğlu, **Şiirler**, İstanbul Beyan Yayınları, 8. bsk., 2011, s. 357; Ahmet Özer, Türk Edebiyatında Naatler, İzmir, Kaynak Yayınları, 2008, s. 468.

²⁵⁴ Emine Yeniterzi, a.g.e., s. 88.

²⁵⁵ Ahmed Kuddûsî, **Dîvân-ı Kuddûsî**, İstanbul, 1905, s. 71.

²⁵⁶ İsmail Safâ, **Huzmâ Safâ**, İstanbul, Âlem Matbaası, 1890, s. 121.

ihhtimal olan “Yâ Muhammed” başlıklı na‘ti, gelenektekinden farklı olarak isimlendirilen tespit edebildiğimiz ilk na‘ttir. Bundan önce ise redifiyle başlıklandırılan na‘tler Âşık Şem‘î’nin (ö.1839) “Alîlem Yâ Resûlallâh”, Lelebici Baba’nın (ö.1874) “Meded”, Musa Kâzım Paşa’nın (ö.1890) “Yâ Resûlalâh”, isimli na‘tleridir. İsmail Safâ’nın eserinden sonra Şair Eşref’in (ö.1912) “Mültecâsın Yâ Resûlallâh”, Ali Emîrî Efendi’nin (ö.1924) “Serdâr-ı Resûlsün”, Mehmet Akif Ersoy’un (ö.1936) “Bir Gece”, Ali Ekrem Bolayır’ın (ö.1937) “Yâ Muhammed”, Kenan Rıfâî’nin (ö.1950) “Firkatin Nâriyle Yandım”, Alvarlı Muhammed Lütfî Efendi’nin (ö.1956) “Enbiyâlar Serveri”, Yaman Dede’nin (Abdülkadir Keçeoğlu) (ö.1962 “Dahîlek Yâ Resûlalâh”, Hacı Muharrem Hilmi Efendi’nin (Sırrî) (ö.1964) “Âşıkım Gül Yüzünü Görmeğe”, Hasan Basri Çantay’ın (ö.1964) “Sevdim Seni Hep”, Hüseyin Şemsi Ergüneş’in (ö.1968) “Yâ Resûlallâh”, Ömer Nasuhi Bilmen’in (ö.1971) “Enîn Etmekteyim”, Faruk Nafiz Çamlıbel’in (ö.1973) “Sinâ’ya İnen Nûr”, Ali Ulvi Kurucu’nun (ö.2002) “Sultanım Efendim”, Nuri Baş’ın (ö.2009) “Gönül Bezminde”, Mustafa Küçükaşçı’nın (d.1978) “Sen Geldin Efendim”, İbrahim Hakkı Uzun’un (d.1979) “Lutfunla Günahkârı Kapından Uzak Etme!”, Recep Yıldız’ın (d.1982) “Ey Nebî” adlı eserleri na‘tlere verilen başlıkların bir izlek oluşturması açısından önemlidir. Bu başlıklar Peygamber dönemine duyulan kişisel ve toplumsal özlemi, şairin ruh halini, “Gül” mazmununun başlıklarda zuhûru gibi unsurları vermesi bakımından önemlidir. Na‘t muhtevalı şiirlerde çok daha farklı isimlendirmeler olmasına rağmen bunlar konumuz dâhilinde değillerdir.

Na‘t isimlendirmelerinde Farsça ve Arapça tamlamaların kullanıldığı, nâdir de olsa şefâatın başlığa yansıdığı, Peygamberimizin isim ve sıfatlarının yanı sıra salavât ibârelerini kullanma âdetine hâlâ uyulduğu görülmektedir. Dikkat çeken husus ise bu Arapça ve Farsça tamlamalı yapıların ve salavât âdetinin giderek azalması, dahası sadeleşen bir isimlendirilişin yaygınlaşmasıdır. Sayıları ve kullanılan başlıkları daha açık bir şekilde aşağıdaki tabloda görmemiz mümkündür.

	BAŞLIKLAR	ADET
1	NA‘T-I ŞERÎF	54
2	NA‘T	24
3	NA‘T-I NEBEVÎ	2
4	YÂ MUHAMMED	2
5	YÂ RESÛLALLÂH	2
6	NA‘T-I PEYGAMBERÎ	1
7	NA‘T-I CENÂB-I PEYGAMBERÎ	1
8	NA‘T-I RESÛL	1
9	NA‘T-I RESÛL-İ KİBRİYÂ	1
10	NA‘T-I CELÎL-İ MUHAMMEDÎ	1
11	NA‘T-I FAHR-İ KÂİNÂT	1
12	NA‘TÜ‘N-NEBÎYYİ ALEYHİ‘S-SELÂM	1
13	NA‘T-I RESÛL-İ EKREM SALLÂLLAHÜ ALEYHİ VE SELLEM	1
14	NA‘T-I CENÂB-I HAZRET-İ MEFHAR-EL-ENÂM ALEYH-ES-SALÂT-İ VESSELÂ	1
15	MEDH-İ RESÛLALLÂH SALLÂLLAHÜ ALEYHİ VE SELLEM	1
16	NA‘T DER-ŞÂN-I RESÛL-İ KİBRİYÂ	1
17	DER NA‘T-I SULTÂNÜ‘L-ENBİYÂ	1
18	DER NA‘T-İ SEYYİDÜ‘L-ENBİYÂ	1
19	KASÎDE DER-NA‘T-İ HAZRET-İ NEBEVÎ	1
20	MÜNÂCÂT u İSTİŞFÂ‘	1
21	RİCÂİYYE EZ ŞEHİNŞÂH-I HER DÜ SERÂ	1
22	ES‘AD ERBİLÎ‘NİN GAZELİNE TAHMİS	1
23	ALÎLEM YÂ RESÛLALLÂH	1
24	ÂŞIKIM GÜL YÜZÜNÜ GÖRMEĞE	1
25	BİR GECE	1
26	DAHÎLEK YÂ RESÛLALLÂH	1
27	ENBİYÂLAR SERVERİ	1
28	ENİN ETMEKTEYİM	1
29	EY NEBÎ!	1
30	FİRKATİN NÂRİYLE YANDIM	1
31	GÖNÜL BEZMİNDE	1
32	LÜTFUNLA GÜNAHKÂRI KAPINDAN UZAK ETME!	1
33	MEDED	1
34	MÛLTECÂSIN YÂ RESÛLALLÂH	1
35	SEN GELDİN EFENDİM	1
36	SERDÂR-I RESÛLSÜN	1
37	SEVDİM SENİ HEP	1
38	SİNÂ‘YA İNEN NUR	1
39	SULTÂNİM EFENDİM	1
40	ÜMMETİYİZ BİZ	1
41	VÜCUDUN PERTEVİ	1

Tablo 4: Na‘tlerde Kullanılan Başlıklar

2.4.3. Vezin

Edebiyatımızın başlangıcından bu yana Türk şiirinde ağırlıklı olarak önce hece veznini daha sonra da aruz veznini görürüz. Aruz vezniyle verilen eserlerin yaygınlaştığı XIII. ve XIV. yüzyıldan Millî Edebiyat (1911) dönemine kadar aruzun hâkimiyeti görülür. Millî Edebiyat döneminden 1940'lı yıllara kadar hece vezninin ağırlığı hissedilse de aruz vezni yine varlığını devam ettirmiştir. 1940'lı yıllardan sonra ise şiirimizde Garip Akımı'yla birlikte başlayan serbest veznin yaygınlık kazandığı görülmektedir.

Hız. Peygamber'den bahseden na'lerde aruz, hece ve serbest vezinle yazılmış eserleri görmek mümkündür. İncelediğimiz na'lerde kıstas kabul ettiğimiz aruz vezni özellikle Millî Edebiyat (1911) cereyanının etkisini hissettirmeye başladığı yıllara kadar edebiyatımızda hâkim vezin konumundadır.²⁵⁷ Bilhassa divan şiiri geleneğiyle yazmayı tercih eden Leylâ Hanım, Kuddûsî, Şeyhülislâm Ârif Hikmet, Şeref Hanım, Bayburtlu Zihnî, Osman Nevres, Yenişehirli Avnî, Osman Şems, Âdile Sultan, Senîh-i Mevlvî, Hersekli Ârif Hikmet, Ketencizâde Mehmet Rüşti, Nigâr Hanım, Dağistanlı Dehrî, Ali Emîrî Efendi, Kemahlı Şeyh İbrahim Hakkı gibi isimler geleneğin atmosferini Cumhuriyet'e kadar taşıyan isimlerden olmuşlardır. Bu isimlerin yanı sıra yeni şiir anlayışlarından herhangi bir grubun içinde yer almayan ve o dönemde eserlerini yazan Fatin Efendi, Ziyâ Paşa, Nâmık Kemal, Muallim Nâci, İsmail Safâ, Recâizâde Mahmut Ekrem, Hali Nihat Boztepe, Hüseyin Siret Özsever, vezin olarak aruzu esas alan ve Hız. Peygamber'e yazdıkları na'lerini aruzla yazan isimlerdir.

Cumhuriyet sonrası dönemde aruz vezninin kullanımı giderek azalsa da Hüseyin Vassaf, Erbilli Es'ad Efendi, Mehmet Âkif Ersoy, Ali Ekrem Bolayır, Elmalılı Hamdi Yazır, Ahmet Remzi Akyürek, Kenan Rıfâî, Tâhirü'l-Mevlevî, Alvarlı Muhammed Lütfî, İbnü'l Emin Mahmud Kema İnal, Yahya Kemal, Yaman Dede, Hasan Basri Çantay, Hüseyin Şemsi Ergüneş, Ömer Nasuhi Bilmen, Faruk Nafiz, Kemal Edip Kürkçüoğlu aruz vezniyle yazmaya devam eden isimlerdendir. Günümüzde de aruz vezniyle yazan Osman Hulûsi Efendi, Ali Rıza Sağman, M.Âsım Köksal, Ali Ulvi Kurucu, Nuri Baş, Bekir Sıtkı Erdoğan, Muhsin İlyas

²⁵⁷ İsmail Çetişli, a.g.e., s. 601.

Subaşı, Yusuf Dursun, İbrahim Hakkı Uzun ve “Yüzakı” dergisi etrafında toplanan M.Ali Eşmeli, M. Âsım Küçükaşçı, M.Nejat Sefercioğlu, Recep Yıldız gibi şairlerimiz hâlâ aruz veznini başarıyla kullanan şairlerimizdendir.

Bahsi geçen şairlerin şiirlerini yazarken tercih ettiği vezinlerin yoğunluğu hakkında, aşağıdaki tablo bize bilgi vermektedir.

Hezec Bahri	77
<i>Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün</i>	60
<i>Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün</i>	14
<i>Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün</i>	2
<i>Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün</i>	1
Remel Bahri	39
<i>Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün</i>	29
<i>Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün</i>	5
<i>Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün</i>	5
Muzari' Bahri	5
<i>Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün</i>	3
<i>Mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün</i>	2
Hafif Bahri	2
<i>Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün</i>	2
Müctes Bahri	1
<i>Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün</i>	1

Tablo 5: Na'lerde Kullanılan Bahirler ve Vezinler

2.4.4. Kafiye ve Redifler

Hz. Peygamber hakkında yazılmış na'ler içerisinde ses değeri bakımından farklı kafiye türleriyle karşılaşmak mümkündür. Divan şiiri geleneğinin estetik kaidelerine bağlı olan şairlerimiz, kafiye kurarken nazım şeklinin etkisi altında kalmaktadırlar. Zira gazel, kaside, mesnevi, kıt'a ve nazm gibi nazım şekillerinin kendi içinde bir kafiye örgüsü bulunmaktadır.²⁵⁸ Na'lerde şairlerimizin genellikle mukayyed kafiye kullandıkları görülür. Bunun yanı sıra şairler bu manzumelerin neredeyse tamamına yakınında redifler kullanarak manzumelerin anlam ve müzikal imkânlarını artırmayı amaçlamışlardır.

²⁵⁸ Muhsin Macit, *Divan Şiirinde Âhenk Unsurları*, İstanbul, Kapı Yayınları, 2005, s. 79.

Klâsik şiirimizde kafiye ve redifin önemi, bulunan kafiyenin ve redifin muhtevayı yönlendirmeye kadar olan etkisiyle tartışılmazdır.²⁵⁹ Ahengi güçlü kılan, şiirin sürekli olarak eksen sınırlarını Peygamber etrafında döndüren ve şiirin öznesi olan Peygamber'e hitap etme imkânı veren redifler, na'lerde kelime ve cümle düzeyinde fazlasıyla kullanılmışlardır.

Çalışmamızın konusu içerisinde değerlendirmiş olduğumuz ve klasik nazım şekilleriyle yazılmış olan 124 metinde kullanılan kafiye ve rediflerin sayısı ve bunlarla alakalı diğer bilgiler aşağıdaki tablodadır.

Yarım Kafiye	10 Manzume
Tam Kafiye	33 Manzume
Zengin Kafiye	55 Manzume
Kafiyesiz	26 Manzume

Tablo 6: Na'lerde Kullanılan Kafiye Çeşitleri

Redif	
... yâ Resûlallâh	54 Manzume
... Ahmed/Muhammed/Mustafâ	8 Manzume
... Efendim/Efendimiz	6 Manzume
... Nebî/Habîb/Muhammed'l-Arabî (isim ve sıfatlar)	3 Manzume
Mısra Şeklinde Rediflerle	9 Manzume
Ekler ve Sen/Senin/bana/üstüne/geldin/adem/diye sevdim et/ibtidâ/ister gibi kelimelerle yapılan redifler	25 Manzume
Redifsiz	16 Manzume

Tablo 7: Na'lerde Kullanılan Redifler

²⁵⁹ İsmail Çetişli, a.g.e., s. 191.

2.4.5. Dil ve Üslûp Özellikleri

İncelememizin konusu olan na‘tlerin klâsik divan şiiri üslûbu sınırları içerisinde kaleme alındığı görülmektedir. Geleneğin günümüzde de devam ettiği biçiminde yorumlanmasına imkân veren bu na‘tlerin, gelenekleşmiş kurgusu gereği şair; Hz. Peygamber’le ilgili hangi olaylar üzerinde duracağını, övgüsünde hangi isim ve sıfatları kullanacağını, iktibaslarda hangi âyet ve hadislere atıfta bulunacağını geleneğin belirlediği müşterek divan şiiri üslûbu gereği, kullanacağı kelime kadrosunu da önceden bilmektedir.²⁶⁰ Şairin Hz. Peygamber tasavvuru ve onun karşısındaki konumu da geleneğin belirlediği formlar içinde na‘tlerde yer bulur.

Muhtevası ve malzemesinin büyük çoğunluğu belli olan ve tamamen dinî bir tür olan na‘tlerde birçok Arapça-Farsça ibareyi görmek mümkündür. Âyet iktibaslarında ve çeşitli sıfatların kullanımında bu Arapça-Farsça kelimeler ve tamlamalar kullanılmasına rağmen; na‘tlerin dili genellikle sadedir ve na‘tlerde yoğun bir içtenlik-lirizm görülür. Na‘tlerin dilinde Tanzimat’tan günümüze giderek sadeleşen bir eğilimin olduğu da görülür.

Divan şiiri üslûbuyla na‘tlerini yazanlar arasında hem bu gelenekle yetişenleri, hem yeni şiirin öncüsü olarak sayılan isimleri, hem de Cumhuriyet sonrası yetişen isimleri görmek mümkündür. Bu isimlerin eserleri daha yakından incelendiğinde, Şiirin içeriğinin ve şairin amacının belirlediği; didaktik, tasvirî, eleştirel, hamasî, karşılaştırmacı gibi çeşitli alt üslûplar da görülür. Bir izlek oluşturması açısından eleştirel üslûpla yazılmış ve hem sosyal eleştiriyi hem de kişisel eleştiriyi aşağıdaki örnekte görmek mümkündür.

Ne kaldı mağrib-i Aksâ ne İran yâ Resûlallâh

Trablusgarb’ı da ister İtalyân yâ Resûlallâh

Nifâk âteşleri yaktı serâser mülk-i İslâm’ı

Bizi biz kendimiz ettik perîşân yâ Resûlallâh

²⁶⁰ İsmail Çetişli, a.g.e., s. 632.

Sakın zannetme İslam'ı o eski bildiğin İslâm

Bugün yalnız gezer dillerde îmân yâ Resûlallâh

...

Ne mekteb var ne san'at var ne üstâdân-ı dânişmend

Maârif nâzırı olmuştu bâğbân yâ Resûlallâh

Koyun yokmuş gibi tutmuş sakalından oturtmuşlar

Keçiye şimdi derler Abdurrahmân yâ Resûlallâh

Ne nâdânız ki patrika kapı oğlan iken şimdi

Bize üstâd-ı akl olmuş kilikân yâ Resûlallâh²⁶¹

2.5.TANZİMAT'TAN BUGÜNE DİVAN ŞİİRİ GELENEĞİNDE YAZILMIŞ NA'TLERİN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Çalışmanın bu bölümünde Hz. Peygamber'den bahseden na'lerin muhtevası üzerinde durmak, na'lerde yer alan malzemelerin tespiti, kullanım sıklığı, bu malzemelerin gelenekle olan bağlantısını, klâsik biçimde yazılmış na'lerin günümüzdeki seyrini vermeye çalıştık. Tanzimat sonrası şairlerinin bu malzemeleri nerede ve nasıl kullandıkları, nasıl bir zihin dünyası içerisinde oldukları da sezdirilmeye çalışıldı. Bunun için de genel açıklamalardan sonra na't örneklerinden yararlanıldı. Tüm örneklerin hepsini vermek çalışmanın sınırlarını zorlayacağı için de birkaç örnekle yetinmek durumunda kaldık.

²⁶¹ Dağıstanlı Dehrî, **Divânçe-yi Dehrî**, İstanbul, Nefaset Matbaası, 1910, s. 10.

2.5.1. Değişen Peygamber Algısı

Na‘tlerin klâsikleşmiş muhtevası içindeki en temel konu Hz. Peygamber'e övgü ve O'nun şefâatinin talebidir. Bu geleneksel muhtevanın Tanzimat sonrası dönemde de devam ettiği görülmekle birlikte, Tanzimat'la başlayan süreçte Hz. Peygamber algı ve tasavvurunda önemli bir değişimin yaşandığını söylemek mümkündür. Bu algının en somut şekilde görülmesi de Hz. Peygamber'in toplumsal meselelerde bir kurtarıcı, bir otorite ve problemlerin çözümü için yegâne başvurulacak mercî olarak görülmesi şeklinde tezahür eder. Tanzimat sonrası şairlerinin Hz. Peygamber temalı eserlerinde bu durum sık sık dile getirilmişse de, incelememize konu olan na‘tler içinde bu duruma rastladığımız eserler Dağıstanlı Dehrî (ö.1920), Hasan Feyzi Yüreğil (ö.1946), Halil Nihat Boztepe (ö.1949), Mustafa Âsım Köksal (ö.1998) gibi isimlerdir.

Na‘tlerdeki değişimin etkileri arasında siyasi, kültürel, toplumsal ve edebî anlayışın farklılaşması gibi birtakım sebepleri saymak mümkündür. Bunlarla birlikte toplumumuzun ve İslâm toplumlarının Hz. Peygamber'i algılayış biçimi nasıldı ve ne şekilde bir değişim yaşandı bunların tespiti de önem arz etmektedir. Bunun için de İslâm literatüründe Peygamberimizin hayatını anlatan eserler olan siyerlere, bu siyerlerde Peygamber'in nasıl bir tasavvurla anlatıldığına ve son iki yüz yılda yazılanlarına daha bir dikkatli bakmak gerekmektedir. Zira na‘tlerin muhtevasını oluşturan en temel öge olan siyerlerdeki bu değişimi görmek, oluşan Peygamber tasavvurlarını anlamak için hayli önemlidir.

Şüphesiz ki Hz. Muhammed (s.a.s.), toplumumuzun İslâm medeniyeti dairesine girmiş olmasından ötürü tarihimize ve dünya tarihine yön veren en önemli şahsiyettir. Bundan ötürü Hz. Peygamber'in hayatıyla ilgili bilgilerin toplanmasına daha sahabe döneminde başlanmış, ancak tâbiûn döneminde bu çok daha yoğun şekilde sürdürülmüştür. Başlangıçta hadis edebiyatının ve siyer-megâzî literatürünün teşekkülü şeklinde gerçekleşen çalışmalar, hicrî birinci yüzyılın sonları-ikinci yüzyılın ortalarına doğru siyer ilminin öncüleri arasında sayılacak Urve b. Zübeyr (ö.712), İbn Şihab ez-Zührî (ö.741), İbn İshak (ö.761) gibi isimlerin eserleriyle İslâm tarihçiliği için bir başlangıç olmuştur.²⁶² Urve ve Zübeyr'in eserlerinde ele aldıkları

²⁶² Mehmet Özdemir, "Siyer Yazıcılındaki Değişim Üzerine", **Çağımızda Sosyal Değişme ve İslâm: 2002 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzâkereleri**, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007, s. 201.

rivayetlerde sade, gerçekçi ve abartmalardan uzak, Kur'ânî esaslara uygun peygamberlik ve beşerîlik vasıfları dışına çıkmayan yalın bir üslup içerisinde Hz. Peygamber'i anlattıkları görülür.²⁶³ Hz. Peygamber'i görememiş neslin, Peygamber'i daha iyi tanıma isteğiyle davranışlarını ve sözlerini toparlama gayreti bir yandan da hadis literatürünün doğmasına zemin hazırlamıştır. Yukarıda isimlerini zikrettiğimiz kişilerden Urve b. Zübeyr gibi bu dönemde sîret yazan isimlerin ortak özelliği aynı zamanda muhaddis de olmalarıdır. Hicri II. yüzyılda siyer kaynakları arasında etkileyici ve farklı bir yere sahip olan eser ise İbn İshâk'ın *Sîretü İbn İshâk, el-Mübtede' ve'l-Meb'as ve'l-Megâzî* adlı siyeridir. İbn İshâk'ın eserinde Hz. Peygamber'in hayatını dünya tarihi içinde ele alması, dedesinin manastırda eğitim görmüş olması ve kendisinin de İncil'e ve Tevrat'a vukûfiyetini eserine yansıtması, Peygamberler tarihi bölümünde İsrâiliyyat türü halk hikâyelerine yer vermesi, kullandığı kaynakların çeşitliliği ve hadis aldığı râvîyi atlayarak ilk râvîsinin ağzından vermesi gibi hususlar hem eserini farklı kılmış hem de hadisciler tarafından çeşitli tenkitlere maruz kalmasının önünü açmıştır.²⁶⁴ Öğrencisi İbn Hişam (ö.833), Hz. Peygamber'in hayatına dair yazılmış en sağlam ve en iyi siyer kitabı olarak kabul edilen *es-Sîretü'n-nebeviyye* adlı eserinde zayıf gördüğü rivayetleri atmış, Hz. Peygamber'le ilgisi olmayan ve Kur'an'da bulunmayan olayları çıkarmış, esere ilave ve katkılarda bulunmuştur.²⁶⁵ Siyer yazıcılığındaki en önemli ve kalıcı değişikliği ise; Hz. Peygamber'in fizikî ve ahlâkî özelliklerinin yer aldığı şemâili, Tevrat ve İncil'deki Hz. Peygamber'in vasıfları ile delâilü'n-nübüvve temalarını da siyerin muhtevası içine yerleştiren İbn Sa'd (ö.845) yapmıştır.²⁶⁶ Bu değişikliklerle birlikte bir siyer kitabında hangi konuların bulunacağına formatı da tamamlanmış oldu. Sonraki dönemlerde hadis literatürünün gelişmesi, sebep-i nüzûl kitaplarının telifi, neseb kitaplarının ortaya çıkışı gibi etkenler siyer malzemelerinin bir hayli artmasına yol açmıştır. Bu artışta Hz. Peygamber'in nesebi, peygamberlik öncesi hayatı ve bu dönemde yaşanan olağanüstü olayların anlatılması, mucizeleri ve şemâili en fazla üstünde durulan muhtevalar olmuştur.

²⁶³ Mehmet Özdemir, "Siyer Yazıcılığında Değişim Üzerine", s. 201.

²⁶⁴ Mustafa Fayda, "İbn İshak", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XX, İstanbul, 1999, s. 93-96; Mehmet Özdemir, "Siyer Yazıcılığında Değişim Üzerine", s. 202; Nihal Şahin Utku, "Siyer Yazıcılığı-III. Bölüm", (Çevrimiçi) [http://www.sonpeygamber.info/siyer-yaziciligi-iii-bolum-](http://www.sonpeygamber.info/siyer-yaziciligi-iii-bolum-16.06.2014), 16.06.2014.

²⁶⁵ Nihal Şahin Utku, "Siyer Yazıcılığı-III. Bölüm", (Çevrimiçi) [http://www.sonpeygamber.info/siyer-yaziciligi-iii-bolum-](http://www.sonpeygamber.info/siyer-yaziciligi-iii-bolum-16.06.2014), 16.06.2014.

²⁶⁶ Mehmet Özdemir, "Siyer Yazıcılığında Değişim Üzerine", s. 202.

Peygamber anlayışındaki ilk değişimin görüldüğü bu genişlemeyle birlikte daha önce Kur'ânî çerçevede çizilen peygamber algısı; nübüvvet tartışmaları, farklı kültürlerden sızmalarla birlikte yüceltmeci ve mübalağacı bir tavrın doğuşuna zemin hazırlamıştır.²⁶⁷ İbn Sa'd'dan sonra çok daha yaygınlık kazanan bu yüceltmeci tavır, Hz. Peygamber'in atalarına da uzanmış ve onların da yüceltmeci bir tavır içerisinde anlatılmasına sebep olmuştur. Bu durum Hz. Peygamber'in soyu ile ilgili tartışmaların yoğunlaştığı bir dönemde ortaya çıkmıştır. İslâm dünyasında erken dönemlerde başlayan nübüvvet tartışmaları sonucu ve toplumlarda mucizesiz peygamber anlayışının yadırganmasından ötürü siyer kitaplarına Hz. Peygamber'le alakalı mucizeler girmeye başlamış ve zamanla sayılarında bir hayli artış görülmüştür.²⁶⁸ Hz. Peygamber'i doğuşundan itibaren olağanüstülüklerle iç içe gösterme gayreti, Kur'ân ayetlerinden hareketle oluşturulmuş diğer bazı olaylar neticesinde, beşerüstü özellikleriyle öne çıkan bir peygamber algısının oluştuğunu söylemek mümkündür. Kur'an'da yer alan "rüya" olgusu ve Arap toplumlarında önemli bir yere sahip olan "kehanet" olgusu, anlatıcıların olayların etkileyciliğini artırmak için siyer malzemesi içine kattıkları diğer malzemelerdir.²⁶⁹ Buna kıssa ve menâkıb geleneğinin tasavvufî çevrelerde gördüğü ilgiyi ve de edebî yönleriyle manevî duygulara daha çok hitap eden siyerlerin halk tarafından daha çok rağbet görmesini de eklersek değişimin yönü ve hızı daha iyi anlaşılabilir olur.

Erken tarihlerden itibaren başlayan ve siyerlerde varlığını daha çok hissettiren yüceltmeci ve savunmacı anlayış, zaman içerisinde kurgu ile gerçeğin iç içe geçmesine yol açmıştır.²⁷⁰ Bu anlayış tasavvufla birleştirilmiş Peygamber sevgisinin edebî zeminde halk kitlelerine yerleştirilmesi amacıyla geç dönemde yazılan *Ahmediyye*, *Muhammediyye*, Ahmed Bîcan'ın (ö.1466?) *Envâru'l-Aşıkîn*, Darîr'in *Siret-i Nebî'si*, *Kara Davud Şerhi*, gibi eserlerde ise çok daha girift hale gelmiştir. Peygamber'i destânî ve epik bir anlatımla ele alan anlayış, İslâm toplumlarının siyâsî, ilmî ve kültürel anlamda istilaya uğramasına değin kalıplaşmış ve büyük ölçüde kutsallık atfedilmiş bir siyer yaklaşımının oluşmasını sağlamıştır.²⁷¹ Bu yaklaşım Tanzimat sonrası dönemde dahi halk kitlelerince rağbet gören eserlerin değişmesine etki edememiş; dönemin en sık basılan kitapları tercüme bir eser olan ve

²⁶⁷ Mehmet Özdemir, "Siyer Yazıcılındaki Değişim Üzerine", s. 203.

²⁶⁸ Mehmet Özdemir, "Siyer Yazıcılındaki Değişim Üzerine", s. 204.

²⁶⁹ Mehmet Özdemir, "Siyer Yazıcılındaki Değişim Üzerine", s. 205.

²⁷⁰ Mehmet Özdemir, "Siyer Yazıcılığı Üzerine", s.141.

²⁷¹ Nihal Şahin Utku, "Siyer Yazıcılığı-III. Bölüm"

Altıparmak Mehmed Efendi'ye nispetle *Altıparmak Siyeri* olarak bilinen Muin el-Miskin'in *Me'âricü'n-Nübüvvesi*, Ahmed el-Kastallâni tarafından Arapça yazılan *Mevâhibü'l-Ledûnniyye*'nin Bâkî tarafından yapılan tercümesi ve Veysî'nin *Dürretü'l-Tâc* (y.1626-7) isimli eserleri olmuştur.²⁷²

Siyasî ve sosyal anlamda problemlerin yaşandığı ve bunların çözümü için değişim ve dönüşüm fikrinin ortaya atılıp kabul gördüğü dönemlerde toplumların, kendi tarihlerine ve bu tarihî anlayışlarını oluşturan temel dinamikleri sorgulamaya yöneldikleri bilinmektedir. Bu kimi zaman ideali tarihte arama kimi zaman da tarihi sorgulama-suçlama şeklinde tezâhür etmiştir. XIX. yüzyılda Osmanlı toplumu içinde yaşanan değişim, taklit ve dönüşümden Osmanlı'daki tercüme ve telif siyerler de etkilenmiş; bu dönemden itibaren İslâm dünyasında siyer geleneğinde farklı bir dönem başlamıştır. Batı dünyasındaki şarkiyat çalışmaları çerçevesinde bilimlere uygulanan materyalist anlayış Kur'an, hadis, fıkıh, kelam ve siyer gibi alanlara da uygulanmaya çalışılmış, siyer malzemesinin sahlılığı üzerinde tartışmalar yaşanmış ve bunun neticesi olarak da İslâm dünyasında Hindistan'da Seyyid Ahmed Han, Mısır'da Reşid Rıza, Ferid Vecdi, İzzet Derveze ve Muhammed Heykel gibi isimler Hz. Peygamber'in hayatını yeniden ele alma ihtiyacı hissetmişlerdir.²⁷³ Bu eserlerin ortak noktası ise kıssalar, mucizeler ve yüceltilmiş şemal bilgileriyle tarihî şahsiyeti örtölmüş Hz. Peygamber'i, tarihî ve sosyal kimliğiyle, ıslahatçı ve mücadeleci kişiliğiyle öne çıkaran ve beşer vasfı içinde bir Peygamber tasavvuru inşa etmektir.

Şarkiyatçı çalışmalar, Türkiye'de ise siyer alanında iki tavrın ortaya çıkmasına neden oldu. İlki Filibeli Ahmed Hilmi, Manastırlı İsmail Hakkı gibi öncüleri olan "savunmacı tavır" ki müsteşriklerin iddialarını tümünden yanlış ve kasıtlı addeder; ikincisi ise öncüleri Celal Nuri, Kılıçzâde Hakkı, Hüseyin Cahit olan ve hem geleneksel çizgiyi hem de müsteşrikleri tenkit eden "yenilikçi tavır"dır.²⁷⁴ Tüm İslâm dünyasında yabancı saldırılara karşı Hz. Peygamber etrafında oluşturulan savunma hattı, Meşrutiyet yıllarının yaşandığı Osmanlı toplumunda 1908 yılında Abdullah Cevdet'in Hollandalı şarkiyatçı Dozy'den (1820-1883) *Târih-i İslâmiyye* adıyla çevirdiği eserin toplumda infîale ve intiharlara sebep olmasıyla 1910 yılında toplatılmış, bir başka coğrafyada Muhammed İkbâl'in *Câvidnâme* adlı eserinde

²⁷² Nihal Şahin Utku, "Siyer Yazıcılığı-III.Bölüm"

²⁷³ Mehmet Özdemir, "Siyer Yazıcılındaki Değişim Üzerine", s. 207.

²⁷⁴ Mehmet Özdemir, "Siyer Yazıcılındaki Değişim Üzerine", s. 207.

“Allah’ı inkâr edebilirsin; fakat Hz. Peygamber’i asla inkâr edemezsin.” sözlerinin yazımına sebep olmuş ve Hz. Peygamber, Müslümanlara “kimlik verebilen bir güç” olarak görülmüştür.²⁷⁵

Yaşanan tartışmalar içerisinde Cumhuriyet dönemi siyer yazıcılığına etki edecek eser ise Ahmet Cevdet Paşa’nın Hz. Peygamber’in hayatına da yer verdiği *Kıtas-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ* adlı eseridir. Eserde beşer vasfıyla öne çıkan, aynı zamanda Allah tarafından seçildiği için mucizeler bahsedilen Hz. Peygamber’in ve ilk siyer kitaplarındaki rivayetlerin edebî bir üslupla anlatıldığı görülür. Tasavvufî unsurlarla yüklü tasavvurun ardından hem ilk kaynaklara sadık kalan hem de Peygamber etrafında oluşan olayları ve mucizeleri edebî bir üslupla besleyerek, “dinini kaybettiğini düşünen halka” yeniden sunmak, seküler çizgiye kendini kaptırmayan Cumhuriyet dönemi siyer yazıcılığının temel yaklaşımını oluşturacaktır.²⁷⁶

Birinci Dünya Savaşı ve akabinde Cumhuriyet’in ilk yıllarının yaşandığı dönem, sekülerizmin de etkisiyle siyer alanında telif eserlerin yerine tercümelerin etkili olduğu bir fetret dönemi olmuştur. Bu dönemde dinî anlamda yapılanlar herkesin mâlumu olmakla, Cumhuriyet’in ilk on beş yirmi yılı içinde okullardaki din derslerinde okutulan kitaplarda verilen din anlayışı; yeni kurulan devletin temel felsefesine hizmet, millî iman-millî tarih ve Cumhuriyet Devrimi’ne bağlılık, pozitivist bakış açısıyla Hz. Peygamber’i salt beşer konumuna indirgemek, rasyonel bir Peygamber tasavvuru, “hicret” olayını “kaçmak” olarak genç dimağlara empoze etmek gibi özellikler taşımaktadır.²⁷⁷

Cumhuriyet döneminin ilk telif siyerleri ise 1950’lerden sonra ortaya çıkmıştır. II. Dünya Savaşı’nın da etkisiyle gelişen huzursuzluk ortamında Hz. Peygamber’in farklı İslâm coğrafyalarında “devrimci”, “halkçı” ve insanlığı “kurtarıcı” bir misyonda yorumlandığını görmek mümkündür.²⁷⁸ Telif siyerler arasında 1956 yılında Osman Keskiöğlü ve Himmet Berki’nin *Hâtemü’l- Enbiyâ Hz. Muhammed ve Hayatı*, Zekâî Konpara’nın imam hatipler için hazırlamış olduğu

²⁷⁵ Nihal Şahin Utku, “Siyer Yazıcılığı-IV.Bölüm”, (Çevrimiçi) <http://www.sonpeygamber.info/siyer-yaziciligi-iv-bolum->, 16.06.2014.

²⁷⁶ Nihal Şahin Utku, “Siyer Yazıcılığı-IV.Bölüm”

²⁷⁷ Hakan Öztürk, “1923-1938 Yılları Arasında Din Derslerinde Okutulan Kitaplarda Hz. Peygamber Tasavvuru”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.XVII, S.1, Elazığ, 2012.

²⁷⁸ Nihal Şahin Utku, “Siyer Yazıcılığı-IV.Bölüm”

Peygamberimizin Hayatı, M.Asım Köksal'ın *İslâm Tarihi*, gibi eserlerini saymak mümkündür. Bunlar içerisinde Konpara'nın eserinde Muhammed Hamidullah'ın etkisi görülmektedir. 1980'li ve 90'lı yıllar ise yazın dünyasının giderek piyasa ekonomisine entegre olduğu, yayınevlerinin politikalarını belirlemede popüler kaygılar taşıdığı, kutlu doğum haftalarıyla siyer yazıcılığında kültür endüstrisinin ve dijital çağın etkisinin görüldüğü bir dönemdir.²⁷⁹ Günümüzde ise siyerde kurmaca olayların doğruluğunun tartışıldığı akademik toplantıların düzenlenmesine rağmen, aksi istikamette Hz. Peygamber'e T.C. vatandaşlık kimliğinin verilip piyasaya sürüldüğü indirgemeci tavrı da görmek mümkündür.

Tüm bu anlattıklarımızdan hareketle, Türkiye'de ana akım siyer yazıcılığının Ahmet Cevdet Paşa'nın izinden gittiği görülmektedir. Netice olarak siyer yazımında Hz. Peygamber'in iki profilde karşımıza çıktığını ve bunlardan ilkinin inananların inanç alanlarını besleyen, rehber ve örnekliği sebebiyle hep yakınlık kurulmak istenen ve bu nedenle edebî bir zenginlik içinde kitlelere anlatılan; ikincisinin ise insanlık tarihi üzerinde derin izler bırakan tarihî bir şahsiyet olarak tarihin metot ve disiplini içinde ele alınan bir profil olduğunu söylemek mümkündür.²⁸⁰

Tarihî seyir içerisinde oluşan Peygamber imgesini, insanların Hz. Peygamber'e olan tutumlarını ve nasıl bir ilişki yaşandığını bir tabloyla aşağıdaki şekilde de göstermek mümkündür.²⁸¹

²⁷⁹ Şerif Eskin, Klasik, "Modern ve Postmodern Anlatılar Arasında Siyer", **Siyer Edebiyat İlişkisi**, İstanbul, Meridyen Kitaplığı, 2010, s. 23.

²⁸⁰ Nihal Şahin Utku, "Siyer Yazıcılığı-IV.Bölüm"; konuyla alakalı olarak ayrıca bkz. İlhami Oruçoğlu, "**Başlangıcından Günümüze İslâm Dünyasında Peygamber İmajı**", Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (DT), Bursa, 2008.

²⁸¹ Bu tabloda Kadir Canatan'ın yazısından faydalanılmış olup, V. aşama tarafımızca eklenmiştir. Kadir Canatan, "Gelenekte Kutsal-Peygamber Anlatıları", **Siyer Edebiyat İlişkisi**, İstanbul, Meridyen Kitaplığı, 2010, s. 43.

	Peygamber'in Konumu	Hâkim İlişki	Hâkim İmge	Tutumlar
I. Aşama	Tebliğ öncesi ve başlangıcı	Hayranlık ilişkisi	Efsanevî peygamber	Yüksek beklenti içinde olma
II. Aşama	Tebliğ'in ilerleyen aşamaları	Düşmanlık ilişkisi	Pejoratif Peygamber	İlgisizlik, alay ve inkâr
III. Aşama	Tebliğ'in başarılı olması	Dostluk ilişkisi	Gerçeğe uyarlanmış imge	İlgi duyma, özdeşim ve örnek alma
IV. Aşama	Peygamber sonrası	Aşk ilişkisi	Yüceltilen Peygamber	İlgi, hayranlık ve örnek olmaktan çıkma
V. Aşama	Son dönem	Aşk, özlem ve hayranlık ilişkisi	Bayağılaştırıcı ve beşerüstü Peygamber tasavvuru Kurtarıcı profili	Hayranlıkla beraber rehber ve örnek model olma; sadece vahiy taşıyıcısı

Tablo 8: Peygamber Algısının Değişim Evreleri

Örnek beyitler:

Aşağıda verilen beyitte Hz. Peygamber'in kurtarıcılık vasfı öne çıkartılmış olup, şair Hz. Peygamber'e zamandan ve düşmandan şikâyet etmektedir. Bu halden kendisini kurtaracak olan da hiç şüphesiz tek kurtarıcı olan Hz.Muhammed'dir.

Dînin çekilip, dev gibi saldırmada vahşet,

Rahm et bizi, garketmeye tûfan, yine ey nûr-ı Rahmânî!

Hasan Feyzi Yüreğil (ö.1946)

Tanzimat sonrası dönemde Hz.Peygamber'in olağanüstü imajının daha çok hayatın içinde, ete kemiğe bürünmüş bir beşer anlayışına evrildiğinden bahsetmiştik. Aşağıdaki beyitte ise şair klasik anlayış ve Tanzimat sonrası anlayışı arasında bir dengede durmaktadır. Bu dengede Hz. Muhammed bir beşerdir; fakat aynı zamanda yaratılış vasfı ile diğer beşerlerden ayrı bir yerdedir. Bu özelliğiyle de şair son dönemde tartışılan ve Hz. Peygamber'in indirgemeci bir tavır ile ele alındığı konumdan da uzak durmaktadır.

Beşersin süphesiz, amma ki, mâyen, hilkatın başka

Över *Hulk-i azîmin*, Hakk Teâlâ yâ Resûlallâh!

Mustafa Âsım Köksal (ö.1998)

Hz. Muhammed'in âlemlere rahmet olarak gönderildiği anlayışı tüm edebiyat merhalelerinde ortak anlayış olarak kabul görür. Şair de bu hususun altını çizmekle birlikte O'nun aynı zamanda dünyaya nizam ve intizam veren kişi olma özelliği üzerinde durur. Bu özelliği ile Peygamber, yine toplumsal hayatın merkezinde, hatta topluma yön veren bir lider konumundadır.

Geldin yücelerden bize ey Rahmet-i Rahman,

İnsanlığa insanlığı bildirmeye geldin

Fetretle bunalmış ve cehâletle perişân

Dünyanın ağır derdini dindirmeye geldin...

Mustafa Küçükaşçı (d.1978)

Öyle ki Peygamberin vasfı artık kaosa dönüşmüş, kevn ü fesadın ayyuka çıktığı dünyayı adeta bir cennete dönüştürmektir.

Dillerde salat varsa, hayatlarda da sünnet

Ukbâya dek ümmetlesin ey şâh-ı muhabbet,

Kalbindeki Sen'sin diye Ravza'n bize cennet,

Dünyamızı firdevse dönüştürmeye geldin...

Mustafa Küçükaşçı (d.1978)

Aşağıda verilen beyitlerde şair, İslam dünyasının içinde bulunduğu halden bahseder. Bu halde Hz. Peygamber, yakınma ve şikâyet makamı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Susmak zorundayız, nicedir susturulmuşuz

Buğzun bu yerde adı kıyâm olmuş ey Nebî!

İsmin ne kirli ellere kalmış da kalmışız,

Dünyâ yıkılsa gerçi ne gam olmuş ey Nebî!

Recep Yıldız (d.1982)

Nuri Baş ve Abdülkadir Akgündüz'ün aşağıda yer alan mısralarında denilebilir ki hem geleneğin dünyasına yaslanmış bir meded, bir yardım isteme; hem de toplumun içinde bulunduğu soyolojik durumun anlatılacak yegâne mercii olan Hz. Peygamber'in bir önder, bir kurtarıcı misyonunu yüklenmesi görülür.

Bütün ümmetlerin mahzûn, inâyet kıl, elinden tut.

Devâsın dillere, rûha gıdâsın yâ Resûlallâh!

Nuri Baş (ö.2009)

Doğarken "ümmeî" dersin şefî-i rûz-ı mahşersin

Makamlardan geçersin rü'yetullâha müyessersin

Tek istimdâdımızsın yâ Resûlallâh tek öndersin

Ne hoş cevır ü cefâmızsın gönül içre hafâmızsın

Vefâmızsın, safâmızsın, Muhammed Mustafâ'mızsın

Abdülkadir Akgündüz

2.5.2. Hz. Peygamber'in İsim ve Sıfatları

Türklerin Karahanlılar döneminde başlayan Müslümanlaşma sürecinden sonra Hz. Peygamber, edebiyatımızda geniş bir şekilde yer almaya başlamıştır. Başlangıçta siyer ilmiyle başlayan bu durum, sonrasında na't, mevlid, şemâil, hilye, gibi birçok türün ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Zira Hz. Peygamber'in gerçek anlamda sevilmesi ve O'na uyulması Allah'ın kelâmında ve hadislerde sıklıkla bahsedilen bir konudur.²⁸² Bu kültürel zeminde ortaya çıkan türlerden biri de Esmâ-i Nebîlerdir. Hz. Peygamber'in isimlerinin genellikle manzum şekilde

²⁸² Âl-i İmrân 3/31,32; Nisâ 13, 59; A'râf 158; Ahzâb 6. Müslim, İmân s. 93.

anlatıldığı bu eserler içerisinde en fazla şöhret bulanı Süleyman Cezûlî tarafından yazılmış *Delâ'ilü'l-hayrât*'tır. Bu eser on altıncı asırda Kara Dâvud tarafından tercüme edildiği için *Kara Dâvud Tercümesi* ya da *Delâ'il-i Hayrat Şerhi* olarak da bilinen eserdir.²⁸³ Cezûlî'nin Peygamberimizin en fazla bilinen iki yüz bir ismini açıkladığı bu eserin yanı sıra, başka müelliflerce Hz. Peygamber'in doksan dokuzdan iki bine kadar isimlerinin açıklandığı eserler olduğu da bilinmektedir.²⁸⁴

Hz. Peygamber'in isimlerinin kaynaklarını Kur'ân-ı Kerîm, diğer kutsal kitaplar, hadisler, Esmâ-i Hüsnâ'daki ortak isimler, şahsına verilen isimler ve edebî isimler olarak saymak mümkündür. Burada karşımıza çıkan güçlük, Peygamber'in sıfatlarının ve lakapların zamanla isimleştiği ve neredeyse özel isimleri gibi görüldüğüdür.²⁸⁵ Bu isimlerin kategorizasyonu da farklılık göstermektedir. Emine Yeniterzi doktora çalışmasında ve makalesinde:

1. Kur'ân-ı Kerîm'deki İsimleri (Ahmed, Muhammed, Mustafâ, Emîn, Beşîr, Hâtem, Sirâc, Münîr, Ra'ûf, Müctebâ, Tâ-Hâ, Yâ-Sîn, Hâ-Mîm vb.)
2. Diğer Kitap ve Sayfalardaki İsimleri (İncil'de Ahmed, Faraklit, Rûhu'l-Kudüs, Sâhibü-n-Nâleyn vb.; Tevrat'ta Ahyed, Muhtâr, Dahûk vb.; Zebur'da İklîl, Cebbâr, Hamyâtâ, Mukîmü's-Sünne vb.)
3. Hadislerde Belirtilen İsimler (Habîbullâh, İmâmü'l-Müttakîn, Seyyidü'l-Mürselîn, Şefî', Nebiyyü'r-Rahme vb.)
4. Esmâ-i Hüsnâ ile Ortak Olan İsimler (Evvel, Âhir, Ra'ûf, Rahîm, Mahmûd, Hâdî, Yâ-Sîn vb.)
5. Hz. Peygamber'in Diğer Peygamber ve Din Büyükleriyle Ortak Olan İsimleri (Resûlullâh, Nebiyyullâh, Abdullâh, Mübeşşir, Nebiyyü'r-Rahme vb.)
6. Yalnızca Hz. Peygamber İçin Kullanılan Tâbirler (Fahr-i Kâinât, Mefhar-ı Âlem, Kân-ı Şefâat, Seyyidü'l-Mürselîn, Sultân-ı Enbiyâ vb.)
7. Hz. Peygamber'in Edebî Mâhiyetteki İsimleri (sultan, ay, güneş, inci, bülbül, servi gibi isimler ve bunlarla kurulmuş terkipler; mâh-ı münîr, bedr-i dücâ, dürr-i yetîm, şems-i kevneyn vb.)

²⁸³ Emine Yeniterzi, **Divan Şiirinde Hz. Peygamber'in İsim ve Sıfatları**: Esmâ-i Nebî, Kutlu Doğum Haftası 1-7 Ekim 1990, 1992, s. 89.

²⁸⁴ Harun Arslan, "**Celâlzâde Mustafa'nın Tercüme-i Me'âricü'n-Nübüvve Adlı Eseri**: Metin-Sözlük-Özel Adlar Dizini-Esmâ-yı Latîfe", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (DT), İstanbul, 2013, s. 40. Eserde ayrıca farkı başlıklar altında Hz. Peygamber'in yedi kat gökteki isimleri, yer tabakalarındaki isimleri gibi bölümlerde farklı isimleri zikredilmiştir.

²⁸⁵ İsmail Çetişli, a.g.e., s. 72.

8. Hz. Peygamber'in İsimleriyle İlgili Bütün Bu Tasniflerin Dışında (Abdü'l-Kerîm, Abdü'l-Cebbâr, Abdü'r-Rahîm, Abdü'r-Rezzâk, Abdü'l-Gaffâr vb.)²⁸⁶

bu başlıklar altında bir kategori oluşturmuştur. Yakın zamanda yapılan bir çalışma olan İsmail Çetişli'nin eserinde ise:

1. Hz. Peygamber'in Özel İsimleri (Muhammed, Mustafa, Ahmed, Mahmud vb.)
2. Hz. Peygamber'in Şahsından Kaynaklanan İsimleri (Emîn, Yetîm, Ümmî, Kureyşî vb.)
3. Hz. Peygamber'in Peygamberliğinden Kaynaklanan İsimleri (Peygamber, Nebî, Resûl, Elçi, Hâtemü'l-Enbiyâ vb.)
4. Hz. Peygamber'in Benzetmeye Dayalı İsimleri (güneş, ay, inci, gül, yağmur, padişah, serdar vb.)²⁸⁷

şeklinde daha kısa bir tasnif uygun görülmüştür. Her iki tasnifin de kendine has yönleri bulunmaktadır ve bunların dışında yeni bir tasnife de gerek olmadığı kanaatindeyiz. Bizim yapmak istediğimiz ise bu tasniflerden istifade ederek, incelememizin sınırları içerisinde hangi isim/sıfatın daha sık ve nasıl kullanıldığını tespit etmektir.

Hz. Peygamber'in isim ve sıfatları arasında en sık kullanılanları: Ahmed, Hâ-Mîm, İmâm, Resûl, Resûlullâh, Yâ-Sîn, Tâ-Hâ, Mahmûd, Muhammed, Mustafâ, Nebî, Nûr; Âhir, bürhân, fahr-i dü cihân, fahr-i rüsûl, Habîb(ullâh), mahbûb, hâtem, hayrî'l-beşer, devâ-derman, gül, kerîm, muhtâr, Muktedâ, Murtazâ, mazhar-ı küll, Müctebâ, nezîr, Câmî, fahr-i âlem, sâhib-livâ, seyyid gibi isim ve sıfatlarını sayabiliriz.

²⁸⁶ Emine Yeniterzi, a.g.e., s. 161-166; Emine Yeniterzi, **Divan Şiirinde Hz. Peygamber'in İsim ve Sıfatları**: Esmâ-i Nebî, Kutlu Doğum Haftası 1-7 Ekim 1990, 1992, s. 89.

²⁸⁷ İsmail Çetişli, a.g.e., s. 72.

Örnek beyitler:

Ahmed yaratılmış o büyük Nûr-ı Ehad'den

Her zerrede nûrdur, o ezelden hem ebedden.

Hasan Feyzi Yüreğil (ö.1946)

Muhammed Ahmed ü Mahmûd u Mustafâ

Muhtâr cemâl-i pâkidir âyîne-i cemâl-i Hudâ

Hammâmizâde İhsan (ö.1948)

"**Ahmediyyet**"le giren çille-i "mîm"i mecde

"Ehadiyyet"te erer izzete pinhân olarak

Kemal Edip Kürkcüoğlu (ö.1977)

İmâm-ı ekmel-i küll pişvâ-yi ceş-i resûl

Çerâğ-ı bezm-i tekemmül ziyâ-yı şems-i bakâ

Hammâmizâde İhsan (ö.1948)

Vucûd-ı akdesin âlemlere rahmet kılınmıştır.

Gelir dâim nida **Yâ-Sîn** ü **Tâ-Hâ** yâ Resûlallâh!

Mustafa Âsım Köksal (ö.1998)

Hakk-ı "Sübhânellezî esrâ" eyâ **fahr-i rüsûl**

Binmedi kimse Burâk-ı bâd-pânın üstüne

Ahmet Remzi Akyürek (ö.1944)

İmâmü'l-müttakîndir zât-ı pâk-i efdâliyyette

Gürûh-ı mü'minîne muktedâsın yâ Resûlallâh

Urfalı Abdî (ö.1941)

Yevme tüblâ da halâik cem'ine sensin şefî

Melce-i âsî ve mücrim sensin ey **Sâhib-Livâ**

Osman Kemâlî (ö.1954)

2.5.3. Hz. Peygamber'in Gösterdiği Mucizeler

Sözlüklerde “aciz bırakan, güçsüz kılan, karşı konulmaz, harika olay, kudretsizlik ve takatsizlik veren iş” anlamlarında kullanılan mucize, istilahî manada insanların benzerini meydana getirmekte aciz kalacakları ve tabiat kanunlarının aksine gerçekleşen olaylar olarak tanımlanmaktadır.²⁸⁸ Fiilî olarak zuhûr eden olaylara mucize diyebilmemiz için, bu olayların nübüvvetle görevlendirilen kişilerin elinde gerçekleşmiş olması gerekir.²⁸⁹ Zira bu hem peygamberliğin ispatı hem de peygamber olduğunu iddia eden yalancılara ayırt edilebilmesi için önemli bir husus olarak görülmüştür.

Tevrat'ta Hz. Mûsâ, İncil'de Hz. İsâ, Kur'ân'da da Hz. Nuh, İbrâhim, Sâlih, Mûsâ, Süleyman, İsâ ve diğer peygamberlerin mucizelerine yer verilmiştir. Bu mucizeler genellikle o dönemde çok revaçta olan durumlarla alakalıdır. Bir hadiste de konuyla alakalı olarak “Peygamberlerden hiçbir peygamber yoktur ki, ona mucizelerden kendi zamanlarındaki insanların inandıkları bir mucize verilmiş olmasın. Mucize olarak bana verilen ise, ancak Allah'ın bana vahyettiğidir.”²⁹⁰ Peygamber'in bu tavrını Kur'ân-ı Kerîm'de, “De ki: ‘O âyetler (mucizeler) ancak Allah'ın yanındadır. Ben ise sadece apaçık bir uyarıcıyım’.”²⁹¹ şeklinde de görürüz. Kur'ân-ı Kerîm'de ve hadislerde mucize kelimesi kullanılmamakla beraber olağanüstü olayları ifade etmek için “âyet-âyât” ibaresi kullanılmıştır.²⁹²

Mucizeler, idrâk edilmeleri açısından literatürde üç başlık altında toplanır:

1. Hissî Mûcizeler

²⁸⁸ İsmail Karagöz, a.g.e., s. 455.

²⁸⁹ Halil İbrahim Bulut, “Mûcize”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XXX, İstanbul, 2006, s. 350.

²⁹⁰ **Sahih-i Buhârî**, Kitâbu Fadâilî'l-Kur'ân, s. 3158.

²⁹¹ Ankebût 29/50.

²⁹² Halil İbrahim Bulut, “Mûcize”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XXX, İstanbul, 2006, s. 350.

Tabiat olaylarıyla alakalı oldukları için “kevnî mûcize” de denen bu olaylar insanların duyularına hitap eden olaylardır:

- Ağacın hareket ederek Peygamberimizin yanına gelmesi,
- Çakıl taşlarının Peygamber’e selam vermesi,
- Devenin halinden şikâyette bulunması,
- Zehirli koyunun durumu Peygamber’e haber vermesi,
- Omuzları arasında nübüvvet mührünün bulunması,
- Sahâbeye verdiği asasının yolu aydınlatması,
- Ayın ikiye bölünmesi,
- Güneşin geri döndürülmesi,
- Parmaklarının arasından suyun akması,
- Hurma kütüğünün iniltisinin duyulması vb. mucizeler gerçekleşmiştir.

2. Haberî Mûcizeler

Peygamberimizin Allah’tan gelen vahye dayanarak geçmişe, içinde bulunduğu zamana, ve geleceğe dair haber vermesi ve bunların böyle gerçekleşmesidir:

- Geçmiş peygamberlerin mücadeleleri,
- Ashâb-ı Kehf kıssası hakkında bilgi vermesi,
- Bizans’ın İran’ı yeneceğini,
- Mekke’nin fetholunacağını ve Müslümanların geleceğinin parlak olacağını vb. bildirmiştir.

3. Akî Mûcizeler

“Bilgi mûcizesi” veya “manevî mûcize” olarak da anılan bu grup, belirli bir zaman ve mekânla sınırlı olmayıp insanların akıl yürütme gücüne hitap eden ve onları rasyonel kanıtlarla baş başa bırakan, gerçeklerdir:

- Peygamberimizin en büyük mucizesi olan Kur’ân-ı Kerîm’in lafız ve muhteva bakımından erişilmez bir üstünlük taşıması ve tehadî (meydan okuma) ayetleriyle de bunun ortaya konması, her çağdaki akıl sahibi insana hitap etmesi en büyük mucizedir.

- Hayatının her döneminde üstün ahlâkın yegâne örnekliğini ortaya koyması da akli mucizeler içinde değerlendirilmiştir.

Mucizeleri amaçları bakımından da yine üç grup altında toplamak mümkündür:

- a. Hidâyet Mûcizeleri
- b. Yardım Mûcizeleri
- c. Helâk Mûcizeleri²⁹³

Daha çok siyer, şemâil, mu‘cizât-ı Nebî ve alt türleri sayılabilecek delâilü'n-nübüvve, hasâisü'n-nübüvve gibi türlerde nübüvvet öncesi fevkalâdelikler de görülmektedir. Bunlar Peygamberimizin doğumu öncesi ve sırasında yaşanan babasının alnındaki nurun hamile kalınca annesine geçmesi, sütannesinin yanındayken yaşanan olağanüstülükler, Mecûsîlerin ateşinin sönmesi vb. olaylardır. Tevrat ve İncil'de de Peygamberimizin geleceğine dair bilgiler olduğu bilinmektedir.

Çalışmamızın konusunu teşkil eden Tanzimat'tan günümüze divan şiiri formunda yazılan na'tlere baktığımızda şairlerin geleneğin izinden giderek na'tlerinde zaman zaman Hz.Peygamberin mucizelerine yer verdikleri görülür. İncelenen şiir metinlerinde bahsi geçen mucizeleri 6 başlık altında kategorize ettik:

Örnek Beyitler:

Doğumundaki mucizeler:

Yıkıldı köşkü Kisra'nın ocağı söndü Gebrâ'nın

Beli büküldü şeytanın bu mevlûd-i Muhammed'dir

Sımp putları tersânın çekildi suyu İran'ın

Nizâmı geldi dünyanın bu mevlûd-i Muhammed'dir

İsmail Hakkı Toprak (İhramcızâde) (ö.1969)

²⁹³ Mucize ve amaçlar gruplandırmalarında verdiğimiz bilgiler için bkz. Halil İbrahim Bulut, "Mûcize", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XXX, İstanbul, 2006, s. 350-351; İlyas Çelebi, "Muhammed", Mûcizeleri, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XXX, İstanbul, 2006, s. 446-448.

Kur'ân:

Zâtının meddâhıdır billâhi **Furkânu'l-Hakim**

İftirâkıdır bana ateş azâbından elîm

Ârif Hikmet Gökoğlu

İslâm'a zafer ver bizi kurtar, bizi güldür,

A'dâmızı et hâk ile yeksan, yine ey nûr-ı **Furkânî**

Hasan Feyzi Yüreğil (ö.1946)

"Feseyekfîke hümullah" ile Zü'n Nûreyn'i

Kıldı ma'rûf-i cihan, cami'-i **Kur'ân** olarak

Kemal Edip Kürkçüoğlu (ö.1977)

Bir bir beyâna var mı sebep mu'cizâtını

Yetmez mi ol makâmda **Kur'ân** Efendimiz

Faruk Kadri Timurtaş (ö.1983)

Mükrim-i **Kur'ân**'sın ey Peygamber-i mu'ciz-edeb

Rahmet-i Rahmân'sın ey Peygamber-i siddîk-leb

Müstehil efdâline tayîn-i evsâf u rüteb

Yâ Resûlallâh yoktur gâye-i ulviyyetin

Recâizâde Mahmud

Mi'râc:

Mi'râcının demek şeb-i "esrâ"da pâyesin

Olmuş değil zebân için âsân Efendimiz

Faruk Kadri Timurtaş (ö.1983)

Hâdimin rûhu'l-emîn vassâfın olmuş Hak senin

Yâ Muhammed 'arş u sidre nüh felek **mi'râc** sana

Yozgatlı Hüznî (ö.1936)

Şakku'l kamer:

Müşâr-ı bilbenandır mu'cizâtın âfitâb-âsâ

Dü **şakk**-ı sûret-i mehdîr güvâhım yâ Resûlallâh

Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey (ö.1859)

Nola **şakk** olsa şehâdet eyleyip mâh-ı münîr

Müddeâ isbâtına kâfîdir ol bürhân sana

Hâfız Muhammed Sebâteddin (ö.1905)

Şakk etti kamer, fahr-i beşer, ol yüce server,

Her yerde ve her anda onun nûru muzaffer.

Hasan Feyzi Yüreğil (ö.1946)

Parmaklarından suların akması:

Celâlin gördü devrildi sanemler pür-günâh câmlar

Kusursuz mâh cemâlinden cilâsın aldı endâmlar

Mübârek çeşmedir parmakların âb-ı hayat damlar

Ne hoş cevr ü cefâmızsın gönül içre hafâmızsın

Vefâmızsın, safâmızsın, Muhammed Mustafâ'mızsın

Abdülkadir Akgündüz

Ağaç ve hayvanlarla ilgili mucizeler:

Etmışti ol haberle şehadet şecer şütür

Taşlardı da'vetinle hurûşân Efendimiz

Faruk Kadri Timurtaş (ö.1983)

2.5.4. Na'lerde Kullanılan Âyet ve Hadisler

Hz. Peygamber'i anlatan en yaygın tür olma özelliğini taşıyan na'ler, Peygamber'in en büyük mucizesi olarak görülen Kur'ân-ı Kerîm'den ve O'nun yaşantısının örnekliğini gösteren hadislerden izler taşır. Na'lerin toplamı içerisinde sayı bakımından fazlaca olan âyet ve hadislerin metnin bütünü içerisinde önemli bir yekün teşkil ettikleri söylenemez. Bu yer tutuş, bir edebî terim olarak iktibas sözcüğüyle karşılanmakla birlikte, bir âyetin veya hadîsin tamamının yahut bir kısmının alıntılanması şeklinde gerçekleşir.²⁹⁴ Şairlerin eserlerinin etkileyiciliğini artırma, sözlerine canlılık kazandırma ve okuyucuyu bilgilendirme gibi farklı amaçlarla bu edebî sanata başvurdukları söylenebilir. İktibas yapma yoluna giden şairlerin, metin üzerinde vezin ve kafiye gibi zaruretlerden ötürü asıl anlamı bozmayacak tasarrufta bulunmaları mazur görülmüştür.²⁹⁵

İktibas, belâgat kitaplarında müstahsen ve müstehcen olmak üzere iki başlık altında ele alınmış; İslâmî kaide ve kurallara ters düşmeyenler müstahsen, İslâmî âdâba uygun düşmeyecek alıntılar müstehcen iktibas olarak adlandırılmıştır.²⁹⁶ Dînî esasları hafife alan müstehcen iktibaslar câiz görülmemekle, hutbe ve na'lerdeki iktibaslar makbul, gazel ve kıssalardaki iktibaslar mubah görülmüştür. İktibas

²⁹⁴ M. A. Yekta Saraç, **Klâsik Edebiyat Bilgisi**: Belâgat, 4. bsk., İstanbul, Gökkuşbu Yayınları, 2006, s. 274.

²⁹⁵ İsmail Durmuş, "İktibas", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XX, İstanbul, 1999, s. 52.

²⁹⁶ Mustafa Uzun, "İktibas", **Türk Edebiyatı**, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XX, İstanbul, 1999, s. 53.

edilen âyet ve hadisin bütününün alınmasıyla “tam”; bir kısmının alınmasıyla da “nâkıs iktibas”lara rastlamak mümkündür.²⁹⁷ Âyet veya hadisin doğrudan Arapça olarak verilmesiyle “lafzen”; anlam yönüyle verilmesiyle de “mânen” iktibas yapılmış olur. Sanatın önüne geçeceği için iktibas yapılırken kaynak gösterilmez, aynı zamanda yapılan iktibasların Kur’ân’daki manaya da ters düşmemesine özen gösterilir. Klâsik şiirimizde daha çok âyet ve hadislerden alıntı şeklinde yapılan iktibas sanatı, yenileşmenin başladığı Tanzimat sonrasında tüm alıntıları içine alan bir terim olarak anlamlandırılmıştır.²⁹⁸

Tanzimat sonrası şairlerinin de geleneğin sunduğu Peygamber tasavvurunu Kur’ân ve hadislerle dayanarak, kendi idrakleri ölçüsünde ve kullandıkları kaynakların güçlü ve sahih oluşuyla geniş ölçüde destekledikleri görülür.²⁹⁹ Elbette bu destekleme-faydalanma aşamasında, yaşanan devrin sosyal şartları gereği ve gelenekle olan bağın kop(arıl)ması-zayıfla(tıl)masıyla birlikte yapılan iktibaslarda bir azalma yahut Arapça olan âyet ve hadislerin meâlen verilme durumun ziyâdeleştiği söylenebilir.

Aşağıda örneklerini vereceğimiz bu iktibaslar içinde Yâ-Sîn, Tâ-Hâ gibi Peygamberimizin isim ve sıfatları başlığında değerlendirdiğimiz sure adları burada tekrar ele alınmamıştır. Âyetlerden yapılan iktibaslar verilirken önce sure adına, sonra da âyet sıralamasına dikkat edilmiştir. İncelediğimiz metinler arasında âyetlerden yapılan iktibasların giderek azaldığı ve kullanılmadığı tespit edilmiştir. Bazı âyetlerin bir örneğine rastlanılmakla en sık kullanılan ayet iktibasları şöyledir:

Örnek beyitler:

Le ‘amrük³⁰⁰:

Hayy iken kabrde ol şâh-ı *Le-amrük* ki Hudâ

Nâzik endamını eyler mi kefen-âsâ-yı adem

Ahmed Sadık Paşa (ö.1860)

Le-amrük efserin iklîm-i *Levlâk* taht-gâhındır

²⁹⁷ Mustafa Uzun, “İktibas”, s. 53.

²⁹⁸ Turan Karataş, a.g.e., s. 202; Kaya Bilgegil, **Edebiyat Bilgi ve Teorileri**, Ankara, 1980, s. 268.

²⁹⁹ İsmail Çetişli, a.g.e., s. 468.

³⁰⁰ Hicr, 15/72.

Şefâat şânına lâyük sezâdır yâ Resûlallâh

Bayburtlu Zihnî (ö.1863)

Le-amrük nassı hakkiyçün reh-i aşkında can vermek

Hayât-1 câvidânîdir hayât-1 câvidânîdir

Muallim Nâci (ö.1893)

Mümkün mü “*Ve’ d-duhâ*” var iken medhin eylemek

Çün söylemiş “*Le-amrûke*” Rahmân Efendimiz

Faruk Kadri Timurtaş (ö.1983)

Rahmeten li'l-Âlemîn³⁰¹:

Vücûdun *Rahmeten li'l-Âlemîndir* yâ Resûlallâh

Cünûdun enbiyâ ve mürselîndir yâ Resûlallâh

İrfan Paşa (ö.1888)

Kelâm-1 *Rahmeten li'l-Âlemîn* vâsfinda münzeldir

Hudânın en büyük ihsânı sensin yâ Resûlallâh

Senîh-i Mevlevî (ö.1900)

Sensin ol Mahbûb-i Hak ey *Rahmeten li'l-Âlemîn*

Âlem olmuştur senin sâyende ihyâ ibtidâ

Damat Mahmud Celâleddin Paşa

(ö.1902)

Yâ Şefî-il Müznibîn yâ *Rahmeten li'l-Âlemîn*

Muştuluk kim bizlere müştâk imiş Rahmân sana

Hâfız Muhammed Sebâteddin (ö.1905)

³⁰¹ Enbiyâ, 21/107.

Neş'e-bahş oldukça kalbe *Rahmeten li'l-Âlemîn*

Fikr eder mi **Hasbî**-i bî-çâre hevl-i mahşeri

Muharrem Hasbi (ö.1914)

Ey şefî'ül-müznibîn her ins ü cin muhtaç sana

Rahmeten li'l-Âlemîn Levlâke levlâk tâc sana

Yozgatlı Hüznî (ö.1936)

Rahmeten li'l-Âlemîn sensin sana olsun salât

Ez-ezel âbâd-ı dünyâ tâ ilâ yevmi'l-cezâ

Osman Kemâlî (ö.1954)

Seni Hakk *Rahmeten li'l-Âlemîn* gönderdi bu güne

Înâyet mekremet senden atâdır yâ Resûlallâh

Ahmet Hamdi Serbest (İskilipli)

(ö.1999)

Nâci-i zârın ümîdi bulmaz aslâ inkîtâ'

Vasf-ı pâk-i *Rahmeten li'l-Âlemîn*den senin

Naci Paşa (Eldeniz)

Kâbe kavseyni ev ednâ³⁰²:

Dahî hem *Küntü kenz* esrârının bil mahremî sensin

Makâmıdır senin hem *Kâbe kavseyn* yâ Resûlallâh

Tüfekçi Sâlih Efendi (ö.1906)

³⁰² Necm, 53/9.

Seyyid-i küll hulâsa-i mevcûd

Menşe'î-yi akdem-i zuhur u vücûd

Asl-ı eşya güzîde-i Mâ'bûd

Kâbe kavseyn'e mazhar u mes'ûd

Fahr-i âlem Muhammedü'l-Arabî

Alaybeyizâde Nâci Bey (ö.1919)

İbn-i 'İmrân İbn-i Meryem rif'atin bir zerresi

Kâbe kavseyn 'âlem-i lâhût ol minhâc sana

Yozgatlı Hüznî (ö.1936)

Teyeccüh-gâh-ı kurb-i *Kâbe kavseyne* hakîkatte

Hilâl ebrûların kible-nümâdır yâ Resûlallâh

Tahirü'l-Mevlevî (ö.1951)

Kâbe kavseyn kurb-i *Ev ednâ* sana halvetserâ

Bir temâşâdır ki seyretti fûâd-ı mâreâ

Dedi Allah yâ Habîb'i merhabâ bin hel etâ

Böyle kadrin rûşenâdır yâ Resûlallâh senin

Niyâzî (Arapça Hocası)

Ev ednâ:

Sen ol nûr-i Cemâlullah'sın kim hüsn ü aşkıdır

Çerâğ-ı leyle-i İsrâ sürâğ-ı kurb-i *Ev Ednâ*

Nâmık Kemal (ö.1888)

Serây-ı kurb-i *Ev ednâ*-yı Rabb-i lâyezâlînin

Şeb-i Mi'râc olan mihmâmı sensin yâ Resûlallâh

Senîh-i Mevlevî (ö.1900)

Enbiyâlar serveri âhir zaman peygamberi

Gülbün-i Gülşen-i *Ev ednâ* Muhammed Mustafâ

Alvarlı Muhammed Lütfî Efendi

(ö.1956)

Bu Şemsî bendeni dûr etme senden ey İmâme'd-Dîn!

“*Ev ednâ*”sın sana hâstır imâmet yâ Resûlallâh

Hüseyin Şemsi Ergüneş (ö.1968)

Kalbin gözüyle gördün o Hâllâk-ı A'zam'ı

Sendin o şeb “*Ev Ednâ*”ya şâyân Efendimiz

Faruk Kadri Timurtaş (ö.1983)

Ve'd-duhâ³⁰³:

Ve'd-duhâ vassâf olup ilm-i ezel vassâfına

Münzilâtta memdûh-ı Mevlâ Muhammed Mustafâ

Alvarlı Muhammed Lütfî Efendi

(ö.1956)

Mümkün mü “*Ve'd-duhâ*” var iken medhin eylemek

Çün söylemiş “*Le-amrûke*” Rahmân Efendimiz

Faruk Kadri Timurtaş (ö.1983)

Matlain nûr-ı Hudâdır yâ Resûlallâh senin

³⁰³ Duhâ, 93/1.

Nûr-ı zâtın âşinâdır yâ Resûlallâh senin

“Sûre-i Nûr”u izârında yazar kilk-i kazâ

Vech-i pâkin *Ve’ d-duhâ*dır yâ Resûlallâh senin

Niyâzî (Arapça Hocası)

Yine en sık kullanılan hadisler de şöyledir:

Evvelü mâ halakallâhu nûrî:

Mevcûd idi zâtın yoğ iken âlem ü âdem

Sen evvel idin hem de nihâyetsin Efendim

Şeref Hanım (ö.1861)

Cemâli nûr-i vechullah için bürhân-ı evveldir

Mekâli her dil-i âgâh için Kur’ân-ı sânîdir

Muallim Nâci (ö.1893)

En evvel olan halk-ı Hüdâ'sın yâ Resûlallâh

Ser-efrâz-ı cemi enbiyâsın yâ Resûlallâh

Şair Eşref (ö.1912)

Küntü kenzen mahfiyyen:

Dahî hem *Küntü kenz* esrârının bil mahremî sensin

Makâmıdır senin hem *Kâbe kavseyn* yâ Resûlallâh

Tüfekçi Sâlih Efendi (ö.1906)

Beni bir ferde muhtaç etme eyle *Kenz-i mahfîden*

Dil-i virânımı mesrûr u şâdân yâ Resûlallâh

Abdülazîz Mecdî Efendi (ö.1941)

Küntü nebiyyen ve Âdeme beyne'l mâi ve't-tîn:

Dedin “Küntü nebiyyen” hem de “beyne'l-mâi ve't-tîn”

Nübüvvette sana hâstır asâlet yâ Resûlallâh

Hüseyn Şemsi Ergüneş (ö.1968)

Levlâke levlâk lemâ halaktu'l-eflâk:

Ulûhiyet rübûbiyyet hüviyyet mazharı sensin

Denildi zâtına *Levlâke levlâk* yâ Resûlallâh

Abdülazîz Zihnî Efendi (Cerrâhî)

(ö.1853)

Le-amriik efserin iklîm-i *Levlâk* taht-gâhındır

Şefâat şânına lâyık sezâdır yâ Resûlallâh

Bayburtlu Zihnî (ö.1863)

Biz gedâyız dü-cihânın mefhârisin yâ nebî

Dendi *Levlâk* hutbetine yâ Resûlallâh meded

Leblebici Baba (ö.1874)

Sen nişîn-i taht-ı *Levlâksin* eyâ şâh-ı cihân

Olmasa teşrîfin açılmazdı âlem hânesi

Hâfız Sa'di (ö.1882)

Ey mazhar-ı hitâb-ı *Levlâk* yâ Muhammed

Nûrunla halk olundu eflâk yâ Muhammed

İsmail Safâ (ö.1901)

Sâhib-i *Levlâksın* Şâhen-şâh-i eflâksin

Enir ü nehyindir iden dünyayı dünya ibtidâ

Damat Mahmud Celâleddin Paşa

(ö.1902)

Ey rûh-ı ümem, aslı kerem, dürr-i mükerrem

Ey medrese-i âleme allâme-i â'lem

Serdar-ı Resûlsün, güher-i ekmel-i âlem

Levlâkenle memdûhsun ey server-i âlem

Ali Emîrî Efendi (ö.1924)

Ey şefî'ül-müznibîn her ins ü cin muhtaç sana

Rahmeten li'l-Âlemîn *Levlâke levlâk* tâc sana

Yozgatlı Hüznî (ö.1936)

Cenâb-ı mazhar-ı *Levlâk* bâdi-i eflâk

Nebiyy-i tâhir ü pâk-âsümân-ı azz ü alâ

Hammâmizâde İhsan (ö.1948)

Hil'at-ı *Levlâki* zât-ı pâkine verdi Hudâ

Metn-i neşr-i şârih-i *Tâ-Hâ* Muhammed Mustafâ

Alvarlı Muhammed Lütfî Efendi

(ö.1956)

Bildim dü-âlemin sebebi zât-ı pâkini

“*Levlâke*” oldu kadrine mîzân Efendimiz

Faruk Kadri Timurtaş (ö.1983)

Gubâr-ı âsitânın ey şeh-i zîbende-i *Levlâk*

Uyûn-i iştiyâka sürmesâdır yâ Resûlallâh

Ahmet Hamdi Serbest (İskilipli)

(ö.1999)

Dedi şânına Hak *Levlâk Levlâk*

Muhammed olmasa olmazdı eflâk

Senâyî Efendi

Lî ma‘allâh:

Felekler farkına basdın kadem ey *Lî ma‘allâh*-kadr

Bu i‘zâz enbiyâ içre sanâdır yâ Resûlallâh

Bayburtlu Zihnî (ö.1863)

Lî ma‘allâh ravzasında şem‘a-i nûr-ı Hüdâ

Ol sebeble kevser-i ma‘nâ Muhammed Mustafâ

Alvarlı Muhammed Lütfî Efendi

(ö.1956)

SONUÇ

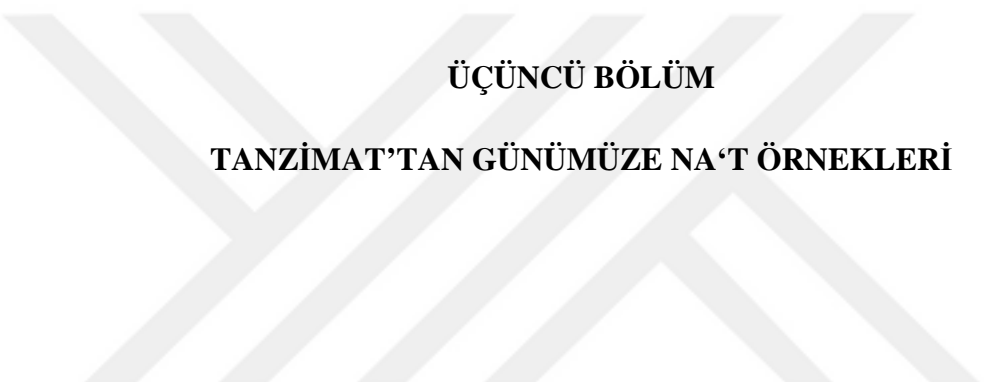
- Klâsik dönem olarak da adlandırdığımız divan şiiri döneminde şairler, na‘tlerinde geleneğin kendilerine ulaştırdığı malzemelerle Hz.Peygamber’i birçok vasfıyla övmüş, O’nun hayatından kesitleri na‘tin muhtevası içerisinde işlemiş, O’nu her zaman yüceltmiş ve O’ndan şefâat talebinde bulunmuştur.
- Tanzimat’tan önceki dönemde başlayan ve Tanzimat’la beraber ortaya çıkan sosyolojik durum, divan şiirinin yüzyıllardır oluşturduğu gelenek birikiminin ve dünya anlayışının göz ardı edilmesine neden olmuştur.
- Bunun sonucu olarak da divanlarda bir tertip hususiyeti olarak hemen hemen her şairin yazdığı na‘tlerin, bu dönemden sonra nicelik ve nitelik olarak azaldığını görürüz.
- Tüm bu olumsuz duruma rağmen; Tanzimat sonrası edebiyatımızda na‘t türünün devam ettiğini ve özellikle son elli yıllık dönemde hem incelememizin konusu olan divan şiiri formunda hem de serbest vezinle modern edebiyatın ürünü sayılabilecek na‘tlerin yazımının hız kazandığını söylemek mümkündür.
- İncelememize içerisinde yer alan, geleneğin nazım şekilleri ve aruz ölçüsüyle yazılmalarını kıstas kabul ettiğimiz na‘tlerin ve na‘t yazan şairlerin, düşündüğümüz-den daha fazla olduğunu gördük.
- Bu şairler hem dış yapı hem de içerik olarak büyük ölçüde geleneğe bağlı kalmış, geleneğin nazım şekilleri olan kaside, gazel, mesnevi, murabba, nazm gibi birçok nazım şeklini kullanmış ve muhtevasını bir takım değişmeler ve eksilmelerle büyük ölçüde günümüze taşımıştır.
- İslâm toplumlarının ve ülkemizin son iki yüzyıl içerisinde yaşadığı siyasî ve toplumsal krizler neticesinde Hz.Peygamber’in beşer vasfı üzerinde hayli tartışılmış ve na‘tin muhtevasını besleyen en önemli kaynak olan siyerlerde Hz.Peygamber’in olağanüstü özelliklerini ve mucizelerini tekrar gözden geçirme ihtiyacı hissedilmiştir.
- Klâsik dönem na‘tlerinde beşerüstü vasıflarıyla öne çıkan Peygamber imajı, Tanzimat sonrasında geleneğin formlarıyla yazılmış na‘tlerde da kendini büyük oranda korumakla beraber, bir değişime uğramış; Hz.Peygamber bir kurtarıcı, bir önder, hayatın içinde yaşayan ve mesajı hayata dönük bir örneklik olarak son dönem na‘tlerinde yer etmiştir.

- Daha önce bir seçki mahiyetinde olan nu'ût mecmuaları ve nu'ût divanları yazılırken Tanzimat sonrası dönemde bu verimleri besleyen kültürel ortam olmadığı için, bu eserler yazıl(a)mamıştır.
- Tanzimat döneminde müntehabât, 1930'lu yıllarda ise antoloji olarak adlandırılan ve na'atlerin biraraya getirilmesinde son elli yıllık dönemde hayli önemli olan seçkiler, nicelikleri yönünden tartışmalı olsalarda ancak 1960'lı yıllardan sonra edebiyatımızda tekrar filizlenmeye başlamış ve son dönemde sayıları oldukça artmıştır.

Metin Teşkilinde Dikkat Edilen Hususlar

- Çalışmamızda yer alan na‘tlerde kullanılan noktalama işaretlerinde, şairlerin alındığı kaynağa bağlı kalınmış, gerekli görülen birkaç yer dışında noktalama işaretlerine müdahale edilmemiştir.
- İmlâ birliğinin sağlanması ilkesi ile, şiir metinlerinde "Resûl" ve "Rasûl" şekli ile karşımıza çıkan kelimelerde "Resûl" tercih edilmiştir.
- Eserde ismi geçen na‘t şairlerinin, burada yer alanlar dışında başka na‘tleri de bulunmakla beraber; ulaşabildiğimiz na‘t örnekleri alınmıştır.
- Metinlerde hafif transkripsiyon uygulanmış, gerekli görülen bazı kelimelerde ayn ve hemze harfleri belirtilmiştir. "na‘t" ve "delâ'il" vb.
- Metinlerde yer alan âyet ve hadisler italik yazılmıştır. "*Levlâk*", "*Ve'd-duhâ*" vb.
- Derlediğimiz na‘tlerin yer aldığı kaynakların bir kısmında lafzullahların yazımında kesme işareti kullanıldığı bir kısmında kullanılmadığı görülmüştür. Çalışmamızda imlâ birliğinin sağlanması sebebi ile lafzullah yazımında kesme işareti tercih edilmemiştir. "Salâtullah", "Nebîyallâh" vb.
- Çalışmamızda kaynak olarak kullanılan hicrî yıl basımlı divanların tümü milâdîye çevrilmiştir.
- Çalışmamızda yer alan şairlerden vefat edenlerin yalnızca ölüm tarihleri, hâlen hayatta olanların ise yalnızca doğum tarihleri verilmiştir.
- Allah'ın isimleri ve Hz.Muhammed'in bazı sıfatları büyük harfle yazılmıştır. "Hakk", "Hüdâ" "Rahmeten'lil-âlemîn", "Habîbullâh", "Şefi'îl-mücrimîn" vb.
- Peygambere hitap unsuru olan "Efendim" büyük harfle yazılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TANZİMAT'TAN GÜNÜMÜZE NA'T ÖRNEKLERİ

ALÎLEM YÂ RESÛLALLÂH³⁰⁴

Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Elim al varayım pîrim alîlem yâ Resûlallâh

Esîr-i gurbetim zâr-ı zelîlem yâ Resûlallâh

Pınarlar oldu peydâ hasretinle dâğ-ı dillerde

İki çeşmim verir yaş selsebîlem yâ Resûlallâh

Bulur sıhhat vücûdum nûş edersem kevser-i valsın

Acûzem teşneyem müştâk-ı dîlem yâ Resûlallâh

Nasîbim var ise görmek ne yüzle ben varam bilmem

Yüzü kara günahkârım hacîlem yâ Resûlallâh

Koyup da bâb-ı lutfun ben kime yalvarayım şâhım

Revâ kıl hâcetim şâhım halîlem yâ Resûlallâh

Seni görmekliğe cândan ziyâde armağanım yok

Tehî destim kamu yüzden melîlem yâ Resûlallâh

304 **Âşık Şem'î Hayatı ve Şiirleri**, Haz.: Feyzi HALICI, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1982, s. 82-83.

Kulun **Şem'î** gedâyı koyma lutfet zâr-ı zulmette

Uyandır nûr-ı aşkınla fitîlem yâ Resûlallâh

Âşık Şem'î (ö.1839?)

NA‘T-I ŞERİF³⁰⁵

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Nigâh-ı iltifatın câna candır yâ Resûlallâh

Gam-ı aşkın hayât-ı câvidândır yâ Resûlallâh

Niçin dem-beste olsun bülbülân-ı ravza-i na‘tın

Cemâlinle cihan reşk-i cinândır yâ Resûlallâh

Sezâ eflâke kat kat nâz ederse nâzenîn cismin

Bu hâk-i anberin içre nihândır yâ Resûlallâh

Sen ol sultân-ı evreng-i nübüvetsinki sâyende

Felek encüm mücevher sâye-bândır yâ Resûlallâh

Münevver tâ-be-mahşer dîn ü şer‘in âfitâb-âsâ

Mücevher tâb-ı şemşîrin revândır yâ Resûlallâh

Nigâh-ı merhamet kıl ümmetindir **İffet**-i mücrim

Garîb ü derd-mend ü bî-kesândır yâ Resûlallâh

İffet Efendi (Bursalı, Muhammed Emin) (ö.1843)

³⁰⁵ **Bursalı İffet Divanı**, Haz.: Mehmet ARSLAN, İstanbul, Kitabevi, 2005 , s. 90

NA'T³⁰⁶

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Zevk-i aşkın eyleyeli tâ ezel ülfet bana

Mihrin ile tâbiş-i dûzah gelür cennet bana

Bu cihânın bî-vefâ mülkine sultân olmadan

Hâk-i pâyin kemteri olsam yeter izzet bana

Sâyebân olsa serim zıll-i hümâyı istemez

Başta aşkın tâcı var yetmez mi ol devlet bana

Yâ Resûlallâh kerem kıl kim giriftâr olmuşum

Dâm-ı gamdan kıl halâs eyle bu dem nusret bana

Fennî-i bî-çâreyi bâbında me'yûs eyleme

Çün şefâat kânısın sen eyle gel şefkat bana

Mehmed Timur Fennî Efendi (ö.1845)

³⁰⁶ İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, **Son Asır Türk Şairleri**, Haz.: Müjgân CUMBUR, C. I, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2002, s. 598.

**NA‘T-I CENÂB-I HAZRET-İ MEFHAR-EL-ENAM ALEYH-ES-SALÂT-İ
VESSELÂM³⁰⁷**

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Eyâ şâh-ı risâlet nûr-bahş-ı kün-fekânsın sen

Serîr-ârâ-yı ba’set pâdişâh-ı ins ü cânsın sen

Vücûdun müntehabdır nüsha-i i’câzdan evvel

Hoşâ dibâce-bend-i safha-i âhir zamânsın sen

İmâm-ı evliyâsın muktedâ-yı enbiyâsın hem

Ezelden bâdi-i inşâdi-i kevn ü mekânsın sen

Mübârek hâk-i pâkin kuhl-i çeşm-i asfiyâdır hep

Uyûn-i nâssa *Mâ zâga'l-basar* ile müstebânsın sen

Kalır derkinde âciz zâtını fikr-i dakîk elbet

Medâr-ı gerdiş-i nüh âsiyâ-yı âsumânsın sen

Küşâd ettin cenâh-ı ârzu-yi şevk-i rü’yetle

Hevâ-yı nezd-i Hak’da bir hümâ-yı lâ-mekânsın sen

³⁰⁷ Numan Mâhir Bey, **Dîvân**, İstanbul, Matbaâ-i Âmire, s. 13.

Şefâat yâ Resûlallâh şefâat **Mâhir**-i zâra

Sükûnet-bahş-1 âh-1 bî-kesan-1 âşikânsın sen

Numan Mâhir Bey (ö.1845)

NA'TÜ'N-NEBİYYİ ALEYHİ'S-SELÂM³⁰⁸

Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Alîl-i derd-i isyâna devâsın yâ Resûlallâh

Bize sÛy-i cinâne reh-nümâsın yâ Resûlallâh

Sana âşık olanlar secde eyler hâk-i pâyında

Cemî'-i ümmete kible-nümâsın yâ Resûlallâh

Yaradılmazdan evvel pâdişâhım hep bu âlemler

Cenâb-ı Hakk ile sen âşinâsın yâ Resûlallâh

Cihanda fâsık ü fâcir kerem senden ümîd eyler

Şefâat kıl Habîb-i Kibriyâsın yâ Resûlallâh

Ne yüzle varacak **Leylâ** huzûra rûz-i mahşerde

Ona rahm eyle şâh-ı enbiyâsın yâ Resûlallâh

Leylâ Hanım (ö.1848)

³⁰⁸ Leylâ Hanım, **Dîvân-ı Leylâ Hanım**, Basım Yeri ve Tarihi yok, 1851, s. 3.

NA‘T-I ŞERÎF³⁰⁹

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Rûz-i mahşerde beni yâd eyle Allah aşkına

Afv-i isyânımla dilşâd eyle Allah aşkına

Âteş-i düzahdan âzâd eyle Allah aşkına

Yâ Muhammed bana imdâd eyle Allah aşkına

Senden olmazsa inâyet ger işim fersûdedir

Bilirim her kime etsem ilticâ beyhudedir

Dâmenim çirkâb-ı ma'siyet ile âlûdedir

Yâ Muhammed bana imdâd eyle Allah aşkına

Geldiğim günden beri bu dehre isyân eylerim

Yok sevâbım zerrece cürm-i firâvan eylerim

Destgîr olmazsan ol gün böyle efgan eylerim

Yâ Muhammed bana imdâd eyle Allah aşkına

Erdi **Sermed** kulunun gayri günâhı gâyete

El'aman düştü Efendim âsitân-ı şefkate

Vardığım an rû-siyâhımla huzûr-ı izzete

Yâ Muhammed bana imdâd eyle Allah aşkına

Sermed (ö.1848)

³⁰⁹ Sermed, **Dîvânı Mehmed Sermed**, y.y, t.y, s. 4.

NA‘T-I ŐERİF³¹⁰

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ûlün

Sana canım fedadır ya Habibâ

Meded kıl daima sen bu garibâ

Kapunda bendelerdür cümle sultan

Bu asî gelmişdür yüzü kara

Keremden kıl inâyet bu garibâ

Edüp himmet gönülden bir dem ara

Suçum çoktur yüzüm yoktur kapunda

İnayetten meğer kim lûtfun ola

Penan kıldım seni ey şah-ı âlem

Kerem bahrinden atma sen kenara

Yüzüm dönmem kapından sen kerem kıl

Bu gafletten beni kimler uyara

³¹⁰ Vehbi Cem Coşkun, **Terzi Baba ve Erzincan Şairleri**, Balıkesir, Türk Dili Matbaası, 1956, s. 21-22.

Senin kapun dururken kime varam

Ulaşdır bizi fazlından o yara

Terzi Baba (ö.1848)

ÜMMETİYİZ BİZ³¹¹

Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Nebîler serveri Fahru'l-Verâ'nın ümmetiyiz biz

Nebiyullah Muhammed Mustafâ'nın ümmetiyiz biz

Demiş Mevlâ yaratmışam bu halkı ben senin için

O Fahr-i dü-cihân Yâr-ı Hudâ'nın ümmetiyiz biz

Dahî demiş seni kendim için halk ettim ey dostum

Vücûd-ı halka baîs Müctebâ'nın ümmetiyiz biz

Ana insan melek cin reşk ederler dü-cihânda kim

Hudâ dostu Şefî'l-müznibân'ın ümmetiyiz biz

Anın nûrından etmiş iktibas bu mihr-i mâh nûrı

Ki asl-ı nûr-ı mahlûk dü-cihânın ümmetiyiz biz

Kamu ümmetler üzre ümmetin halk eylemiş tafdîl

Resûl-i ins ü cin şemsü'd-duhânın ümmetiyiz biz

Hudâ Kur'ân içinde bizi medh eyler sarîhan hem

Pes ol Kân-ı Kerem Bahr-i Vefâ'nın ümmetiyiz biz

³¹¹ Ahmed Kuddûsî, **Dîvân-ı Kuddûsî**, İstanbul, 1905, s. 71.

Te vessül ettiler Hakk'a anınla enbiyâ cümle

O Sultân-ı cemî-i enbiyânın ümmetiyiz biz

Bi-küllî âlemîne rahmet irsâl eyledi Yezdân

O şems-i kâinât bedri'd-dücâ'nın ümmetiyiz biz

Eder her dem teşekkür Hazret-i Kuddûs'e **Kuddûsî**

Bizi ol Şah'a ümmet kıldı anın ümmetiyiz biz

Ahmed Kuddûsî (ö.1849)

NA‘T-I ŞERİF³¹²

Hezec: Mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Cemâlin oldu uşşâka nümâyân yâ Resûlallâh

Görür Rahmanı ol âyînede cân yâ Resûlallâh

Taalluk eyleyelden âşık-ı şûrîde giysûna

Ser ü sâ mânı olmuştur perîşân yâ Resûlallâh

Lebin câm-ı elestir sohbetin rûh-i revân ancak

Hayât-i câvidâna meclisin kân yâ Resûlallâh

Selâmından gelir kalb-i selîme şûle-i revnâk

Salâtınla bulur âlem senin şân yâ Resûlallâh

Senin vasf-ı şerîfinle ben oldum mest-i lâ ya’kîl

Dil-i şeydâ ezelden böyle hayrân yâ Resûlallâh

Visâlin kevserinden eyle ihsan yoksa müşkildir

Dil-i bîçâremiz hicrinle atşân yâ Resûlallâh

Cemâlin âfitâbından nikâb-ı kudsiyi kaldır

Gönüller hasret-i vechinle sûzân yâ Resûlallâh

³¹² Mehmed Arif Kethudâzâde, **Dîvân-ı Kethudâzâde Arif**, İstanbul, Tabhâne-i Âmire, 1855, s. 6.

Beni bu nefs-i emmâre eder bezminden ancak dūr

Ki yoktur bâbınızda men'e derbân yâ Resûlallâh

Huzûruna varıp bir kimse etse arz ahvâlin

Sürûr ile olur elbette gerdân yâ Resûlallâh

Şefâat **Ârif**-i biçâreye rencûr-i isyandır

Keremkıl ol garîbi etme nâlân yâ Resûlallâh

Kethudâzâde Ârif (ö.1849)

NA‘T³¹³

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Bahr-i cürme daldı zâtım yâ Resûlallâh

Yoktur ümmîd-i necâtım yâ Resûlallâh

Geçti beyhûde hayâtım yâ Resûlallâh

Mübtelâ-yı seyyiâtım yâ Resûlallâh

Eyyübî Mehmed Efendi (ö.1850)

³¹³ Şefâat Yâ Resûlallah, Der.: Gülser Keçeci, Burhan Yayınları., İstanbul, 2005, s. 18.

NA‘T-I ŐERİF³¹⁴

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Dü âlem nûr-i zâtından eserdir yâ Resûlallâh

Vücûdundan halâyık behreverdîr yâ Resûlallâh

Cebinin ahter-i burc-ı hidâyet ehl-i irfâne

Dü çeşmin manzar-ı levh-i kaderdir yâ Resûlallâh

Dîl-i uşşâkı bülbül-veş nevâsâz eyliyen her dem

Cemalin goncesinden bûy-i terdir yâ Resûlallâh

Adüvvi bed-zebâne cây-ı emn olmazdı dünyada

Veli âsâr-ı feyzin serteserdir yâ Resûlallâh

Ne mümkündür beşer kûnh-i şerifin eyliye idrâk

Sana vassâf olan Rabb-i kaderdir yâ Resûlallâh

Şefâatle bula feyz ü felâhı **Es‘ad-ı âsi**

Eğ olmazsa hâli derbederdir yâ Resûlallâh

Mehmed Esad Efendi (ö.1852)

³¹⁴ Ahmet Özer, **Türk Edebiyatında Naatler**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2008, s. 305.

NA‘T³¹⁵

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Eyâ mir‘ât-ı Hak sırrı halîfe-i risâlet râ

Vücûdum bâ‘is-i gâibe-i ekvâna illet zâ

Ulûhiyet rübûbiyyet hüviyyet mazharı sensin

Denildi zâtına *Levlâke levlâk* yâ Resûlallâh

Rameyte iz rameyte râmi-i Hak âyine-i mutlak

Edince kurb u vasle zâtını her bir vechile elyâk

Bu **Zihnî**‘ye şefâat kıl ola gufrânına mülhâk

Kabâir ehline kıl anı mülhâk yâ Resûlallâh

Abdülazîz Zihnî Efendi (Cerrâhî) (ö.1853)

³¹⁵ Şefâat Yâ Resûlallah, Der.: Gülser Keçeci, Burhan Yay., İstanbul, 2005, s. 92.

NA‘T³¹⁶

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yâ Resûlallâh nice vasf itmesün her eşyâ seni

Rahmet irsâl eyledi âlemlere Mevlâ seni

Her nice medh eylesem a'lâsın ondan yâ Resûl

Nûr-ı zâtından yaratmıştır Hudâ iclâ seni

Nâzil oldu şânını ta'zim için yüz dört kitâb

Bilmeyenler bildiler ey hâce-i dânâ seni

Ahmed ü Mahmûd değil Hâlık seninle fahr eder

Onun için eyleyiptir cümleden a'lâ seni

Yâ Habîballah vassâfın senin Allâh'dır

Nice vasf etsin fakir **Emrah** yâ Tâ-Hâ seni

Erzurumlu Emrah (ö.1854)

³¹⁶ Erzurumlu Emrah, **Dîvân-ı Emrah**, İstanbul, Matbaâ-i Şems, s. 52.

NA'T³¹⁷

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Şevk-i aşkınla uyanıp yâne geldim yâ Habîb

Şem'-i vechin nûruna pervâne geldim yâ Habîb

Ravza-i gülzâr-ı adnin bûyine hayran olup

Bülbül-âsâ aşk ile efgâna geldim yâ Habîb

Katre-i mehcûr-veş firkatte iken ben garîb

Gark-ı rahmet olmağa ummâna geldim yâ Habîb

Bî ser ü pâ dertliyim bir mücrimim derman için

Sen şefâat kânu pür ihsâna geldim yâ Habîb

Ehl-i tecrîdim bugün her vârimı kıldım fedâ

Kâ'be-i kûyine ben kurbâna geldim yâ Habîb

Bir gedâ muhtâcınım reddetme **Aczî** bendeni

Dü cihanın fahri sen sultâna geldim yâ Habîb

Mustafa Aczî Ağa (Edremitli Mürîd-zâde) (ö.1855)

³¹⁷ Mustafa Aczî Ağa, **Dîvân-ı Edremîdî Mürîd-zâde**, İstanbul, Mekteb-i Sanayi Matbaası, 1873 s. 8.

NA‘T-I ŐERİF³¹⁸

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Dü âlem nûr-i zâtından eserdir yâ Resûlallâh

Vücûdundan halâyık behreverdîr yâ Resûlallâh

Cebînin ahteri burc-i hidâyet ehl-i irfâna

Dü çeşmin manzar-ı levh-i kaderdir yâ Resûlallâh

Nihâlin sâyesi murg-i hümâdır hâke meyl etmez

Uluv-v-i şânına burhân-ı ferdîr yâ Resûlallâh

Dil-i uşşâkı bülbül-veş nevâsâz eyleyen her dem

Cemâlin goncesinden bûy-i terdir yâ Resûlallâh

Adüvv-i bed-zebâna cây-i emn olmazdı dünyâda

Velî âsâr-ı feyzin ser-te-serdir yâ Resûlallâh

Ne mümkindir beşer kühn-i şerîfin eyleye idrâk

Sana vassâf olan Rabb-i kaderdir yâ Resûlallâh

³¹⁸ İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, **Son Asır Türk Şairleri**, Haz.: Müjgân CUMBUR, C. I, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2002, s. 492.

Şefâatle bula fevz u felâhı **Es'ad-ı** âsi

Eğer olmazsa hâli der-be-derdir yâ Resûlallâh

Ahmed Esad Efendi (ö.1857-8)

NA‘T³¹⁹

Hezec: Mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Ser-i kûyinde kemter hâk-i râhım yâ Resûlallâh

Neşîb-i âsitânındır penâhım yâ Resûlallâh

Ziyâ-yı mihr-i sûz-i aşkın etsin gün gibi rûşen

Karanlık gecede kalb-i siyâhım yâ Resûlallâh

Şu rûtbe hâb-ı gaflet çeşm-i câna perde-pûş oldu

Sabâh-ı haşre kaldı intisâbım yâ Resûlallâh

Müşâr-ı bilbenandır mu’ cizâtın âfitâb-âsâ

Dü şakk-ı sûret-i mehdîr güvâhım yâ Resûlallâh

Misâl-i nehr-i Âsi cûşîş eyler dembedem ekşim

Garîk-i ka’r-ı deryâ-yı günâhım yâ Resûlallâh

Türâb-ı kabr-i pâkin arş-ı a’zamdân muazzamdır

Be-hakkı Kâ’be yoktur iştibâhım yâ Resûlallâh

Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey (ö.1859)

³¹⁹ Şâir Şeyhülislâm Ârif Hikmet Beyefendi: Hayatı-Eserleri-Şiirleri, Bilal Kemikli, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2011, s. 86.

NA'T- I ŞERÎF³²⁰

Remel: Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Na't-ı pâkin idelim Mefhar-i Mevcûdâtın

Kim vücûdun idemez makbere nâ'mâ-yı adem

Hayy iken kabrde ol şâh-ı *Le-amriik* ki Hudâ

Nâzik endamını eyler mi kefen-âsâ-yı adem

Zîver itsün ana her-bâr salât ile selâm

Ki vücûdudur anın bais-i imhâ-yı adem

Ahmed Sadık Paşa (ö.1860)

³²⁰ Ahmet Özer, **Türk Edebiyatında Naatler**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2008, s. 312.

NA‘T- I RESÛL³²¹

Hezec: Mef‘ûlü mefâ‘îlü mefâ‘îlü fe‘ûlün

Sen gevher-i gencîne-i hikmetsin Efendim

Deryâ-yı keremde dür-i kudretsın Efendim

Geldi nice peygamber-i zîşân bu cihâna

Sen cümlesine seyyid ü servetsin Efendim

Mahbûb-i Hudâ’sın ki olur zâtına teşbih

Sen mahrem-i esrâr-ı hakîkatsin Efendim

Mevcûd idi zâtın yoğ iken âlem ü âdem

Sen evvel idin hem de nihâyetsin Efendim

Bû Bekr ü Ömer Hazret-i Osman ve Ali’ye

İzz ü şeref ü devlet ü rif’atsin Efendim

Ettiği için hizmetini oldu ser-efrâz

Cebrâile sermâye-i izzetsin Efendim

³²¹ Şeref Hanım, **Dîvân-ı Şeref Hanım**, İstanbul, 1875, s.18-19.

İkbâl ü kemâlâtını Hak kıldı dü bâlâ

Kim mazhar-ı Kur'ân ü şerâtsin Efendim

Teşrîfin için kıldı müzeyyen o kadar Hak

Âlâyiş ü ârâyiş-i cennetsin Efendim

Hemser olamaz sünbül ü şebbû vü menekşe

Ser-tâ-be-kadem bâğ-ı letâfetsin Efendim

Eltâf-ı ilâhî bizi etti sana ümmet

Tâ rûz-i ezel mefhar-i ümmetsin Efendim

Mücrim **Şeref**'i rûz-i ceza etme ferâmûş

Şâhinşeh-i iklîm-i şefâatsin Efendim

Şeref Hanım (ö.1861)

NA‘T-I ŐERİF³²²

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Cemâlin matla-ı nûru‘l-Hudâ‘dır yâ Resûlallâh

Ruhun âyîne-i sırr-ı Hudâ‘dır yâ Resûlallâh

Ehad‘dan Ahmediyyet zâhir oldu zâta mazharla

Avâlim mîm-i Ahmed‘den nümâdır yâ Resûlallâh

Felekler farkına basdın kadem ey *Lî ma‘allâh*-kadr

Bu i‘zâz enbiyâ içre sanâdır yâ Resûlallâh

Daha halk olmadan levh ü kalem urdun ademden dem

Ki senden ayn-ı âlem rûşenâdır yâ Resûlallâh

Le-amrük efserin iklim-i *Levlâk* taht-gâhındır

Şefâat şânına lâyık sezâdır yâ Resûlallâh

Hazînende şefâat cevheri tâ ol kadardır kim

Sana arz-ı hatâ misl-i atâdır yâ Resûlallâh

Garîk-i lücce-i deryâ-yı isyân kemterîn **Zihnî**

Der-i lutfunda bir mücrim gedâdır yâ Resûlallâh

Bayburtlu Zihnî (ö.1863)

³²² Bayburtlu Zihnî, **Dîvân-ı Zihnî**, İstanbul, Matbaâ-i Süleyman Efendi, 1876, s. 8.

NA‘T³²³

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Çoğaldı cürm ü isyânım benim pek yâ Resûlallâh

Katî müşkil huzûr-i Hakk’a gelmek yâ Resûlallâh

Erişmezse bana lûtfun Efendim rûz-i mahşerde

Mekânım nâr-ı dûzeh ola bî-şek yâ Resûlallâh

³²⁴Niçin işlemez ıslah Resûl’ün sünnet-i pâkin

Eğer derler ise Vallâhi gerçek yâ Resûlallâh

Bırakma bendeni ol gün açılır çün livâü'l-hamd

Beni de ol livânın tahtına çek yâ Resûlallâh

Ümîdim var yine mağfûr ü mesrûr olurum ol gün

Girince destime pây-i mübârek yâ Resûlallâh

Bihakk-ı Hazret-i Zehrâ bihakk-ı Hazret-i Sıbteyn

Sana geldi kulun **Ulvî** dahîlek yâ Resûlallâh

Hâfız Ulvî (ö.1866’dan sonra)

³²³ Hâfız Ulvî, **Dîvân-ı Ulvî**, İstanbul, Hacı Mustafa Matbaası, 1873, s. 21.

³²⁴ Abdullah Öztemiz Hacitahiroğlu'nun Hazreti Peygambere Şiirler Antolojisi isimli eserinin Hâfız Ulvî'ye ayrılan bölümünde bu na't yer almasına rağmen üçüncü beyiti bulunmamaktadır.

NA‘T-I RES‘UL-İ EKREM SALL‘ALLAHU ALEYHİ VE SELLEM³²⁵

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Değer nüh âsümâna her günâhım yâ Resûlallâh

Erer çerhe anınçün her gün âhım yâ Resûlallâh

Ayağım mescide varmaz elayrılmaz maâsîden

Der-i meyhâne oldu câygâhım yâ Resûlallâh

Meded olmazsa senden şiddet-i hasretle kabrimden

Olur bir berk-i âteş her giyâhım yâ Resûlallâh

Şefî‘ ü yâver olmazsan bana rûz-ı kıyâmette

Beni rüsvâ eder kâr-ı penâhım yâ Resûlallâh

Nem mümkün eylemek müsvedde-i isyânımı tebyiz

Fatîn-i mücrim ü nâme-siyâhım yâ Resûlallâh

Fatîn Efendi (ö.1866)

³²⁵ Fatîn, **Dîvân-ı Fatîn**, İstanbul, İzzet Efendi Matbaâsı, 1871, s. 2.

NA‘T-I ŞERİF³²⁶

Hezec: Meḡ‘ülü meḡâ‘ilü meḡâ‘ilü fe‘ülün

Zülfün gibi âh aklı perîşânım Efendim

Kurban tenine bende olan cânım Efendim

Dîvâneyim aşkınla değil elde irâdem

Uslanmağa yok elde bir imkânım Efendim

Her derde devâ olmağa var sende liyâkat

Aşkın bilirim derdime dermânım Efendim

Kalbimde karar eyleyli nakş-ı hayâlin

Gülşendeki güller gibi handânım Efendim

Seyrânî’ye ver varını yok değil aslâ

Ey vâcid-i mevcûd u kerem-kânım Efendim

Seyrânî (ö.1866)

³²⁶ Ahmet Özer, **Türk Edebiyatında Naatler**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2008, s. 317.

RICÂİYYE EZ ŞEHİNŞÂH-I HER DÜ SERÂ³²⁷

Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Perîşandır perîşân hâl ü bâlim yâ Resûlallâh

Murâd-ı nefsedir hep imtisâlim yâ Resûlallâh

Yed-i nefis ü hevâ ol mertebe tutmuş girîbânım

Rehâyâb olmağa yoktur mecâlim yâ Resûlallâh

‘Usât-ı ümmet içre var mı âyâ ben gibi müznib

Bulunmaz zannım elhâsıl misâlim yâ Resûlallâh

Sezâdır ağlasam yansam yakılsam âh etsem ben

Geçer hep cürm ile rûz u leyâlîm yâ Resûlallâh

Güneh-kârım velî kat‘-ı ümîd etmem komam elden

Niyâz-ı girye-nâk u ibtihâlîm yâ Resûlallâh

Hezârân şerm ile lutfuna istizhar edip şimdi

Der-i ihsan-makarra rûy-mâlim yâ Resûlallâh

³²⁷ **Tırnovalı Râşid Divançesi**, Haz.: Özer Şenödeyici-Ahmet Akdağ, Konya, Kömen Yayınları, 2013, s. 53.

Tazarrû birle **Râşid** sâil-i bâb-1 şefâattir

Kerem kıl, etme red iş bu suâlim yâ Resûlallâh

Tırnovalı Şeyh Ahmed Râşid (ö.1866)

NA‘T-I ŞERÎF³²⁸

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Yüzün güلزâr-ı cennet gibi solmaz yâ Resûlallâh

Cemâlin nakş-ı kudrettir bulunmaz yâ Resûlallâh

O sâlik kim değildir reh-nümâ-yı şer‘ine perver

Tarîk-i Hak‘kî bin yıl gezse bulmaz yâ Resûlallâh

Seni cân-ı azîzinden ziyâde sevmeyen âşık

Hakîkat âleminde âdem olmaz yâ Resûlallâh

Dimâğ-ı ehl-i nazma lezzet-i na‘t-ı şerîfinle

Olur bir neş‘e hâsıl kim doyulmaz yâ Resûlallâh

Lebîbâ derd-mende rûz-ı mahşerde meded senden

Günâhı afv olur aslâ sorulmaz yâ Resûlallâh

Lebîb (ö.1867)

³²⁸ Ahmet Özer, **Türk Edebiyatında Naatler**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2008, s. 316.

NA‘T³²⁹

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Günâh-ı ma‘siyetten pür-kitâbım yâ Resûlallâh

Hevâ yağmalamış her var ü tâbım yâ Resûlallâh

Kemâl-i rahm ü ihsânınla râh-ı Hakk’a sevk eyle

Afûv ismine vardır intisâbım yâ Resûlallâh

Yüzüm yoktur der-i eltâfına yüz sürmeğe zîrâ

Zünûb-i havf-i cürmümle harâbım yâ Resûlallâh

Aman ey kân-ı rahmet ey şefî’-i müznibîn ey şâh

Senin aşkınla mehv et ıztırâbım yâ Resûlallâh

Şefik-i kemtere şefkat edersen kendi ihsânın

Günahdan özge nem var iktisâbım yâ Resûlallâh

Hanyalı Şefik Efendi (ö.1871)

³²⁹ Abdullah Öztemiz Hacıtahiroğlu, **Hazreti Peygambere Şiirler Antolojisi**, İstanbul, Yağmur Yayınevi, 1966, s.135.

MEDED³³⁰

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Sâ'ilim geldim kapına yâ Resûlallâh meded

Arz-ı hâl etdim tapuna yâ Resûlallâh meded

Biz gedâyız dü-cihânın mefhârisin yâ nebî

Dendi *Levlâk* hutbetine yâ Resûlallâh meded

Çok günâhım hadden aşdı bilmezem hâlim n'ola

Doğru geldim hazretine yâ Resûlallâh meded

Hep nebîler hâtemisin tâc-1 devlet sendedir

Cümle muhtâc himmetine yâ Resûlallâh meded

Ehl-i derdiz gelmişiz dergâha derman isteyü

Müttekiyiz re'fetine yâ Resûlallâh meded

Kâinâtın nûru sensin cümle halkın eşrefi

Akl erişmez şevketine yâ Resûlallâh meded

³³⁰ Leblebici Baba, **Tuhfetü'l-Uşşâk**, Haz.:Recep Toparlı vd., Erzurum, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1990, s. 18.

EŖiđine yüz sürerler hep meŖyih sf sf

Vehbi Hayyt nisbetine y Resûlallâh meded

si mücrim bir kulundur kapuna geldi zelil

Ŗems-i Hayâl vuslatına y Resûlallâh meded

Leblebici Baba (.1874)

NA'T-I ŞERÎF³³¹

Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Cemâlin gösterip güldür dilî mahzunları şâd et

Keremkâra meded âşıkları bir gül ile yâd et

Harâb oldu gam-ı hicrinle sultânım, meded senden

Visâlinle kerem kıl bendeni ma'mûr-i âbâd et

Semender-veş yeter yandı firâkın nârına diller

Visâlin gülşenine gel Efendim anı âzâd et

Ne denlû rû-siyehsem yüz sürüp dergâhına geldim

Beni de bendelerden yâ Resûlallâh ta'dâd et

Karar etme **Saîdâ** Gülşenî bülbüllerindensin

Demâdem na't-ı pâk-i Mustafâ'da durma feryâd et

Mehmed Said Efendî (ö.1874)

³³¹ Ahmet Özer, **Türk Edebiyatında Naatler**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2008, s. 321.

NA‘T-I ŞERÎFE³³²

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Belâ-yı mâsivâyâ mübtelâyım yâ Resûlallâh

Zebûn-i pençe-i nefis ü hevâyım yâ Resûlallâh

Kerem kıl ben fakîre el-aman ey rahmet-i âlem

Serâpâ mahz-ı isyân ü hatâyım yâ Resûlallâh

Sen evreng-i şefâat şâhısın, sultân-ı rahmetsin

Kapında ben de bir kemter gedâyım yâ Resûlallâh

Şefâat kıl meded, yoksa o rütbe çok günâhım ki

Ne rütbe yansam ol rütbe sezâyım yâ Resûlallâh

Zebûn-i derd-i isyâna tabîb mihriban sensin

Alîlim, ben de muhtâc-ı devâyım yâ Resûlallâh

Ne gam, mücrim isem de bana besdir bu saâdet kim

Kapında bir kemîne hâk-i pâyım yâ Resûlallâh

Beni reddetme, evlâdın başuyçün bâb-ı lûtfundan

Ziyâ’yım, bende-i âl-i abâyım yâ Resûlallâh

Ziya Paşa (ö.1880)

³³² Ziya Paşa, **Eş‘âr-ı Ziyâ**, İstanbul, 1880, Mihran Matbaası, s. 2.

NA'T DER-ŞÂN-I RESÛL-İ KİBRİYÂ³³³

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yâ Resûlallâh ne yüzden intisâb etsek sana

Bir belâ-keş cânımız var ol dahi olsun fedâ

El-hased ol kimsenin ahvâline dünyâda kim

Hâk-i pâki ravzana rû-mâldir subh u mesâ

El-meded ey dest-gîr-i âcizân-ı rûz-ı haşr

El-amân ey dâfi'-i şûr u haşer rûz-ı cezâ

Nefs derler bir zulûmün destine oldum esîr

Kim bana sû ile emr eyler o bed-hû dâimâ

El-amân ey kible-i hâcât-ı ümmet el-amân

Eyleyeceksen şefâatbir cevâb eyle bana

Hâtırım zîrâ mükedder etti havf-ı âhîret

Tâ ki bu müjdeyle bârî eyleyim kesb-i safâ

Yâ Resûlallâh sen ol şahenşeh-i âlem-penâh

Kim senin dergâhına şâhân ederler ilticâ

³³³ Hilmî (Elmastraşzade), **Dîvan-ı Belâgat-Unvân-ı Hilmî**, İstanbul, Tabhâne-i Âmire, 1857, s. 3-4.

Yâ Habîballâh ezelden âşık-ı dîdârınam

Lutf edip rüyâda bir şeb arz-ı dîdâr et bana

Senden eşfâ' Hak'dan erhâm olmadıktan sonra hiç

Ümmetin bîçâreler dûzah-karâr olsun mu yâ

Hazretinden bu cihanda gayri oldum pek baîd

Korkarım mahşerde de olurum senden cüdâ

Yâ Resûlallâh şefâat eyle Allâh aşkına

Böyle zâr eyler demâdem **Hilmî**-i kemter gedâ

Hâfız Mehmed Hilmi (Elmastraş-zâde) (ö.1881)

NA‘T-I FAHR-İ KÂİNÂT³³⁴

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ey hakikat bahrinin ol bî-bedel dürdânesi

Sensin ol kenz-i hafînin gevher-i yekdânesi

Sen nişîn-i taht-ı *Levlâksin* eyâ şâh-ı cihân

Olmasa teşrîfin açılmazdı âlem hânesi

Sen ki mahbûb-i Hudâ'sın yok nihâyet hüsnüne

Oldu âşıklar onunçün hüsnünün dîvânesi

Çün dilinden içti âşıklar (şekîhim) hamrini

Çeşm-i aynindir şarâb-ı aşk-ı Hak peymânesi

Yâ Habîbullâh cenâbın bezmine irgör bizi

Tâ olalım mah cemâlin câminin mestânesi

Hüsn-i vechin şem'ine şâyeste kıl bu **Sâ'di**'yi

Tâ ki olsun pertev-i şem'-i cemal pervânesi

Hâfız Sa'di (ö.1882)

³³⁴ Abdullah Öztemiz Hacitahiroğlu, **Hazreti Peygambere Şiirler Antolojisi**, İstanbul, Yağmur Yayınevi, 1966, s.138.

MÜNÂCÂT u İSTİŞFÂ³³⁵

Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yolunda pâ-bürehne bir gedâyım yâ Resûlallâh

Gedâyım sâlik-i râh-ı Hüdâyım yâ Resûlallâh

Belî bîgâne-meşreb sûretâ bu nefs-i emmârem

Hakîkatte velî ben âşinâyım yâ Resûlallâh

Safâ-yı çâr-rükn-i Kâ'be-i vaslın ümîdimdir

Muhibb-i çar-yâr-ı bâ-safayım yâ Resûlallâh

Ridâ-yı ihtidâ pûşide-i dûş-ı revânımdır

Kemîne bende-i âl-i âbâyım yâ Resûlallâh

Meded-kâr ol benân-ı pâk-ı irşâdınla âzâd et

Esîr-i kayd-ı bed-nefs ü hevâyım yâ Resûlallâh

Ebî ümmî fidâke hep demişler âl ü ashâbın

Dîl ü cânım fedâ ben de fedâyım yâ Resûlallâh

³³⁵ **Harputlu Rahmî Dîvânı**, Haz.: İbrahim Kavaz-M. Naci Onur, Ankara, İzzetpaşa Vakfı Yayınları, 1996, s. 42-44.

Olubdur va'd-ı dermân-ı şefâat derd-i mendâne

Benim dermânde muhtâc-ı devâyım yâ Resûlallâh

Eğerci rû-siyeh güm-rah ü 'asî bir güneh-kârım

Ümîd-i afv ile ehl-i ricâyım yâ Resûlallâh

Bu denlü cürm ile şermim bu nâmım nâm-ı pâkindir

Bu yüzden ben 'arak-rîz-i hayâyım yâ Resûlallâh

Ümîdimdir şifâ dârü-yı gül-bû-yı şefâatle

Eğerci derd-i cürme mübtelâyım yâ Resûlallâh

Kabul et ümmetindir **Rahmî**'yi etme bâbından

Zelîl-i nâ-tuvan ü bi-nevâyım yâ Resûlallâh

Salat ile selamın ravza-i pâke yâ hedâyâdır

Hedâyâ nâ-sezâ nâkıs-edâyım yâ Resûlallâh

Rızâya mazhar et âl-i abânın hürmet-i hakkı

Muhibb-i hânedân-ı Murtazâyım yâ Resûlallâh

Rahmî-i Harputî (ö.1884)

NA‘T-I ŞERÎF³³⁶

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Kemâl-i zâtını vasf etti Kur’an yâ Resûlallâh

Ne haddimdir benim olmak senâhân yâ Resûlallâh

Risâletden nübüvvetden muallâdır senin pâyen

Değil şân-ı celâlin cây-i iz’ân yâ Resûlallâh

Seni bir kez görenler şüphesiz Allah’ı görmüştür

Yüzündür cilvegâh-ı sırr-ı sübhân yâ Resûlallâh

Tebâşîr-i sabâhu'l-hayr teşrîf-i şerîfnde

Göründü cevher ü hiddet nümâyân yâ Resûlallâh

Hakîkatte sudûr-ı cevher-i zât-ı celîlidir

Müeddî-i zuhûr-i kân-ı imkân yâ Resûlallâh

Sen ol Mahbûbsun kim Hak Teâlâ reh-güzârında

Eder dünyâ ve mâfihâyı kurbân yâ Resûlallâh

Kemâl-i rahmetin ol rütbe halka râyegândır kim

Eder şeytan bile ümmîd-i gufrân yâ Resûlallâh

³³⁶ Yenişehirli Avni Bey, **Avni Bey Dîvânı**, İstanbul, Mahmut Bey Matbaâsı, 1888, s. 14.

Senin nâminla isti'zâl rûhaniyet eyler³³⁷

Cenâb-ı lâ-mekândan Hak pür-sitân yâ Resûlallâh

Sen ol lâhût-i ma'nî hûbsun ki sûret-i hüsnün

Eder âyîne-i lâhûtu hayrân yâ Resûlallâh

Maânî-i mukaddes sûret-i güftâre bend eyler

Ne yapsın **Avni**-i bergeşte sâ mân yâ Resûlallâh

Yenişehirli Avni Bey (ö.1884)

³³⁷ Bu beyitte bazı kelimeler okunamamıştır.

NA‘T-I ŐERİF³³⁸

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Esîr-i gurbet-i hüzn ü belâyız yâ Resûlallâh

Baîd-i mülk-ü iklîm-i safâyız yâ Resûlallâh

Beyâbân-ı melâhat içre Őâhâ gam peyin tutmuş

Miyâna hem-kemer-best-i cefâyız yâ Resûlallâh

Cihât-ı sittemiz tutmuş ceres-veş sıyt-ı isyanlar

Giriftâr-ı yed-i düzd-i hevâyız yâ Resûlallâh

Gülistân-ı fenâda bülbül-âsâ kârımız efgan

Heman eshâb-ı fikr-i mâsivâyız yâ Resûlallâh

Kazâ yağdırmada yağmur gibi tîr-i cefâyâyı

Baş üzre hep sipergir-i rızâyız yâ Resûlallâh

Beyâna kâdir olmaz bu **Gulâmî** cürmünü lâkin

Şefâat semtine dîde-küşâyız yâ Resûlallâh

Abdülkadir Gulâmî (ö.1885)

³³⁸ Abdülkadir Gulâmî, **Dîvân-ı Gulâmî**, Matbaa-i Âmire, 1874, s. 6.

NA‘T-I ŞERÎF³³⁹

Hezec: Mef‘ûlü mefâ‘îlü mefâ‘îlü fe‘ûlün

Merdânedir ol ki çeke peymâne-i Ahmed

Ferzânedir ol ki ola mestâne-i Ahmed

Ferhâd ü Mecnûn heme erbâb-ı cünûna

Sultanlık ider âşık-ı dîvâne-i Ahmed

Tâvus-ı behiştîdir yeridir huld-i muhalled

Her kim ola pervâne-i sûzâne-i Ahmed

İkbâli yeğidir kim ola kâle-i meh-veş

İkbâl-i bed oldur ola bîgâne-i Ahmed

Nesh oldu kamu nakl-i hikâyât-ı lezîze

Bozdı revîşin lezzet-i efsâne-i Ahmed

Ben bilmezem evsâfını Mevlâ bilür amma

Hûrşîde virür şa‘şa‘a gülhâne-i Ahmed

Ferda ‘arasat içre **Nigârî** ne gam eyler

Kim olsa bugün sûzıla pervâne-i Ahmed

Seyyid Mir Hamza Nigârî (ö.1885)

³³⁹ **Divân-ı Seyyid Nigârî**, Haz.: A. Azmi Bilgin, İstanbul, Kule Yayınları, 2003, s. 44.

NA‘T-I ŞERİF³⁴⁰

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Vücûdun *Rahmeten li‘l-Âlemîndir* yâ Resûlallâh

Cünûdun enbiyâ ve mürselîndir yâ Resûlallâh

Kim olsun zât-i pâkin olmayıp da illet-i tekvîn

Habîbiyyet sana vasf-ı güzîndir yâ Resûlallâh

Cemâlin fer verip mihr-i cihân-ârâya ol yüzden

Kevâkeb mazhar-ı nûr-ı cebîndir yâ Resûlallâh

Cemî‘-i bahtiyârân-ı hidâyet kâ‘inat içre

Nevâl-i re‘fetinle kâm mübindir yâ Resûlallâh

Kabûl etmez ulüvv ü kadr ü şânın şeyn-i redd aslâ

Dahîl-i dergehın gamdan emîndir yâ Resûlallâh

Niçe mahveylemez ummân-ı ihsânın ki nisbetle

Ma‘âsî katre-i mâden kemîndir yâ Resûlallâh

Husûsâ katre-i eşk-i nedâmet feyz-i lûtfunla

O ummân içre çün dürr-i semîndir yâ Resûlallâh

³⁴⁰ İrfan Paşa, **Mecmu‘â-i İrfan Paşa**, y.y., 1870, s. 6-7.

Dehâlet eyleyen gamhâr-1 hirmân-1 necât olmaz

Derin dâr-ül-emân-1 mücrimîndir yâ Resûlallâh

Bu abd-i rû-siyâhîde aman reddetme bâbından

Perîşan-hâl ü mağmûm ü hazîndir yâ Resûlallâh

İşim ihsânına kalmışdır ancak lutfun olmazsa

Ma'âzallâh tenim dûz-1 hakrîndir yâ Resûlallâh

Kabul eyle bu nâ-ehli de zıll-i râyet-i hamde

Kapunda bir gedâ-yı kemterîndir yâ Resûlallâh

Meded **İrfân**-1 zârı kâmkâr eyle şefâatla

El açmış dergehinden müsteîndir yâ Resûlallâh

İrfan Paşa (ö.1888)

NA‘T-I ŞERİF³⁴¹

Hezec: Mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

İdüp fülk-i cihan peymâ-yı dil azm-i yem-i ma’na

Açıldı bâd-bân-ı aşk-ı Bismillâhi mecrâhâ

Zihî fülk-i cihan-peymâ ki zeng-i bad-bânından

Gelir gülbang-i Bismillâhi mecrâhâ vü mürsehâ

Hoşâ mülk-i cünûn kim rûnümâdır her fezâsından

Kenâr-ı sidre-i himmet civâr-ı arş-ı istiğnâ

Hoşâ metn-i derûn-kim rûşenâdır her sevâdından

Kemâl-i kudret-i Bârî meâl-i hikmet-i eşyâ

Sen ol mescûd-i âlemsin ki zülf-i ebruvânındır

Nitak-ı Ka’be-i ulyâ revâk-ı Mescid-i Aksâ

Sen ol nûr-i Cemâlullah’sın kim hüsn ü aşkıdır

Çerâğ-ı leyle-i İsrâ sürâğ-ı kurb-i *Ev Ednâ*

Aceb bir Ka’be-i ismetsin ey hûr-i behiştî kim

Olur hâk-i harîmin secdegâh-ı Âdem ü Havvâ

³⁴¹ **Namık Kemal'in Şiirleri**, Haz.: Ali Ertem, İstanbul, Yeni Matbaa, 1957, s. 7-8.

Aceb bir Mushaf-1 hikmetsin ey feyz-i İlâhî kim

İder her nakş-1 hüsnün şerh-i râz-1 *Alleme'l-Esmâ*

Kitâb-1 hüsnünün her safhası bir sûret-i i'câz

Hatt-1 ruhsârının her nüktesi bir âyet-i kübrâ

Felek Beytü'l-Haram-1 vuslatında zâir-i maksûd

Melek Bâbü's-Selâm-1 himmetinde tâir-i mânâ

Olur kuddûsiyan âteşperest-i mihr-i dîdârın

Zihî mihr-i tecellî-fer zihî dîdâr-1 feyz-ârâ

Ukûl âşüftedir idrâk sırr-1 şân-1 zâtında

Tebârek zâtüke'l-akdes teâlâ şânüke'l-a'lâ

Vücûdun ferd-i mutlak fitratın hayretlih-i imkân

Olur şâhid vücûd-1 zâtına dünyâ ve mâfihâ

İder mihr-i cemâlin rûşenâ her zerre-i âlem

Vücûd ancak senindir yâ İlâhe'l-ahsen âmennâ

Cemâlin ol perestiş-gâh-1 vahdettir ki olmuştur

Ham-1 ebrûsu mihrâb-1 salât-1 Hazret-i Mevlâ

Burâk-1 himmetim mi'râc-1 sırr-1 feyz olup **Nâmık**

İrişdi sidre-i i'câza *Subhâne'llezî Esrâ*

Nâmık Kemal (ö.1888)

YÂ RESÛLALLÂH³⁴²

Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Doğunca gurre-i şehri muharrem yâ Resûlallâh

Olur bâr-ı belâdan kametim ham yâ Resûlallâh

Cihan tecdîd-i lebs-i matem eyler ehl-i beytin çün

Tecdîd eyledikçe sâl âlem yâ Resûlallâh

Devâ-sâz ol yetiş kehl-i gubar hâk-i pâyinle

Alîl etti gözüm eşk-i demâdem yâ Resûlallâh

Ser-â-pâ şâne-veş dil çâki-çâk erei gamdır

Bulunmaz zahmına âlemde merhem yâ Resûlallâh

Ben ol mağmum dikişim rızâ-yı ehl-i beytinle

Gören cismim sanır hüzn-i mücessem yâ Resûlallâh

O meh mumum felekte çâresâz olmaktan âcizdir

En ednâ derdime Îsâ-yı Meryem yâ Resûlallâh

³⁴² **Hazreti Peygambere Şiirler**, Der. ve Yay. Haz. :Mustafa Akgün, Ankara, Akgün Yayıncılık, 2010, s. 480.

Dü-âlemden girândır cüi'ü ferd-i lâ-teczâsı

Gamım bu bâbda mîzana çeksem yâ Resûlallâh

Tükenmez eşk-i çeşmim mâcerâ-yı Kerbelâ'dandır

Olunca eylerim icrâ-yı mâtem yâ Resûlallâh

Bu derd-i iptilâ hep Hazretindendir bize miras

Şeh-i mülk-i belâ sensin müsellemler yâ Resûlallâh

Belâ-keşlikte yoktur zât-ı vâlâ-şânına akran

Meğer sebtin-i pâkin ola tev'em yâ Resûlallâh

Kulun **Kâzım** belâdan hisse-yâb-ı sümme emseldir

Bana her gün Muharrem, her safâ gam yâ Resûlallâh

Musa Kâzım Paşa (ö.1890)

NA‘T-I ŞERÎF³⁴³

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Merhabâ ey nûr-ı tekvîn-i sivâya ibtidâ

Feyz-i hubbum âlem-i imkâna verdi intihâ

Merhabâ mahbûb-i bîhemtâ-yi zât-ı kibriyâ

Seyyidü'l-kevneyn-i serdâr-ı gürûh-i enbiyâ

Dilde canım, dîn ü îmânım Muhammed Mustafâ

Sensin ol nûr-i safa bahşâ-yi bezm-i kün fekân

Sûretin hayrû'l-beşer'dir, sîretin sırr-ı nihân

Ey olan sadberk-i aşk-ı gülistân-ı lâmekân

Neş'e-i bûyinle geldi âleme peygamberân

Dilde cânım, dîn ü îmânım Muhammed Mustafâ

Süleyman Celâleddin Molla Bey (ö.1890)

³⁴³ Ahmet Özer, **Türk Edebiyatında Naatler**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2008, s. 339.

NA‘T³⁴⁴

Hezec: Mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Tulû’un misl-i şems-i dırahşandır yâ Resûlallah

Sücûdun afv-i cürm-i dervîşandır yâ Resûlallah

Sana hep bestedir cümle zemîn ü âsmân u eşyâ

Kitâbın Kur’ân-ı azîm-i şândır yâ Resûlallah

Senâhânındır Allah Nebî-yyü’ r-Rahme nûrullah

Cünûdun düşmene seyfin kuşandır yâ Resûlallah

Salâtullah selâmullah aleyke yâ Habîballah

Urûcun arşa da’vet-i zî-şândır yâ Resûlallah

Senin için vücûd buldu kamu âlem şuhûd kıldı

Kudûmün ‘âleme bârân-feşândır yâ Resûlallah

Yüzün nûrundan alıpdır kamerle âfitâb nûru

Mu’cizen çok hem teskin-ataşândır yâ Resûlallah

³⁴⁴ Türkân Alvan, **Said Paşa İmamı Hasan Rıza Efendi:** (Bir Sanatkâr... Bir Müderris... Bir Meczûb-ı İlâhî...), İstanbul, FSM Vakıf Üniversitesi Yayınları, 2013, s. 122-123.

Nazar kıl ümmetin cümle garîb ü derd-i mendindir

Nigâhın mü'mine eşref-i şândır yâ Resûlallah

Mu'arrâ vü müberrâ kıl 'âşıkların zemâ'imden

Dîdelerden hûnâbeler boşandır yâ Resûlallah

Sana ümmet olan her dem cemâlinle olur hem-dem

Visâlin ins ü cân arzu-keşândır yâ Resûlallah

Kemâl-i aşkla vasfın eyidip Seyyid **Rızân** sultân

Lutûfunla cû-yı deryâ coşandır yâ Resûlallah

Şeyh Hasan Rıza Efendi (Said Paşa İmamı) (ö.1890)

NA‘T³⁴⁵

Hezec: Mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Bahâr-1 feyz-i yâre ermedim rengim hazânîdir

Gül-i ruhsâr-1 yâdıyla sirişkim erguvânîdir

Bu âlemde o yekta hak nümâyı bir göreydim der

Dil-i hak-bin ki hicrân-âzma-yı *Men reânîdir*

Ereydim âh yüz bin âh o devr-i devlet-efzâya

Ki takdîrimce her bir ânı, ân-1 bî-müdânîdir

Taâli bahş-1 rûhum bir melîh-i lâme”kânîdir

Gönül sultân-1 tayfiyle harîm-i ümmühânîdir

Cemâli nûr-i vechullah için bürhân-1 evveldir

Mekâli her dil-i âgâh için Kur’ân-1 sânîdir

Açıldıkça ulü’l-elbâb olur dembeste-i hayret

Leb-i îcâz gûy-i lübb-i esrâr-1 *Mesânîdir*

³⁴⁵ İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, **Son Asır Türk Şairleri**, Haz.: İbrahim BAŞTUĞ, C. III, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2002, s. 1446.

Nevîd-i lûtfudur erbâb-1 şekva müjde-i ekber

O ekber müjdeye ervâh-1 kemter müjdegânîdir

Onun isrinde âsâr-1 beka hissetmesem derdim

Bekânın nâmı vardır âlem-i bâkî de fânîdir

Mukaddes Kubbe-i Hadrâ ki fâiktir semâvâta

Zemîne gölge salmış arş-1 âlâ-yı maânîdir

Mekâm-1 Fahr-1 Âlemdir ne âlemdir teâlallah

Bu âlem en büyük bir âlem-i râz-1 nihânîdir

Olur yeksân zemînîdir demekle âsümânîye

Zemîninden uçan envâre dense âsumânîdir

Olur gird-i reh-i ârâyiş-i â'lâ-yı illîyîn

Gubâr olmak bu yolda bence aksâ-yı emânîdir

Le-amriik nassı hakkiyçün reh-i aşkında can vermek

Hayât-1 câvidânîdir hayât-1 câvidânîdir

Muallim Nâci (ö.1893)

NA‘T-I ŞERİF³⁴⁶

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Firâkın şem'ine pervâne düşdüm yâ Resûlallâh

Aceb bir âteş-i sûzâne düşdüm yâ Resûlallâh

Harâb etti serây-ı kalbimi bâr-ı girân-ı hecr

Meded kıl hâlîme vîrâne düşdüm yâ Resûlallâh

Hevâ-yı vuslatınla zâr kaldım dâr-ı gurbetde

Benim-çün rehber ol yâbâne düşdüm yâ Resûlallâh

Harîm-i bezme yok ehliyyetim ma'zûr u makbûl et

Der-i ihsânına mestâne düşdüm yâ Resûlallâh

Amân afv eyle taksîrât ü cürm-i **Nûri**-i zârı

Aceb bir hal ile dîvâne düşdüm yâ Resûlallâh

Osman Şems (ö.1893)

³⁴⁶ Kemal Edip Kürkçüoğlu, **Osman Şems Dîvânı'ndan Seçmeler**, İstanbul, Kubbealtı Neşriyatı, 1996, s. 74-75.

NA‘T³⁴⁷

Recez : Müstef’ilün Müstef’ilün Müstef’ilün Müstef’ilün

Ey enbiyâlar serveri Ahmed Habîb-i Kibriyâ

Sensin hakîkat gevheri ey fahr-ı ‘âlem Mustafâ

Geldin meger rahmet için kullarına şefkat için

İhsân ile nusret için senden olur her sâlikâ

Sensin sebep bu ‘âleme Havva ile Âdem’e

Evvel ile âhir deme erdin kamudan evvelâ

Ümmetine sensin delîl kalmayalar bundan zelîl

Hâdim kapında Cebra’ il rûz u leyâl yâ Mustafâ

Âsîlere sensin şefî’ mücrimlere senden nef’î

Düşkünlere sensin ref’î ey şâfi-i rûz-ı cezâ

Bunca gedâ âşıklara hem yolunda sâdıklara

Gece gündüz yanıklara senden kerem eyle ‘atâ

Dergâhın bir kemteri mûrdan za’îf en ahkari

Sükûtî ednâ bir çâkerî cürm ile gelmiş kıl revâ

Murtazâ Sukûtî (ö.1896)

³⁴⁷ Nurgül Özcan, **Murtazâ Sükûtî Dîvânı** (İnceleme-Metin), İstanbul, Arı Matbaacılık, 2011, s. 106-107.

NA‘T-I ŞERÎF³⁴⁸

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

İltifat ibraz edip ey mefhâr-1 devrân sana

Nezdine dâvetle ikram eyledi Yezdân sana

Hâk-i pây oldu Efendim çarh-1 nûr-efşân sana

Hâke indi gökden istikbâl için Kur'ân sana

Enbiyâ ervâhını gördü semâda rûz u şeb

Ru'yet-i dîdârını etmektele Kak2tan taleb

Debdebeyle nûr-1 kudsiyyetle el âlî-neseb

Hâke indi gökden istikbâl için Kur'ân sana

Ceb ü cezb etmiş de aşk-1 Zü'l-celâl'i fitratın

Cezbedâr etmez mi sükkân-1 semâyı hasretin

Oldu Allah'ın kelâmı reh-nümâ-yı devletin

Hâke indi gökden istikbâl için Kur'ân sana

Erdi mi'râc-1 serîlin tâ harîm-i izzete

Tâkalı yetmezdi Cibril'in bu rütbe rif'ata

Nezd-i zât-1 Kibriyâ'da bak şu makbûliyyete

Hâke indi gökden istikbâl için Kur'ân sana

³⁴⁸ Ahmet Özer, **Türk Edebiyatında Naatler**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2008, s. 346-347.

Arş u ferşi zâtına ihdâ için Rabb-i ecel

Kuvvet ü kudretle tezyin eylemişti fi'l-ezel

Akl-ı ihsâmı gelince ey Nebiyy-i bî-bedel

Hâke indi gökden istikbâl için Kur'ân sana

Fatma Makbûle Hanım (ö.1898)

NA‘T³⁴⁹

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Yüzün mir‘ât-ı ‘ayn-ı Kibriyâ‘dır yâ Resûlallâh

Vücûdun mazhar-ı nûr-ı Hudâ‘dır yâ Resûlallâh

Kabul eyle onu aşkından âzâd eyleme bir ân

Kapında Âdile kemter gedâdır yâ Resûlallâh

Var iken dest-gîrim sen gibi bir şâh-ı zîşânım

Kime arz eyleyem eyle meded hâl-i perîşânım

Sözün makbûl-ı dergâh-ı Hudâ‘dır ulu sultânım

Kapında Âdile kemter gedâdır yâ Resûlallâh

Esîr ü bî-kesim bu âlem-i mihnetde ey şâhım

Bu yolda ne meded-kârım ne kaldı bir ümîd-gâhım

Fedâ olsun reh-i aşkında mâl ü devlet ü câhım

Kapında Âdile kemter gedâdır yâ Resûlallâh

³⁴⁹ Hikmet Özdemir, **Âdile Sultan Dîvânı**, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Millî Kütüphane Basımevi, s. 200-201.

Sana ümmetliğim iki cihânda emr-i câzımdır

Bilirsın hâlimi arz u beyân etmek ne lâzımdır

Nazar kıl lutf ile senden diğer kim çâre-sâzımdır

Kapında **Âdile** kemter gedâdır yâ Resûlallâh

Âdile Sultan (ö.1899)

NA‘T-I ŞERİF³⁵⁰

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Bâisi sensin nüzûl-i rahmetin

Fâtîhi sensin Efendim cennetin

İleti sensin zuhûr-i ni'metin

Kâşîfi sensin sehâb-ı zulmetin

Yâ Resûlallâh yetişsin himmetin

Muztaribdir çün bu kemter ümmetin

Cân ü dilden âşık oldum ben sana

Ettim ikbal sûy-i pâkinden yana

Lûtf edip eyle şefâat sen bana

Çekmeyim tâ hüzn ü endûh ü inâ

Yâ Resûlallâh yetişsin himmetin

Muztaribdir çün bu kemter ümmetin

Destigîrimsin eyâ fahr-i cihân

Arz-ı hâl ettim sana nâlem hemân

Derd ü gamdan yandı cismim el aman

Gîtgide olmakta ahvâlim yaman

³⁵⁰ Abdullah Öztemiz Hacıtahiroğlu, **Hazreti Peygambere Şiirler Antolojisi**, İstanbul, Yağmur Yayınevi, 1966, s.150.

Yâ Resûlallâh yetişsin himmetin

Muztaribdir çün bu kemter ümmetin

Çün cenâbın **Fevzi**'nin Peygamberi

Arz eder elbet sana hayr ü şeri

Hayli demdir beyt-ül-ahzandır yeri

Rahm edip kıl gönlümü gamdan beri

Yâ Resûlallâh yetişsin himmetin

Muztaribdir çün bu kemter ümmetin

Hacı Muhammed Fevzî (Edirne Müftüsü) (ö.1900)

NA‘T-I ŞERÎF³⁵¹

Hezec: Mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Üsâtın mâbihil gufrânı sensin yâ Resûlallâh

Sevâba kalbeden isyâmı sensin yâ Resûlallâh

Gedâ-yı iltifâtındır sefîan dahi mahşerde

Şefâat tahtının sultanı sensin yâ Resûlallâh

Kerâmet cevher-i zât- ü sıfâtından ibârettir

Înâyet kânı cûd ummânı sensin yâ Resûlallâh

Cüdâ hâk-i derinden çeşm-i cânım rûşenâ olmaz

Dü çeşmim nûru cismim cânı sensin yâ Resûlallâh

Vücûdun zehrinâk-i cürm anın panzehiridir afvın

Onulmaz derdimin dermânı sensin yâ Resûlallâh

Binâ-yı şer’ ü dîni eyleyip tahkîm o mebnâya

Kılan te’sis çâr erkânı sensin yâ Resûlallâh

Yed-i pâk-i cenâb-ı yârıgâra eyleyen teslim

Kilîd-i cennet-i rıdvânı sensin yâ Resûlallâh

³⁵¹ Senîh-i Mevlevî, **Dîvân-ı Senîh-i Mevlevî**, İstanbul, Takvimhâne-i Âmire Matbaası, 1854 s. 3

Bu dîni Hazret-i Fâruk kıldı gün gibi rûşen

Onun da pertev-i iymâmı sensin yâ Resûlallâh

Ezelde eyleyen Osmân-ı Zinnûreyni feyzinden

Hayâ ve ilm ü hilmin kânı sensin yâ Resûlallâh

Aliyye'l murtazâ ki şâh-ı merdan şîr-i Yezdandır

Kılan sâkî-i Kevser anı sensin yâ Resûlallâh

Kemîne çakeriyim Hazret-i Zehrâ ve sibteynin

Ki cedd ü vâlid-i zîşâmı sensin yâ Resûlallâh

Kevâkibdir sipihr-i istifâda âl ü evlâdın

O bürcün mihr-i tâb-efşâmı sensin yâ Resûlallâh

Kelâm-ı *Rahmeten li'l-Âlemîn* vâsfinda münzeldir

Hudânın en büyük ihsâmı sensin yâ Resûlallâh

Serây-ı kurb-i *Ev ednâ*-yı Rabb-i lâyezâlînin

Şeb-i Mi'râc olan mihmâmı sensin yâ Resûlallâh

Sünûf-ı ins ü cânın belki bilcümle ser ü şânın

Şehinşâhı kader fermânı sensin yâ Resûlallâh

Sana nisbet kemîne katre olmaz ilm-i mahlûkat

Ulûmun bahr-i bîpâyânı sensin yâ Resûlallâh

Senîh-i kemterî âzâde kıl kayd-i cehâletten

Veren âriflere irfânı sensin yâ Resûlallâh

Beni de na'thânın eyle çün Selmân ü Hassân'a

Kılan ihsân ü istihsâmı sensin yâ Resûlallâh

Senîh-i Mevlevî (ö.1900)

NA‘T-I HABİB-İ HAZRET-İ KİBRİYÂ VE NÛR-İ ÇEŞM-İ ASFIYÂ³⁵²

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Siyeh-rûyim perîşan rûzgârım yâ Resûlallâh

Yetiştî göklere feryâd ü zârım yâ Resûlallâh

Şeb-i gaflette dâim Âteş-i dilsûz-i isyâna

Yanıp yakılmada pervâne-vârım yâ Resûlallâh

Gönül revnakda tûba kaddini yâd eyler oldukça

Demâdem cûy-i eşk-i bî-karârım yâ Resûlallâh

Ümîd-i subh-i vaslınla sabâh-ı haşrederek her şeb

Bütün encüm-şümâr-ı intizârım yâ Resûlallâh

Ne gam dergâh-ı cûdundan eğerçi zâhiren dûrum

Fakat ben âsitânında gubârım yâ Resûlallâh

Aceb mi Şâdi kemter olmasa nevmîd-i ihsânın

Gedâyım dâima lûtfun umârım yâ Resûlallâh

Süleyman Şâdi Efendi (ö.1900)

³⁵² Süleyman Şâdi Efendi, **Dîvân-ı Süleyman Şâdi**, İstanbul, Der-saâdet Matbaâsı, 1907, s. 9-10.

YÂ MUHAMMED³⁵³

Muzâri': Mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün

Ey mazhar-ı hitâb-ı *Levlâk* yâ Muhammed

Nûrunla halk olundu eflâk yâ Muhammed

Allah'a nisbeten var gösterdiğin büyüklük

Âlemler olsa lâyük sad-çâk yâ Muhammed

Hem-nev'imizsin ammâ sen bir Nebî biz ümmet

Sen âsumân demeksin biz hâk yâ Muhammed

Eyvah ma'siyetle mahcûb u rû- siyâhım

Olmaktayım bu yüzden gam-nâk yâ Muhammed

Sensin fakat şefî'im rûz-ı cezâda mâdem

Çıkmaz mıyım huzûra bî-bâk yâ Muhammed

İsmail Safâ (ö.1901)

³⁵³ İsmail Safâ, **Huzmâ Safâ**, İstanbul, Âlem Matbaası, 1890, s. 121.

NA‘T -I ŞERİF³⁵⁴

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ey yüzünden yüz bulan esma müsemma ibtidâ

Hep yüzünden yüz bulur a'lâ vü ednâ ibtidâ

Eylemiş mir'ât zât-ı pâkine Mevlâ seni

Senden etmiş arz-ı dîdar tecellâ ibtidâ

Vech-i Hakk'ın sensin ol meşşâta-i bî-misli kim

Hakkı hakkıyla eden sensin hüveydâ ibtidâ

Matlâu'l-esrârısın ümmü'l-kitâbı fitratın

Rû-nümâdır tal'atından lafz ü mânâ ibtidâ

Hâk-i pâyindir safa-bahş-ı uyûn-i âlemin

Dâmenindir ins ü cinne sâye-bahşâ ibtidâ

Sâhib-i *Levlâksın* Şâhen-şâh-i eflâksin

Enir ü nehyindir iden dünyayı dünya ibtidâ

³⁵⁴ **Hânedânda Bir Âsî Dâmâd Mahmûd Celâleddin Paşa:** Hayatı Edebî Kişiliği ve Dîvânı, Haz.: Ömür Ceylan, Ankara, Akçağ ;Yayımları, 2003, s. 140-141.

Her sözün bir menba'-ı rahmet-feşândır ümmete

Şer'-i pâkindir açan tahkîka mecra ibtidâ

Sen o Mahmûd-ül-hasâil Mustafâ-yı paksın

Makdeminle müftehirdir Arş-ı a'lâ ibtidâ

Fahr-i âlemsin Habîbullâh Resûlullâhsın

Nâmını zikrelemiş nâmınla Mevlâ ibtidâ

Sensin ol Mahbûb-i Hak ey *Rahmeten li'l-Âlemîn*

Âlem olmuştur senin sâyende ihyâ ibtidâ

Âsaf-ı kemter senâ-i devletinde neylesin

Vasfını Hakk eylemiş Kur'ân'da a'lâ ibtidâ

Maksadım kesb-i şereftir yoksa hiç haddim midir

Hâmerân-ı na'tın olmak bî-mehâbâ ibtidâ

Damat Mahmud Celâleddin Paşa (ö.1902)

NA‘T-I ŐERİF³⁵⁵

Remel: Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Mekke'dir nûr-i saâdet lânesi

Yâ nice etmez tavaf pervânesi

Anda doğdu âşıkın cânânesi

Oldu Beytullah velâdet hânesi

Âmine Hâtun Muhammed ânesi

Ol sadefden doğdu ol dür-dânesi

Hem kıyâs olmaz bu hâs ü âmile

Zâhiren bulmuştu ol gül-fâmile

Âdet-i nisvanda olmaz kâmile

Sırr-ı Hakk etti zuhur bu nâmile

Çünkü Abdullah'dan oldu hâmile

Vakt erişti hefte vü eyyâmile

Tuttu âfâkı sadâ-yı hûr ü ıyn

Bu sözün fehminedir hep ârifîn

Arştan âlî dediler ol zemîn

Ol cihâna lem'a verdi nûr- i din

Hem Muhammed gelmesi oldu yakîn

Çok alâmetler belürdi gelmedin

³⁵⁵ Ahmet Özer, **Türk Edebiyatında Naatler**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2008, s. 359-361.

Müttefiktir ulemâ epeycesi

Hep seçildi sözlerin iyâcesi

Böyle tahkik etdiler haylâcesi

İhtilâfın oldu bu netâcesi

Ol Rebü'l-evvel âyî nâcesi

On ikinci gece isneyn gâcesi

Küfrün oldu hep harap kâşânesi

Bitdi âteş-gedeler efsânesi

Hem dahî Nûş-i Revân'ın kâşânesi

Çünkü doğdu âlemin pervânesi

Dîdi gönlüm ol Habîbin ânesi

Bir aceb nûr kim güneş pervânesi

Menba'-i nûr olduğun gördü ayân

Arş ü kürsî vü kalem şöyle hemân

Kaldı nûr içre hayretde civân

Gözümün önünde dedi bî-gümân

Berk urup çıktı evimden nâgehân

Göklere dek nûr ile doldu cihân

Âsuman tüzler sürüp etdi dilek

Hâdimi çoldu melâik itme şek

Mehdini ta'rife geldi nüh felek
Cibril tutdu kanadın arşe dek
Hem hevâ üzre dōşendi bir dōşek
Âdı sündüs dōşeyen ânı melek

Arz idemem böyle zevki her ere
Ârife hâil değil dağ u dere

Söylerim ben esrârı âşıklara
Bak ne gördü dîdeler birden bire
Üç alem dahî dikildi üç yere
Her birisinin ideyim nirden nîre

Vaktidir fahr-i risâlet gelmenin

Matla'-ı nûr olması da Mekke'nin

Ba'sı da hâik-ı cihân olmanın

İşte ma'nâsı nişan dikilmenin

Mağrib ü maşrıkda ikisi anın

Bîri dâmında dikildi Kâbe'nin

İstedim dildeki hayret gitmeyi

Tâ ki bu gördüklerim bilinmeyi

Şer cîhâtı yek nazarda görmeyi

Mefhar-i âlemle ben fahretmeyi

Bildim anlardan ki ol halkın beyi

Kim yakîn oldu cihâna gelmeyi

Benlerlizâde Hâfız Ahmed Talat (ö.1903)

NA‘T-I ŞERÎF³⁵⁶

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Hudâ'nın en büyük ihsanı sensin yâ Resûlallâh

Benim her derdimim dermânı sensin yâ Resûlallâh

Cihan medhûş u hayrettir zuhur-ı mûcizâtından

Tarîkat ehlinin burhânı sensin yâ Resûlallâh

N'ola arş olsa ferş-i südde-i bâb-ı inâyâtın

Saadet mülkünün sultânı sensin yâ Resûlallâh

Seninle anlaşıldı şîve-i ahkâm-ı ayniyyet

Berat-ı vahdetin unvânı sensin yâ Resûlallâh

Cebîn-i âdemiyyet nakş olundu nûr-ı hüsnünle

O vechin sûret-i Rahmân'ı sensin yâ Resûlallâh

Alîl-i derd-i aşk ü şevkin olsun daimâ **Hikmet**

Benim her derdimin dermânı sensin yâ Resûlallâh

Hersekli Ârif Hikmet (ö.1903)

³⁵⁶ Hersekli Ârif Hikmet, **Hersekli Ârif Hikmet Dîvânı**, İstanbul, Âsâr-ı Müfide Kitabhânesi, 1916, s. 87.

NA‘T-I ŞERİF³⁵⁷

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ey Habîb-i Kibriyâ cânım fedâ her an sana

Sen ki canlar cânısın kurban olur her cân sana

Sen şehinşâh-ı risâletsin beşîr ü hem nezîr

Her sözün te'yîd için gökten iner Kur'ân sana

Nola şakk olsa şehâdet eyleyip mâh-ı münîr

Müddeâ isbâtına kâfidir ol bürhân sana

Gör geçen tesbîh eder destin öper her dem senin

Etmesin koy seng-i dil kavm-i Kureyş îmân sana

Müstehaklar kahr-ı Hakk'a şüphesiz ey pâk-zât

Onları katl etmeğe gönderdi Hak fermân sana

³⁵⁸Ba'd-i hizâ verdiler yâr-ı sâdık sıdk ile

Canların Sıddîk Ömer Osman Ali ey cân sana

³⁵⁷ Hâfız Muhammed Sebâteddin, **Dîvân-ı Hâfız Muhammed Sebâteddin**, İstanbul, Mahmut Bey Matbaâsı, 1891, s. 5.

³⁵⁸ Abdullah Öztemiz Hacitahiroğlu'nun Hazreti Peygambere Şiirler Antolojisi isimli eserinin Hâfız Muhammed Sebâteddin'e ayrılan bölümünde bu na't yer almasına rağmen altıncı ve yedinci beyitler bulunmamaktadır.

Tûtiyâ-yı hâk-i pâkin tozların özler gelir

Kuhl-i bîniş etmeye devr ederek devrân sana

Yâ Şefî-il Müznibîn yâ *Rahmeten li'l-Âlemîn*

Muştuluk kim bizlere müştâk imiş Rahmân sana

Çeşm-i ma'nâsı alîl kendi zelîl ü bî-delîl

Geldi bîçâre Sebâtî isteyü dermân sana

Hâfız Muhammed Sebâteddin (ö.1905)

NA‘T-I ŞERÎF³⁵⁹

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Saâdet burcunun sultânı sensin yâ Resûlallâh

Kamu derdlilerin dermânı sensin yâ Resûlallâh

Dahî hem âlem-i â‘mâda iken cümleten esma

Zuhur-ı âlem-i a‘yânı sensin yâ Resûlallâh

Dahî hem *Küntü kenz* esrârının bil mahremî sensin

Makâmıdır senin hem *Kâbe kavseyn* yâ Resûlallâh

Çü doğdun Mekke'de kıldın Medîne şehrine hicret

Kamu ebrârın îmânı çü sensin yâ Resûlallâh

Zuhûrâtın mukaddemdir melâik ins ü cinden hem

Dü âlemde ebû'l-ervâh sensin yâ Resûlallâh

Murâd teşrîf-i mi'râcdan vücûd-ı âlemin gezdin

Zemîn ü âsumânın nûru sensin yâ Resûlallâh

Cemî'-i enbiyâ cümle sana hep ümmet oldular

Hüviyyet bâbının miftâhı sensin yâ Resûlallâh

³⁵⁹ **Salih Baba Divânı**, Der.: Fehmi Kuyumcu, Ankara, Gaye Matbaası, 1979, s. 237.

Pirimiz Hazret-i Sâmi̇ senin vârislerindendir

Ulüvv-i himmeti hem şanı sensin yâ Resûlallâh

Bu **Sâlih** himmet-i Sâmi̇ ile bildi seni şâhım

Kelâmın hüccet ü burhânı sensin yâ Resûlallâh

Tüfekçi Sâlih Efendi (ö.1906)

MÜLTECÂSIN YÂ RESÛLALLÂH³⁶⁰

Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

En evvel olan halk-ı Hüdâ'sın yâ Resûlallâh

Ser-efrâz-ı cemi enbiyâsın yâ Resûlallâh

Zuhura geldin evvel enbiyânın hâtemi oldun

Haberden sonra gelmiş mübtedâsın yâ Resûlallâh

Umar senden şefâat evliyâ-yı evvelîn pâye

Habîb-i hâkim-i rûz-i cezâsın yâ Resûlallâh

Büyüktür kıymetin kadrin senin ind-i İlâhî'de

Reîs-i hamse-i âl-i abâsın yâ Resûlallâh

Şefâat ister **Eşref** çünkü muhtâc-ı şefâattir

Kühen-kârân için sen mültecâsın yâ Resûlallâh

Şair Eşref (ö.1912)

³⁶⁰ **Eşref:** Bütün Eserleri, Haz.: Ömer Faruk Huyugüzel-Şerife Çağın, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2006, s. 469.

NA‘T-I RESÛL-İ KİBRİYÂ³⁶¹

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ey serîr-i hilkatın şâhen-şeh-i fahr-âveri

Ey nübüvvet bağının gül-gonce-i zîbâ-teri

Sen o şems-i âlem-ârâ-yı Hüdâ'sın bî-gümân

Senden almışdır ziyâyı kâinatın her yeri

Nâm-ı pâkin neş'e-fermâ-yı cihân-ı ihtidâ

Pertevindendir cihânın çeşminin tâb u ferî

Matla'-ı manzûme-i imkândır zâtın senin

Sensin imkân-hâne-i feyzin çerâğ-ı enveri

Gâye-i tekvîn-i âlemsin sen ey şemsü'l-Hüdâ

Sâha-i tekvîne geldi senle âlem gevheri

Öyle bir fermân maliksin ki yazmışdır Hüdâ

Onda tuğrâ-yı livâ'ü'l-hamd ü havz-ı kevseri

³⁶¹ M.Kayahan Özgül, **Helvacı-zâde Muharrem Hasbi Hayatı ve Eserleri**, Ankara, Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları, 1998, s. 19-20.

Cebhe-sây-i ravza-i pâkin olan ümmetlerin

Cebhe-i âmâli olmaz mı sa'âdet mazharı

Ravza-i âmâlidir erbâb-ı tevhîdin o hâk

Ravza-i pâkinle oldukça cihânın mefhari

Ravzatü'l-envârının her zerre-i hâk-i rehi

Âsumân-ı âlem-i mâ'nâda reşk-i müşterî

Ser-bülend eyler hakîkat âleminde gün gibi

Mazhariyyet pertev-i ihsânına her çâkeri

Rütbe-i ulviyetin idrâk eden ehl-i Hüdâ

Zîr-i pâ-yi rif'atinde seyr eder bahr ü beri

Vâsıl-ı ser-menzil-i âmâl olursam çok mudur

Aşkın oldukça taleb râhında kalbin rehberi

Dalgalansın sînede deryâ-yı aşk-ı Ahmedî

Rişte-i nazma şeref versin nu'ût-ı cevheri

Âşıkım yanmaktadır şimdi bana zevk-i hayât

Sînem olmadan yanmaz feyz-i hakîkat nakderi

Ümmetin olmakla rif'at-yâb olan kalb-i selîm

Neylesin bu âlem-i fânîde zîb ü zîveri

Pür siyeh-rû âcizim müstağrak-ı isyânım âh

Kıl şefâat ey Hüdâ'nın sevgili Peygamberi

Neş'e-bahş oldukça kalbe *Rahmeten li'l-Âlemîn*

Fıkr eder mi **Hasbî**-i bî-çâre hevl-i mahşeri

Muharrem Hasbi (ö.1914)

NA‘T³⁶²

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Arşa düşmekten muallâ sâye-i ulviyyetin

Aşk-ı izzetle muhammer mâye-i ulviyyetin

İkd-i pervîn bir kemîn pîrâye-i ulviyyetin

Neyyir-i feyz-i ezeldir dâye-i ulviyyetin

Akl ile tahmîn olunmaz pâye-i ulviyyetin

Yâ Resûlallâh yoktur gâye-i ulviyyetin

Senden ahz etti safâ pâkizea-ahlâk-ı Arab

Mihr-i zâtın eyledi tenvîr-i âfâk-ı Arab

Eyledin nûr-ı kemâlâtınla işrâk-ı Arab

Ol faziletle yayıldı garba etbâk-ı Arab

Maksad etmiş zâtını dârına Hallâk-ı Arab

Yâ Resûlallâh yoktur gâye-i ulviyyetin

Hikmetinle vâzı'ı sensin bu şer'-i tâhirin

Mazhâr-ı îmânısın şer' inle pek çok kâfirin

Bâtının pür-nûr idi ondan münevver zâhirin

Fıtraten memdûhu olmuşsun Hakîm-i Kâdir'in

Rütbe-i şî'ri yetişsin mi sana bir şâirin

Yâ Resûlallâh yoktur gâye-i ulviyyetin

³⁶² Recâizâde Mahmud Ekrem, **Zemzeme**, İstanbul, Garâbet Matbaası, 1884, III. C. s. 18.

Nûr-1 dîdârınla minhâc-1 hakîkat lem'a-dâr

Tâb-1 güftârınla esrâr-1 ledünnî âşikâr

Lutf-1 envârınla ihsân u adâlet kâm-kâr

Feyz-i âsârınladır bu dîn ü ümmet pâydâr

Müddeâma şâhidimdir Hazret-i Perverdigâr

Yâ Resûlallâh yoktur gâye-i ulviyyetin

Zübde-i irfânsın ey Peygamber-i Ümmî-lakab

Neyyir-i îmânsınn ey Peygamber-i kudsî-neseb

Mükrim-i Kur'ân'sın ey Peygamber-i mu'ciz-edeb

Rahmet-i Rahmân'sın ey Peygamber-i siddîk-leb

Müstehil efdâline tayîn-i evsâf u rüteb

Yâ Resûlallâh yoktur gâye-i ulviyyetin

Recâizâde Mahmud Ekrem (ö.1914)

NA‘T-I ŞERİF³⁶³

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yâ nebiyyallâh Cenâb-ı Hak seni kılmış Habîb

Ol sebebden bâğ-ı vahdette sen oldun andelîb

Enbiyâ ve evliyâ senden devâ ister kamu

Çün hakîm-i mutlakın mülkünde bir sensin tabîb

Kûy-ı pâkinde nice şahlr gezer subh u mesâ

Ağlayıp feryâd edip boynun büküp ister nasîb

Niceler b hâk-i pâke geldi yüzler sürdüler

Geldi mi eyâ benim tek böyle bir miskîn garîb

Dest-gîr ol yâ Resûlallâh amândır el-amân

Nefs elinde âciz oldum çok eder mekr ü firîb

Nîm-nîgehle her dü-âlemde kulun mesrûr kıl

Bir gedâyı pâdişâh etse çerâğ olmaz acîb

³⁶³ Naci Elmalı, **Erzurumlu Ketencizâde Mehmet Rüstü Efendi**, Ankara, Elmalı Yayınları, 1984, s. 90.

Senden özge yâ kime **Rüşdî** dahîlek söylesin

Yâ nebiyyallâh Cenâb-ı Hak seni kılmış Habîb

Ketencizâde Mehmed Rüştü (ö.1916)

NA‘T-I ŞERİF³⁶⁴

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ey olan mi'râc-ı bürhân-i ulüvv-i şân sana

İrtibâtiyle rehîn-i i'tilâdir cân sana

Devr ider havl-i fûrûğ-i tal'atında subh ü şâm

Âfitâb ü meh iki pervâne-i sûzân sana

Anda her ahter bir rükûzdur ki nûrun aks ider

Âsumân olmuş, hezâran çeşm ile hayrân sana

Arşa karşı çok mudur ey neyyir-i rahşân-ı Hakk

Mazhariyyetle tefâhur eylese devrân sana

Fikr olundukça ulüvv-i pâye-i kudsiyyetin

Arz-ı takdis eyleyip hayran olur insân sana

Dök yaşın ey derd-mend-i ma'siyet kim tâ ola

Mucîb-i gufrân sirişk-i dîde-i giryân sana

Yâ Resûlallâh olurum ma'siyetle ben tebâh

Olmasa gönlümde ger Allah bir îmân sana

³⁶⁴ Mustafa Özşarı, **Müstecabizâde İsmet**: Bütün Şiirleri, İstanbul 3F Yayınevi, 2008, s. 143.

Etme mahrûm-i şefâat ey Habîb-i Hakk beni

Mâsivâdan yüz çevirdim bağladım vicdân sana

Müstecabizâde İsmet Bey (ö.1917)

NA‘T³⁶⁵

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Senin şevkinle sûret buldu hilkat yâ Resûlallâh

Semâya tal‘atından geldi satvet yâ Resûlallâh

Şeref-yâb-ı kudûmün olduğundandır yine mahzâ

Felekte hâke nisbet varsa rif‘at yâ Resûlallâh

Hayâl etmek uluvv-i kadrini beyhudedir zîrâ

Büyüksün rütbe-i tahmînden elbet yâ Resûlallâh

Senin şer‘-i mübîninle kıvâmın buldu âlemde

Diyânet, nehc-i hikmet, resm ü âdet yâ Resûlallâh

Sana ma‘tûf olur her kalb-i sâdık dâimâ çünki

Gelirzikrinle efkâra selâmet yâ Resûlallâh

Hulûs-ı kalbime bahşet kusûrum, fart-ı aczimle

Edâ-yı na‘tına ettimse cür‘et yâ Resûlallâh

Füzûndur cürm ü isyânı **Nigâr**’ın rûz-ı mahşerde

Yamandır hâli etmezsen şefâat yâ Resûlallâh

Nigâr Hanım (ö.1918)

³⁶⁵ Nigâr Hanım, **Efsûs**, İstanbul, Ahter Matbaası, 1889, C.I, s. 46.

NA‘T-I ŞERÎF³⁶⁶

Hafîf: Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

Kibriyâ'nın Habîb-i müntehabî

Şeref-i aslı izzet-i nesebi

Hilkat-ı her dü âlemin sebebi

Rif'at-ı zâtı siyret-i edebi

Fahr-i âlem Muhammedü'l-Arabî

Matlâ'-ı nur-i hazret-i erhâm

Harem-i Hakk'a vâsıl ü mahrem

Evvelin sun-i kâr-gâh-ı kerem

Ruh-i Âdem nebiyy-i kudsî dem

Fahr-i âlem Muhammedü'l-Arabî

Seyyid-i küll hulâsa-i mevcûd

Menşe'î-yi akdem-i zuhur u vücûd

Asl-ı eşya güzîde-i Mâ'bûd

Kâbe kavseyn'e mazhar u mes'ûd

Fahr-i âlem Muhammedü'l-Arabî

Alaybeyizâde Nâci Bey (ö.1919)

³⁶⁶ Ahmet Özer, **Türk Edebiyatında Naatler**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2008, s. 383.

NA‘T³⁶⁷

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Usât-ı ümmetinden bir zelîlim yâ Resûlallâh

Suda’-ı cürmle gâyet alîlim yâ Resûlallâh

Hevâ-yı nefse ömrüm geçirdim eyledim zâyî

Ricâ-yı afva yüzüm yok hacîlim yâ Resûlallâh

Gider benden bu gaflet zulmetin nûr-ı hidâyetle

Elim al düşmüşüm gâyet alîlim yâ Resûlallâh

Bağışla Hazret-i Zehrâ ile sıbteyn-i Muhtâr’ı

Der-i âl-i abâya ben dahîlim yâ Resûlallâh

Şeyh İsmâil Necâtî Efendi (ö.1919)

³⁶⁷ Şefâat Yâ Resûlallah, Derleyen: Gülser Keçeci, Burhan Yay., İstanbul, 2005, s. 222.

NA‘T³⁶⁸

Hezec: Mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Vücûd-ı akdesin â’lâdan â’lâ yâ Resûlallâh

Cemâlindir tecelligâh-ı Mevlâ yâ Resûlallâh

Sen ol âyine-i ma’nâ-nümâ’i zât-ı vahdetsin

Görür Mevlâ’yı sende çeşm-i binâ yâ Resûlallâh

İzâfiyâta asla kalb-i hak-bîn iltifât etmez

Senin zâtında gûya Hak Teâlâ yâ Resûlallâh

Vücûdun cevheriyle girdi vahdet reng-i Esmâ’ya

Ne cevherdir o menşûr-ı tecellâ yâ Resûlallâh

Zevâhir perdesi dîdâre hâil olmasa billâh

Yanardı der-akâb Sinâ vü Minâ yâ Resûlallâh

Kemâl-i sırr-ı vahdet münceliyken zât-ı pâkinde

Bilinmez hikmet-i esrâr-ı esrâ yâ Resûlallâh

Meded kıl tûr-ı temkininde dursun bu dil-i şeydâ

Olur dünyâya karşı yoksa rüsvâ yâ Resûlallâh

³⁶⁸ Şefâat Yâ Resûlallah, Derleyen: Gülser Keçeci, Burhan Yay., İstanbul, 2005, s. 225.

Ferîd-i bî-nevâ da defter-i uşşâkına geçsin

Budur ancak niyâz-ı kalb-i şeydâ yâ Resûlallâh

Ferîd (ö.1920)

NA‘T-I ŞERÎF³⁶⁹

Hezec: Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Ne kaldı mağrib-i Aksâ ne İran yâ Resûlallâh

Trablusgarb'ı da ister İtalyân yâ Resûlallâh

Nifâk âteşleri yaktı serâser mülk-i İslâm'ı

Bizi biz kendimiz ettik perîşân yâ Resûlallâh

Sakın zannetme İslâm'ı o eski bildiğin İslâm

Bugün yalnız gezer dillerde îmân yâ Resûlallâh

Mahâret şimdi tertîb-i erâcif eylemekliktir

Ve bir de ihtirâ'-ı kizb ü bühtân yâ Resûlallâh

Bugün evlâd-ı Ya'kûb'u yalan düzmek hususunda

Eder bu ümmet-i merhûma hayrân yâ Resûlallâh

Mezâlimle harâb etti cehâlet mülk-i İslâm'ı

Adâlet verdi küfristâna ümrân yâ Resûlallâh

Bugün biz anladık kat'iyyen istibdâd muharribdir

Onunçün eyledik hürriyyet ilân yâ Resûlallâh

³⁶⁹ Dağistanlı Dehrî, **Divançe-yi Dehrî**, İstanbul, Nefaset Matbaası, 1910, s. 10.

Usûl-i mutlakı terk eyledik ammâ acâyibdir

Bizi etmekte hürriyet de vîrân yâ Resûlallâh

Tutuştuk şimdi yek-dîğerle hep gırtlak gırtlığa

Boğazlarda gezerken ehl-i udvân yâ Resûlallâh

Bizi mahv eyleyen ancak cehâlet oldu âlemde

Ne Moskof'dur ne İspanyol ne Alman yâ Resûlallâh

Kadîmen vardı bir yıldız fakat şimdi kulûblarda

Olur yüzlerce yıldızlar fûrûzân yâ Resûlallâh

Büyükler şöyle dursunlar karıştı cümleten hattâ

Siyâsiyyâta etfâl-i debistân yâ Resûlallâh

Ne mekteb var ne san'at var ne üstâdân-ı dânişmend

Maârif nâzırı olmuştu bâğbân yâ Resûlallâh

Koyun yokmuş gibi tutmuş sakalından oturtmuşlar

Keçiye şimdi derler Abdurrahmân yâ Resûlallâh

Ne nâdânız ki patrika kapı oğlan iken şimdi

Bize üstâd-ı akl olmuş kilikân yâ Resûlallâh

Hemen bombardıman bittikte Bingâzî' de mahzenden

Kaçıp mecliste gâzî oldu şetvân yâ Resûlallâh

Trablusgarb'ı fethetmiş gibi ol sadr-ı sâbık da

Olur Şişli Beyoğlu'nda hırâmân yâ Resûlallâh

Îânet eyleyenler hep fakirlerdir donanmaya

Ganîler açmadı vallâh cüzdân yâ Resûlallâh

Bizi sevk eyliyor mahva nifâk-ı dâhilî eyvah

Aman imdâda artık ol şitâbân yâ Resûlallâh

Meded bir mu'cizeyle öyle bir şey yap ki olsunlar

Muvâfıklar muhâliflerle ihvân yâ Resûlallâh

Beni sevk eyleyen ancak hamiyettir bu vâdîye

Ben İslâm'ın nasıl olmam esef-hân yâ Resûlallâh

Fesâhat mülkünün sultân-ı bî-hemtâ-yı zî-şânı

Bu **Dehrî** kaldı İstanbul'da uryân yâ Resûlallâh

Hamiyyetsiz olaydım yan gelirdim şimdi Kafkas'ta

Bizim çoktan Rus olmuştur Dağıstan yâ Resûlallâh

Dağıstanlı Dehrî (ö.1920)

SERDÂR-I RESÛLSÛN³⁷⁰

Hezec: Mef'ûli mefâ'îli mefâ'îli fe'ûlin

Ey rûh-ı ümem, aslı kerem, dürr-i mükerrem

Ey medrese-i âleme allâme-i â'lem

Serdar-ı Resûlsün, güher-i ekmel-i âlem

Levlâkenle memdûhsun ey server-i âlem

Ali Emîrî Efendi (ö.1924)

³⁷⁰ **Gül Kokulu Mısralar:** Na‘t-ı Şerifler, Der: Seval Alkan, İstanbul, Zafer Yayınları, 2011, s. 137.

NA‘T-I ŞERÎF³⁷¹

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Hâdi-i râh-ı hidâyettir Muhammed Mustafâ

Rehber-i nehc-i adâlettir Muhammed Mustafâ

Hem meh-i bürc-i melâhat server-i her dü cihan

Kâinâtın kâm-kârıdır Muhammed Mustafâ

Ten tecellâ-yı cemâlinden eder nûr iktibâs

Girdigârın yâdigârıdır Muhammed Mustafâ

Bu denî dehre onun gelmekliği da'vet için

Dâi-i dârüsselâmdır bil Muhammed Mustafâ

Nice dilberle diyârım terk edip geldim sana

Canımı yaktı senin şevkin Muhammed Mustafâ

Hakk-ı aşka düştü hasta bir tabibden yok devâ

Zehr-i hicre ver devâlar yâ Muhammed Mustafâ

Kemahlı Şeyh İbrahim Hakkı (ö.1924)

³⁷¹ Faruk Tuncer, **Kemahlı İbrahim Hakkı Efendi**: Hayatı ve Eserleri, İstanbul, Basın Yayın Matbaacılık, 1999, s. 49.

NA'T³⁷²

Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Enâm olmuş risâlette ukûs-ı vechine mir'ât

Enâmdan ism-i pâkin pür-âyândır yâ Resûlallâh

Ehâd isminde zâid olsa bir mîm-i nübüvvet kim

Ehâd mîm-i muhabbette nihândır yâ Resûlallâh

Şeyh Ahmed Hüsâmeddîn Dağıştânî (ö.1925)

NA'T³⁷³

Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Bu mihnet-gâh-ı âlemde garîbim yâ Resûlallâh

Bu nefis-i zâlîme her dem refikim yâ Resûlallâh

Açıldı yâre-i mihnet ona senden olur çâre

Şefâatten acep yok mu nasîbim yâ Resûlallâh

Şehzâde Seyfettin Efendi (ö.1927)

³⁷² Şefâat Yâ Resûlallah, Derleyen: Gülser Keçeci, Burhan Yay., İstanbul, 2005, s. 86.

³⁷³ Şefâat Yâ Resûlallah, Derleyen: Gülser Keçeci, Burhan Yay., İstanbul, 2005, s. 29.

NA‘T-I ŞERİF³⁷⁴

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Zıll -i memdûd-i azîmin arş-ı âlâdır Sen'in

Ey zilâl-i kâmetin timsâl-i tûbâdır Sen'in

Gösterir âsâr-ı kudret hilkatinde gâyeti

Hilkatin mutlak kemâle hatm-i imzâdır Sen'in

Pertev-i nûr-i cebînin aksidir levh-i kazâ

Ebruvânın hâme-i takdîr-i Mevlâ'dır Sen'in

Cebhe-sâ-yi dergehin kılmaz temennî cenneti

Hâk-i kûyın cennetü'l-âlâdan âlâdır Sen'in

Şeb-çerâğ-ı feyzinin bir zerresidir âfitâb

Nûr-i zâtın âfitâb-ı mülk-i ma'nâdır Sen'in

Selsebîl-i cûdunun atşânı olmuştur Hızır

Nîm zebânı feyzinin müştâk-ı Mûsâ'dır Sen'in

³⁷⁴ İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, **Son Asır Türk Şairleri**, Haz.: Müjgân CUMBUR, C. I, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2002, s. 556.

Görünür her yüzde gerçi ârife envâr-ı Hak

Vech-i pâkin **Fakrî**'ye mir'ât-i Mevlâ'dır Sen'in

Ali Fakrî Efendi (ö.1929)

NA‘T-I ŞERİF³⁷⁵

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

İftirâk-ı nûr-ı rahşandan gönül durmaz yanar

Derd-i bî-hemtâ-yı hicrândan gönül durmaz yanar

Hasret-i pür-sûz-ı cânândan gönül durmaz yanar

Gel yetiş imdâdına ey kimsesizler kimsesi

Çare-sâz ol derdime ey çâresizler çâresi

Ey Resûl-i müctebâ cânım sana olsun fedâ

Lütf edip göster cemâlin ey kerîm-i pür-vefâ

Hasret ü firkatle feryâd eylerim subh u mesâ

Gel yetiş imdâdına ey kimsesizler kimsesi

Çare-sâz ol derdime ey çâresizler çâresi

Vâdi-i hasretde kalmış rû-siyâh u âvâreyim

Hem zuhûr-ı lütfuna muhtâc bir bî-çâreyim

Gözleri yollarda kalmış âşık-ı hem-vâreyim

Gel yetiş imdâdına ey kimsesizler kimsesi

Çare-sâz ol derdime ey çâresizler çâresi

³⁷⁵ **Hüseyin Vassaf:** Hayatı-Eserleri ve Şiirlerinden Seçmeler, Haz: Cemâl Kurnaz, Mustafa Tatcı, İsmail Kasap, Ankara, Akçağ Yayınları, 1999, s. 115-116

Bâb-1 lütfunda gedâ-yı hâksârım el-meded

Dâima muhtâcınım şefkat-nisârım el-meded

Âşık-1 şûrîde-i pür-intizârım el-meded

Gel yetiş imdâdına ey kimsesizler kimsesi

Çare-sâz ol derdime ey çâresizler çâresi

Merhamet re'fet kerem senden umar

Âlemi dil-sîr eder elbette hân-ı rahmetin

Ahkarın **Vassâf**'a melce âsitân-ı devletin

Gel yetiş imdâdına ey kimsesizler kimsesi

Çare-sâz ol derdime ey çâresizler çâresi

Hüseyin Vassaf (ö.1929)

NA‘T- I ŞERİF³⁷⁶

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Gönül nûr-ı cemâlinden habîbim bir ziyâ ister

Gözüm hâk-i rehinden ey tabîbim tûtiyâ ister

Safâ-yı sîneme zulmet veren jeng-i günâhımdır

Amân ey kân-ı ihsân zulmet-i kalbim cilâ ister

Yetiş imdâda ey şâh-ı risâlet rûz-ı mahşerde

Ki derd-i bî-devâ-yı mâ’siyet senden şifâ ister

Ne âb-ı dîdeden râhat ne âh-ı sîneden imdâd

Benim bâr-ı günâhım lutf-ı şâh-ı enbiyâ ister

Sarıldım dâmen-i ihsânına ey şâfi‘-i ümmet

Dahîlek yâ Muhammed hasta cânım bir devâ ister

Gül-i ruhsârına meftûn olanlar şüphesiz sensiz

Ne mülk ü mâl ü cân ister ne de zevk u safâ ister

³⁷⁶ Emine Yeniterzi, **Türk Edebiyatında Na‘tlar** (Antoloji), Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993, s. 74-75.

Nola bir kere şad olsun cemâl-i bâ-kemâlinle

Ki kemter bedeniz **Es'ad** sana olmak fedâ ister

şeyh Es'ad Erbilî Efendi (ö.1931)

NA‘T³⁷⁷

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Alîl ü fâsık u fâcir-i fakîrim yâ Resûlallâh

Bütün halk-i cihân içre hakîrim yâ Resûlallâh

Benim rûy-i siyâhımdan tezâhür eyliyor zulmet

Şefâat kıl ki yoktur nasîrim yâ Resûlallâh

Şeyh Hacı Edhem Efendi (ö.1934)

³⁷⁷ Şefâat Yâ Resûlallah, Derleyen: Gülser Keçeci, Burhan Yay., İstanbul, 2005, s. 11.

BİR GECE³⁷⁸

Hezec: Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlîn

Ondört asır evvel, yine bir böyle geceydi,
Kumdan, ayın on dördü, bir öksüz çıkıverdi!
Lâkin o ne hüsrandı ki: hissetmedi gözler;
Kaç bin senedir, halbuki, bekleşmedelerdi;
Nerden görecekler? Göremezlerdi tabîî:
Bir kere zuhûr ettiği çöl en sapa yerdi;
Bir kere de, ma'mûre-i dünyâ, o zamanlar,
Buhranlar içindeydi, bugünden de beterde.
Sırtlanları geçmişti beşer yırtıcılıkta;
Dişsiz mi bir insan, onu kardeşleri yerdi!
Fevzâ bütün âfâkını sarmıştı zemînin
Salgındı, bugün Şark'ı yıkan, tefrika derdi.

Derken, büyümüş, kırkına gelmişti ki öksüz,
Başlarda gezen kanlı ayaklar suya erdi!
Bir nefhada kurtardı insanlığı o Ma'sum,
Bir hamlede kayserleri, kistrâları serdi!
Aczin ki, ezilmekti bütün hakkı, dirildi;
Zulmün ki, zevâl akılına gelmezdi, geberdi!
Âlemlere, rahmetti, evet, şer'-i mübînî,
Şehbâlini adl isteyen yurduna gerdi.

³⁷⁸ Mehmet Akif Ersoy, **Safahat**, Yay. Haz.: Mustafa Miyasoğlu, İstanbul, Konak Yayınları, 2011, s. 476.

Dünyâ neye sâhipse, onun vergisidir hep;

Medyûn ona cem'iyeti, medyûn ona ferdi.

Medyûndur o Ma'sûma bütün bir beşeriyet...

Yâ Rab, bizi mahşerde bu ikrâr ile haşret. Yazılış Tarihi (1928)

Mehmet Akif Ersoy (ö.1936)

NA‘T-I ŞERÎF³⁷⁹

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ey şefî'ül-müznibîn her ins ü cin muhtaç sana

Rahmeten li'l-Âlemîn Levlâke levlâk tâc sana

Hâdimin rûhu'l-emîn vassâfın olmuş Hak senin

Yâ Muhammed ‘arş u sidre nüh felek mi‘râc sana

İbn-i 'İmrân İbn-i Meryem rif‘atin bir zerresi

Kâbe kavseyn ‘âlem-i lâhût ol minhâc sana

Nüh İbrâhim Hûd eyler ziyâret ravzanı

Oldu ervâh-ı rüsûl hem kâ'imen amaç sana

Enbiyâ' vü evliyâ cümle sürûşân zâ'irin

Sarf-ı mâl bezl-i vücûd etmekte her huccâc sana

Mâr u mûr vahş u tuyûr ahcâr u eşcâr zâkirin

Oldu ber-dâr ‘aşk ile Mansûr bin Hallâç sana

Yâ Resûlallâh dahîlek etme red bu **Hüznî**'yi

Hân-ı lutfundan doyur kim geldi müflis aç sana

Yozgatlı Hüznî (ö.1936)

³⁷⁹ **Yozgatlı Hüznî Dîvânı**: İnceleme-Metin, Haz.: Mustafa Güneş, Yozgat, 2000, s. 121.

YÂ MUHAMMED³⁸⁰

Hafif: Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'iliün

Yâ Muhammed, büyük peygamberimiz,

Biz seni tâ cân evinden severiz!

Her çocuğun küçük kalbi senindir,

Mâsum olan Resûlallâh'ı bilir.

Biz mâsumuz, kalbimizle anlarız,

Senin dünyâ cennetinde biz varız.

Hasan'ımı Hüseyin'ini ne kadar

Sen severdin; işte bütün çocuklar

Nazarında evlâdının eşidir;

Çünkü hepsi ulu din kardeşidir.

Demek sen de bizi pek çok seversin,

Bunu, bize, yine bildirdin kendin.

“Her çocuk Müslüman doğar!” diyerek,

Yâ Muhammed bu sözünü öğrenmek,

³⁸⁰ Fevziye Abdullah Tansel, **Çocuklar İçin Dîni Şiirler**, Ankara, Diyanet Yayınları, 1961, s. 12-14.

Bize büyük yüreğini bildirir,
Her çocuğun temiz rûhu senindir!

Ulu Kabe'n kalbimizde açılır,
Yüzümüzden senin nûrun saçılır

Yâ Resûlallâh büyüsun sen, büyük,

Biz çocuklar bu âlemde pek küçük

Ümmetiniz; fakat gökte yıldızlar

Nasıl çoksa, dünyâda da o kadar

Çok sabî var; her birinin kalbinden

Hak Dîni'nin bir yıldızı doğarken,

Senin rûhun arş-ı a'lâda güler!

Etrafında uçar yavru melekler.

Seni elbet daha fazla severiz

Annemizden, babamızdan bile biz!

Kur'ân'ından senin sesin duyulur;

Kalbimize muhabbetin oyulur.

Küçük ümmetinin büyük rûhusun

Sana bütün çocuklar fedâ olsun!

Es-salât u ve's-selâmu aleyke yâ Resûlallâh

Es-salât u ve's-selâmu aleyke yâ Habîballâh

Ali Ekrem Bolayır (ö.1937)

NA‘T-I CELİL-İ MUHAMMEDÎ³⁸¹

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Dururken mucizen meydanda Kur‘ân yâ Resûlallâh

Ulüvv-i şâmına ister mi bürhân yâ Resûlallah

Lisânın andelîb-i bâg-i îcaz ü belâgattır

Bu îcâza cihân olmaz mı hayrân yâ Resûlallâh

Benî âdem içinde dürr-i yektâ-yi muallâsın

Sana eş olmağa yok başka şâyân yâ Resûlallâh

Nasıl kandîl-i pür nûr-ı İlâhîsin ki her yerde

Olur bir nûr-ı irfanın fûrûzân yâ Resûlallâh

Kemâl-i feyzinin sende olan ol rûh-i kudsînin

Ziyâ-yi aksidir her kâmil insân yâ Resûlallâh

Nasıl bir mehbit-i envârdır kalb-i celîlin kim

O kalbe gıpta-keştir arş-ı Rahmân yâ Resûlallâh

Temevvüç-gâh-i esrâr-ı İlâhî masdar-ı ilmin

O ilme hiç olur mu hadd ü pâyân yâ Resûlallâh

³⁸¹ **Abdülaziz Mecdi Dîvânı**, Der.: Osman Ergin, İstanbul, Gün Basımevi, 1945, s. 41-44.

Yakan misbâh-1 lâhûtî fûrûgun dest-i kudrettir
Söner mi böyle bir nâr-1 dırahşân yâ Resûlallâh

O şûle şûle-i Hak'tır şu'âi nûr-1 mutlaktır
Olur ol şûleden bin şûle-tâbân yâ Resûlallah

Tecellizâr-1 kudsiyyet-penâhında kurulmuştur
Sana pek muhteşem bir arş-1 sultân yâ Resûlallâh

Bu arş-1 ihtişâmın Kâbesi hürmetle olmuştur
Metâf-1 ekber-i sırr âşiyânım yâ Resûlallâh

Senindir devre-i iclâl ü şevket şân ile dâim
Senindir manevî her emr ü fermân yâ Resûlallâh

Muhibbin zât-1 Mevlâ sen ise Mahbûb-1 Rabbânî
Neler yapmaz bu ulvî hubb-i cûşân yâ Resûlallâh

Hudâ kandîl-i tevfiği asıp bâbında etmiştir
Ana pervâne bin hurşîd-i rahşân yâ Resûlallâh

Ne kutsî dergehin vardır gelip mirâc için her şeb

Eder gökler anın havlinde devrân yâ Resûlallâh

Derin me'vâ-yı feyz oldukça asâr-ı kemâlâta

Gelir ol bâba bin Cibrîl derbân yâ Resûlallâh

Cihanlara kehkeşânları peykler seyyâreler mehler

Senin nûrunla dâim şûle-efşân yâ Resûlallâh

Alan mâhiyyet-i rûhîyeden bir şemme-i nâcîz

Sana hürmetle eyler böyle imân yâ Resûlallâh

Bu gün erbâb-ı fennin rûha dâir hall ü tedkîki

Ser-a-ser şüpheli fikr-i perîşân yâ Resûlallâh

O sırr-ı a'zâmı remzinle anlar evliyâullâh

Anı idrâke yoktur başka imkân yâ Resûlallâh

Tecellî-yi İlâhî neşvesi sayende gelmiştir

Bana bir mevhibendir nûr-ı irfân yâ Resûlallâh

Senin bir cilve-i irşâdına mazhar olup rûhum

Alevlendi çerâğ-ı feyz-i ikân yâ Resûlallâh

Ebed bezmindeki eltâfının âsâr-ı envârı

Ezel cûşîş-gehindendir hurûşân yâ Resûlallâh

O gün kim nûr-ı hubbun şûle saldı sahne-i kalbe

Gönül oldu ser-a-pâ bir gülistân yâ Resûlallâh

Göründü perde-i esrâr içinde çeşm-i irfân

Ne âlî sırrı hâmidir bu insân yâ Resûlallâh

O sırdır gösteren envâr-ı lâhut ile nâsûtu

O sırdır meş'al-i eshâb-ı iz'ân yâ Resûlallâh

Muhabbet cismimin her zerresinden lem'a efşândır

Muhabbettir bana sermâye-i cân yâ Resûlallâh

Beni tenvîr kıl dâim fûrûğ-i nûr-ı feyzinle

Bana âlemde sensin cân ü cânân yâ Resûlallâh

Ne buldumsa seni sevmekle buldum ey muallâ nûr

Seni sevmekle var zevk-i firavân yâ Resûlallâh

Ziyâ-yi şems-i zâtın hâver-i fitrîde doğmuştur

Sığar mı keвне böyle nûr-ı rahşân yâ Resûlallâh

Düşünce pertev-i feyyâz-ı ilmin kâinat üzre

Ziyâ-yı vahdetin oldu nümâyân yâ Resûlallâh

Hulasâ kalmadı meçhul-i mutlak halledildi hep

Muammâsıyla esrâriyle ekvân yâ Resûlallâh

Eğer men'etmeseydin ümmeti methinde itradan

Sana lâıyk idi bir başka ünvan yâ Resûlallâh

Seni tavsîf ta'zîme lisânım gayr-i kâdirdir

Senin vasf-ı kemâlin bence Kur'ân yâ Resûlallâh

Beni ma'zûr tut ey fahr-i âlem af ve lâıyk gör

Beyânâtımda varsa sehv ü noksân yâ Resûlallâh

Perîşân etti zîrâ fikrimi ahvâl-i kevnıyye

Bu günlerde perîşânım perîşân yâ Resûlallâh

Tevâlî eyledi gurbette kürbet türlü şekliyle

Keder kıldı binâ-yı kalbi vîrân yâ Resûlallâh

Yetiştir lutfunu şâyân-ı ihsânım inâyet kıl

Zebûn etti beni alâm-ı devrân yâ Resûlallâh

Eder pür-lerze âhım arş-ı Rahmân'a eriştikçe

O hadde vardı artık âh ü efgân yâ Resûlallâh

Yeter yoktur tahammül çekmeğe alâmını dehrin

Bu eyyâm-ı cefâyâ yok mu pâyan yâ Resûlallâh

Yetiş imdâda muhtâç etme dehr-i dûna **Mecdî**'yi

Revâ mı hande etsin ehli udvân yâ Resûlallâh

Mürüvvet eyle ihsân eyle cûd u lutf-i dâ'imden

Açılsın her taraftan bâb-ı ihsân yâ Resûlallâh

Beni bir ferde muhtaç etme eyle *Kenz-i mahfîden*

Dil-i virânımı mesrûr u şâdân yâ Resûlallâh

Şefâat eyle lutfunla bana dünyâ vü ukbâda

Bana gösterme sen âlâm-ı isyân yâ Resûlallâh

Perîşân bir fakîrim abd-i hâsım bâb-ı lutfunda

Perîşânlar olur bâbında handân yâ Resûlallâh

Abdülazîz Mecdî Efendi (ö.1941)

NA‘T³⁸²

Hezec: Mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Garîk-i ma'siyet bir rû-siyâhım yâ Resûlallâh

Der-i gufran-meâbındır penâhım yâ Resûlallâh

Atılmış gird-bâd-ı cürm ile feyfâ'-i nâsûta

Misâl-i mutlak-ı berg u giyâhım yâ Resûlallâh

Elim tut düşmüştüm girdâb-ı nevmîdî vü hüsrâna

Yetiştî gayete hâl-i tebâhım yâ Resûlallâh

Gözümde dem-i firkat hem özümde âteş-i haşyet

Kesilmez böylece feryâd u âhım yâ Resûlallâh

Eyâ nûr-ı cihân-ârâ hatâ-pûşâ atâ-bahşâ

Dütâ etti beni bâr-ı günâhım yâ Resûlallâh

Büyüksün ol kadar kim der isem mâzûr olur belki

Senin şân-ı azîminde yâ Resûlallâh

³⁸² İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, **Son Asır Türk Şairleri**, Haz.: Müjgân Cumbur, C. I, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2002, s. 552-553.

Açılısın nûr-ı feyz-i akdesinle incilâ bulsun

Sevâd-ı kalb u çeşm-i intihâbım yâ Resûlallâh

Tutup yüz dergeh-i ulyâna düştüm arz-ı hâlimle

Kapındır kible-gâhım secde-gâhım yâ Resûlallâh

Şefâatle halâs et abd-i âsî **Fâik**-i zârı

Mezîd-i lutfuna yok iştibâhım yâ Resûlallâh

İbrahim Fâik Bey (ö.1941)

NA‘T³⁸³

Hezec: Mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Şemîm-i gonca bâğ-ı ârâsın yâ Resûlallâh

Yegâne mürşid-i râh-ı Hüdâ’sın yâ Resûlallâh

O rütbe muhterem sen ki şehâ taht-ı risâlette

Mu’azzez melce-i bâ-y-i gedâsın yâ Resûlallâh

Kalır mı ümmetin zulmette ey şâh-ı rüsûl hâşâ

Resûl-i Kibriyâ nûr-ı Hüdâ’sın yâ Resûlallâh

İmâmü’l-müttakîndir zât-ı pâk-i efdâliyyette

Gürûh-ı mü’minîne muktedâsın yâ Resûlallâh

Diler **Abdî** şefâat yâ şefiü’l-müznibîn Sen'den

Şefâat kânı mahbûb-ı Hüdâ’sın yâ Resûlallâh

Urfalı Abdî (ö.1941)

³⁸³ Mehmet Emin Ertan, **Urfalı Şair Abdî**, Şanlıurfa, Şurkav Yayınları, 1999, s. 57.

ES'AD ERBİLÎ'NİN GAZELİNE TAHMİS³⁸⁴

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Lâha lî tayfa sera fî'l-kevni min tilkâ bedr

Aşk ez-ceybem girift u goft yâ hazâ edr

Sormam artık pîre sâkî gâye-i ma'nâ nedir

Leblerin söyler civanım gonca-i ra'nâ nedir

Gözlerin eyler işaret nergis-i şehlâ nedir

Nefha-i ünsünle âbâd oldu bin me'vâ-yı bûm

Muztarib zülfünde lâkin Mısır u Hindistan u Rûm

Düştü bir gamzenle Hind ü Çîn'e erbâb-ı rüsûn

Aslımı ta'rif için kîl u makale yok lüzum

Kâkülün teşrih ederken anber-i sârâ nedir

Şöyle bir raks eylesen versen de bezme inzibat

Dîde Sînâ-gâh u sinem olsa dâru'l-inbisât

Sen tecellî neşr etsen ben de etsem iltifat

Sâid-i sîmîndir ancak mâye-i iyş ü neşât

Mey nedir mînâ nedir sâgar nedir sahbâ nedir

³⁸⁴ **Hazreti Peygambere Şiirler**, Der. ve Yay. Haz. :Mustafa Akgün, Ankara, Akgün Yayıncılık, 2010, s. 545.

Tayf-1 müstesnana peyvest olduğum günden beri

Kayd-1 ruhsârınla serbest olduğum günden beri

Sâkî-i gül-fâma hem-dest olduğum günden beri

Bâde-yi aşkınla ser-mest olduğum günden beri

Bilmenem âlem nedir dünyâ nedir ukbâ nedir

Bir zaman tevhid için teksîr-i evsâf eyledim

Sanki hâcât-i dil-i nâşâdı is'âf eyledim

Gördüm etvâr-1 şuûn-1 hâli insaf eyledim

Fikr-i ferdâ-yı cihandan sînemi saf eyledim

Gam nedir şâdî nedir illet nedir sevda nedir

Mâyemi rûhu'l-hüdâ yaptın hevâ hem hâlemi

Böyle tehyîc eyledin seyyaremi seyyâlemi

Sonra verdin kabza-i ağıyâra hükm-i âlemi

Gördün elbet giryemi duydun muhakkak nâlemi

Ey perî-ru ey melek-hû bunca istiğna nedir

Gam değilmiş **Hamdî** olmak seyr-i gül-şenden cüda

Neşve var yâdında derler gül fedâ bülbül fedâ

Œimdi Œeyh-i asrdan duydum Œu yolda bir nidâ

Dergeh-i pîr-i muĒanda hâk-i pay ol Es'adâ

Ol zemân anlarsın ancak rûtbe-i bâlâ nedir

Muhammed Hamdi Yazır (ö.1942)

NA'T³⁸⁵

Muzâri': Mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün

Bir mislini getirmiş olsaydı kilik-i kudret

Beytü'l-kasîd olurdun manzûme-i cihanda

Mısrâ'ısın ki sun'un berceste tâ ezelden

Ferdiyyetinle kaldın dîvân-ı kün fekânda

Ferid Kam (ö.1944)

³⁸⁵ İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, **Son Asır Türk Şairleri**, Haz.: Müjgân CUMBUR, C. I, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2002, s. 617.

DER NA‘T-İ SEYYİDÜ‘L-ENBİYÂ³⁸⁶

Remel: Fâi‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Şâne urmuş yâr gîsuvânın üstüne

Bu seher anber saçılmıştı sabânın üstüne

Verdi dehşet saff-ı müjgân üzre ebrûlar bana

Çifte yay asmış meğer tîr ü sinânın üstüne

Sûziş-i hicrân-ı yâre dilde yok tâb u tüvân

Berk-i âhım çıktı tâ heft âsumânın üstüne

Kalmadı feryâda tâkat cism-i bî-tâbımda da

Bunca âh u nâle vü zâr u figânın üstüne

El-gıyâs oldum yeter âvâre-i deşt-i günâh

Ey olan serdâr ceş-i enbiyânın üstüne

Yâ Habîb-i Kibriyâ iksîr-i feyz etti nisâr

Hâk-i pâ-y-i a‘zâmın arş-ı alânın üstüne

Hakk-ı “Sübhânellezî esrâ” eyâ fahr-i rüsûl

Binmedi kimse Burâk-ı bâd-pânın üstüne

³⁸⁶ Hasibe Mazıoğlu, **Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1987, s. 33-34.

Duydu teşrîfin senin dünyaya tercih eyledi

Bü'l-beşer cennetteki zevk u safânın üstüne

Yâd edip ism-i şerîfin âkıbet buldu necât

Sürdü geçti Nûh o tûfân-ı belânın üstüne

Oldu İbrâhîm'e Gülşen reŝha-i feyzin düşüp

Nâr-ı Nemrud-ı şakî-i bed-likânın üstüne

Bûy-ı feyzindi karîrü'l-ayn eden Ya'kûb'u da

Serpilip pirâhen-i Yûsuf-nümânın üstüne

Yûsuf'u aşkın mazîk-i çâhdan etti halâs

Gıpta-bahŝa oldu ihvân-ı safânın üstüne

Nâm-i pâkin nakş-ı hâtem olmasa konmaz idi

Taht-ı iclâli Süleymân'ın hevânın üstüne

İsm-i pâkin mûnis-i Yûnus olup ey bahr-i cûd

Batn-ı mâhîden çıkardı bu cihânın üstüne

Sendeki nûr-ı tecellîden meğer bî-tâb olup

İttikâ etmişti Mûsâ da asânın üstüne

Çıktı teşrîf-i kudûm-ı pâkini tebşîr için

Hazret-i Îsâ dahi çârum semânın üstüne

Cân fedâdır Hazret-i Sıddîk-ı a'zam râhına

Kim odur server kürûr-ı asdıkânın üstüne

Hazret-i Fârûk kim i'lâ-yı İslâm eyledi

Tîg-i adlin selledip ehl-i gavânın üstüne

Hazret-i Osmân ki nûr-ı feyz-i hilminden onun

Etti Hak neşr-i ziyâ kevn ü mekânın üstüne

Zülfikâr elde Cenâb-ı Haydar-ı Döldül-süvâr

Kim gelirdi seyf-i meslûl-i Hudâ'nın üstüne

İşte bu erkân-ı dînin aşkına afv et beni

Sorma cürmüm gelme abd-i kem-bahânın üstüne

Yâ Resûlallâh şefâat isterim and eyledim

Nesl-i pâkin hazret-i hayrû'n-nisânın üstüne

Hûn-ı kudsiyyet-bahâ hakkı ki seylân eyledi

Gerden-i pâk-i şehîd-i Kerbelâ'nın üstüne

Kevser-i lutfunla reyyân et dil-i atşânımı

Ey ki afvın dâimîdir âsiyânın üstüne

El-amân “lâ zıllê illâ zılluhû” vaktinde sen

Ebr-i lutfun sâyebân et bu gedânın üstüne

Ehl-i mahşer gülmesin seyr eyleyip ahvâlîmi

Zeyl-i rahmin sûtrec kıl cürm ü hatânın üstüne

Kalmasın kaldır dil-i **Remzî**'de meyl-i mâsivâ

Düşmesin artık yeter nefis ü hevânın üstüne

Yâ Nebiyye'r-Rahme bârân-ı tahiyyât ü selâm

Nâzil olsun ravza-i reşk-i cinânın üstüne

Ahmet Remzi Akyürek (ö.1944)

NA‘T-I ŞERİF³⁸⁷

Hezec: Meḡ'ûlü meḡâ'îlü meḡâ'îlü fe'ûlün

Ahmed yaratılmış o büyük Nûr-ı Ehad'den
Her zerrede nûrdur, o ezelden hem ebedden.

Bir nûr ki odur hem yüce hem lâyetenâhi
Ol fahr-i cihân Hazret-i Mahbûb-ı İlâhi.

Parlattı cihânı bu güzel nûr-ı Muhammed
Halk olmasa, olmaz idi bir zerre ve bir ferd.

Ol nûru ânın, her yeri her zerreyi sarmış
Baştan başa her dem bu kesif zulmeti yarmış.

Bir nûr ki odur sâde ve hem lâyetezelzel
Ârî ve berî cümleden üstün ve mükemmel.

Bir nûr ki bütün zerrede ancak o nümâyân,
Bir nûr ki verir kalblere hem aşk ile îmân.

Bir nûr ki eğer olmasa ol nûr hele bir an,
Baştan başa zulmette kalır hem de bu ekvan.

³⁸⁷ Ahmed Özer, **Türk Edebiyatında Naatler**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2008, s. 404-412.

Bir nûr ki değil öyle muhat, hem dahi mahsûr
Bir nûr ki eder kalbi de pür-nûr, çeşmi de pür-nûr.

Bir lem'adır andan, şü büyük şems ve kamerler.³⁸⁸

Hep işte o nûrdan bu acâib koca âlem,
Halk oldu o nûrdan yine cennetle cehennem.

Şek yok ki o nûrdur okunan Hazret-i Kur'ân,
Ol nûr-ı ezel hem sebab-i hilkat-i insan.

Her şeye odur mebd'e' ve asıl ve esas hem,
Ondan görünür nev'-i beşer böyle mükerrem.

Bir zerre değil, bahr-i muhît ve bahr-i münîrdan,
Hem nasıl beşer hiç kalıyor hepsi de birden.

Şek yok ki bu cihân, katre-i nûrundan o nûrun,
Şek yok ki bu can, zerre-i nûrundan o nûrun.

Sönsün diye üflense, o derya gibi kaynar,
Söndürmeye hem kimde aceb zerre mecâl var?

³⁸⁸ Kaynak metinde bir mısra eksiktir.

Söndürmeğe kalkmıştı asırlar dolu küffar,
Kahreyledi her hepsini ol Hazret-i Kakhâr.

Hep sönmüş asırlar, yanıyor sönmeden ol,
Tarihe sorun, kimdir o nûr, hem kim imiş menfûr?

Alnında yanan nûr-ı Muhammed'di Halîl'in
Yetmezdi gücü, bakmaya her çeşm-i alflin.

Görseydi Resûl'ün o güzel nûrunu, Nemrud
Yakmazdı o dem, nârını ol kâfir-i matrud.

Bir sivrisinek öldürüyor o şah-ı cihânı
Atmıştı Halîl'i âteşe, çünkü o cânî.

Bir perde açıp söyledi Hak gizli kelâmdan,
O âteşe bahseyledi hem berd ü selâmdan.

“Dostum ve Resûlüm yüce İbrahim'i ey nâr.
At âdetini, yakma bugün, sen onu zinhar!”

Bir gizli hitap geldi de ol dem yine Hak'tan
Bir abd-i mükerrerrem dahi kurtuldu bıçaktan.

Ol nûrdan için Yûnus'u hıfzyledi ol hût,

Ol nûr ile kahreyledi hem kavmini ol Lût.

Ol hüsn-i cemâl, eyledi âlemleri hayran

Nerden onu bulmuş, acaba Yûsuf-ı Ken'an.

Hikmet nedir, ol derdlere sabreyledi Eyyûb,

Hem sırrı nedir, Yûsuf için ağladı Ya'kub.

Öldükçe dirildikçe neden duymadı bir his,

Ol namlı nebî, şanlı şehid Hazret-i Cercis.

Hasretle neden ağladılar Âdem ve Havvâ?

Kimdendi bu yıllarca süren koskoca dâ'vâ?

Hem âh, neden terk edilip ravza-yi cennet,

Bir dâr-ı karar oldu neden âlem-i mihnet.

Nûr şehri olan Tûr'da o dem Hazret-i Mûsa

Esrâr-ı kelâm hep çözülp buldu tecellâ.

Bir parça Zebûr'dan okusa Hazret-i Dâvud,

Başlardı hemen sanki büyük mahşeri mev'ud.

Bilmem ki neden, yel ve sular hep onu dinler,

Bilmem ki neden, hep işiten âh diye inler.

Mahlûku bütün kendine râm etti Süleyman,

Nerdendi bu kuvvet, ona kimdendi bu ferman?

Yellerle uçan şanlı büyük taht-ı mukaddes

Esrâr-ı ezelden o da duymuş yine bir ses.

Ol hangi acib sır ki, çıkar göklere İsâ,

Kimdir çekilen çarmıha, kimdir yine Yûda.

Nûr derdi için tahtını terkeyledi Edhem,

Bir başkasının tahtı olur derdine merhem.

Çok şahs-ı velî, nûr ile hem etti kanâat,

Çok şahs-ı denî, nûr ile hem buldu kerâmet.

Her hepsi de pervanesi, üftâdesi nûrun,

Her hepsi mu'ammâ, gücü yetmez bu şuûrun.

Fillerle varıp Kâbe'ye, hem Ebrehe zâlim;

İsterdi ki, yapsın nice bin türlü mezâlim.

İsterdi ki; o beyt yıkılıp şöhreti sönsün,
Halk Kâbe'yi terk ederek, kiliseye dönsün.

İsterdi ki, çeksin doğacak nûra bir sed.
Hem doğmadan ölsün diye “Mahbûb-ı Müebbed.”

Günlerce gidip Kâbe'ye, hem yaklaşan ordu,
Birdenbire bir tehlike sezmiş gibi durdu.

Sür'atle gelip bir sürü kuş, semt-i bahirden,
Taş harbine başlar, pek acib hepsi birden.

İndikçe havadan, o mu'ammâ gibi taşlar,
Cansız yıkılıp yerlere yatmış nice başlar.

Şahsiyle beraber kocaman orduyu Mevlâ
Olsun diye mahbûba nişan, eyledi mûtâ.

Hem kavm-i Kureyş, söndürelim derken o nûru,
Erkek ve kadın, cümlesinin kaçtı huzûru.

Müşrik ve muvahhid, iki fırka olup urban;
Yıllarca dökülmüş yine üstüne bir kan.

Şakk etti kamer, fahr-i beşer, ol yüce server,

Her yerde ve her anda onun nûru muzaffer.

Kur'ân'dı kâli, nûrdu yolu, ümmeti mutlu,

Ümmet olanın kalbi bütün nûr ile doldu.

Çekmezdi keder, ol sözü cevher, özü kevser,

Ol Sure-i Kevser, dedi a'dâsına "Ebter!"

Ol şems-i ezelden kaçınan ol kuru başlar

Gayyâ-yi cehennemde bütün yakmış ateşler.

Bitmişti nefes, çıkmadı ses, bıktı da herkes

Ol nûra varıp baş eğerek hem dediler pes!

İdrâki olan kabile ayrıldı Kureyş'den,

Feyz almak için, doğmuş olan şanlı güneşten.

Ol kevser-i Ahmed'den içip her biri tas tas,

Olmuştu o gün sanki mücellâ birer elmas.

Ol başlara tâç, derde ilâç, mürşid-i âlem,

Eylerdi nazar bunlara nûriyle demâdem.

Bunlardı o a'dâyı boğan bir alay arslan,
Hak uğruna, nûr uğruna olmuş çoğu kurban.

Bunlardan o gün ehl-i nifak cümle kaçardı,
Müşrik ise, ol akli anın kalmaz uçardı.

Bunlardı o Peygamberin ashabı ve âli,
Dünyada ve ukbâda da hem şanları âli.

Tavsif ediyor bunları hep şöylece Kur'ân,
Sulh vakti koyun, kavgada kükrek birer arslan!

Hep yüzleri pak, sözleri hak, yolları hakdı.
Merkebleri yeller gibi Düldül'dü, Burak'dı.

Bir cezbe-i "Yâ Hay!" ile seller gibi aktı,
A'dâya varıp herbiri şimşek gibi çaktı.

Bunlardı o gün halka-i tevhîdi kuranlar,
Bunlardı o gün baltalayıp küfrü kıranlar.

Bunlardı mübarek yüce cem'iyet-i şûrâ
Bunlardı o nurdan dirilen halka-yi kübra.

Bunlardı alan Suriye, Irak, ülke-i Kısra,

Bunlarla ziyâdar o karanlık koca sahrâ.

Bunlardı veren hasta, alîl gözlere bir fer,

Bunlardı o tarihe geçen şanlı gazanfer.

Her hepsi de bir zerre-i nûru o Habîb'in,

Her an görünür gözlere ondan nice yüz bin.

Nûr altına girmiş bulunan türlü cemâat,

Hem buldu bekâ, hem de bütün gördü adâlet.

Ecdad-ı izâmın o büyük ruhları küskün,

Zira ne küfürler okunûr onlara her gün.

Yağmıştı o gün âh ne kederler, ne elemeler,

Âciz onu hep yazmaya, eller ve kalemler.

Binlerce yetîmin yıkılan kalbini sen yap,

Affet yeter artık, o Habîb aşkına yâ Rab!

Derken yeter artık, bizi affet güzel Allah!

Sarsıldı cihân, öldü de bir gümgüme nâgâh.

Buz parçası hâlinde bulut, bir yere düşmüş,

Erkek ve kadın hepsi de ol semte üşüşmüş.

Derhal açılıp gök yüzü hem parladı ol nûrdan gelen Risâle-i Nûr

Hallâk-ı Rahîm eyledi mahlûkunu mesrûr.

Zulmet dağılıp başladı bir yepyeni gündüz,

Bir neş'e duyup sustu biraz ağlayan o göz.

Bir dem bile düşmezken onun âhı dilinden,

Kurtuldu, yazık dertli beşer derdin elinden.

Ol taze güneş, ülkeye serptikçe ışıklar,

Hep şâd olacak, şevk bulacak kalbi kırıklar.

Her kalbe sürûr, her göze nûr doldu bugünden,

Bir müjde verir sanki o bir şanlı düğünden.

Arz eyleyelim ol yüce Allah'a şükürler,

Kalkar bu kahr u cehl ve dalâl, şirk ve küfürler.

Ol nûr-ı Hüdâ saldı ziyâ, kalbe safâ hem,

Gösterdi bekâ, göçtü fenâ, buldu vefâ hem.

Çıkmıştı şakî, geldi nakî gördü adâvet,

Eylerdi nefiy, oldu hafî nûr-ı hidâyet.

Fıskırdı Risale-i Nûr, ufuktan nûr-ı Risâlet

Ol nûr-ı Risâlet verecek emn ü adalet.

Allah'a şükür kalkmada hep cümle karanlık

Allah'a şükür dolmada hep kalbe ferahlık.

Allah'a şükür, işte bugün perde açıldı,

Âlemlere artık yine bir neş'e saçıldı.

Artık bu sönük canlara can üfledi cânân,

Artık bu gönül derdine ol eyledi dermân.

Bir fasl-ı bahar başladı illerde bugünden,

Bir sohbet-i gül başladı dillerde bugünden.

Benden bana ben gitmek için Risale-i Nûr diye koştum,

Nûr derdine düştüm de denizler gibi çoştum.

Bir zerrecik olsun bulayım der de ararken

Düştüm yine derya gibi bir nûra bugün ben.

Verdim ona ben gönlümü baştan başa artık,
Ma'sûkum O'dur, şimdi benim, ben O'na âşık.

Ol nûr-ı ezel hem kararan kalblere lââyık,
Ol nûrdan alır feyzini hem cümle halâyık.

Kahreyledi ol zulmeti Risale-i Nûr'a akanlar,
Nûr kahrına uğrar, ona hasmâne bakanlar.

Küfrün bütün alayı hücum etse de ey nûr!
Etmez seni dûr, kendi olur belki de makhûr.

Sensin yine hâzır, yine sensin bize nâzır

Ey nûr-ı Rahîm, ey ebedî bir cilve-i kudret-i Fâtır!

Bir neş'e duyurdun îmânla sırr-ı ezelden,
Bir müjde getirdin bize ol namlı güzelden.

Mademki içirdin bize ol âb-ı hayatdan
Bir zerre kadar kalmadı havf şimdi mematdan.

Hasret yaşadık nûruna yıllarca bütün biz,
Ma'sum ve alîl, türlü belâ çekti sebepsiz.

Yıllarca akan, kan dolu göz yaşları dinsin,

Zâlim yere batsın, o zulüm bir yere sinsin.

Yıllarca, asırlarca bu nûrun yine yansın.

Öksüz ve yetîm, dul ve alîl hepsi de kansın.

Ey nur gülü, nûr çehreni öpsem dudağından,

Kalb bahçesinin kalbine diksem budağından.

Her dem kokarak hem o güzel râyahasından

Çıksam yine ben âlem-i fâni tasasından.

Nur güllerin açsın, yine miskler gibi tütsün,

Sinemde bu can bülbülü tevhid ile ötsün.

Sensin bize bir neş'e veren ol gül-i hâlis,

Sensin bize hem cümleden a'lâ, dahi muhlis.

Ey nûr-ı risâletten gelen bir bürhân-ı Kur'ân!

Ey sırr-ı Furkan'dan çıkan hüccet-i îmân!

Sendin bize matlub, yine sendin bize mev'ud,

Sâyende bugün herkes olur zinde ve mes'ud.

Her an seni bekler ve sayıklardı bu dünya,
Hak kendini gösterdi, bugün bitti o rû'yâ.

Bin üç yüz senedir toprağa dönmüş nice milyar
Mü'min ve muvahhid seni gözlerdi hep ey yâr!

Her hepsi de senden yana söylerdi kelâmı

Her hepsi de her an sana eylerdi selâmı.

Nur çehreni açsan, atarak perdeyi yüzden

Söyler bana ruhum yine mâ ezd yakînen

Vallah, ezelden bunu ben eyledim ezber;

Risale-i Nûr'dur vallah o son müceddid-i ekber.

Yüzlerce sened, hem nice yüzlerce işaret,

Eyler bu mukaddes koca da'vâya şehâdet.

En başta gelen şâhid-i adl Hazret-i Kur'ân,

Göstermiş ayânen otuz üç yerde o bürhan.

Yâ müdrikini 'in kalbine gömmüş Esedullah,

Çok sır ki, bilenler oluyor hep sana âgâh.

Kün kâdiri vakten demiş ol pîr-i mu'azzam,
Binlerce velî hem yine yapmış buna bin zam.

Mu'cizdir o söz, hakdır o öz, görmedi her göz,
Artık bu mu'ammaları gel sen bize bir çöz.

Altıncı Söz'ün aldı bütün fiil ve sıfâtı,
Verdim de arındım ona hem zat u hayâtı.

Müflis ve fakir bekliyordum şimdi kapıda,
Tevhide eriştir beni, gel vârını sun da.

"Ben!.. Ben!.." diye, yazdımsa da sensin yine ol ben,
Hiçden ne çıkar, hem bana benlik yine senden.

Afvet beni ey afvı büyük lütfu büyük Risale-i Nûr!
Bir dem bile hem eyleme senden beni yâ Rabbenâ mehcûr!

Nûr aşkına, Hak aşkına, dost aşkına ey nûr!
Nûrunla ve sırrınla bugün kıl bizi mesrûr.

Ey nûr-1 ezelden gelen nûr-1 Muhammed
Ey sırr-1 îmândan gelen nûr-1 mü'ebbed!

Binlerce yetimin duyulan âhını bir kes,
Sarsar o büyük arşı da vallah bu çıkan ses.

Vallah cemilsin, yeter artık bu celâlin!
Göster bize ey nûr-ı Muhammed, bir kere cemâlin!

Dergâhını aç, et bize insan, yine ey nûr-ı Risâlet!
Biz dertli kuluz, kıl bize derman, yine ey nûr-ı hakîkat!

Emmâre olan nefsimizin emrine uyduk,
Ver bizlere sen nûr ile îkân, yine ey nûr-ı Kur'ân!

Hırs âteşi sönsün de gönül gülşene dönsün,
Saç nûrunu, hem feyzini her an, yine ey nûr-ı îmân!

Sen nûr-ı Bedi', nûr-ı Rahîmsin bize lütf et,
Hep isteğimiz aşk ile îmân, yine ey nûr-ı İlahî!

Dînin çekilip, dev gibi saldırmada vahşet,
Rahm et bizi, garketmeye tûfan, yine ey nûr-ı Rahmânî!

Pür-nûra boyansın bütün âfâk-ı cihânın
Her yerde okunsun da bu Kur'ân, yine ey nûr-ı Sübhânî!

Mahbûbuna uyduk, hepimiz ümmeti olduk,

Ağlatma yeter et bizi handan, yine ey nûr-ı Rabbânî!

Ol ravza-yi pâk Ahmed'i göster bize bir dem,

Artık olalım hep ona kurban, yine ey nûr-ı Samedânî!

İslâm'a zafer ver bizi kurtar, bizi güldür,

A'dâmızı et hâk ile yeksan, yine ey nûr-ı Furkânî

Her belde-i İslâm ile, olsun bu yeşil yurd,

Ta haşre kadar cennet-i cânân, yine ey nûr-ı îmânî!

Ol fahr-i cihân, âl-i abâ hakkı için yâ Rab!

Hıfzet bizi âfât u belâdan, yâ nûre'l-envâr, Bi-hakkı ismike'n-Nûr!

Hasan Feyzi Yüreğil (ö.1946)

NA‘T-I ŞERÎF³⁸⁹

Müctes: Mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

Felekte bir şebi görmüşdü dîde-i bînâ

Ki hayret etmede vafında fikre istîlâ

Sevâd-ı sûre-i *Velley*ilden ederdî beyân

Beyâzı eyler iken nûr âyetin inbâ

O rütbe vardı tecellî ki şu‘le-i zerrât

Ziyâ-yı feyz ile olmuşdu bir güneş gûyâ

Hudâ‘yı zikr ile meşhûn iken sürâdık-ı kevn

Hudâ‘yı zikr ile mebtûn iken zuhûr u hafâ

Hücûm-ı cilve-i rûhâniyânın oldu hemân

Garîk-i lücce-i eşvâki sâha-i gabrâ

Tebeddül etdi bütün şekl-i evvel-i âlem

Cihan değil görünen bir cihân-ı reng ü ziyâ

Sükût olurdu hükümrân-ı kâinat ancak

Gelirdi semt-i fezâdan nîdâ-yı âmennâ

³⁸⁹ Hammâmizâde İhsan, *Dîvân-ı İhsan*, İstanbul, Ahmed İhsan Matbaası, 1928, s. 3-4.

Şu turfa hey'et içinden dehân-ı mevcûdât

Birer zebân olup eylerdi arz-ı hamd ü senâ

Kulûb-ı âlemi etmişdi mest-i müstağrak

Olunca zevk dem-â-dem bu rütbe neş'e-fezâ

Nedendi tuhfe-i ta'zîm-i kâ'inât bütün

Nedendi bâ'is-i cûş-ı avâtîf- uzemâ

Bu türlü ebdâ-ı âsâra cilvegâh oldu

Bu şeb nasıl dem-i sad-âferin imiş âyâ

Bu leyl-i akdes olur matla'-ı füyûz-ı Vedûd

Olunca mevlid-i pâk-i Peyamber-i dü-serâ

Bu şebde âlemi etmiş kemâl-i lutfundan

Habîb-i hâs-ı Hudâ reşk-i cennetü'l-me'vâ

Habîb-i Hazret-i Hak sırr-ı rahmet-i mutlak

Medâr-ı devr-i nesak ber-güzîde-i eşyâ

Fürûğ-ı subh-i ebed sem'-i mahfel-i sermed

Şu'â-i nûr-ı Samed mâh-ı leyletü'l-isrâ

Delîl-i bezm-i hidâyet celîl-i pür-himmet

Karîn-i vahdet-i Hazret Emîn-i Ümm-i Kurâ

Cenâb-ı mazhar-ı *Levlâk* bâdi-i eflâk

Nebiyî-yi tâhir ü pâk-âsümân-ı azz ü alâ

Murâd-ı hilkat-i mevcûd esâs-ı kasr-ı vücud

Binâ-yı gâye-i maksûd şâhid-i Mevlâ

Îmâm-ı ekmele-i küll pişvâ-yi ceş-i resûl

Çerâğ-ı bezm-i tekemmül ziyâ-yı şems-i bakâ

Muhammed Ahmed ü Mahmûd u Mustafâ

Muhtâr cemâl-i pâkidir âyîne-i cemâl-i Hudâ

Muhit-i me'men-i lutfunda katredir ebhâr

Basît-i harmen-i cûdunda dânedir dünyâ

Güzîde vâkîf-i âsâr-i âlem-i nâsût

Sütûde ârif-i esrâr-i kişver-i ma'nâ

Zebân-ı efsah-ı bir nâvdân-ı feyz ü fütûh

Beyân-ı emlahi mecrâ-yi sırr-ı mâ-evhâ

Nigâh-ı pâki olur feyz-i devlet-i câvîd

Gubâr-ı hâki olur kuhl-i ayn-ı ehl-i vefâ

Cenâb-ı akdesi *Hulk-i azîme* sâhipdir

Be-hükm-i nass-ı celîl *Ve inneke le alâ*

Kemîne zerre-i hurşîd-i feyzinin olamaz

Kemîne zerresi hurşîd-i âsümân-ârâ

Sehâb-ı mekremetinden kapaydı reşhas-ı nem

Zemîn-i sûrede güller bulurdu neşv ü nemâ

Müsâdif-i nazar-i lûtfu olsa katre-i âb

Gelir hurûşa olur bî-nihâye bir deryâ

Düşeydi lemha-i enzârı zerre-i nâçîz

Ederdi gark-ı ziyâ dehr-i âfitâb-âsâ

Ataydı destini şemşîre kahr için bir dem

Serâ olurdu mekân-ı sipîhr-i turfa-edâ

Nebî-yi zî-azâmetdir ki hâk-i ravzasının

Gubârı arş-ı azîm üzre etmiş istilâ

Hatîb-i minber-i kudsî ki cami'inde eder

Kemâl-i tuhfe-i ta'zîmi kudsiyân icrâ

Safa-yı aşkı semâ-hânesinde müstağrak

Döner sufûf-ı melâik misâl-i Mevlânâ

Ne şâh-ı taht-ı risâlet ki dergehinde onun

Olur halâ'ik-i lâhût cümle nâsiye-sâ

Nikâb-ı hüsnünü tehzîz edince rûyinden

Düşürdü dağlara Cibrîl'i vâlih u şeydâ

Nikâbsız eğer etseydi arz-ı nûr-ı cemâl

Yanardı âlem-i imkân o demde ser-tâ-pâ

Zihî şeref ki olur gayr-ez-rübûbiyyet

Senâ-yi zât-ı cemîlinde her ne dense revâ

Nebî-yi muhterem ey şeffî-i her dü-serâ

Eyâ hulâsa-i mevcûd melce-i fukarâ

Sen öyle ecmel-i mahbûbusun ki Mevlâ'nın

Zuhûr-ı nûrun olur kâinata cilve-nümâ

Habîb-i ferd-i Hudâvend ferd iken yine sen

Değildi âlem-i kesretde bir eser peydâ

Vücûdun oldu senin nakş-ı evvel-i hâtem

Eğerçi hâtemi sensin nebîlerin ammâ

Sen öyle ekmelisin anların ki fer-â-ferd

Kemâl-i şevk ile etmişler incizâb sana

Sen âfitâb-ı kerem ma'den-i mürüvvetsin

Şefî'-i rûz-i cezâsın şefî'-i rûz-ı cezâ

Benim o rûtbe garîk-i güneş ki oldu benim

Sevâb olur diye etdiklerim de başka hatâ

Geçince hâtıradan seyyi'ât-ı a'mâlim

Yakar yıkar beni te'sîr-i âteş-i ferdâ

Gönül garîbini her an dûçâr-ı hayret eder

Şu kâr-zâr-ı musîbetle çektiğim bu cefâ

Şununla dil mütesellî olur ki hâlinden

Vesîle-i şeref-i kurb olur nüzûl-i belâ

Huzûr-ı pâkine ma'lûm iken melâl-i derûn

Ne hâcet eyleyeyim hâl-i zârı ben inhâ

Be-nûr-ı meş'ale-i Lâ İlâhe İllallâh

Be-hakk-ı tal'at-i Mevlâ be-manzûr-ı Sînâ

Be-sıdk-i lehççe-i Kur'ân be-feyz-i ümm-i kitâb

Be-sırr-ı âyet-i İsrâ be-sûre-i Tâ-Hâ

Be-çâr-yâr-i mükerrem be-hürmet-i Hasaneyn

Be-hakk-ı beyt-i mu'azzam be-hânedân-i safâ

Bu abd-i kemteri dûr etme iltifâtından

Eyâ defîne-i ihsân-feşân-ı *Lâ-yefnâ*

Muhît-i lücce-i isyanda kaldı zevrak-ı dil

Nesîm lutfile olsun kenâra bend-i rehâ

Hudâ bilir ki gönül teşnedir cemâlin için

Zülâl-i tal'at-i pâkinle eyle sen irvâ

Fedâ-yı cân ne demekmiş değil bu cân-ı kemîn

Kemâl-i şevk ile cân-ı nihân yolunda fedâ

Terahhum eyle aman ey melâz-1 kevn ü mekân

Kapından eyleme İhsân-1 bî-nevâyı cüdâ

Revân-1 pâkine olsun tebâr u âline hem

Salât-i bî-'ad ü pâyân selâm-1 lâ-yuhsâ

Hammâmizâde İhsan (ö.1948)

NA‘T-I ŞERÎF³⁹⁰

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Başımdan aştı emvâc-ı felâket yâ Resûlallâh

Görünmez sâhil-i emn u selâme yâ Resûlallâh

Hücûm-ı gamla her dem zâr u giryânım inâyet kıl

Kulun etmek diler arz-ı şikâyet yâ Resûlallâh

Musîbet bir değil bin bir değil nâ-kâbil-i ta‘dâd

Umûmünden beter lâkin mahabbet yâ Resûlallâh

Delinmişdir gönül tîr-i cefâdan süzgeç olmuşdur

Ziyandır içdiğim zehr-âb-ı firkat yâ Resûlallâh

Görüp yâr-ı cefâ-kârın elinden çekdiğim derdi

Gelir îmâna Abdullah Cevdet yâ Resûlallâh

Lüzûm-ı ma‘rifetden bahs edenler bence gâfildir

Uyansun uykudan erbâb-ı gaflet yâ Resûlallâh

Muvaffak olmanın dünyâda yokdur başka bir sırrı

Kıyâfet bir de fevka'l-âde cür‘et yâ Resûlallâh

³⁹⁰ Halil Nihad Boztepe, *Âyine-i Devrân*, Orhaniye Matbaası, 1923-4, s. 5-7.

Ser-i milletde püskül en büyük hasm-ı terakkîdir

bugün meydâna çıkmıştır hakikat yâ Resûlallâh

Şecâ'at gösterüp meclisde Yahyâ Gâlip ilk önce

Başından eylemiş df-i muibet yâ Resûlallâh

Bütün a'zâ-yı mecli pey-rev olsunlar o meb'ûsa

Ki yokdur başka bir tedbîre hâcet yâ Resûlallâh

Tramvay perdesinden âkıbet olduk halâs amma

Açılmaz perde-i çeşm-i basîret yâ Resûlallâh

Bugün i'mâl ü isti'mâl-i işret men'olunmuştur

Fakat Terkos suyundan boldur işret yâ Resûlallâh

Eğer uğrarsa ta'dîlâta matbû'ât kânunu

Muharrirler eder her gün seyâhat yâ Resûlallâh

Dem-â-dem korkarım ben hasm-ı Cumhuriyet olmakdan

Şu Fâlih durmayup saçdıkça hikmet yâ Resûlallâh

Dokuz yaşında sıbyân evlenir hâlâ bekârım ben

Nasıl fetvâ verir bilmem şerî'at yâ Resûlallâh

Hevâ bahsinde bir gün kıl kadar şaşmaz rasadhâne

Görüp insan eder izhâr-i hayret yâ Resûlallâh

Geçirmez köprüden almaksızın resm-i mürûriyye

Düşünmez başka şey asla emânet yâ Resûlallâh

Usanmam sîne-i devrâna ben her gün ok atmakdan

Hedefden şaşmasun etdir isâbet yâ Resûlallâh

Neler olmuş neler gûş eyleyen efsâne zanneyler

Benim nâmemde yok tasvîre kudret yâ Resûlallâh

Ne olmuşdur diyen bir göz açup etrâfa bakmaz mı

Kazalar köyler olmuşdur vilâyet yâ Resûlallâh

Ne gafletdir ki hezliyyâta sapmışdır kalem ehli

Benim uhdemdedir hatta riyâset yâ Resûlallâh

Diyormuş sâhir-i tâcir perî-i şî'ri gördükde

Ticâret yâ Resûlallâh, ticâret yâ Resûlallâh

Zamanlardır yorulmak bilmeyüp va'z eylerim amma

Ben ol câmi'deyim kim bî-cemâat yâ Resûlallâh

Gelüp hengâm-ı rihlet göçdüler dünyâ-yı fânîden

Haber ver nerdedir Enver'le Tal'at yâ Resûlallâh

Ne esrâr arz ederdim dergeh-i hâcâta ben şimdi

Kozan meb'ûsu vermiş olsa fırsat yâ Resûlallâh

Nihâd'ın bir zaman tahsîl-i ilm ü ma'rifet etdi

Nasıl olmuşsa etmiş bir cehâlet yâ Resûlallâh

Diler abd-i günehkârın şefâ'at rûz-i mahşerde

Değil matlûbu hatta Baş-vekâlet yâ Resûlallâh

Halil Nihat Boztepe (ö.1949)

FİRKATİN NÂRİYLE YANDIM³⁹¹

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Firkatin nâriyle yandım yâ Resûlallâh meded

Kalmadı sabra tehammül bî-karar oldum meded

Âşıkâ derman da can da daima aşkın yeter

Dil de göz de Resûlallâh hayalindir meded

Kenan Rıfâî (ö.1950)

³⁹¹ **Gül Kokulu Mısralar Na't-ı Şerifler**, Der: Seval Alkan, İstanbul, Zafer Yayınları, 2011, s. 137.

NA‘T³⁹²

Hezec: Mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Senin zâtın kamu medha ehakkır yâ Resûlallâh

Ne denli medh olunsa mâ-sadaktır yâ Resûlallâh

Sirâc-1 nûr-1 hüsnünden eden âfâk-1 pür-envâr

Bu kurs-1 şems ona zerrîn tabaktır yâ Resûlallâh

Dü-âlem ehline feryâd-res zât-1 şerîfindir

Cemî-i kâ’inâta fazl-1 Hak’tır yâ Resûlallâh

Şefâatten cüdâ etme bu **Ahmed** bendeni lutf et

Ki lutfun ehl-i cürme müttefaktır yâ Resûlallâh

Şeyh Ahmed Haznevî (Sûfî) (ö.1950)

³⁹² Şefâat Yâ Resûlallah, Derleyen: Gülser Keçeci, Burhan Yay., İstanbul, 2005, s. 201.

NA‘T-I ŐERİF³⁹³

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Cebînin matla'-ı nûr-i Hudâ'dır yâ Resûlallâh

Fem'in ser-çeşme-i âb-ı bekâdır yâ Resûlallâh

Teyeccüh-gâh-ı kurb-i *Kâbe kavseyne* hakîkatte

Hilâl ebrûların kible-nümâdır yâ Resûlallâh

Lisânın tercemân-ı razı vahyullâh-ı *Mâ evhâ*

Lebin gûyende-i *Innî enâdır* yâ Resûlallâh

O şems-i sermediyyet lem'adır zâtın ki zerrâtın

Re'vân-ı enbiyâ vü evliyadır yâ Resûlallâh

Senin ruhsâr-ı gendüm-gûnunun şevkî ile Âdem

Ferâmûşende-i *Lâ takrebâdır* yâ Resûlallâh

Ser-i kûyın kıyas etmiş de girmiştir ona İdris

Ki câvidan-ı cennât-ı ûlâdır yâ Resûlallâh

Firâkıdan idi bî-şüphe eşk-i Nûh-ı nevvâhın

Ki mevc-â-mevc-i tûfân-ı beladır yâ Resûlallâh

³⁹³ Ahmet Özer, **Türk Edebiyatında Naatler**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2008, s. 423-425.

Meğer gül rûyini yâd etmiş İbrahim o halette

Anınçün nâr gülzâr-ı sefâdır yâ Resûlallâh

Zuhûrun gûş edip nesl-i şerîfinden Zebîhullâh

Berây-ı müjdegâne cân fedâdır yâ Resûlallâh

Anardı pîr-i Ken'an zikr-i Yûsuf'la seni yoksa

Sana Yûsuf da abd-i müşerâdır yâ Resûlallâh

Şeref-yâb-ı hitâb-ı hâs olmuşken Kelâmullah

Sana ümmet olup hâcet-revâdır yâ Resûlallâh

Urûc ettiyse çerh-i çârüme İsâ'yı resûlallâh

Kudümün neşre bir peyk-i semâdır yâ Resûlallâh

Senindir fi'l-hakika hân-ı ihsân-ı nübüvvet kim

Tufeylin anda cümle enbiyâdır yâ Resûlallâh

Zuhûr-ı sırr-ı hesfiden merâyâ-yı teayyûnde

Vücûd-ı akdesin aksü'l-münâdır yâ Resûlallâh

Uluvv-i şanının ancak bu rütbe fehmi kabil kim

Kemâl-i zâtının bâ'd ez-Hudâ'dır yâ Resûlallâh

Cihâna mahz-1 rahmetsin ki kalbi müşfikin billah

Yem-i lutf u keremkân-1 atâdır yâ Resûlallâh

Yine sendedir ümmîdim egerçi defter-i a'mâl

Bütün müsvedde-i hatt-1 hatâdır yâ Resûlallâh

Tesâhup kılığı âlemde **Tâhir** bendeni lillâh

Sezâ-yı âtîfettir bînevâdır yâ Resûlallâh

Ola ez'âf-1 esnâf-1 tehiyyât u selâmullâh

Revân-1 pâkine her lâhza sâdır yâ Resûlallâh

Tahirü'l-Mevlevî (ö.1951)

NA‘T-I ŞERİF³⁹⁴

Hezec: Mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Günahkâr bir elem-keş rû-siyâhım yâ Resûlallâh

Şefâat kânısın yok iştibâhım yâ Resûlallâh

Hayâl-i hasretinle olmuşum mebhût u ser-gerdân

Salât-ı penc-gâhta kible-gâhım yâ Resûlallâh

Ben ol nâlende bir dil-sûhteyim envâr-ı aşkınla

Yakar bu âlemi sûzişli âhım yâ Resûlallâh

Bütün âlâm-i gûn-â-gûn vücûdum etmiş istilâ

Cihanda sensin ancak çâre-hâhım yâ Resûlallâh

Bu **Tâhir** mücrim ü âsî hemîşe zâr u giryândır

Hesapsızdır deyi cürm ü günâhım yâ Resûlallâh

Tâhir Nâdi (ö.1952)

³⁹⁴ Tâhir Nâdi, (çevrimiçi) <http://www.ayvakti.net/ayvakti-oyku/item/bir-mevlid-airi-tahir-nadi>, 17.05.2014.

NA‘T³⁹⁵

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Benimdir isyân ü kabâhat yâ Resûlallâh

Senindir lutf u ihsân ü inâyet yâ Resûlallâh

Benimdir nefs-i pür-hâne-i itâat yâ Resûlallâh

Senindir afv ü in‘âm ü kerâmet yâ Resûlallâh

Eyyûbî Ali Rıza Efendi (ö.1953)

³⁹⁵ **Şefâat Yâ Resûlallah**, Derleyen: Gülser Keçeci, Burhan Yay., İstanbul, 2005, s. 24.

NA‘T-I PEYGAMBERÎ³⁹⁶

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ey vücûdu kâinâta bahşeden zevk u safâ

Yâni kim mebnâ-yı âlem sensin ey kân-ı vefâ

Rahmeten li'l-Âlemîn sensin sana olsun salât

Ez-ezel âbâd-ı dünyâ tâ ilâ yevmi'l-cezâ

Âb-ı lâlinden alır ezhâr u esmâr lezzeti

Bûy verir anber güle reyhâna zülfünden sabâ

Reng-i ruhsârın bezetmiş âlemi misl-i arûs

Kays'ı Mecnûn eylemiş Leylâ'yı etmiş dil rübâ

Bir beşersin kim beşer âciz seni idrâkde

Çünkü sensin mazhar-ı mazmûn-ı remz-i *kul kefâ*

Yevme tüblâ da halâik cem'ine sensin şefî

Melce-i âsî ve mücrim sensin ey Sâhib-Livâ

³⁹⁶ Osman Kemâlî, **Divan-ı Kemâlî'den Aşk Sızıntıları**, Haz: Baha Doğramacı, İstanbul, Sinan Matbaası ve Neşriyat Evi, s. 19.

Nâmını zikr ile Âdem oldu makbûl-illâh

Lutfunun muhtâcıdır hep enbiyâ ve evliyâ

Kâm alır dergâhına yüz döndüren bîçâreler

Ben kara yüz de nola dergâhına olsam revâ

Âsîdir çoktur günâhı bu **Kemâlî** hastanın

Afv kıl cürmüm elim tut yâ Hâbîb-i Kibriyâ

Osman Kemâlî (ö.1954)

ENBİYÂLAR SERVERİ³⁹⁷

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Âfitâb-ı kubbe-i kübrâ Muhammed Mustafâ

Mâh-tâb-ı leyle-i esrâ Muhammed Mustafâ

Mevcûd-ı melâ-i a'lâ şem'inin pervânesi

İlm ü irfân mahzeni deryâ Muhammed Mustafâ

Enbiyâlar serveri âhir zaman peygamberi

Gülbün-i Gülşen-i *Ev ednâ* Muhammed Mustafâ

Hil'at-i *Levlâki* zât-ı pâkine verdi Hudâ

Metn-i neşr-i şârih-i *Tâ-Hâ* Muhammed Mustafâ

Ve'd-duhâ vassâf olup ilm-i ezel vassâfına

Münzilâtta memdûh-ı Mevlâ Muhammed Mustafâ

Gözlenir rûz-ı cezâ bâb-ı şefâat fethine

Enbiyâyâ dergeh-i vâlâ Muhammed Mustafâ

³⁹⁷ Hâce Muhammed Lütfî, **Hulâsatü'l-hakâyık ve Mektubât-ı Hâce Muhammed Lütfî**, İstanbul, Alvarlı Efe Hazretleri İlim ve Sosyal Hizmetler Vakfı Yayınları, 2013, 6. Basım, s. 96-97.

Lî ma 'allâh ravzasında şem'a-i nûr-ı Hüdâ

Ol sebeble kevser-i ma'nâ Muhammed Mustafâ

Çâr-yâr-i bâ-safâ can verdi İslâm yoluna

Âb-ı hidâyet ile ihyâ Muhammed Mustafâ

Kıble-gâh-ı enbiyâdır mihrâb-ı ebrûları

Neyyir-i a'zam-ı isti'lâ Muhammed Mustafâ

Kudsiyânın ilticâ-gâhı ezelden tâ ebed

Melce-i bay u gedâ me'vâ Muhammed Mustafâ

Arş u ferş levh u kalem bir defteridir vasfının

Câlis-i kürsî-i istignâ Muhammed Mustafâ

Hurşîd-i kubbe-i vahdet nûr-ı Hak hayrû'l-verâ

Her dü-âlem rahmet-i Mevlâ Muhammed Mustafâ

Kuhl-i *Mâ zâga'l-basar* zîver-i nûr-ı dîdesi

Hâk-i pâyi lü'lü-i lâlâ Muhammed Mustafâ

Cûd-ı vücûdu sebab bu mevcûdât vücûduna

Hayât-ı dünyâ ve mâfihâ Muhammed Mustafâ

Enbiyâlar evliyâlar muntazır fermânına

Lutfiyâ ezel kerem-fermâ Muhammed Mustafâ

Alvarlı Muhammed Lütî Efendi (ö.1956)

NA‘T³⁹⁸

Hezec: Mef‘ûli mefâ‘îli mefâ‘îli fe‘ûlin

Ey rûh-i müşahhas ki bütün cânlara cânsın

Ağyâre nihânsın dil-i yârâna iyânsın

Bûyundur eden güllere irâs-ı revâyih

Rûyinle de mihr ü mehe envâr-feşânsın

Her zerre senin lem‘a-i vechinle parıldar

Zâhirde fakat mihr-i hafiyü‘l-leme‘ânsın

Hüsn-i ezeli âşık-ı hüsn-i ezeldir

Bir öyle cemîlsin ki cemallerde nihânsın

Aşkındır eden sûret-i hestîyi nümâyân

Aşkınla ki âyîne-i imkân ü mekânsın

Dünyâda yere düşmedi gölgen fakat ey nûr

Ukbâda rü‘ûs-ı beşere sâye-resânsın

³⁹⁸ Abdullah Öztemiz Hacıtahiroğlu, **Hazreti Peygambere Şiirler Antolojisi**, İstanbul, Yağmur Yayınevi, 1966, s.152. (İbn‘ül Emin Mahmud Kemâl İnal‘in Huzûr-ı Âl-i Nebevî‘de okunmak şerefine nâil olan bir na‘tidir.)

Ey nuhbe-i mahlûk-i ahad gelmedi mislin

Vallâhi ve billâhi ahîd-i dü-cihânsın

Ümmîd-i kerem etmededir sâlih ü tâlih

Sen kân-ı kerem melce-i âfetzedede-gânsın

Atf-ı nazar et hâlîne bîçâre **Kemâl**'in

Bî-çârelere lûtf ile dâim nigerânsın

İbnü'l Emin Mahmud Kemâl İnal (ö.1957)

NA‘T-I ŞERÎF³⁹⁹

Muzâri': Mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün

Ey mihr-i lâ-yezalin mehtâb-ı müstenîri

Envar-ı kibriyâya sensin yegâne mazhar

Zâtınla zât-ı akdes olmuşdu zarf u mazrûf

Dillerde ism-i pâkin Allâh ile berâber

Sensin nebi-i ümmî ârif kemal-i Hakkı

Ârif kemâl-i zatın yalnız Hûda-yı enver

Mir'at-ı Hak-nümâsın tevhîd ile mücellâ

Kim anda hüsn-i mutlak nûrunla cilve eyler

Uşşâk-ı zârı varken bî-had o Kibriyâ'nın

Ma'şûk-ı münferidsin Mevla'ya ey Peygamber

Asr-ı saâdetinde gelmek nasîb olaydı

Görmüş olurdu billâh Allah'ı görmeyenler

³⁹⁹ İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, **Son Asır Türk Şairleri**, Haz.: İbrahim BAŞTUĞ, C. IV, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2002, s. 2182.

Hakk'ın yanında mehtab sönmüş çerâğa benzer

Leylâ misâl-i hubân pâyinde zıll-i kemter

Ey yâr kâinata şâmil fuyûz-i sevdâ

Aşkınla müncelîdir bizzât ilâh-ı ekber

Bin yıl çalışsa âbid, ma'bûduna erişmez

Vuslat-sarâ-yı Hakk'a aşkın yegâne rehber

Encüm ile mâh gökte bir levha-i muallâ

Kim haccetü'l-vedâi ihtar ederdi manzar

Nam-ı bülendin ey yâr menkûş-ı arş-ı izzet

Âyât-ı zü'l-celâlin çepçevre hâle-güster

Münkirlerin yüzünde nâr-ı cahîm alev-rîz

Vechinde mü'minînin tâbende nûr-i akmer

Vahdet-gehimde her şeb sensin enîs-i rûhum

Tenhâ seninle kalmak bir zevk-i vuslat-âver

Mi'râcım oldu cânân rü'yâde iltifâtın

Lûtfet cemâl-i pâkin bî-dâr iken de göster

Olsam gubâr-i pâyin Mevlâ'ya yol bulurdum
Derdim Habîbinin ben pâ-mâliyim ser-â-ser

Ma'sûk-ı bî-rakîbin müştâkıyım ki ben de
Pây-i saâdetinden vardır mübârek izler

Ben hâk-sâr-ı aşkı dûr etme devletinden
Senden budur ilâhî maksûd-I abd-i ahkar

Boynum bükük yüzümde ağılardı seyyiâtım
Takbîl ederdi pâyin gözler yaşım mükerrer

Mahbûb-ı müctebâsın sultân-ı enbiyâsın
Uşşâka reh-nümâsın sen ey şefî-i mahşer

Sîret ne söyleyeyim meddâhı Kibriyâ'dır
Tavsîfe muktedir mi mehtâb-ı girm-i ahter

Hüseyin Sîret Özsever (ö.1959)

DAHİLEK YÂ RESÛLALLÂH⁴⁰⁰

Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Gönül hûn oldu şevkinden, boyandım yâ Resûlallâh

Nasıl bilmem bu nîrâna dayandım yâ Resûlallâh

Ezel bezminde dinmez bir figândım yâ Resûlallâh

Cemâlinle ferah-nâk et ki yandım yâ Resûlallâh

Yanan kalbe devâsın sen, bulunmaz bir şifâsın sen

Muazzam bir sehâsın sen, dilersen reh-nümâsın sen

Habîb-i Kibriyâ'sın sen, Muhammed Mustafâ'sın sen

Cemâlinle ferah-nâk et ki yandım yâ Resûlallâh

Gül açmaz, çağlayan akmaz İlâhî nûrun olmazsa

Söner âlem, nefes kalmaz, felek manzûrun olmazsa

Firâk ağlar, visâl ağlar ezel mestûrun olmazsa

Cemâlinle ferah-nâk et ki yandım yâ Resûlallâh

Erir canlar o gül-bûy-ı revân-bahşın hevâsından

Güneş titrer, yanar dîdârının, bak ihtirâsından

Perîşân bir niyâz inler hayâtın müntehâsından

Cemâlinle ferah-nâk et ki yandım yâ Resûlallâh

⁴⁰⁰ Mustafa Özdamar, **Yaman Dede**, İstanbul, Kırkandil Yayınları, 4.Baskı, 2008, s.94.

Susuz kalsam, yanan çöllerde can versem elem duymam
Yanardağlar yanar bağırimda, ummanlarda nem duymam
Alevler yağsa göklerden ve ben messeyleşem duymam
Cemâlinle ferah-nâk et ki yandım yâ Resûlallâh

Ne devletdir yumup aşkınla göz, râhında can vermek!
Nasîb olmaz mı Sultânım haremğâhında can vermek
Sönerken gözlerim âsân olur âhında can vermek
Cemâlinle ferah-nâk et ki yandım yâ Resûlallâh

Boyun büktüm, perîşânım, bu derdin sende tedbîri
Lebim kavruldu âteşten döner pâyinde tezkîri
Ne dem gönlün murâd eylerse taltîf eyle Kıtımîr'i
Cemâlinle ferah-nâk et ki yandım yâ Resûlallâh

Yaman Dede (Abdülkadir Keçeoğlu) (ö.1962)

ÂŞIKIM GÜL YÜZÜNÜ GÖRMEĞE⁴⁰¹

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ey benim şem'i- dilim rûh-i revânım Mustafâ

Gelmişem kapına lutfeyle sultânım Mustafâ

Âşıkım gül yüzünü görmeğe yoktur çaresi

Ref'et hicabı göre çeşm-i giryânım Mustafâ

Îd-i vuslatta ne hacet gayriye kurban için

Kâbe'ye kurban gerekse işte cânım Mustafâ

Kime vardım ise bu derdime derman etmedi

Senden aldım bu derdi kani dermânım Mustafâ

Gelmişem bîkes garîbem bab-ı lûtfuna meded

Tehî gönderme arşa çıkar figânım Mustafâ

Muharrem Sırrî kulun ravzâna yüz sürmek için

Kıl şefâat ki gele şems-i tebânım Mustafâ

Hacı Muharrem Hilmi Efendi (Sırrî) (ö.1964)

⁴⁰¹ Hacı Muharrem Hilmî Efendi, **Dîvân-ı Sırrî**, Notlarla Neşreden: Süleyman Ateş, Ankara, Pars Matbaası, s. 153.

SEVDİM SENİ HEP⁴⁰²

Hezec: Mef'ûlu mefâîlü mefâîlü feûlün

Sevdim seni hep canlara cânân diye sevdim

Bir ben değil, âlem sana kurbân diye sevdim

Ecrâm u felek levh u kalem mest-i nigâhın

Dîdârına âşık ulu Yezdân diye sevdim

Mahşerde nebîler bile senden medet ister

Gül yüzlü melekler sana hayrân diye sevdim

Aşkınla buhurdân gibi tütmede bu kalbim

Sensiz bana cennet bile hicrân diye sevdim

Tâ arşa çıkar her gece âşıkların âhı

Âsilere lütfun yüce fermân diye sevdim

Doğ kalbime bir lâhzacık ey nûr-ı dilârâ

Sevdânı gönül derdine dermân diye sevdim

Bülbül de senin bağı yanık âşık-ı zârın

Feryâdı bütün âteş-i sûzân diye sevdim

⁴⁰² Yüksel, Murat Tarık, **Hoş Sadâ -İlâhîler, Kasideler, Na't-ı Şerifler, Mevlid ve Marşlar**, İstanbul, İlim Yayınları, 1982, s.190.

Hûriler ezelden beri şeydâ-yı cemâlin
Yanmıştı sana Yûsuf-ı Ken'ân diye sevdim

Evlâd u 'ıyâlden geçerek Ravza'na geldim
Evsâfını medhetmede Kur'ân diye sevdim

Kıtmîr'inim ey Şâh-ı Resûl kovma kapından
Âlemlere rahmet dedi Rahmân diye sevdim

Şeydâ kuluna eyle nazar merhametinle
Bir lâhza nazar en büyük ihsân diye sevdim

Hasan Basri Çantay (ö.1964)

NA‘T-I ŞERÎF⁴⁰³

Remel: Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Yâ Muhammed! O Senin aşkına kurban olayım

Ayağın tozuna ben, hâk ile yeksân olayım

Göreyim gül yüzünü, seyrine ver de tâkat

Bakayım hüsnüne ben, öylece hayrân olayım

Seni sevmek bile haddim değil, amma severim

Sen de sev bendeni, nâil-i ihsân olayım

Bilirim ben beni bakacak yüz yoktur bende

Ne olur merhamet et lutfuna şayân olayım

Fâhirâ aşkına ben iki cihan serverinin

Vereyim başımı da, boynu kızıl kân olayım

Fahreddin Efendi (ö.1966)

⁴⁰³ Ahmet Özer, **Türk Edebiyatında Naatler**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2008, s. 438.

YÂ RESÛLALLÂH⁴⁰⁴

Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Seninle hâit-i kasr-ı risâlet yâ Resûlallâh

Kemâl buldu, tamâm oldu nübüvvet yâ Resûlallâh

Dedin “Küntü nebiyyen” hem de “beyne'l-mâi ve't-tîn”

Nübüvvette sana hâstır asâlet yâ Resûlallâh

O şeb Beytü'l-Harem'den başlayan mi'râc ile'l-âhir

Sığar mı vasfa hiç ol feyz-i izzet yâ Resûlallâh

Seni mir'ât edindi zâtına Allâh Azîmü'ş-Şân

Gören senden görünen Hazretü'z-Zât yâ Resûlallâh

Sana ümmet kılıp burada bizi ukbâda cem' etmek,

Livâü'l-Hamd'in altında ne devlet yâ Resûlallâh

Kapında el açan bizler değil sâde cihân bekler

Şefâat, merhamet, re'fet, mürüvvet yâ Resûlallâh

⁴⁰⁴ Hüseyin Şemsi Ergünes, **Şemsî Divânı**, Der.: Muhiddin Ergünes, Ankara, Varol Matbaası, 1976, s. 31.

Bu **Şemsî** bendeni d ur etme senden ey İm ame'd-D in!

“*Ev edn a*”sın sana h astır im amet y a Res ulall ah

H useyin Şemsî Erg neŐ ( .1968)

NA‘T-I ŞERİF⁴⁰⁵

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Bize lutf-ı Mecîd oldu bu mevlûd-i Muhammed'dir

Yine uşşâka iyd oldu bu mevlûd-i Muhammed'dir

Feriştehler bi-izn-i Rab nüzul eyler yere bu şeb

Sunarlar câm-ı vahdet hep bu mevlûd-i Muhammed'dir

Küşad olur dürr-i rahmet nisar olur dürr-i vahdet

Ayan olur nice hikmet bu mevlûd-i Muhammed'dir

Yine şehr-i rebi' geldi yine kadr-i refi' geldi

Bize Hakk'dan şefi' geldi bu mevlûd-i Muhammed'dir

Çü doğdu nûr-i ersalnâ pür oldu nur ile dünya

Güm oldu Lat ile Uzza bu mevlûd-i Muhammed'dir

Yıkıldı köşkü Kısra'nın ocağı söndü Gebrâ'nın

Beli büküldü şeytanın bu mevlûd-i Muhammed'dir

Sınıp putları tersânın çekildi suyu İran'ın

Nizâmı geldi dünyanın bu mevlûd-i Muhammed'dir

⁴⁰⁵ Ahmet Özer, **Türk Edebiyatında Naatler**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2008, s. 441-442.

Selâmı kabr-i hâkine riyaz-i 'ıtır-nâkine

Salât et rûh-i pâkine bu mevlûd-i Muhammed'dir

İsmail Hakkı Toprak (İhramcızâde) (ö.1969)

ENİN ETMEKTEYİM⁴⁰⁶

Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Vücûdun senin timsâl-i hikmet yâ Resûlallâh

Kudûmün kâinata verdi nüzhet yâ Resûlallâh

Mukaddessin bütün esrâra vâkıfsın ki zâhirdir

Senin her bir sözünden bin hakikat yâ Resûlallâh

Cihâna verdiğin feyzi düşündükçe sıkılmaz mı

Seni inkâr eden ehl-i cehâlet yâ Resûlallâh

Senin nûr-i zuhûrunla ne ulvî mazhariyet ki

Ufuklardan açıldı gitti zulmet yâ Resûlallâh

Tecellî-yâb olunca tal'atın evc-i risâletten

Münevver etti ekvânı hidâyet yâ Resûlallâh

Meşâm-ı âşıkânı her seher etmektedir ta'tîr

Nesîm ettikçe dergâhını ziyâret yâ Resûlallâh

Zülâl-i vuslatınla âlemi ihyâ ederken sen

Dil-i pür-vecdimi yaksın mı firkat yâ Resûlallâh

⁴⁰⁶ **Peygamber Şiirleri**, Haz.: Hasan Ali Kasır, İstanbul, Denge Yayınları, 1997, s. 211.

Muattar ravzanı pür-feyzine ben iştiyâkımdan

Enîn etmekteyim artık inâyet yâ Resûlallâh

Günahkârım peşimân bir kulum gâyet perîşânım

Niyâz etmekteyim senden şefâat yâ Resûlallâh

Ömer Nasuhi Bilmen (ö.1971)

SİNÂ'YA İNEN NUR⁴⁰⁷

Muzâri': Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilîn

Güçtür hatırlamak sana râm olduğum demi,

Ey her bakışta bir daha ilhâmı râm eden!

Bir yerde, bezm-i cânda mı, dîvân-ı Cem'de mi,

Bir yerde görmüşüm seni dünyâmi görmeden.

Târihi sende başladı âlemde ömrümün.

Kaydetti her geçen güne aşkın bir irtifâ;

Her derde panzehir gelen ulvî tebessümün

Bir bir çiçekle kaynamış efsunlu bir şifâ.

Gönlüm ayak sesinde, gözüm merdivendedir

Bir kavmi yok resûle tecelli zamânısın;

En lâyemût eserlerin ilhâmı sendedir,

En muhteşem kasîdelerin kahramânısın!

Ferman sürer seninle bu âlemde hüsn ü ân,

Sensiz kalan gönül, kalan ömrünce yas taşır;

⁴⁰⁷ Faruk Nafiz Çamlıbel, **Han Duvarları**, İstanbul, Atlas Kitabevi, 1973, s. 58-59.

Destan değil, hikâye değil, senden ayrılan,

Ömrün bütün bedâîlarından uzaklaşır! (y.1949)

Faruk Nafiz Çamlıbel (ö.1973)

DER NA‘T-I SULTÂNÜ’L-ENBİYÂ⁴⁰⁸

Remel: Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Ebediyyen sevecek cân onu cânân olarak
Şart-ı peymân olarak, hüccet-i îmân olarak

Tanıırım ben yalnız Hazret-i Fahrü'r-Rusül'ü
Gönül iklîmine şâhenşeh-i zişân olarak

Yeter âyetleri Mevlâ'nın eğer lâzım ise
Rif'at-i şânını i'lâmına burhân olarak

Öyle bir menbâ-ı ihsân ü keremdir ki ona
Katre hâlinde giden dönmede ummân olarak

Cah lâzımsa eğer âşık-ı hasretkeşine⁴⁰⁹
Elverir kulluğu her veçhile unvân olarak

Yüz süren südde-i dergâhına, bir zerre iken
Feyz alıp dönmede hurşîd-i dırahşân olarak

Koklayan bastığı meymûn ü mübârek hâki
Nefhasından yitirir kendini sekrân olarak

⁴⁰⁸ Kemal Edip Kürkçüoğlu, **Altınoluk Dergisi**, 1986 Kasım, S. 9, s. 13.

⁴⁰⁹ Bu na‘tin beşinci ve on beşinci beytinin olmadığı şekilleri de mevcuttur.

Kalır Allah, onu hoşnûd kılından hoşnûd

Afvı kâfidir onun müjde-i gufrân olarak

Yâr-ı gar eyledi Sıddîk'ı seçip hicrette

Nesl-i Hâşim var iken mazhar-i rüchân olarak

Saldı ün her yana Faruk, ona î mân getirip

Farık-ı hikmet-i mektûme-i Furkân olarak

"Feseyekfike hümullah" ile Zü'n Nûreyn'i

Kıldı ma'rûf-i cihan, cami' -i Kur'ân olarak

Buldu şân, yattı firaşında Aliyyü'l-Kerrâr

Şeh-i merdân olarak, Hayder-i meydân olarak

Hatemiyyetle edip kadrini i'lân ebeden

Onu gösterdi Hüda âleme sultân olarak

"Ahmediyyet"le giren çille-i "mîm"i mecde

"Ehadiyyet"te erer izzete pinhân olarak

Gösterir Hakk'ı gören gözlere âyine gibi

Rûh-i nevvarı tecellîgeh-i Sübhân olarak

Zâr ü giryân uyuyup, rûyunu rûyâda gören

Uyanır neşve-i dîdar ile handân olarak

Şeb-i mi'râcda sîmâsını seyretti diye

Kapanır yerlere gök secde-i şükrân olarak

Can atar her gece Rûhü'l-Kudüs, ihrâma girip

Harem-i muhterem-i kûyuna mihmân olarak

Bir gören bir daha görsem diye, Allah Allah

Şaşırır aklını ruhsârına hayrân olarak

Âteş-i aşkına bin kerre yanıp İbrahîm

Görse eylerdi fedâ kendini kurbân olarak

Tatmayan Kevser-i in'âmını İblîs gibi

Yanacak hasret ü hırman ile atşân olarak

İltifatından uzak düşmesi eyvâh eyvâh

İki dünyâda yeter gafile hüsrân olarak

O'nun anlattığı tevhîd-i hakîki bir gün

Saracak âlemi bir seyl-i hurûşân olarak

Onun öğrettiği irfan inanın kâfidir
Beşerin derd-i derûnîsine dermân olarak

Bize dünyâda emânet bırakıp gittiği dîn
Duracak haşre kadar koskoca bünyân olarak

"Ya Muhammed! Bana kıl merhamet" avâzı gelir
Her seher sîne-i pür-sûzdan efgân olarak

Bulurum belki deyip yollara düşsem gözüme
Görünür hâr-ı mugaylan bile reyhân olarak

Âdem evlâdının ondan daha mümtâzı **Kemâl**
Dehre bî-şüphe ayak basmamış insân olarak

Kemal Edip Kürçüoğlu (ö.1977)

NA‘T⁴¹⁰

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

İçimde sönmeyen aşkınla mestim yâ Resûlallâh

Nazar etmem cihâna meyli kestim yâ Resûlallâh

Perîşan **Ekrem**’in hâli medet kıl zâhir ü bâtın

Bırakma her iki âlemde destim yâ Resûlallâh

Ekrem Karadeniz (ö.1981)

⁴¹⁰ Şefâat Yâ Resûlallah, Derleyen: Gülser Keçeci, Burhan Yay., İstanbul, 2005, s. 138.

KASÎDE DER-NA‘T-İ HAZRET-İ NEBEVÎ⁴¹¹

Muzârî: Mef‘ûlî fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün

Nûrun ki etti âlemi rahşân Efendimiz

Yoktur cihanda zulmete imkân Efendimiz

Bî-şek yegâne râh-ı hakikat şerîatin

Ettik hulûs-i kalb ile îmân Efendimiz

İslâm’dır tefâhürümüz hem gurûrumuz

Âlemde var böyle şeref şân Efendimiz

Kisrâ’nın oldu tâkî zuhûrunla hâksâr

Sönmüştü ol dem âteş-i İrân Efendimiz

Kemter kulundu hepsi o gün bağlamıştı kemer

Fağfûr u şâh u kayser ü hâkân Efendimiz

Çehren tulû edince Arab’dan kemâl ile

Söndü cemâl-i Yûsuf-ı Ken’ân Efendimiz

⁴¹¹ Mustafa Özkan, **Faruk Kadri Timurtaş**: Hayatı-Eserleri-Eserlerinden Seçmeler, Ankara, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 2000, s. 100-103.

Ma'zûr tut bu âcizi kim cür'et eyledi

Zerreyken oldu şemse senâ-hân Efendimiz

Mümkün mü “*Ve'd-duhâ*” var iken medhin eylemek

Çün söylemiş “*Le-amrûke*” Rahmân Efendimiz

Bildim dü-âlemin sebebi zât-ı pâkini

“*Levlâke*” oldu kadrine mîzân Efendimiz

Dürr-i yetîmsin ki sana Mustafâ denir

Ey on sekiz bin âleme sultan Efendimiz

Doldurdu bunca âlemi rahmet senin için

Sensin çü pîşvâ-yı resûlân Efendimiz

Hulkun senâsın etmeğe bulmaz mecâl dil

Çünkü “*azîm*”dir dedi Yezdân Efendimiz

Ta'lim eden Hüdâ idi ümmî isen ne var

Oldun ukûle menba-ı irfân Efendimiz

Etmîşti ol haberle şehadet şecer şütür

Taşlardı da'vetinle hurûşân Efendimiz

Bir tek işâretin bize rahmet için yeter

Ey bahr-i feyzi katresi ummân Efendimiz

Saklardı cism-i pâkini hep âfitâbdan

Sensin Cenâb-ı Hakk' a çü cânân Efendimiz

Gamzen o dem ki erdi kamer pâre pâredir

Tutmuş onun da gönlünü hicrân Efendimiz

Âb-ı zülâl akıttın elinden gazâ günü

İ' câzın etti Hızır'ı da hayrân Efendimiz

Mi' râcının demek şeb-i "esrâ" da pâyesin

Olmuş değil zebân için âsân Efendimiz

Nâz uykusundan aldı götürmek için seni

Cibrîl bu da' vet ile bulup cân Efendimiz

Kalbin gözüyle gördün o Hâllâk-ı A'zam'ı

Sendin o şeb "Ev Ednâ"ya şâyân Efendimiz

Çün buldu nûr "Sûre-i Ve'n-Necm"den gönül

Olmaz mı hiç Kâbe'ye kurbân Efendimiz

Fahr etse şol kadar ne aceb kim bu gökyüzü

Bulmuş mu hiç senin gibi mihmân Efendimiz

Hayrü'l-Beşer'sin aldın o şeb afv bizlere

Senden erişti ümmete gufrân Efendimiz

Bir bir beyâna var mı sebep mu'cizâtını

Yetmez mi ol makâmda Kur'ân Efendimiz

Vermez çehâr-yâr-ı güzînin misâlini

Beyhüdedir ki devr ede devrân Efendimiz

Onlardı dört esâsı şerât binâsının

Sıddîk ile Ali Ömer Osmân Efendimiz

Çıkmazdı gönülden aslâ Hasenler muhabbeti

Taht urdı dilde şâh-ı şehidân Efendimiz

Her kim ki hâk-i âl-i abâdan şeref umar

Olsun cihanda şânı firâvân Efendimiz

Cûdun o bahrdır ki bulunmaz nihâyeti

Yoktur atân için dahi pâyân Efendimiz

Senden gelirdi lutf u inâyet sehâ senin

Sensin kerîm ü sâhib-i ihsân Efendimiz

Azdır ne söylesem seni medh eylemek için

Yazmak gerekti defter ü dîvân Efendimiz

Senden şefâat isteyi **Fârûk** geldi kim

Gözyaşlarında derdi nümâyân Efendimiz

Hiçbir zaman beni eşîğinden ayırma kim

Yalnız kapında var bana dermân Efendimiz

Billâh “elest”ten beri var iştiyâkımız

Diller bu âh u zâr ile giryân Efendimiz

Yâ Mustafâ bırakma bizi böyle bî-nevâ

Bitsin şefâatin ile hüsrân Efendimiz

Medh ü senâ sipâs u salât u selâm sana

Olsun hezâr kerre hezârân Efendimiz (y.1948)

Faruk Kadri Timurtaş (ö.1983)

NA‘T-I ŞERİF⁴¹²

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Hak Teâlâ'nın nazargâhı Muhammed Mustafâ

On sekiz bin âlemin şâhı Muhammed Mustafâ

Ol mübarek parmağıyla bir işaret eyleyip

İki böldü gökteki mâhı Muhammed Mustafâ

Âsumân-ı hefti geçti arşa bastı pâyini

Baş gözüyle gördü Allah'ı Muhammed Mustafâ

Enbiyânın hâtemidir mürselînin hâtimi

Dahi gösterdi bu râhı Muhammed Mustafâ

Gelmeseydi kimse gelmezdi cihan iklimine

Mâye-i halk oldu vallâhi Muhammed Mustafâ

Tâ yigirmi üç sene teblîğ-i ahkâm eyledi

Ümmet etti nice gümrâhı Muhammed Mustafâ

Ey **Recâî** sen de âh et vechini görmek için

Ümmet için eyledi âhı Muhammed Mustafâ

Mehmet Recâî (ö.1984)

⁴¹² Ahmet Özer, **Türk Edebiyatında Naatler**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2008, s. 464-465.

NA‘T-I ŐERİF⁴¹³

Hezec: Mef‘ûlü mefâ‘îlin mef‘ûlü mefâ‘îlün

Her demde sürülmez bu devrân-1 Resûlallâh

Her demde kurulmaz bu dîvân-1 Resûlallâh

Her dîdeye yüz açmaz her göz o yüze kaçmaz

Her merhaleden geçmez kervân-1 Resûlallâh

Bin yıllık ömür değmez bir lahzasını ânın

Her cânâ nasîb olmaz ihsân-1 Resûlallâh

Deryâ-yı maârifden dürr al dil-i ârifden

Pür-hikmet-i sârifden der kân-1 Resûlallâh

Erkân-1 Karîbullâh bürhân-1 Karîbullâh

Her şân-1 Karîbullâh hep şân-1 Resûlallâh

Kulluk gele şânına gevher dola kânına

Ere dil ü cânına dermân-1 Resûlallâh

⁴¹³ **Dîvân-1 Hulûsî-i Dârendevî**, Yay. Haz.: Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz, 3. bs., Ankara, Nasihat Yayınları, 2006 s. 195.

Her emre itâatda her vechile tâatda

Meydân-1 sadâkatda merdân-1 Resûlallâh

Hulûsî ne devletdir bin lutf u inâyetdir

Olmak ne saâdetdir kurbân-1 Resûlallâh

Osman Hulûsî Efendi (ö.1990)

NA‘T-I ŞERÎF⁴¹⁴

Remel: Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Yâ Muhammed! O büyük ismine hayrân olurum.

Yaktığın nûr ile gönlümde hurûşân olurum.

Yâ Muhammed! Ne büyüsun ki, senin nâmını ben,

Ne zaman yâda getirsem hemen insân olurum.

Yâ Muhammed! Seni sevmek, ne saadet beşere,

Sana âşık olanın hâkine kurbân olurum.

Yâ Muhammed! O kadar çok ki, günahım, ancak

Seni sevmek ile ben nail-i gufrân olurum.

Mazhar olmazsam eğer ben, o senin lûtfuna ah!

Âkıbet haşre kadar hüzn ile giryân olurum.

Gel de ey bâd-i sabâ! Al, beni uç Yesrib'e dek

Ki bu sevda ile ben, müktesib-i cân olurum.

⁴¹⁴ Abdullah Öztemiz Hacıtahiröğlü, **Hazreti Peygambere Şiirler Antolojisi**, İstanbul, Yağmur Yayınevi, 1966, s.158

“Ümmetindir” deyiversen Şu **Rızâ**-yı âsî,
Yâ Muhammed! Ben o dem vâsıl-ı cânân olurum.

Ali Rıza Sağman (ö.1996)

NA‘T-I ŐERİF⁴¹⁵

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Nuûtun vird-i esmâ vü müsemmâ yâ Resûlallâh!

Kudûmunla müzeyyen arş-ı a'lâ yâ Resûlallâh!

Müşerref gözlerin ey nûr-ı a'zam Rû'yetullâh'la

Bunun, gözlerde cârî feyzi yâ Resûlallâh!

Sen, ol subh-ı tecelligâh-ı nura nûr-i vahdetsin

Ki, hiç hükmünde kaldı Tûr-i Sinâ yâ Resûlallâh!

Tamamlar ism-i Hâ'sın levha-i düstûr-i tevhidi

Olunmuş ta ezelden böyle imlâ yâ Resûlallâh!

Uluvv-i şânını ilân için ehl-i semâvata

Temevvüç eyledi âyât-ı İsrâ yâ Resûlallâh!

Makâm-ı nâs-ı Mahmûd bahş olunmuş zât-ı vâlâna,

Hemen Sen'sin kelîm-i hâs-ı Mevlâ yâ Resûlallâh!

⁴¹⁵ Mustafa Âsım Köksal, (çevrimiçi) http://dergi.altinoluk.com/index.php?sayfa=yillar&MakaleNo=d079_s010m1, 12.09.2014.

Vucûd-ı akdesin âlemlere rahmet kılınmıştır.

Gelir dâim nida Yâ-Sîn ü Tâ-Hâ yâ Resûlallâh!

Beşersin süphesiz, amma ki, mâyen, hilkatın başka

Över *Hulk-i azîmin*, Hakk Teâlâ yâ Resûlallâh!

Değil **Asım** kulun, Hassan da olsam, vasfa sığmazsın

Seni, kalben temâşâ oldu evlâ yâ Resûlallâh!

Mustafa Âsım Köksal (ö.1998)

NA'T-I ŞERİF⁴¹⁶

Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Nevâl-i re'fetin rûha gıdadır yâ Resûlallâh

Kemâl-i şefkatin derde devâdır yâ Resûlallâh

Seni Hakk *Rahmeten li'l-Âlemîn* gönderdi bu güne

Înâyet mekremet senden atâdır yâ Resûlallâh

Zihî envâr-ı lâhûtiyye ki zât-ı hümâyûnun

Aceb âyine-i zât-ı Hüdâ'dır yâ Resûlallâh

Şefî'ü'l-Müznibîn sensin Efendim rûz-ı mahşerde

Şefâat şânına ancak sezâdır yâ Resûlallâh

Gubâr-ı âsitânın ey şeh-i zîbende-i *Levlâk*

Uyûn-i iştiyâka sürmesâdır yâ Resûlallâh

Yolunda ihtiyâr-i zahmet-i râhî de bir şey mi

Fedâ-yı nakd-i cân etsem revâdır yâ Resûlallâh

Mübârek ravza-i pâkine arz-ı ihtiyâcâtım

Sana subh u mesâ cilve-nümâdır yâ Resûlallâh

⁴¹⁶ Ahmet Özer, **Türk Edebiyatında Naatler**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2008, s. 400.

Hemîſe feyz-i rûhâniyyetinden eyler istimdâd

Kulun **Hamdî** lapında bir gedâdır yâ Resûlallâh

Ahmet Hamdi Serbest (İskilipli) (ö.1999)

SULTÂNİM EFENDİM⁴¹⁷

Hezec: Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

Rûhum sana, varlık sana hayrândır Efendim!..

Bir ben değil, âlem sana hayrândır Efendim!..

Ecrâm ü felek, Levh u Kalem, mest-i nigâhın,

Dîdârına âşık Ulu Yezdân'dır Efendim!..

Mahşerde nebîler bile senden meded ister,

Rahmet, diyen âlemlere, Rahmân'dır Efendim!..

Tâ Arş'a çıkar her gece âşıkların âhi,

Medheyleyen ahlâkını, Kur'ân'dır Efendim!..

Ulvî de senin bağı yanık âşık-ı zârın,

Feryâdı bütün âteş-i sûzândır Efendim!..

Aşkınla buhûrdân gibi tütmede bu kalbim,

Sensiz bana cennet bile hicrândır Efendim!..

Doğ kalbime bir lâhzacık ey Nûr-i dilârâ,

Nûrun ki; gönül derdime dermândır Efendim!..

⁴¹⁷ Abdullah Öztemiz Hacıtahiröğlü, **Hazreti Peygambere Şiirler Antolojisi**, İstanbul, Yağmur Yayınevi, 1966, s.165.

Kıtmîrinim ey Şâh-ı Rüsûl, koğma kapından,

Âsîlere lûtfun, yüce fermândır Efendim!..

Ali Ulvi Kurucu (ö.2002)

GÖNÜL BEZMİNDE⁴¹⁸

Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Gönül bezminde uşşâka devâsın yâ Resûlallâh!

Mürüvvet kânı, hem ehl-i vefâsın yâ Resûlallâh!

Bu âlemler, senin sâyende bulmuştur bu imkânı,

Habîbullâh, Muhammed Mustafâ'sın yâ Resûlallâh!

Hudâ rahmetle gönderdi Sen'i, herkesten erhamsın.

Mükerremsin, Nebiyy-i Müctebâsın yâ Resûlallâh!

Yüce Kur'ân'da ahlâkın, anılmış, medh edilmiştir,

Hayat iksîrisin hem zî-sehâsın yâ Resûlallâh!

Kebâir ehlinin hâmîsi Sen'sin rûz-ı mahşerde.

Kerîmsin, mâden-i cûd u atâsın yâ Resûlallâh!

Kudûmunla şereflendi cihânlar, nûra gark oldu.

Zuhûrunla bize, lutf u Hudâ'sın yâ Resûlallâh!

⁴¹⁸ **Türk Edebiyatından Seçme Naatlar**, Haz: Hikmet Özdemir, Şahin Karataş, İstanbul, Türkiye İlmî İctimai Hizmetler Vakfı Yayınları, 2010, s. 68.

Hatâ, isyân u gafletle alîliz biz şefâat kıl,

Bi-iznillâh, kamû derde devâsın yâ Resûlallâh!

Îlâhî nûra mâkestir Sen'in eşsiz güzel çehren

Cihânın hüsnüne nûr u ziyâsın yâ Resûlallâh!

Nebîler hâtemi, mürşid, mübelliğ, muhbir-i sâdık

Beşîr u hem nezîrsin, gür sadâsın yâ Resûlallâh!

Cihanda Hakk'ı îlân eyliyor her dem ezân besten.

Kesilmez, eskimez, dinmez nidâsın yâ Resûlallâh!

Bütün ümmetlerin mahzûn, inâyet kıl, elinden tut.

Devâsın dillere, rûha gıdâsın yâ Resûlallâh!

Cemâl-i pâkinin müştâkıyız lutfet, gedâyız biz,

Medâr-ı izzet-i şâh u gedâsın yâ Resûlallâh!

Nuri Baş (ö.2009)

NA‘T-I ŐERİF⁴¹⁹

Hezec: Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Aman bilmez, zaman bilmez, o sâat yâ Resûlallâh!

Ne iş-güç hayrımız kâfi, ne tâat yâ Resûlallâh...

Huzûrun sırrı gayrettir buyurdun; yan gelip yattık,

Huzûr ister mi tembel, olsa râhat yâ Resûlallâh...

Bu cevher-gâha kitlendik, Şükür yok, âh anahtar yok,

Biraz aysak hazîneymiş kanâat yâ Resûlallâh...

Dünüm uçmuş, günüm geçmiş; yarın bomboş elim, avcum,

Bu fırsattan nasıl ettik ferâgat yâ Resûlallâh?

İzin İslâm'a ibrettir, tezin Kur‘ân'a dâvettir,

Özün insâna en üstün liyâkat yâ Resûlallâh...

Bizim sensiz nasıl yetsin ki mahcûb âhımız arşa?

Yarın Sen kurtarırısın ver berâat yâ Resûlallâh!

⁴¹⁹ **Türk Edebiyatından Seçme Naatlar**, Haz: Hikmet Özdemir, Şahin Karataş, İstanbul, Türkiye İlmî İçtimai Hizmetler Vakfı Yayınları, 2010, s. 73.

Nihâi kuşkusuz kurbân olur yüz bulsa Mevlâ'dan,

Yüzüm yok, tek ümîdim var; şefâat yâ Resûlallâh...

Bekir Sıtkı Erdoğan (ö.2014)

VÜCUDUN PERTEVİ⁴²⁰

Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Vücutun pertevi nûr-ı Huda'dır yâ Resûlallâh

Cemâlin mihri rahşân-ı Hudâ'dır yâ Resûlallâh

Füruğ-ı tal'atından iktibâs-ı nûr için her dem

Derinde mihr ile meh cebhesâdır yâ Resûlallâh

Zihî bedr-üd-dücâ kim şu'le-i mihr-i cebîninden

Dil-i zulmetserâ pertevrübâdır yâ Resûlallâh

Vücut-i rahmet-i mahzın zuhura gelmeden maksad

Usât-ı ümmete Hakk'tan atâdır yâ Resûlallâh

Niçe bîmar dilânı yek nefeste zinde eylersin

Makalin âb-ı Hızr-ı canfezâdır yâ Resûlallâh

Kalemcünbân-ı na't olmak ne haddi abd-i nâçîzin

Senin meddâh-ı hâsın Kibriyâ'dır yâ Resûlallâh

⁴²⁰ Yüksel, Murat Tarık, **Hoş Sadâ -İlâhîler, Kasideler, Na't-ı Şerifler, Mevlid ve Marşlar**, İstanbul, İlim Yayınları, 1982, s.186.

Hezâr-âsâ kalem şâh-1 benân-1 fikretim üzere

Nevâlar etse vasfınla becâdır yâ Resûlallâh

Günahkârım siyah rûyum eğer ki rûz-1 mahşerde

Şefî' olmaz isen hâlim fenâdır yâ Resûlallâh

Meded ol destgîr ü çâresâzı **Azmî**-i zârın

Garîb ü hâksâr ü bî- nevâdır yâ Resûlallâh

Azmî (ö.19.yüzyıl)

NA‘T-I ŞERÎF⁴²¹

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Rûh-ı pâk-i Mustafâ'ya etmişim cânım fedâ

Zikr et ismin her zaman eyle ana medh ü senâ

Rûz ı mahşerde bu abd-i kemteri etme cüdâ

Yâ Resûlallâh şefâat yâ Habîballâh meded

Rûz u şeb âh eyleyip her dem niyâz etmekteyiz

Hem selâtı hem selâmı armağan etmekteyiz

Sen şefî'u'l-mü'minînsin biz günâh etmekteyiz

Yâ Resûlallâh şefâat yâ Habîballâh meded

Mu'cizâtın mefharisin enbiyânın serveri

Sana âşık olanın firdevs-i a'lâdır yeri

Özüne olsun salâtımız emvâcı âhiri

Yâ Resûlallâh şefâat yâ Habîballâh meded

Hâlimiz nola aceb ol gün ki âlem haşr ola

Cümle muhiller ayâne cümle sırlar fâş ola

Sen şefâat etmez isen hâlimiz mişkil ola

Yâ Resûlallâh şefâat yâ Habîballâh meded

⁴²¹ Ahmet Özer, **Türk Edebiyatında Naatler**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2008, s. 389-390.

Bende-i **Meftûna** rahmet et şefâat ma'deni

Enbiyâlar hücrelerinden ümmete şefkat kânı

Özledim gâyet yürekden ey Muhammed ben seni

Yâ Resûlallâh şefâat yâ Habîballâh meded

Meftûnî (ö.20.yüzyıl)

NA'T- NEBEVÎ⁴²²

Hezec: Mef'ûli mefâ'îli mefâ'îli fe'ûlin

Rabb'in bu cihan bâğına ihsânı Efendim

Cennet bağının tek gül-i handânı Efendim

Nûrun sarıyor âlemi gündüz-gece her an

Mü'min yüreğin mihr-i dırahşânı Efendim

Âlemlere rahmet diye gönderdi O Rahmân

Binlerce nebînin yüce sultânı Efendim

Dünyâ kaç asırdır o güzel devrine hasret

Özler bu gönül, öylesi devrânı Efendim

Âlem **Seferî** vuslat için rehberi Sensin

Mahzun koma yollardaki ihvânı Efendim

Mustafa Nejat Sefercioğlu (d.1943)

⁴²² **Türk Edebiyatından Seçme Naatlar**, Haz: Hikmet Özdemir, Şahin Karataş, İstanbul, Türkiye İlimi İctimai Hizmetler Vakfı Yayınları, 2010, s. 81.

NA‘T⁴²³

Hezec: Mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Vakit çok geç, çıkan tek tek âlemet yâ Resûlallâh!

Nasıl endişe duymam, hak kıyâmet yâ Resûlallâh!

Düşer her gün ömürden taş, ziyan olsun mu âşık baş?

Görün rüyada, dinsic yaş, kerem et yâ Resûlallâh!

İbadet az, kabahat çok... Ne etsem tevbeler yetmez,

Tesellî bulduğum, yalnız muhabbet yâ Resûlallâh!

Tanınmaz akrabâ, eş, dost nefis derdiyle mahşerde;

Livâü'l-hamd'e yaslanmak berâet yâ Resûlallâh!

Yolun terk eylemek hicran, Senin feyzindedir vuslat,

Ümîdim çok, biter bir gün bu hasret yâ Resûlallâh!

Bulut üstünde elmas tâç, mekânsız bir mekân mîraç,

Senin sevdâna gönlüm aç, hidâyet yâ Resûlallâh!

Cihan var oldu aşkından, oluş Senden, doğuş Senden;

Senin aşkınla var olmak, ne servet yâ Resûlallâh!

⁴²³ İsmail Çetişli, Elif Çetişli, **Şairin Diliyle Hz. Peygamber:** 1860-2011, Denizli, Denizli Belediyesi Yayınları, 2013, s. 222.

Hem evvel, hem âhirsin, şehadetlerle zâhirsin,

Yazılmış arşa ismin: Nûr Muhammed yâ Resûlallâh!

Övülmüş, sevilmişsin, “Habîbimdir” demiş Allah;

Bu âciz kul umar Senden şefâat yâ Resûlallâh!

İsmail Âdil Şahin (d.1948)

NA‘T-I ŞERİF⁴²⁴

Remel: Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Gül yüzünden yayılan nûruna hayrân olayım,

Dudağından süzülen müjdeye kurbân olayım.

Sen'sin âlemlere rahmet bunu Rabbim dilemiş,

Himmet eylersen Efendim, Sana cânân olayım.

Gezdiğin beldeler ey Sevgili burnumda tüter,

Bastığın yerlere gönlümce gülistân olayım.

Böyle bir sürgüne dünyâda gönül katlanamaz,

Cism ü cânım Sen'in olsun Sana mihmân olayım.

Medet ey Şah-ı Rusül, solmada hicranla bağım,

Yanağından kızaran güllere bağbân olayım.

Acı, kıtmîrine bir lâhzacık olsun nazar et,

Yansın aşkınla gönül âteş-i sûzân olayım.

⁴²⁴ **Türk Edebiyatından Seçme Naatlar**, Haz: Hikmet Özdemir, Şahin Karataş, İstanbul, Türkiye İlmî İçtimai Hizmetler Vakfı Yayınları, 2010, s. 89.

Sen'i bir dem görebilsem daha cânım ne diler?

Lâzım olmaz bana artık Sana ben cân olayım.

Âh edip sevgili Sultân'a ulaşsam diyerek,

Kanlı yaşlarla taşan sel gibi giryân olayım.

Sana lâyıık değil aslâ sözümün boynu bükük,

Arşa çıksın da figânım Sana destân olayım.

Yusuf Dursun (d.1949)

-Ebced Değeri 92 Olan ‘‘Muhammed’’ İsm-i Őerîfine 92 Beyit-

Hazret-i Peygamber’in Yüce Vasfı Őânında

AŞK KASİDESİ⁴²⁵

Remel: Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

Önce âşık bülbülün kalbinde fermân oldu aşk,
Sonra Güller Şâhı’nın Şevkiyle îlân oldu aşk!..

Duydu hiç yokken, o an, var oldu bin bir kâinat,
On sekiz bin âlemin tahtında sultân oldu aşk!..

Rûhu, rûhundan cemâlin, aldı bir kutsî nefes,
Ölse topraktan bedenler, ölmeyen cân oldu aşk!..

Kâkülünden, gamzesinden, oldu zâhir en güzel,
En güzelden doğdu sevdâ, cânâ cânân oldu aşk!..

Tüm melekler kaldı âciz sevginin târîfine,
Verdi esmâdan haber, varlıkta insân oldu aşk!..

Tâ ezelden tâ ebed, bir yolculuktur başladı,
Őâhidiz; ‘‘Kâlû belâ’’dan gözde al kan oldu aşk!..

⁴²⁵ M. Ali EŞmeli, (Çevrimiçi) <http://www.yuzaki.com/content/view/916/8/>, 12.09.2014.

Terletirken cilveler; yıldız, güneş, ay damladı,
Döndü etrâfında her gün yâre devrân oldu aşk!..

İşvekâr oldukça cânan, «ben» denen bir hâl ile,
Gün yüzünden dâimâ akşam-sabah zan oldu aşk!..

Aklı mağlûb etti, mecnûn etti kirpik temreni,
Sanki yaydan fırlayan oklarla akrân oldu aşk!..

Çattı kaşlardan duvar, zorlaştı bakmak göz göze,
N'eylesin cennette Âdem, gönle hicrân oldu aşk!..

Ayrılık, âh ayrılık; dünyâyı zindân eyledi,
Âşığın gönlünde her gün mum ve şamdân oldu aşk!..

Çıktı yangın; nâr-ı gurbet yakmasın, sönsün diye,
Sönmeden pervâneler, kül etti, volkân oldu aşk!..

N'eylesin, hıçkırdı, gül derdiyle yer-gök durmadan,
Hem bulutlar, hem pınarlar taşıtı ummân oldu aşk!..

Testi bayrâm etti bundan, tüm kadehler doldu hep,
Bir yudum sarhoş ederken kendi mestân oldu aşk!..

Daldı meclis, bir ömür efsâneden efsâneye,
Artık anlatmakla bitmez, dilde destân oldu aşk!..

Her kalem, her hokka, her kâtip, onun emrindedir,
Yâre dâir söz için tuğrâ çeken şân oldu aşk!..

Dendi aşk ufkunda olmaz başka bir tâcın işi,
Arş'a dek, her rütbenin üstünde unvân oldu aşk!..

Çünkü mâşûkuydu Hakk'ın Can Muhammed Mustafâ,
İnciler yağdırdı gökten, çölde nîsân oldu aşk!..

Lâleler yetmez deyip sümbül, karanfil, yâsemen,
Hem gelincik hem de nergis hem de reyhân oldu aşk!..

Hak katından öyle rahmet oldu Cennet Goncası,
Yemyeşil bağlar kurup bin bir gülistân oldu aşk!..

Yer ve gökler açtı pancur, Gül için gündüz gece,
Hem güneşten hem de aydan çifte seyrân oldu aşk!..

Baktı, tekrar baktı, tekrar baktı, tekrar baktı ve,
Misli aslâ yok deyip, hep baktı hayrân oldu aşk!..

Sonra ashâb oldu candan, her nefes Sıddık gibi,
Hem Ömer, Osmân, Alî nâmında kurbân oldu aşk!..

Bir alâmet olsa lâzım, yağdı Hak'tan mûcize,
Kalbi tam tatmîn için binlerce burhân oldu aşk!..

İsmi, hâs ismiyle Allâh'ın yazılmış yan yana,
Arş'a müstesnâ şahâdet, arza îmân oldu aşk!..

Vedduhâ, Tâhâ, Elif-Lâm-Mîm'i çöz, Yâsîn oku,
Her muammâdan sekiz kat ilme irfân oldu aşk!

İşte rahmet! Sardı Peygamber garîbin gönlünü,
En zayıf idrâk için en güçlü iz'ân oldu aşk!..

Ey Nebî, Sen burda yokken, kardeşin Nûh ağladı,
Ağlatan küffâr için bir anda tûfân oldu aşk!..

Sen duâ oldun Halîlullâh'a, derhal söndü nâr,
Ey Habîbullâh o gün, gülzâr-ı Rahmân oldu aşk!..

Oldu hikmet bahçesinden bir güzellik Yûsuf'u,
Duydu Güller Şâhı kimmiş, bir bezirgân oldu aşk!..

Can verir uğruna her varlık Züleyhâ'dır Sana,
Göz denen Yâkûb için feryâd-ı Ken'ân oldu aşk!..

Oldu illâ yâri görmek isteyen Mûsâ-yı Tûr,
Sonra şânından Sen'in, Dâvud, Süleymân oldu aşk!..

Hem Zebûr olmuştu anlatmak için ey Gül, Sen'i,
Hem de Tevrât oldu, İncîl oldu, Kur'ân oldu aşk!..

Yükselip Allâh'a göz göz Sen ki oldun en yakın,
Kutlu ardından Sen'in mîrâca kervân oldu aşk!..

Ey tabîbim, hasretindir can yakan tek hastalık,
Başka hiçbir gam-keder yok, çünkü Lokmân oldu aşk!..

Çünkü ey Mutlak Devâ, âlemde Âdem'den beri,
İçti feyzinden Sen'in her derde dermân oldu aşk!..

Müjdeler saçtın, ümitsizlik boğarken ruhları,
Tevbekâr oldukça kul, bambaşka gufrân oldu aşk!..

Kâ'b için hattâ, ne devlet oldu methetmek Sen'i,
Hem ne devlet, şâirin omzunda kaftân oldu aşk!..

Na't elinden buldu derman Bûsirî bir felç iken,
Böyle ulvî bir şifâdan yol ve erkân oldu aşk!..

Lafza sığdırmak ne mümkün mâverâî vasfını,
Şerh için, tefsîr için insâna ihsân oldu aşk!..

Bunca dillerden, lügatlerden, şiirlerden öte,
Bir de Allâh'ın özel methiyle dîvân oldu aşk!..

Kışta dil dil lâî edip âhir zamân ağlatsa da,
Sen tebessüm eyledin Ravza'nda handân oldu aşk!..

Ellerinden öpmenin şevkiyle yangın ümmete,
Beş vakit Sen'den su serpen bir şadırvân oldu aşk!..

Kubbelerden taşıtı... aşkın her makâmından ezân,
Secdeden yükseldi, câmîlerde eyvân oldu aşk!..

Her gönül, aşkınla ey Gül, bir muazzam Kâbe ki,
Köşk-i cennetten dahî on kat mutantan oldu aşk!..

San'atından hissedardır muhteşem mâmûreler,
Başka hiçbir harcı yoktur, Sen'le umrân oldu aşk!..

Canda aşk olmazsa her şey dilde bomboş lâf olur,
Çünkü Ahmed mührüdür, gökten hükümrân oldu aşk!..

Var ve yokluk bir izâfettir, bütün varlıklara,
Hakkımızdan pay değil, lutfunla imkân oldu aşk!..

Öyle kıymetlendi ey Öz, bastığın taşlar bile,
Olduğun yer, inci-cevher doldu, dükkân oldu aşk!..

Meyli hep sonsuzdu ancak Sen ki geldin burlara,
Geldi derhâl ey Nebî, en önce mihmân oldu aşk!..

Dardı dar dünyâda ilkin, sonra Sen varsın diye,
En mübârek, en geniş, en canlı meydân oldu aşk!..

Gökte gezgin, yerde seyyah, gezdi tek tek varlığı,
Her mekândan ayrılıp kalbinde iskân oldu aşk!..

Dün Sen'in nûrunla ey Yâr, âdetâ bir renk idi,
Şimdi gurbet mevsiminden, onca elvân oldu aşk!..

Tek rüyâmızdın bizim, gördük, uyandık uykudan,
Hamdülillâh ey Efendim, Sen'de âyân oldu aşk!..

Zor geçitler var diyorduk burda lâkin, çok şükür,
Merhamet öğrendi Sen'den gönle vicdân oldu aşk!

Durmadan dönmekte dünyâ, ey Ziyâ, sevdâ ile,
Sohbetinden; dostâ yâver, yâre yârân oldu aşk!..

Sen ne söylersen, ne istersen hemencek cân atıp,
Önde hizmet etti, her takdîre şâyân oldu aşk!..

Hürmetindedir bu rahmetler bu nîmetler bütün,
Acze düştük dâimâ minnet ve şükrân oldu aşk!..

Her hü mâ çırpar kanat, çevrende, ankâlar uçar,
Hüdhüd üslûbunda, bülbül tarzı aksân oldu aşk!..

Koştı; cânından aziz dost oldu ey Cânan Sana,
Öyle sonsuz bir muhabbet tattı, ihvân oldu aşk!..

Ektiğin münbit başaklar etti zümrüt her yeri,
Bin verip her tânedden, eylülde safrân oldu aşk!..

Sundu âşık son hasat vaktinde can mahsûlünü,
Yâ Rasûlâllah, Sen'in uğrunda harmân oldu aşk!..

Âh Efendim, aktı gözler, öyle çok yaş döktü ki,
Bağrı çöllerden beter, nemsiz beyâbân oldu aşk!..

Âh Efendim, kimse bilmez mahşerin ahvâli zor,
Orda Sen'den ayrılık korkuttu, giryân oldu aşk!..

Yâ Rasûlâllah şefâat, yâ Habîballah medet,
Yâ Nebiyyallâh aman, hasrette efgân oldu aşk!..

Sen ki etmezsen nazar, nâçâr olur kullar yarın,
Burda zâten yandı âşık, yandı külhân oldu aşk!..

Ey Nebî, tatmak nasîb olmaz mı vuslat hazzını?
Biz harâb olduk bu sahrâlarda vîrân oldu aşk!..

Sen demişsin müjdeler olsun gariplerden yana,
Sardı her yandan gariplik, bir garîbân oldu aşk!..

Âh Efendim, söylemek her hâli bilmem doğru mu?
Sustuğum an, âh u zârımdan perîşân oldu aşk!..

Ey Süreyyâ, yükselip yerden kavuşsam tam diye,
Ben buhûr oldum, tamâmen bir buhurdân oldu aşk!..

Her pınâr, ey Gül, kerem kıl, dallarından çağlasın,
Çağlayan şebnemlerinden bir gülâbdân oldu aşk!..

Kâtip olmak bir şeref, yazdır Efendim şâire,
Kimse aslâ sanmasın yalnız gazelhân oldu aşk!..

Aynalar nûrunla parlar, nûru seyrân ettirir,
Nûra erdirmekte artık, baş danışmân oldu aşk!..

Mor karanlık içre hurşîd oldu aşkın mü'mine,
Sırt dönen kâfir için nûr içre zindân oldu aşk!..

Tâc edip bilmek ve bildirmekte yüksek kadrini,
Rûhu çarpık, yan bakan düşmâna düşmân oldu aşk!..

Sen Bedir'deyken, hemen gökten melekler yağdırıp,
Şirki mağlûb etti, etrâfında kalkân oldu aşk!..

Sen Uhud Harbi'nde zor anlar yaşarken ağladı,
Fırlayıp meydâna derhal zulme tırpân oldu aşk!..

Çıktı Hendek Harbi, düşman geldi işgâl etmeye,
Anda bir şahlandı, müthiş bir küheylân oldu aşk!..

Hayber'in fethinde tam Haydar kesilmiş bir emir,
Mekke'nin fethinde meşhur bir kumandân oldu aşk!..

Çok çetin, zor bir Tebük derdiyle ettin imtihân,
Nefsi mağlûp eyleyip emrinde hâkân oldu aşk!..

Yâ Nebî, emrinde, şefkatten fetihler başladı,
Sevgisiz dünyâ için en mûteber hân oldu aşk!..

Hakk'a her an büktü baş, mensûb olup ahlâkına,
Nerde bir mâsum ve mazlum duysa biryân oldu aşk!..

Hor-hakirlikten tutup çektin bütün insanlığı,
Her yetîmin titreyen göğsünde yorgan oldu aşk!..

Bir denî dünyâyâ tutsak olmasın kullar, dedin,
Her kulun, âzâd için boynunda urgan oldu aşk!..

Bağlılık Allâh'a ancak bağlı olmaktır Sana,
İşbu gerçekten sapan isyâna isyân oldu aşk!..

Çok günahkârız, hatâmız çok, Efendim, rahmet et,
Öyle mahcûbuz ki, bizden fazla pişmân oldu aşk!..

Mûtenâ, hoş bir gönül sunmak için ey Gül Sana,
Hem dokuz kat gökle hem toprakla yeksân oldu aşk!..

Bastığın sonsuz eşikten yer öpüp geçmek için,
Her fedâkârlıkta maksat buydu, candan oldu aşk!..

Bunca sözden yâ Rasûlâllah murâdım ilticâ,
Yoksa hâlâ en güzel vafında noksân oldu aşk!..

Zâten âcizdim Efendim, âcizim hâlâ yine,
Gönlü bülbül eyleyip ancak duâhân oldu aşk!..

Başka irfânım ve ilmim yok, garip Seyrî gibi,
Âşığım, sevdâlıyım, rûhumda mîzân oldu aşk!..

Sen ki doğdun kalbe ey Gül, oldu can-ten hep fedâ,
Başka bir mânâ değil en tatlı bir ân oldu aşk!..

M. Ali Eşmeli (Seyrî) (d.1969)

SEN GELDİN EFENDİM⁴²⁶

Hezec: Meḡ'ûlü meḡâ'îlü meḡâ'îlü fe'ûlün

Geldin yücelerden bize ey Rahmet-i Rahhman,

İnsanlığa insanlığı bildirmeye geldin

Fetretle bunalmış ve cehâletle perişân

Dünyanın ağır derdini dindirmeye geldin...

Kalmıştı karanlıkta cihan, cerbezelerle

Dünyâyâ ziyâ verdin o nur mucizelerle

Kur'ân ile sünnet ile hak mev'izelerle

En kutlu aziz mesleği sürdürmeye geldin...

Vaslından uzaklar, ne bozuk hükmediyorlar!

Gitmiş sanarak nûrunu, mâtem ediyorlar

Hâlâ Sana ey bedr-i münîr; "Gel" mi diyorlar?

Nur mührünü son zulmete indirmeye geldin...

Dillerde salat varsa, hayatlarda da sünnet

Ukbâyâ dek ümmetlesin ey şâh-ı muhabbet,

Kalbindeki Sen'sin diye Ravza'n bize cennet,

Dünyamızı firdevse dönüştürmeye geldin...

⁴²⁶ **Türk Edebiyatından Seçme Naatlar**, Haz: Hikmet Özdemir, Şahin Karataş, İstanbul, Türkiye İlmî İçtimai Hizmetler Vakfı Yayınları, 2010, s. 105-106.

Geldin başımın tacı, gönül tahtı Sen'indir,
Cennette maiyyet Sen'i gerçek sevenindir
Geldim nice hicranla, kabûlünle sevindir
Hasretle yanan dostu sevindirmeye geldin...

Sen merhametin zirvesi, tüm varlığa rahmet
Gölgen bile düşmez yere vermem diye zahmet
Vuslatta niyâzın; "Ne olur yanmasın ümmet!"
Rahmetle gazap nârını söndürmeye geldin...

Hak aşkı, Sen'in emrin tâat ile mümkün,
Allah'a Habîbi'yle mürâcaat ile mümkün,
Gufrân-ı İlâhî de şefâat ile mümkün
Sen ümmtinin bahtını güldürmeye geldin...

Gösterdin, Efendim bize göklerde hilâli,
Mî'râc ile sundun bize Mevlâ'ya visâli
Tâli'yle diler, ümmetin, ister o cemâli;
Hiç "Lâ" demedin, lutfunla erdirmeye geldin!

Mustafa Küçükaşçı (d.1978)

LÜTFUNLA GÜNAHKÂRI KAPINDAN UZAK ETME!⁴²⁷

Hezec: Meḡ'ûlü Meḡâ'îlü Meḡâ'îlü Fe'ûlîn

"Âlemlere Rahmet" dedi Hak, sırr-ı ezelsin

Aşkınla vücut buldu cihan, Sen'le yücelsin,

Lütfet şu gönül, aşknı tatsın da düzelsin;

Lutfunla günahkârı kapından uzak etme!

Dâim o güzel yüzde açar türlü çiçekler,

Etrâfını her an dolandır kutlu melekler,

Mücrim de şefâat dilenip affını bekler;

Lutfunla günahkârı kapından uzak etme!

Âşıklara önder ve rehber yine Sen'sin,

Ham gönlü alıp göklere yıldızca serensin,

Yoksullara ikramda ziyâdeyle verensin;

Lutfunla günahkârı kapından uzak etme!

Hasretle öten büşbüle mâşuk yine Sen'sin,

Bir lâhza tebessüm buyur, efgânı da dinsin,

Sen ümmete ikrâmı ve ihsânı sevensin,

Lutfunla günahkârı kapından uzak etme!

⁴²⁷ **Türk Edebiyatından Seçme Naatlar**, Haz: Hikmet Özdemir, Şahin Karataş, İstanbul, Türkiye İlmî İçtimai Hizmetler Vakfı Yayınları, 2010, s. 107.

Hak'tan dileğim; hüsn ü cemâlin görebilmek,
Aşkınla seherlerde feyizler derebilmek,
Son demde varıp ravzana cânım verebilmek,
Lutfunla günahkârı kapından uzak etme!

Gökler kademinden öpebilmek için ağlar,
Mecnun Sana âşık yine sevdân ile çağlar,
Bir nebze uzak kaldı mı hasret canı dağlar;
Lutfunla günahkârı kapından uzak etme!

İbrahim Hakkı Uzun (d.1979)

EY NEBÎ!⁴²⁸

Hezec: Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün

Her şey Sen'inle doğdu, ki nâm olmuş ey Nebî!

Hilkat Sen'inle çünkü tamâm olmuş ey Nebî!

Nûrun cihân içinde nihân olmasın diye,

Gölgen düşürmek arza harâm olmuş ey Nebî!

Âlem sahâbedir Sana; yer, gök, bütün semâ

Allah'a râm olur, Sana râm olmuş ey Nebî!

Ömrünce, her nefeste, her an; *Ümmetî* demek,

Rahmet dudaklarında kelâm olmuş ey Nebî!

Ümmet mi olmuşuz Sana ey Fahr-i Kâinat?

Binler sefer benim de hatâm olmuş ey Nebî!

Peygamberim benim... Beni reddetme, al yine

Milyonların, içinde merâm olmuş ey Nebî!

Susmak zorundayız, nicedir susturulmuşuz

Buğzun bu yerde adı kıyâm olmuş ey Nebî!

⁴²⁸ Recep Yıldız, **Fenâ**, İstanbul, Yüzakı Yayıncılık, 2010, s. 86.

İsmin ne kirlî ellere kalmış da kalmışız,

Dünyâ yıkılsa gerçi ne gam olmuş ey Nebî!

Yirminci asrın insanıyız, bin günah ile

Affin, bugün yegâne duâm olmuş ey Nebî!

Bir gün şefâatinle, **Edîbî** kulum diye,

Meylin, muhayyilemde selâm olmuş ey Nebî!

Recep Yıldız (d.1982)

NA‘T-I ŞERİF⁴²⁹

Hezec: Mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Selâm olsun salât olsun sana kim yâ Resûlallâh

Devâ-yı aşkın olmazsa helâkim yâ Resûlallâh

Dokunmazsan yürek yârem sara kim yâ Resûlallâh

Ne hoş cevr ü cefâmızsın gönül içre hafâmızsın

Vefâmızsın, safâmızsın, Muhammed Mustafâ’mızsın

Doğarken "ümmeî" dersin şefî-i rûz-ı mahşersin

Makamlardan geçersin rü'yetullâha müyessersin

Tek istimdâdımızsın yâ Resûlallâh tek öndersin

Ne hoş cevr ü cefâmızsın gönül içre hafâmızsın

Vefâmızsın, safâmızsın, Muhammed Mustafâ’mızsın

Celâlin gördü devrildi sanemler pür-günâh câmlar

Kusursuz mâh cemâlinden cilâsın aldı endâmlar

Mübârek çeşmedir parmakların âb-ı hayat damlar

Ne hoş cevr ü cefâmızsın gönül içre hafâmızsın

Vefâmızsın, safâmızsın, Muhammed Mustafâ’mızsın

⁴²⁹ **Günümüz Dilinden Hz. Peygamber'e Naatlar**, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991, s. 240.

Sen ey Leylâ-yı mutlak ey nebîler şâhı peygamber

Livâü'l-hamd'in altında nolursun bana da yer ver

Kovarsan bâb-1 aşkından **Kadîrî** âcizin neyler

Ne hoş cevır ü cefâmızsın gönül içre hafâmızsın

Vefâmızsın, safâmızsın, Muhammed Mustafâ'mızsın

Abdülkadir Akgündüz

NA‘T-I ŞERİF⁴³⁰

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yâ Resûlallâh inâyet kıl, perîşânım bugün
Hasret ü hicrinle vallâh sîne-sûzânım bugün
Nâr-ı aşkınla tutuştum mahz-ı nîrânım bugün
Bû'd-ı sûrîden efendim yanmada cânım bugün
Merhamet kıl al elim mağrûk-i isyânım bugün
Ettiğim ma'siyyete gâyet peşimânım bugün

Âh-ı dil-sûzum işit nolur Hudâ'nın aşkına
Seyf-i Kakhâr ol Aliyyü'l-Murtaza'nın aşkına
“Bid' atün minnî” buyurdun Fâtimâ'nın aşkına
Vaslına erdir, şehîd-i Kerbelâ'nın aşkına
Akl-ü fikrim gitti de meclûb-ı iz'ânım bugün
Bir alîlim, bî-kesim muhtâc-ı dermânım bugün

Gerçi ben mücrimi lâkin senin şânın azîm
Çünkü Mevlâmız buyurdu hem Ra'uf'sun, hem Rahîm
Zâtının meddâhıdır billâhi Furkânu'l-Hakim
İftirâkıdır bana ateş azâbından elîm

Yâ Ebe'z-Zehrâ meded gûş eyle efgânım bugün
Bir geda hasret-keşim çâk-i girîbânım bugün

⁴³⁰ Ârif Hikmet Gökoğlu, **Gülzâr-ı Ârifân**, Haz.: Muzaffer Ozak, İstanbul, Salah Bilici Yayınevi, 1969, s. 71-72.

Yâ Resûlallâh rahmettir vücûdun âleme
Bi'setin çün giydirildi tâc-ı izzet Âdem'e
Gözlerimden kan gelir hiç uyku girmez dideme
Dest-i irşâdınla lütfen bir ilâc et sîneme
Merhamet kıl yâ Muhammed zâr u giryânım bugün
Kıl kerem Allâh için mahzun-ı hicrânım bugün

Şâhid ol, Mevlâ için şeksizdir îmânım sana
Cana minnettir ölüm vasl olsa cânânım sana
Hep fedâ olsun vücûdum her şeyim cânım sana
Hançer-i aşkınla zebhet ben de kurbânım sana
Rahmet Allâh aşkına mahbûb-ı zî-şânım bugün
Gösterip gül-rûyu müzdâd eyle îkânım bugün

Yok yüzüm ar-ı niyâza bir günâhkârım fakat
Derdimin dermânısın çün sendedir cürme berât
Bir nigehin nâr-ı dûzahdan verir derhâl necât
Nûr-i zâtınla dıraht-ı kâinât buldu hayât
Bir şifâ sun abd-i bî-dermana Lokman'ım bugün
Ufkuma bir lahzacık doğ şems-i tâbânım bugün

Müznibîne mültecâsın ey mürüvvet ma'deni
Neyleyim za'fa düşürdü nefs-i emmârem beni
Senden özge kim tutar bîçâre vü sergerdeni
Tek tesellim sensin ey esrâr-ı Rabb'in mahzeni
Kıl amân, şâyeste-yi lütfun bu **Hikmet** bendeni
Tut elim cürmümle geldim işte sultânım bugün
Bâb-ı afvından ben ümmidvâr-ı ihsânım bugün

Ârif Hikmet Gökoğlu

NA'T- CENÂB-I PEYGAMBERÎ⁴³¹

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Nûr-i Hak pertev-fürûz olmuş cebîninden senin

Her gönül şûrîde aşk-ı âteşîninden senin

Bildin ey ma'na bilen Allah'ı sen hakkelyakîn

Feyzidâr oldu cihan halkı yakîninden senin

Bir ilâhî maksadı dîninle te'min eyledin

Kâm-bîn oldu beşer dîn-i mübîninden senin

Bir ilâhî feyz ile ettin zemîne in'itâf

Arş-ı a'lâ ahz-i feyz eyler zemîninden senin

Kâinâta sa'd-i envârın tecellipâş olur

Şâm- ı Esrâ meznzil-i Mevlâ-karîninden senin

Pâye-i kudsiyyet olsa hak için sûretpezîr

Fark olunmaz pâye-i izz-i berîninden senin

⁴³¹ Abdullah Öztemiz Hacitahiroğlu, **Hazreti Peygambere Şiirler Antolojisi**, İstanbul, Yağmur Yayınevi, 1966, s.156.

Cism ü cânı ben nasıl etmem emânet nâmına

Hak emîn olmuş iken nâm-ı Emîn'inden senin

Bir hakîkar der-kemîn ettin de ilzâm eyledin

Bahtiyâr olmaz mı mağlûbun kemîninden senin

Nâci-i zârın ümîdi bulmaz aslâ inkıtâ'

Vasf-ı pâk-i *Rahmeten li'l-Âlemîn*den senin

Naci Paşa (Eldeniz)

NA‘T- I ŞERİF⁴³²

Remel: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Matlam nûr-ı Hudâdır yâ Resûlallâh senin

Nûr-ı zâtın âşinâdır yâ Resûlallâh senin

“Sûre-i Nûr”u izârında yazar kilik-i kazâ

Vech-i pâkin *Ve'd-duhâ*dır yâ Resûlallâh senin

Kâbe kavseyin kurb-i *Ev ednâ* sana halvetserâ

Bir temâşâdır ki seyretti fûâd-ı mâreâ

Dedi Allah yâ Habîb'i merhabâ bin hel etâ

Böyle kadrin rûşenâdır yâ Resûlallâh senin

İntihâ yok ey şefâat ma'deni in'âmına

Eyle lûtf ü merhamet bu bende-i nâkâmına

Çünkü *Min ba'd* ey Habîb Ahmed denildi nâmına

Her sözün cilve-nümâdır yâ Resûlallâh senin

Kân-ı şefkat olduğun etti beni ümmidvâr

Ümmeti vâ ümmeti nutkun güvâh-ı mu'teber

Âh çeker bôyuna ahker **Niyâzî** derbeder

Âsitânında gedâdır yâ Resûlallâh senin

Niyâzî (Arapça Hocası)

⁴³² Abdullah Öztemiz Hacitahiroğlu, **Hazreti Peygambere Şiirler Antolojisi**, İstanbul, Yağmur Yayınevi, 1966, s.135.

MEDH-İ RESÛLALLÂH SALLÂLLÂHÛ ALEYHİ VE SELLEM⁴³³

Hezec: Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

Muhammed âb-1 rûy-1 enbiyâdır

Muhammed nûr-i çeşmi etkîyâdır

Muhammed mürselînin hâtemidir

Kamu nâs-1 mükerrer erkemidir

Muhammeddir eden derde devâlar

Muhammed ümmete eder vefâlar

O'nun meddâhı oldu Hak Teâlâ

O'nun kimdir eden vasfını inşâ

Cihanda Âdem olmaz idi peydâ

Muhammed olmasa âhir hüveydâ

Dedi şânına Hak *Levlâk Levlâk*

Muhammed olmasa olmazdı eflâk

⁴³³ Abdullah Öztemiz Hacıtahiroğlu, **Hazreti Peygambere Şiirler Antolojisi**, İstanbul, Yağmur Yayınevi, 1966, s.133.

Bu kıfl-ı hâb-ı tevhîd üzre miftâh

Muhammed nâmıdır kim kıldı fettâh

Hudâ vermiştir O'na dîn-i râsih

Kamu edyân O'nunçün oldu nâsih

Cihan putlar ile pür olmuş iken

Perestân ve şeyâtin dolmuş iken

Dürüldü defter-i küfr-i dalâlet

Muhammed olucak Hak'dan inâyet

Hemîşe çağırırım yâ Muhammed

Zebânım lâfzı oldu nâm-ı Ahmed

Senâyî kuluna lûtf et cihanda

Murâdına erişe in ü anda

Şefî'-i ümmet-i yevm-el-kıyâme

Fe yercû küllina mink-eş-şefâe

Senâyî Efendi

NA‘T-I NEBEVÎ⁴³⁴

Hezec: Meḡ‘ûlü meḡâ‘îlü meḡâ‘îlü fe‘ûlün

Haddim değil ammâ, nideyim cânım Efendim

Mest oldu gönül zâtına sultânım Efendim

Doymam sana, mecnûnun olup Ravzana varsam

Ömrüm boyu dinmez yine figânım Efendim

Aşkınla yananlar beni ancak bilir, anlar

Kemter kulunum, hüsnüne hayrânım Efendim

Uğrunda sezâdır, oda girsem de revâdır

Bî-misli gıdâdır bana hicrânım Efendim

Pervâne-edâyım, sana bin canla fedâyım

Babında gedâyım, hâk ile yeksânım Efendim

Âsî ve günahkâr kuluyum gerçi Hüdâ'nın

Lâkin taşacak aşk ile mizânım Efendim

Âşıklara dîdârını görmek nice devlet

Ey Hazret-i Peygamber-i zîşânım Efendim

Şevket Özdemir

⁴³⁴ **Gül Kokulu Mısralar Na‘t-ı Şerifler**, Der: Seval ALKAN, İstanbul, Zafer Yayınları, 2011, s. 23.

KAYNAKÇA

Abdülaziz Mecdi Dîvânı: Der.: Osman Ergin, İstanbul, Gün Basımevi, 1945.

Abdülkadir Gulâmî: **Dîvân-ı Gulâmî**, Matbaa-i Âmire, 1874.

AHATLI, Erdinç: "Hasâisü'n-Nebî", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.XVI, İstanbul, 1997.

Ahmed Kuddûsî: **Dîvân-ı Kuddûsî**, İstanbul, 1905.

Ahmed Refik: **Gazavât-ı Celîle-i Peygamberi**, Haz.: Yaşar Çalışkan, İstanbul, 2014.

ALTUNTAŞ, Yunus Emre: "Naat Geleneği Öldü Mü?", (Çevrimiçi) http://www.haberkultur.net/HD5650_naat-gelenegi-oldu-mu-.html, 05.06.2014.

AK, Murat: **“Na‘tlerin Tasavvufî Temelleri ve Na‘t Mecmuaları”**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (DT), Konya, 2014, s. 8. ‘

AKAR, Metin: **Türk Edebiyatında Manzum Mirâcnâmeler**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdarî Bilimler Fakültesi, (DT), Ankara, 1980, s. 207.

AKAY, Hasan: "Antolojiler: Şiirin Güldesteleri", **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, S.6, 1996, s. 7-32.

AKGÜN, Mustafa: **Hazreti Peygambere Şiirler**, Ankara, Akgün Yayıncılık, 2010, s. 480.

AKIN, Nimetullah: "Delâ'ilü'n-Nübüvvenin İşlevselliği Üzerine", **Usûl: İslâm Araştırmaları**, S.8, Ankara, Temmuz-Aralık 2007, s. 48-49.

AKKUŞ, Mehmet: "Edebiyatımızda Regâibiyye ve ve Salâhî'nin Matla'u'l-Fecr'i", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.XXXII, Ankara, 1992, s. 133.

AKKUŞ, Mehmet-YILMAZ, Ali: **Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî**, 3. bs., Ankara, Nasihat Yayınları, 2006 s. 195.

AKKUŞ, Metin: **Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası: Edebî Türler ve Tarzlar**, Fenomen Yay., Erzurum, 2007, s. 181.

AKSOY, Hasan: "Dursun Fakih", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.X, İstanbul, 1994, s. 8.

AKSOY, Hasan: "Mevlid", Türk Edebiyatı, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XXIX, Ankara, 2004, s. 482.

AKSU, Cemal: "Hanif'in Manzum Kırk Hadis Tercümesi", **İlmî Araştırmalar**, İstanbul, 2004, S. 17, s. 18.

AKÜN, Ömer Faruk: "Tanzimat Edebiyatı Sözü Ne Dereceye Kadar Doğrudur?", **Kubbealtı Akademi Mecmûası**, Yıl 6, S. 3, İstanbul, 1997, s. 22-39.

ALGÜL, Hüseyin: "Gazve", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XIII, İstanbul, 1996, s. 489.

ALICI, Mustafa: "Şefaât", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.XXXVIII, İstanbul, 2010, s. 411.

Ali Cânip: **Türk Edebiyatı Antolojisi**, İstanbul, Devlet Matbaası, 1930.

ALKAN, Seval: **Gül Kokulu Mısralar: Na't-ı Şerifler**, İstanbul, Zafer Yayınları, 2011, s. 137.

ALVAN, Türkân: **Said Paşa İmamı Hasan Rıza Efendi (Bir Sanatkâr... Bir Müderris... Bir Meczûb-ı İlâhî...)**, İstanbul, FSM Vakıf Üniversitesi Yayınları, 2013, s. 122-123.

ANDI, M.Fatih: "Peygamber'i Şiirle Sevmek-IV", **İtibar: Aylık Edebiyat ve Fikriyat Dergisi**, S.26, s. 30.

ANDI, M.Fatih: "Modern Türk Şiiri ve Peygamber", <http://www.sonpeygamber.info/modern-turk-siiri-ve-peygamber>, 04.06.2014.

ALYILMAZ, Semra: "Mevlit ve Türk Edebiyatında Mevlit Türü", **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı 13, Erzurum, 1999, s. 195-202.

ARSLAN, Harun: "Celâlzâde Mustafa'nın Tercüme-i Me'âricü'n-Nübüvve Adlı Eseri: Metin-Sözlük-Özel Adlar Dizini-Esmâ-yı Latîfe", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (DT), İstanbul, 2013, s. 322-323.

ARSLAN, Mehmet: **Bursalı İffet Divanı**, İstanbul, Kitabevi, 2005 , s. 90

ATEŞ, Süleyman: Hacı Muharrem Hilmî Efendi, **Dîvân-ı Sırrî**, Ankara, Pars Matbaası, s. 153.

AVCI, Seyit: "Sahih-i Müslim'in 'Kitâbü'l-Fezâil' Bölümüne Göre Hz. Peygamber'in Bazı Özellikleri", **İSTEM**, C.X, S.19, s. 12.

BALDEMİR, İsa: "**Vefât-ı Nebî**", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (YLT), İstanbul, 1996.

Bayburtlu Zihnî: **Dîvân-ı Zihnî**, İstanbul, Matbaâ-i Süleyman Efendi, 1876.

BİLGEGİL, Kaya: **Edebiyat Bilgi ve Teorileri**, Ankara, 1980, s. 268.

BİLGİN, Azmi: **Divân-ı Seyyid Nigârî**, İstanbul, Kule Yayınları, 2003, s. 44.

BİLGİN, Zeynep Esra: "**Fâ'ik, Mu'cizâtü'n-Nebî**": İnceleme-Metin, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (YLT), Bursa, 2010, s. 4.

BİLKAN, Ali Fuat: "Nâbî'nin Mi'râc-nâmesi", **Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, S. 1, İstanbul, 2008, s. 3.

BİLKAN, Ali Fuat: "Türk Edebiyatında Peygamber Sevgisi Etrafında Gelişen Edebî Türler", **Yağmur Dergisi**, S. 15, İzmir, 2002, s. 18.

BİLKAN, Ali Fuat: **Nâbî**: (Hayatı Sanatı Eserleri), Ankara, Akçağ, 1999, s. 128-130.

BOZTEPE, Halil Nihad: **Âyine-i Devrân**, Orhaniye Matbaası, 1923-4, s. 5-7.

BULGURCU, Kahraman: "**Kemalpaşazâde'nin Hadis İlmindeki Yeri-Kırk Hadisler Örneği**", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (YLT), Konya, 2004, s. 20.

BULUT, Halil İbrahim: "Mûcize", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XXX, İstanbul, 2006, s. 350.

BURSALI, M.Necati: **Allah Resûlünün Mucizeleri**, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1969

CANATAN, Kadir: "Gelenekte Kutsal-Peygamber Anlatıları", **Siyer Edebiyat İlişkisi**, İstanbul, Meridyen Kitaplığı, 2010, s. 43.

CANIM, Rıdvan: **Divan Edebiyatında Türler**, 3. bsk., Ankara, Grafiker Yayınları, 2012, s. 78.

CEYLAN, Ömür: **Hânedânda Bir Âsî Dâmâd Mahmûd Celâleddin Paşa**: Hayatı Edebî Kişiliği ve Dîvânı, Ankara, Akçağ ;Yayınları, 2003, s. 140-141.

COŞKUN, Vehbi Cem: **Terzi Baba ve Erzincan Şairleri**, Balıkesir, Türk Dili Matbaası, 1956, s. 21-22.

ÇAKIR, Müjgan: “**Nâyî Osman Dede**: Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Ravzatü'l- İ‘câz fi'l-Mu‘cizâti'l-Mümtâz”, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (DT), İstanbul, 1998.

ÇAMLIBEL, Faruk Nafiz: **Han Duvarları**, İstanbul, Atlas Kitabevi, 1973, s. 58-59.

ÇELEBİ, İlyas: “Muhammed”, Mûcizeleri, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XXX, İstanbul, 2006, s. 446-448.

ÇELEBİOĞLU, Âmil: "Süleyman Nahîfî'nin Hicretü'n-Nebî Adlı Mesnevîsi", **Türklük Araştırmaları Dergisi**, S.2, İstanbul, 1986, s. 54.

ÇELEBİOĞLU, Âmil: "Türk Edebiyatında Manzum Dînî Eserler", **Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları**, İstanbul, MEB Yayınları, İstanbul, 1998, s. 349.

ÇETİŞLİ, İsmail: "Na‘t Antolojileri Üzerine", **Bercesta**: Aylık Kültür-Sanat-debiyat Dergisi, S. 106, Nisan 2011, s. 25-31.

ÇETİŞLİ, İsmail: **Türk Şiirinde Hz. Peygamber**: (1860-2011), Ankara, Akçağ Yayınları, 2012, s. 550-553.

ÇETİN, Nurullah: **Yeni Türk Şiirinde Geleneğin İzleri**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2012, s. 20.

ÇİÇEKLER, Mustafa: "Na‘t", Fars Edebiyatı, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XXVIII, İstanbul, 2006, s. 435.

Dağistanlı Dehrî, **Divançe-yi Dehrî**, İstanbul, Nefaset Matbaası, 1910, s. 10.

DEVELLİOĞLU, Ferit: **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Yay. Haz.: Aydın Sami GÜNEYÇAL, Ankara Aydın Kitabevi Yayınları, 23. Baskı, 2006, s. 809.

DOĞAN, Muhammet Nur: "İshak Efendi", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.XXII, Ankara, 2000, s. 531.

DOĞAN, Muhammet Nur: **Lâle Devri Şairlerinden İshak Efendi'nin Orijinal Bir Mesnevisi**: (Metin-Nesre Çeviri ve Açıklama), İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C.XXVII, İstanbul, 1997, s. 101-168

DURMUŞ, İsmail: "Muhammed", Arap Edebiyatı, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C. 30, İstanbul, 2006, s. 451.

DURMUŞ, İsmail: "İktibas", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XX, İstanbul, 1999, s. 52.

ELMALI, Naci: **Erzurumlu Ketencizâde Mehmet Rüştü Efendi**, Ankara, Elmalı Yayınları, 1984, s. 90.

ERASLAN, Kemal: "Ahmed Yesevî", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.II, İstanbul, 1989, s. 159-161.

ERGİN, Muharrem: **Dede Korkut Kitabı**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 39. bsk., 2008, s. 203.

ERGÜNEŞ, Hüseyin Şemsi: **Şemsî Divânı**, Der.: Muhiddin Ergüneş, Ankara, Varol Matbaası, 1976, s. 31.

ERSOY, Mehmet Akif: **Safahat**, Yay. Haz.: Mustafa Miyasoğlu, İstanbul, Konak Yayınları, 2011, s. 476.

ERTAN, Mehmet Emin: **Urfalı Şair Abdi**, Şanlıurfa, Şurkav Yayınları, 1999, s. 57.

ERTEM, Ali: **Namık Kemal'in Şiirleri**, İstanbul, Yeni Matbaa, 1957, s. 7-8.

Erzurumlu Emrah, **Divân-ı Emrah**, İstanbul, Matbaâ-i Şems, s. 52

ESKİN, Şerif: Klasik, "Modern ve Postmodern Anlatılar Arasında Siyer", **Siyer Edebiyat İlişkisi**, İstanbul, Meridyen Kitaplığı, 2010, s. 23.

EŞMELİ, M.Ali: **Hilye-i Şerife**, Yüzakı Yayınları, İstanbul, 2010.

EZGİ, Suphi: **Nazarî-Amelî Türk Mûsikîsi**, İstanbul, 1933-53, C.III, s. 54.

Fatin: **Divân-ı Fatin**, İstanbul, İzzet Efendi Matbaâsı, 1871, s. 2.

FAYDA, Mustafa : “İbn İshak”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XX, İstanbul, 1999, s. 93-96

GÖKOĞLU, Ârif Hikmet: **Gülzâr-ı Ârifân**, Haz.: Muzaffer Ozak, İstanbul, Salah Bilici Yayınevi, 1969, s. 71-72.

GÜLER, Fatma Turhal: “**Vefât-ı Hazret-i Muhammed Aleyhi's-selâm**”, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (YLT), İstanbul, 1996, s. 5..

GÜNEŞ, Mustafa: **Yozgatlı Hüznî Dîvânı**: İnceleme-Metin, Yozgat, 2000, s. 121.

Günümüz Dilinden Hz. Peygamber'e Naatlar, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991, s. 240.

GÜRBÜZ, Mehmet: "Şiir Mecmûaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi", **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa**: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, Haz.: Hatice Aynur v.d., İstanbul, Turkuaz Yayınları, 2012, s. 97-112.

Hâce Muhammed Lütfî: **Hulâsatü'l-hakâyık ve Mektubât-ı Hâce Muhammed Lütfî**, İstanbul, Alvarlı Efe Hazretleri İlim ve Sosyal Hizmetler Vakfı Yayınları, 2013, 6. Basım, s. 96-97.

HACİTAHİROĞLU, Abdullah Öztemiz: **Hazreti Peygambere Şiirler Antolojisi**, İstanbul, Yağmur Yayınevi, 1966, s.135.

Hâfız Muhammed Sebâteddin: **Dîvân-ı Hâfız Muhammed Sebâteddin**, İstanbul, Mahmut Bey Matbaâsı, 1891.

Hâfız Ulvî: **Dîvân-ı Ulvî**, İstanbul, Hacı Mustafa Matbaâsı, 1873, s. 21.

Hakanî Mehmed Bey: **Hilye-i Saadet**, Haz.: İskender Pala, 2. bsk., LM Yayınları, İstanbul, 2002, s.10.

HALICI, Feyzi: **Âşık Şem'î Hayatı ve Şiirleri**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1982, s. 82-83.

Hammâmizâde İhsan: **Dîvân-ı İhsan**, İstanbul, Ahmed İhsan Matbaası, 1928, s. 3-4.

HANIOĞLU, M. Şükrü: “Batılılaşma”, Giriş, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.V, İstanbul, 1992, s. 148.

- HAZER, Dursun: **Hız. Peygamber'in Şairleri**, İstanbul, Hitit Yay., 2008, s. 45-175.
- Hersekli Ârif Hikmet: **Hersekli Ârif Hikmet Dîvânı**, İstanbul, Âsâr-ı Müfîde Kitabhânesi, 1916, s. 87.
- Hilmî (Elmastraşzade): **Dîvan-ı Belâgat-Unvân-ı Hilmî**, İstanbul, Tabhâne-i Âmire, 1857, s. 3-4.
- HUYUGÜZEL, Ömer Faruk-ÇAĞIN, Şerife: **Eşref: Bütün Eserleri**, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2006, s. 469.
- İmam Nevevi: **Kırk hadis Tercüme ve Şerhleri**, Çev: İbrahim Hatiboğlu, İstanbul, Kahraman Yayınları, 1997.
- İNAL, İbnü'l- Emin Mahmud Kemal: **Son Asır Türk Şairleri**, Haz.: İbrahim BAŞTUĞ, C.III, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2002, s. 1446.
- İNAL, İbnü'l- Emin Mahmud Kemal: **Son Asır Türk Şairleri**, Haz.: M.Kayahan Özgül, C.II, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1999, s. 1204.
- İNAL, İbnü'l- Emin Mahmud Kemal: **Son Asır Türk Şairleri**, Haz.: Müjgân Cunbur, C.I, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1999, s. 50.
- İrfan Paşa: **Mecmu'â-i İrfan Paşa**, y.y., 1870, s. 6-7
- İSEN, Mustafa-v.d.: **Eski Türk Edebiyatı El Kitabı**, 3. bs., Ankara, Grafiker Yayınları, 2005, s. 20-21.
- İsmail Hakkı Bursavî: **Mi'râciyye**, Haz.: İrfan Poyraz, Bursa, Sır Yayıncılık, 2007.
- İsmail Safâ: **Huzmâ Safâ**, İstanbul, Âlem Matbaası, 1890, s. 121.
- KANAR, Mehmet: **Farsça-Türkçe Sözlük**, Ankara, Say Yayınları, 2. Baskı, 2010, s. 1673.
- KANDEMİR, M.Yaşar: "Hadis", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.XV, İstanbul, 2013, s. 27.
- KANDEMİR, M.Yaşar: "Şemâil", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XXXVIII, İstanbul, 2010, s. 498.

KAPLAN, Mahmut: **Neşâtî'nin Hilye-i Enbiyâsı**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 2, S. 2, Van, 1991, s. 154-166.

KAPLAN, Yıldray: **“Erzurumlu Kadi Mustafa Darîr'in Kitâb-ı Sîyer-i Nebî'si”**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006.

KARAARSLAN, Nasuhi Ünal: " Bârûdî, Mahmud Sâmî Paşa", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.V, İstanbul, 2006, s. 90-91.

KARAGÖZ, İsmail: **Dinî Kavramlar Sözlüğü**, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010, s. 597.

KARAHAN, Abdülkadir: "Âşık Edebiyatı", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.III, İstanbul, 1991, s. 550-552.

KARAHAN, Abdülkadir: "Hadîs-i Erbaîn Nev'inin Doğuşu ve Âmilleri", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1952, s. 76.

KARAHAN, Abdülkadir: "Kırk Hadis", Türk Edebiyatı, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.XXV, İstanbul, 2002, s. 470.

KARAHAN, Abdülkadir: **İslâm-Türk Edebiyatında Kırk Hadis**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1991, s. 43.

KARATAŞ, Turan: **Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Perşembe Kitapları Yayınları, 2001, s. 279.

KARATAŞ, Turan: "Naat Nehri Kuruyor mu?", (Çevrimiçi) <http://www.ermenekhaber.com-/yazarlar/turan-karatas/naat-nehri-kuruyor-mu/325/>, 05.06.2014.

KASIR, Hasan Ali: **Peygamber Şiirleri**, İstanbul, Denge Yayınları, 1997, s. 211.

KAVAZ, İbrahim-ONUR, M.Naci: **Harputlu Rahmî Dîvânı**, Ankara, İzzetpaşa Vakfı Yayınları, 1996, s. 42-44.

KAYA, Bayram Ali: **Osman Nevres ve Dîvânı**, Ankara, Akçağ, 2010, s. 511.

KAYA, Mahmut: "Muhammed b. Said Bûsîrî", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.VI, İstanbul, 1992, s. 469.

KAZANCI, A.Lütfi: "Bi'cet", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.VI, İstanbul, 1992, s. 217.

KEÇECİ, Gülser: **Şefâat Yâ Resûlallah**, Burhan Yay., İstanbul, 2005, s. 18.

KEMİKLİ, Bilal: **Şâir Şeyhülislâm Ârif Hikmet Beyefendi**: Hayatı-Eserleri-Şiirleri, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2011, s. 86.

KESLER, M.Fatih: "Kur'ân-ı Kerîm ve Hadislerde Şefaât İnanıcı", **Tasavvuf**: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, 2004, C.V, S. 13, s. 123.

KISAKÜREK, Necip Fazıl: **Çile**, İstanbul, Büyük Doğu Yayınları, 66. Basım, 2009, s. 397.

KISAKÜREK, Necip Fazıl: **Esselâm**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 1999.

KÖKSAL, M.Asım: **Peygamberimiz**, İstanbul, Sufi Kitap Yayınları, 2011.

KÖKSAL, M.Fatih: **Mevlid-nâme**, Ankara, TDV Yayınları, 2011.

KÖKSAL, Mustafa Âsım: 'çevrimiçi' <http://dergi.altinoluk.com/index.php?sayfa=yillar&MakaleNo=d079s010m1>, 12.09.2014.

KÖKTÜRK, Şahin: "Şefaât-name ve Pir Muhammed'in Şefaâtnamesi", **Turkish Studies**, Vol. 9/6 Spring, Ankara, 2014, s. 761.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad: **Divan Edebiyatı Antolojisi**, Haz. Ahmet Mermer, Ankara, Akçağ Yayınları, 2006, s. 338-340.

KURNAZ, Cemâl v.d.: **Hüseyin Vassaf**: Hayatı-Eserleri ve Şiirlerinden Seçmeler, Ankara, Akçağ Yayınları, 1999, s. 115-116

KURT, Mustafa: "Şiir Antolojileri", **Hece**: Türk Şiiri Özel Sayısı, S. 53/54/55, s. 622.

KUYUMCU, Fehmi: **Salih Baba Divânı**, Ankara, Gaye Matbaası, 1979, s. 237.

KÜRKÇÜOĞLU, Kemal Edip: **Altinoluk Dergisi**, 1986 Kasım, S. 9, s. 13.

KÜRKÇÜOĞLU, Kemal Edip: **Osman Şems Dîvânı'ndan Seçmeler**, İstanbul, Kubbealtı Neşriyatı, 1996, s. 74-75.

Leblebici Baba: **Tuhfetü'l-Uşşâk**, Haz.:Recep Toparlı vd., Erzurum, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1990, s. 18.

LEVEND, Agâh Sırrı: "Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri", **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten**, Ankara, 1972, S. 371, s. 35-36.

LEVEND, Agâh Sırrı: **Ali Şîr Nevâî: Hayatı Sanatı ve Kişiliği**, Ankara, C.I, 1965, s. 66.

Leylâ Hanım: **Dîvân-ı Leylâ Hanım**, 1851.

MACİT, Muhsin: **Divan Şiirinde Âhenk Unsurları**, İstanbul, Kapı Yayınları, 2005, s. 79.

MACİT, Muhsin: **Gelenekten Geleceğe: Modern Türk Şiirinde Geleneğin İzleri**, İstanbul, Kapı Yayınları, s. 4.

MAZIOĞLU, Hasibe: **Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1987, s. 33-34.

Mehmed Arif Kethudâzâde: **Dîvân-ı Kethudâzâde Arif**, İstanbul, Tabhâne-i Âmire, 1855, s. 6.

Mustafa Aczi Ağa: **Dîvân-ı Edremîdî Mürid-zâde**, İstanbul, Mekteb-i Sanayi Matbaası, 1873 s. 8.

NÂDÎ, Tâhir: 'çevrimiçi' <http://www.ayvakti.net/ayvakti-oyku/item/bir-mevlid-airi-tahir-nadi>, 17.05.2014.

Nigâr Hanım: **Efsûs**, İstanbul, Ahter Matbaası, 1889, C.I, s. 46.

Numan Mâhir Bey: **Dîvân**, İstanbul, Matbaâ-i Âmire, s. 13.

OKAY, Orhan: "Batılılaşma", Edebiyat, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.V, İstanbul, 1992, s. 167.

OKÇU, Naci: **Şeyh Gâlib Dîvânı**, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı, 2011, s. 80-84.

Osman Kemâlî: **Divan-ı Kemâlî'den Aşk Sızıntıları**, Haz: Baha Doğramacı, İstanbul, Sinan Matbaası ve Neşriyat Evi, s. 19.

Örnekleriyle Türkçe Sözlük: Haz.: Komisyon, Ankara, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1996, C.3, s. 1990.

ÖZAYDIN, Abdülkerim: "Türklerin İslâmiyeti Kabulü", **Türkler**, C.IV, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s. 409-410.

ÖZCAN, Nurgül: "Molla Velî'nin Vefât-ı Nebî'si", **Turkish Studies**, C.VII, S. 2, Bahar 2012, s. 839.

ÖZCAN, Nurgül: **Murtazâ Sükûtî Dîvânı**: (İnceleme-Metin), İstanbul, Arı Matbaacılık, 2011, s. 106-107.

ÖZDAMAR, Mustafa: **Yaman Dede**, İstanbul, Kırkkandil Yayınları, 4.Baskı, 2008, s.94.

ÖZDEMİR, Hikmet: **Âdile Sultan Dîvânı**, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Millî Kütüphane Basımevi, s. 200-201.

ÖZDEMİR, Hikmet-KARATAŞ, Şahin: **Türk Edebiyatından Seçme Naatlar**, İstanbul, Türkiye İlmî İctimai Hizmetler Vakfı Yayınları, 2010, s. 68.

ÖZDEMİR, Mehmet: "Siyer Yazıcılığı Üzerine", **Milel ve Nihal**, C.IV., S.3., İstanbul, 2007, s.130.

ÖZDEMİR, Mehmet: "Siyer Yazıcılındaki Değişim Üzerine", **Çağımızda Sosyal Değişme ve İslâm**: 2002 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzâkereleri, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007, s. 201.

ÖZER, Ahmet: **Türk Edebiyatında Naatler**, İzmir, Kaynak Yayınları, 2008, s. 459.

ÖZGÜL, M. Kayahan: **Dîvan Yolu'ndan Pera'ya Selâmetle**: Modern Türk Şiirine Doğru, Ankara, Hece Yayınları, 2006, s. 178.

ÖZGÜL, M. Kayahan: **Helvacı-zâde Muharrem Hasbi Hayatı ve Eserleri**, Ankara, Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları, 1998, s. 19-20.

ÖZKAN, Mustafa: **Faruk Kadri Timurtaş**: Hayatı-Eserleri-Eserlerinden Seçmeler, Ankara, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 2000, s. 100-103.

ÖZSARI, Mustafa: **Müstecabizâde İsmet**: Bütün Şiirleri, İstanbul 3F Yayınevi, 2008, s. 143.

ÖZTOPRAK, Nihat: "Türk Edebiyatında Manzum Siyerler", **Yazılışın 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu**, Edit.: Bilal Kemikli-Osman Çetin, TDV Yayınları, Ankara, 2010, s. 54.

ÖZTOPRAK, Nihat: **Klâsik Türk Edebiyatında Manzum Yüz Hadisler**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (DT), İstanbul, 1993, s. 1-97.

ÖZTÜRK, Ali: "Türk Edebiyatında Manzum Sıyerler", **Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı Sempozyumu**, Yay. Haz.: Mahfuz Söylemez, Çorum, İslâmî İlimler Dergisi Yayınları, 2007, s. 213.

ÖZTÜRK, Hakan: "Cumhuriyet Dönemi İslâm Tarihi Çalışmalarında Hz. Muhammed Tasavvuru (1923-1938)", Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (DT), Ankara, 2011, s. 13.

ÖZTÜRK, Hakan: "1923-1938 Yılları Arasında Din Derslerinde Okutulan Kitaplarda Hz. Peygamber Tasavvuru", Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C.XVII, S.1, Elazığ, 2012.

PALA, İskender: "Kırk", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.XXV, İstanbul, 2002, s. 466.

PARLATIR, İsmail: **Fuzûlî Türkçe Divan**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2012, s. 51-53.

PARLATIR, İsmail: **Şinasi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2004, s. 93-94.

PEKOLCAY, Necla-v.d.: **İslâmî Türk Edebiyatında Şekil ve Nevilere Giriş**, İstanbul, Bayrak Matbaası, 1994, s. 193.

Recâizâde Mahmud Ekrem: **Zemzeme**, İstanbul, Garâbet Matbaası, 1884, III. C. s. 18.

Sahîh-i Buhârî: Çev.: Mehmed Sofuoğlu, C.I, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2004, s. 46.

SARAÇ, M.A.Yekta: **Klâsik Edebiyat Bilgisi**: Belâgat, 4. bs., İstanbul, Gökkuşbu Yayınları, 2006, s. 274.

Senîh-i Mevlevî: **Dîvân-ı Senîh-i Mevlevî**, İstanbul, Takvimhâne-i Âmire Matbaâsı, 1854 s. 3

Sermed: **Dîvânı Mehmed Sermed**, y.y, t.y, s. 4.

Süleyman Şâdi Efendi: **Dîvân-ı Süleyman Şâdi**, İstanbul, Der-sâadet Matbaâsı, 1907, s. 9-10.

ŞAHİN, Mehmet: "Mustafa Fevzi bin Numan'ın Hayatı Eserleri ve Dinî Edebiyatla İlgili Şiirleri", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (YLT), Ankara, 2006, s. 130-131.

Şemseddin Sami: **Kâmûs-ı Türkî**, İstanbul, Çağrı Yayınları, 2009, s. 756.

ŞENÖDEYİCİ, Özer-AKDAĞ, Ahmet: **Tırnovalı Râşid Divançesi**, Konya, Kömen Yayınları, 2013, s. 53.

Şeref Hanım: **Dîvân-ı Şeref Hanım**, İstanbul, 1875.

Tâhirü'l-Mevlevî: **Edebiyat Lügati**, Neşre Haz.: Kemal Edip Kürkçüoğlu, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1994, s. 113.

TANSEL, Fevziye Abdullah: **Çocuklar İçin Dînî Şiirler**, Ankara, Diyanet Yayınları, 1961, s. 12-14.

TARIK, Yüksel Murat: **Hoş Sadâ -İlâhîler, Kasideler, Na't-ı Şerifler, Mevlid ve Marşlar**, İstanbul, İlim Yayınları, 1982, s.190.

Tarih İçinde Hicret ve Na'tlar Antolojisi, Haz.: Komisyon, TMKV Yayınları, İstanbul, 1982.

TEKELİ, Hamdi: "Regaib Gecesi", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.XXXIV, İstanbul, 2007, s. 535.

Tirmizî, Kıyamet 11.

TUNCER, Faruk: **Kemahlı İbrahim Hakkı Efendi: Hayatı ve Eserleri**, İstanbul, Basın Yayın Matbaacılık, 1999, s. 49.

ULUDAĞ, Süleyman: **İslâm'da İnanç Konuları ve İtikadî Mezhepler**, 4. bsk., Marifet Yayınları, İstanbul, 1998, s.199.

USLUER, Zekeriya: **Süleyman Nahîfî Hayatı Eserleri ve Hilyetü'l-Envârı**, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994.

UTKU, Nihal Şahin: "Siyer Yazıcılığı I.Bölüm", 'çevrimiçi' <http://www.sonpeygamber.info> 10.06.2014, s. 1.

UTKU, Nihal Şahin: "Siyer Yazıcılığı-III. Bölüm", (Çevrimiçi) <http://www.sonpeygamber.-info/siyer-yaziciligi-iii-bolum->, 16.06.2014.

UTKU, Nihal Şahin: "Siyer Yazıcılığı-IV.Bölüm", (Çevrimiçi) <http://www.sonpeygamber.-info/siyer-yaziciligi-iv-bolum->, 16.06.2014.

UZUN, Mustafa: "Hilye", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C. XVIII, İstanbul, 1998, s. 44.

UZUN, Mustafa: "Mecmua", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XXVIII, s. 265.

UZUN, Mustafa: "Mi'râciyye", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.XXX, İstanbul, 2005, s. 136.

UZUN, Mustafa: "Muhammed", **Türk Edebiyatı, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XXX, İstanbul, 2006, s. 458.

UZUN, Mustafa: "Regâibiyye", **Türk Edebiyatı, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.XXXIV, İstanbul, 2007, s. 536.

UZUN, Mustafa: "İktibas", **Türk Edebiyatı, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, C.XX, İstanbul, 1999, s. 53.

ÜNAL, İsmail Hakkı: "İslâm Kültüründe Kırk Hadis Geleneği ve Şeyh Hamîd-i Velî'nin Hadîs-i Erbaîn Şerhi", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 1999, C.XXXIX, s. 138.

YALAR, Mehmet: "İslâmi Arap Şiiri ve Hz. Peygamber" **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. XVIII., S. I, s. 61-88.

YASAV, Oya: **Hilyetü'l-Envâr**, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.

YAVUZ, Kemal: "Anadolu'da Başlayan Türk Edebiyatında Görülen İlk Miraçnâmeler: Âşık Paşa ve Miraçnâmesi", **İlmî Araştırmalar**, S.8, İstanbul, 1999, s.247.

YAVUZ, Kemal: Âşık Paşa: **Garib-nâme**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2010, C.II, s. 290

YAVUZ, Yusuf Şevki: "Delâilü'n-Nübüvve", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.IX, İstanbul, 1994, s. 116.

YEKBAŞ, Hakan: "Klasik Türk Şiirinde Regâibiyye ve Mehmed Fevzi Efendi'nin Regâibiyyesi", **Ankara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]**, S.42, Erzurum, 2010, s. 71.

YEKBAŞ, Hakan: "Receb Vahyî ve Leyle-i Regâib adlı Regâibiyyesi", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.IV, Bahar 2011, s. 219.

Yenişehirli Avni Bey: **Avni Bey Dîvânı**, İstanbul, Mahmut Bey Matbaâsı, 1888.

YENİTERZİ, Emine: "Bir Edebî Tür Olarak Na'ıtlar", **Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu**, İstanbul, 2010, s. 97.

YENİTERZİ, Emine: "Divan Şiirinde Hz. Peygamber'in İsim ve Sıfatları-Esmâ-i Nebî", **TDV Kutlu Doğum Haftası II** 1-7 Ekim 1990, Ankara, 1992, s. 87.

YENİTERZİ, Emine: "Türk Edebiyatında Na'ıtlar" **Kutlu Doğum Haftası II**, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992, s. 113.

YENİTERZİ, Emine: **Divan Şiirinde Na't**, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993, s. 284.

YENİTERZİ, Emine: **Türk Edebiyatında Na'ıtlar** (Antoloji), Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993, s. 74-75.

YILDIZ, Recep: **Fenâ**, İstanbul, Yüzakı Yayıncılık, 2010, s. 86.

YILDIZ, Âlim: "Regâibiyye ve Üsküdarlı Sâfî'nin Bir Regâibiyyesi", **Somuncu Baba Aylık İlim Kültür ve Edebiyat Dergisi**, S. 90, Malatya, 2008, s. 49.

YILMAZ, Ahmet: "Türk Edebiyatında Esmâ-i Nebeviyye-i Şerîfe'yi Tadât Geleneği ve Müstakimzâde'nin Mir'atü's-Safâ İsimli Risâlesi", **İSTEM**, Yıl 2, S. 4, 2004, s. 162.

YILMAZ, Ahmet: "Türk Edebiyatında Na'fî Mahlasını Kullanan Şairler", **İSTEM**, S.2, 2003, s. 77-80.

YILMAZ, Engin: **"Gazavat-nâmeler ve Niyazi'nin Gazavât-ı Nebî'si"**, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (YLT), İstanbul, 1995.

YILMAZ, İsmail: **"Kur'an'da Bi'set (Peygamber Gönderme) ve Gerekçeleri"**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (YLT), Konya, 2009.

YILMAZ, Musa Kazım: "Nâbî'nin Hac Menâsikiyle İlgili Duyguları", **Şair Nâbî Sempozyumu**, Şanlıurfa, Şanlıurfa Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, 2009, s. 186.

Yûsuf Hâs Hâcib: **Kutadgu Bilig**, Haz.: Mustafa S. Kaçalın, 'çevrimiçi'
ekitap.kulturturizm.gov.tr, 16.10.2014, s. 11.

ZARİFOĞLU, Cahit: **Şiirler**, İstanbul Beyan Yayınları, 8. bsk, 2011, s. 357

Ziya Paşa: **Eş'âr-ı Ziyâ**, İstanbul, 1880, Mihran Matbaası, s. 2.

